

BIJBELGIDS OF HANDLEIDING TOT HET VERKRIJGEN VAN BIJBELKENNIS

DOOR

DS. C. LINDEBOOM

Bewerkt door J. Pluimers

STICHTING DE GIHONBRON
MIDDELBURG
2009

BIJBELGIDS

Handleiding tot het verkrijgen van Bijbelkennis

Door C. Lindeboom, predikant te Amsterdam

Derde, herziene druk

Uitgave van J.H. Kok N.V. Kampen

Dit is de vierde, geheel herziene uitgave, bewerkt door J. Pluimers

INHOUDSOPGAVE

I. Voorwoord van ds. C. Lindeboom	4
II. Voorwoord van de bewerker	5
1. Over de Bijbel in het algemeen	6
2. De Bijbel Gods Woord - Over het gezag van de Heilige Schrift	14
3. De Bijbelboeken	21
4. De Bijbelse Geschiedenis in hoofdlijnen	63
5. Overzicht van de Bijbelse aardrijkskunde	94
6. Overzicht van de Bijbelse oudheidkunde	110

Voorwoord van de schrijver.

Deze Gids is bestemd voor eenvoudige Bijbellezers, wie uit allerlei oorzaak de weg tot speciale handboeken niet open staat.

De eigenaardige bezwaren, altoos verbonden aan het samenbrengen van “vele zaken in een kort bestek”, heb ik getracht zoveel mogelijk te ondervangen. In hoeverre dit gelukt is, zal bij het gebruik moeten blijken.

De beide kaartjes, die zich geheel aansluiten bij de tekst en alleen dienen om die te verduidelijken, werden op mijn verzoek getekend door de heer C. Groen, leraar aan de Christelijke Kweekschool te Gorinchem, wie ik daarvoor gaarne mijn dank breng.

Bovenstaande regelen werden geschreven bij de eerste uitgave. Nu een nieuwe druk nodig werd, is het mij een behoefte, mijn erkentelijkheid uit te spreken voor de welwillende ontvangst, aan dit werkje te beurt gevallen in breder kring dan ik mij bij de samenstelling had voorgesteld. Onderwijzers berichtten mij, het bij hun studie voor het verkrijgen der na-acten met vrucht te hebben gebruikt. Ook werd het op enkele van onze Gymnasia en Hogere Burgerscholen als leerboek ingevoerd.

Deze nieuwe uitgave is tevens een herziene. Van gemaakte opmerkingen werd dankbaar gebruik gemaakt. Overigens verschilt zij weinig van de vorige. Alleen heeft, naar sommiger wens, het laatste gedeelte enige uitbreiding ondergaan.

Amsterdam, April 1922

L.

Al werden geen in 't oog vallende veranderingen aangebracht, toch kan ook van deze derde druk worden gezegd: herzien en vermeerderd.

Amsterdam, December 1929

L.

Voorwoord van de bewerker.

Met dit boek hebt u een geheel herziene Bijbelgids, ofwel een “handleiding tot het verkrijgen van Bijbelkennis” in handen.

Het betreft een compact Bijbels handboek, dat in 1922 voor het eerst verscheen van de hand van ds. C. Lindeboom, destijds predikant van de Gereformeerde Kerk te Amsterdam.

Het was in eerste instantie bedoeld voor onderwijzers, die het boek gebruikten voor het behalen van hun “na-acte”.

Ook werd het boek gebruikt bij het godsdienstonderwijs op Gymnasia en Hogere Burgerscholen.

Het grote voordeel van dit boek is, dat het uitgaat van de onfeilbare inspiratie van Gods Woord, van Genesis tot Openbaring. Dat is bij andere Bijbelse handboeken helaas niet altijd het geval.

Aan de hand van de titel van onze Statenbijbel worden - in hoofdstuk 1 - de *namen*, *oorspronkelijke talen* en *vertalingen* van de Bijbel besproken.

Hoofdstuk 2 gaat over de *openbaring*, de *inspiratie* en het *gezag* van Gods Woord. Art. 2 tot en met 7 van onze Nederlandse Geloofsbelijdenis komen hier ter sprake en ook aan het *lezen* van Gods Woord wordt aandacht gegeven.

Hoofdstuk 3 behandelt de *Bijbelboeken*. Na een *bespreking van de inhoud* wordt ook een *indeling* van het Bijbelboek gegeven. Het is te vergelijken met de inhoudsopgave van een Bijbelboek zoals we die ook vinden, voorafgaand aan elk nieuw Bijbelboek, in onze Statenbijbel met kanttekeningen.

In hoofdstuk 4 wordt de gehele *Bijbelse Geschiedenis in hoofdlijnen* behandeld.

Wat het *Oude Testament* betreft, de lijn van *Adam* tot de geboorte van *Christus*, en de Nieuwtestamentische lijn vanaf *Jezus' geboorte* tot aan de beschrijving van de *Openbaring* van Jezus Christus aan de apostel Johannes, waarmee de op Schrift gestelde Godsopenbaring voltooid is.

Een *aanhangsel* met verschillende bijzonderheden uit zowel het Oude als het Nieuwe Testament behoort bij dit hoofdstuk.

Hoofdstuk 5 gaat over *de Bijbelse aardrijkskunde*. De *natuurkundige en staatkundige gesteldheid* van het Heilige Land en andere landen, die in de Bijbel worden genoemd.

Hoofdstuk 6 - het langste hoofdstuk - gaat over de *Bijbelse Oudheidkunde*.

Na een inleiding wordt heel het *godsdiensstige leven* in de tijden vóór Mozes en van het volk Israël, aan de hand van de indeling: Heilige plaatsen, personen, verrichtingen en tijden uitvoerig besproken; daarna komt het *burgerlijk-maatschappelijk leven* in Israël aan de orde. Hierbij worden aspecten uit het dagelijks leven als woning, voedsel en kleding, beroep en rechtspraak aan de orde.

Om te leesbaarheid te bevorderen zijn een aantal verouderde woorden vervangen door eigentijdse woorden en enkele niet meer relevante passages geschrapt. In een enkel geval is iets toegevoegd.

Bovendien zijn alle tekstverwijzingen zijn gecontroleerd, zonodig gecorrigeerd en soms aangevuld.

Met dit boek hebt u een compact, maar toch vrij compleet Bijbels handboek in handen, dat van groot nut kan zijn bij het onderzoek van of bezig zijn met Gods Woord in de kerk, op de vereniging, op de (zondags)school of thuis.

Dat deze uitgave daartoe tot zegen mag worden gesteld.

Rijssen, mei 2009

P.

HOOFDSTUK 1. OVER DE BIJBEL IN HET ALGEMEEN

\$ 1. De titel van onze Nederlandse Bijbel.

1. De volledige titel van onze Bijbel luidt:

BIJBEL,
DAT IS
DE GANSE HEILIGE SCHRIFT
VERVATTENDE
AL DE KANONIEKE BOEKEN DES
OUDEN EN DES NIEUWEN TESTAMENTS,
DOOR LAST VAN DE HOOGMOGENDE HEREN
STATEN-GENERAAL DER VERENIGDE NEDERLANDEN
EN
VOLGENS HET BESLUIT VAN DE SYNODE-NATIONAAL
GEHOUDEN TE DORDRECHT IN DE JAREN 1618 EN 1619
UIT DE OORSPRONKELIJKE TALEN
IN ONZE NEDERLANDSE GETROUWELIJK OVERGEZET.

2. Deze uitvoerige titel zegt ons, dat het “Boek der boeken”
- a) twee *namen* draagt: Bijbel en Heilige Schrift;
 - b) in twee *hoofddelen* verdeeld wordt: het Oude en het Nieuwe Testament
 - c) uit een *verzameling van boeken* bestaat, die, in onderscheiding van andere, *kanoniek* genoemd worden;
 - d) uit de *oorspronkelijke talen* in onze Nederlandse is *overgezet*.

\$ 2. De namen: Bijbel en Heilige Schrift.

1. Het woord *Bijbel* is afgeleid van het *Griekse* woord *Biblia*, dat oorspronkelijk een meervoudsvorm is en *boeken* betekent, maar dat in de middeleeuwen gold voor een enkelvoudig Latijns woord.

Deze benaming komt eerst in het begin van de 4de eeuw bij Chrysostomus voor, maar is misschien ook reeds eerder in gebruik geweest.

In ons land vinden we reeds in de 14de eeuw het enkelvoud *die bibel* naast het meervoud *die bibelen*, het laatste raakte langzamerhand geheel in onbruik.

2. De naam *Heilige Schrift* is ontleent aan de Bijbel zelf. Deze spreekt van de Schrift (Joh. 10:35, 2 Tim. 3:16), de Schriften (Matth. 22:29, Hand. 18:24), de Heilige Schriften (Rom. 1:2, 2 Tim. 3:15).

In al deze teksten wordt met name het Oude Testament bedoeld, maar zij kunnen op de gehele Bijbel worden toegepast, daar het Nieuwe Testament de verklaring en de vervulling is van het Oude.

De Bijbel heet *Heilige Schrift*, omdat zij door de Heilige Geest is ingegeven en dus het Woord van God is. Zie hoofdstuk 2, § 2.

De benaming Schrift ziet op de vorm, waarin dit Woord tot ons is gekomen. Omdat het voor alle geslachten en alle tijden is bestemd, heeft God het doen beschrijven, te boek laten stellen. De bijvoeging Heilige wijst het geheel enig, goddelijk karakter van het te boek gestelde aan.

3. De Bijbel wordt ook het *Woord Gods* genoemd. Wel wordt in het Oude en Nieuwe Testament die naam nergens aan de gehele Bijbel gegeven, doch uiteraard slechts aan gedeelten ervan, (Luk. 1 :2: Het Woord; 1 Petr. 1 :25: Het Woord des Heeren; Rom 3 :2: de Woorden Gods), maar die naam mag tot heel de Bijbel worden uitgebreid op grond van zijn goddelijke ingeving. Zie hoofdstuk 2, § 2.
Naar zijn inhoud kunnen we de Bijbel ook noemen: *Wet* en *Evangelie*.

§ 3. De namen: Oude en Nieuwe Testament.

1. De Bijbel bevat *twee hoofddelen*, bekend onder de namen: het *Oude* en het *Nieuwe Testament*.
Het woord *testament* is de *Latijnse* vertaling van het *Griekse* woord *diatheke*, dat *verbond* betekent.
Met testament of verbond wordt aangeduid het Genadeverbond, dat is de weg door God in Christus ontsloten, om de mens, na de verbreking van het Werkverbond, tot de zaligheid te brengen. Dit Genadeverbond heeft *twee* bedelingen, de éne *voor* Christus, de andere *na* Christus; de eerste wordt genoemd: oude bedeling, of bedeling der belofte, de tweede: nieuwe bedeling, of bedeling der vervulling.

Aan elk van deze bedelingen afzonderlijk wordt ook de naam *Verbond* of *Testament* gegeven: Luk. 22 :20, 1 Kor. 11:25, Hebr. 8:13.

2. In de Bijbel zelf wordt de naam *Testament* of *Verbond* overgebracht op *de verzameling van heilige geschriften*, waarin de verbondsbedeling is beschreven. In 2 Kor. 3 :6 zegt Paulus: Die (nl. God) ons ook bekwaam gemaakt heeft om te zijn dienaars des Nieuwen Testaments (of Verbonds), dat is van de nieuwe bedeling van het Genadeverbond. Enkele verzen verder, vers 14, lezen we van de joden: Want tot op de dag van heden blijf hetzelfde deksel in het lezen des Ouden Testaments (of Verbonds). Hier worden met het Oude Testament zeer duidelijk de boeken van het Oude Testament aangewezen.
3. Sinds het eind van de tweede eeuw komen de namen Oude en Nieuwe Testament voor, als *aanduiding van de beide delen van de Heilige Schrift*. Vooral de *Vulgata* (zie hoofdstuk 1, § 5) heeft meegewerkt dat zij voor goed en algemeen een plaats hebben ontvangen in het kerkelijk spraakgebruik.

§ 4. De naam: Kanonieke boeken.

1. *Kanoniek* is afgeleid van het Griekse woord *kanon*, dat *maatstaf, richtsnoer, regel* betekent.
De boeken van het Oude en Nieuwe Testament worden kanoniek genoemd, omdat de inhoud ervan door de Kerk als een kanon, een regel van geloof en leven, is erkend.
Verder is de naam kanon van de inhoud van de Schrift overgebracht op *de lijst van de boeken, van welke echtheid en goddelijk gezag de Kerk overtuigd was*. De verschillende bijbelboeken zijn niet tegelijk ontstaan, maar langzamerhand verzameld, en samengevoegd tot een lijst of groep van kanonieke boeken, die dienen tot een regel van geloof en leven. In deze zin kan men spreken van een kanon van het Oude en van een kanon van het Nieuwe Testament.
2. Uit het feit dat de Kerk de verschillende bijbelboeken tot een kanon verzameld heeft, volgt echter niet, dat deze kanon zou hebben *gemaakt*. Niet *de Kerk* heeft de geschriften van de apostelen en profeten gezag geschonken, maar vanaf het ogenblik dat zij *ontstonden*, *hadden* zij gezag en zijn terstond als regel van

geloof en leven *erkend*. Het Woord Gods, wat later uitvoeriger wordt aangetoond, ontleend zijn gezag *niet aan mensen*, ook niet aan de gelovigen of aan de Kerk, *maar aan God Zelf*, die zorg draagt dat Zijn Woord erkenning vindt. Zie artikel 5 NGB.

3. De samenvoeging van de Bijbelboeken tot een kanon werd nodig om de echte, kanonieke boeken te onderscheiden van valse of *apocriefe*.
Apocrief betekent *verborgen, geheim*, vandaar ook *verdacht*.
En Apocriefe boeken zijn *die geschriften, welke, hoewel niet van profeten of apostelen afkomstig, toch op hun naam gesteld waren of in sommige kringen daarvoor doorgingen*.
4. De kanon van het Oude Testament is *afgesloten* na de terugkeer van de joden uit de ballingschap, maar hoelang daarna kan niet met zekerheid worden gezegd. Onder de leiding van de Heilige Geest is dit gebeurt, waarschijnlijk in de 4e eeuw voor Chr., door de zogenaamde Grote Synagoge, welke door Ezra en Nehemia in het leven geroepen was, Ezra 7 :25 en 28, Neh. 8 :14.
Sindsdien zijn door de joodse kerk geen boeken meer als goddelijk erkend.
5. Hoewel de boeken van het Oude Testament allen geschreven zijn in de tweede helft van de eerste eeuw van onze jaartelling, is pas in de tweede helft van de 4de eeuw *vastgesteld*, dat als kanon van het Nieuwe Testament zou gelden de verzameling van de 27 boeken zoals wij die kennen. Dat dit zo lang duurde, vond zijn oorzaak daarin, dat ten opzichte van sommige geschriften onzekerheid bestond. Vooral aan de kerkvaders Origenes († 220) en Eusebius († 340), is het te danken, dat men tot eenheid van gevoelens gekomen is.
Onzekerheid bestond aangaande het goddelijk gezag van Hebreëen, Jakobus, Judas, 2 Petrus, 2 en 3 Johannes en de Openbaring van Johannes. De synode te Rome, 382, Hippo Regius, 393, en Carthago, 397, zetten een stempel op de in de Kerk reeds algemeen geworden overtuiging dat al de 27 Nieuwtestamentische boeken als goddelijke Schriften moesten worden erkend.
6. De apocriefe boeken, welke in onze Statenvertaling (zie hoofdstuk 1, § 5) zijn opgenomen, zijn:
 - Het derde en vierde boek van Ezra (Nehemia wordt dan voor het tweede boek van Ezra gerekend).
 - Tobias
 - Judith

- Het boek der Wijsheid
- De Spreuken van Jezus Sirach
- Baruch
- Aanhangsel aan het boek Esther
- Het gebed der drie mannen in het vuur
- De historie van Suzanna
- De historie van het beeld Bel en van de Draak
- Het gebed van Manasse
- Drie boeken van de Makkabeën

De Statenvertalers schreven er een voorrede bij, waarin de lezing niet verboden wordt, maar verklaard waarom wij die niet op een lijn stellen met de kanonieke boeken. Met bewijzen wordt gestaafd dat daarin gevonden worden “verscheiden onware, ongerijmde fabuleuze en tegenstrijdige zaken, die met de waarheid en met de kanonieke boeken niet overeenkomen”.

Art. 6 van onze Nederlandse Geloofsbelijdenis zegt: “Dewelke de Kerk wel lezen mag en daaruit ook onderwijzingen nemen, voor zoveel als zij overeenkomen met de kanonieke boeken; maar zij hebben zulk een kracht en vermogen niet, dat men, door enig getuigenis van die, enig stuk des geloofs of der christelijke religie moge bevestigen: zo ver is het vandaar, dat ze de autoriteit van de andere heilige boeken zouden mogen verminderen”.

Aan de meeste van deze apocriefe boeken schrijft de Roomse Kerk ook goddelijk gezag toe.

Het *concilie van Trente* (1545-1563) haalt slechts Tobias, Judith, het boek der Wijsheid, Jezus Sirach, Baruch, en de twee boeken der Makkabeën aan als behorende tot de kanon, hoewel er meerdere in de Vulgata (zie hoofdstuk 1, § 5) staan. De lijst van de apocriefe boeken staat niet vast. Zo zijn er handschriften gevonden van de Septuaginta (zie hoofdstuk 1, § 5), waarin nog een vierde boek van de Makkabeën voorkomt.

Er zijn ook apocriefe boeken van het *Nieuwe Testament*, bijvoorbeeld het Evangelie van de Hebreëen, van de Egyptenaren, van Petrus, van Nicodemus enz.

Niet één kerk heeft die ooit erkend. Het bedrog kwam al heel snel aan het licht.

Behalve de apocriefe boeken heeft men ook nog de *Pseudopigrapha*, d.w.z. geschriften, die gesteld zijn op naam van iemand die ze niet geschreven heeft. Deze zijn echter noch in de Septuaginta noch in de Vulgata opgenomen. Er toe

behoren o.a.: De Psalmen van Salomo, het boek Henoch, de Hemelvaart van Mozes, de Testamenten van de twaalf patriarchen en andere geschriften. Zij werden allen geschreven korte tijd voor of na Christus' geboorte.

\$ 5. De vertaling van de Bijbel.

1. De oorspronkelijke talen van de Bijbel zijn het *Hebreeuws* en het *Grieks*. Het Oude Testament is, op enkele gedeelten na, waarin de *Arameese* taal gebruikt wordt, geschreven in het Hebreeuws. De Arameese gedeelten zijn: Dan. 2 :4b tot 7 :28, Ezra 4 :8 tot 6 :18, Ezra 7 :12 tot 26 en Jer. 10 :11. In onze Nederlandse Bijbel wordt het Aramees *Syrisch* genoemd, maar wij verstaan onder het Syrisch tegenwoordig een andere taal. De oorspronkelijke (ge)schriften (*autografa*) van het Oude Testament zijn allemaal verloren gegaan. We hebben er alleen nog afschriften (*apografa*) van. In deze afschriften kwamen geen *klinkers* voor. Men schreef alleen de *medeklinkers*. Eerst rond de 8ste eeuw na Christus zijn de klinkers in de tekst aangebracht door de *Masoreten*. De oudste, onder ons bekende afschriften dateren uit de 9de en 10de eeuw na Christus.

Masoreten = Mannen der Masora (overlevering). Dit waren joodse leraars, wiens gehele leven gewijd was aan de studie van de grondtekst van het Oude Testament. Het aanbrengen van de klinkers is het resultaat geweest van een eeuwenlang onderzoek.

Deze Masoreten hebben één handschrift gebruikt, dat door hen het beste werd gevonden. Hiernaar zijn later alle afschriften vervaardigd, zodat geen enkel afschrift van een ander handschrift nu meer over is. De oudste handschriften, die we kennen zijn: een, bevattende de tekst van de profeten, uit 916, en een volledig Oud Testament van 1009, beide te Petersburg (Leningrad) bewaard.

De *Talmud*, (leer, onderricht) is de naam van het boek, dat de vrucht is van eeuwenlange arbeid van Rabbijnse geleerden, en dat vandaag de dag voor de orthodoxe joden nog steeds beslissend gezag heeft. Het bevat een verzameling van wat de joodse Schriftgeleerden sinds de terugkeer uit de ballingschap tot het midden van de 9de eeuw na Christus geleerd hebben *tot verklaring en aanvulling van de Mozaische Wet*, en heeft twee hoofdafdelingen: De *Misjna* (*herhaling*, nl. van de Wet) en de *Gemara* (volledige *verklaring*). De te

boekstelling, ordening en uitleg van de mondelinge overlevering is begonnen in de 3de eeuw na Christus.

Het *Nieuwe Testament* is geschreven in het *Grieks*, dat in “de volheid des tijds”, toen het Christendom zijn intrede in de wereld deed, de *wereldtaal* was, die overal en door allen werd verstaan.

Geen enkel exemplaar van de autografa is ons bewaard gebleven, maar het aantal afschriften van het gehele Nieuwe Testament, of van een gedeelte ervan, is heel groot.

Er zijn ca. 4000 Griekse handschriften van gedeelten van het Nieuwe Testament, en enkele die het Nieuwe Testament in zijn geheel bevatten. Veel er van zijn uit de 8e, de 7e, de 6e, en zelfs uit de 4e eeuw. Behalve kleine verschillen van enkele woorden, lettergrepen en letters, komen er ook verschillende lezingen (varianten) in voor. Maar deze verschillen raken op geen enkel punt de geloofsleer.

De vier meest bekende handschriften zijn die, welke in de regel met de letters **A**, **B**, en **C** worden aangeduid:

A is de *Codex Sinaiticus*, uit de 4e eeuw, door *Tischendorf* in 1859 ontdekt in het klooster op de Sinaï, en in 1862 uitgegeven. Het handschrift bevat het Griekse Oude Testament en het Nieuwe Testament en wordt momenteel in Petersburg (Leningrad) bewaard.

A is de *Codex Alexandrinus*, uit de 6e eeuw, die het gehele Oude en Nieuwe Testament bevat, hoewel enkele bladzijden ontbreken.

Dit handschrift wordt zo genoemd, omdat het eeuwenlang te Alexandrië bewaard werd, en is momenteel te vinden in het Brits Museum te Londen.

B is de *Codex Vaticanus*, uit het midden van de 4e eeuw en wordt zo genoemd omdat het in de Vaticaanse bibliotheek te Rome bewaard wordt. Dit handschrift bevat ongeveer het gehele Oude en Nieuwe Testament, maar verschillende bladen ontbreken, o.a. heel Genesis.

C is de *Codex Ephraëmi rescriptus*, uit de 6e eeuw, een *palimpsest*, d.w.z. een codex die twee keer beschreven is.

Over de Griekse tekst van het Oude en Nieuwe Testament zijn later hymnen van de Syrische leraar Ephraëm geschreven, maar *Tischendorf* heeft in 1845 ontcijferd wat er van over was, nl. een klein deel van het Oude Testament. Het handschrift bevindt zich nu in de Bibliothèque Nationale te Parijs.

2. Zodra de Bijbel verspreid werd onder de mensen die het Hebreeuws en Grieks, of één van deze talen niet verstonden, werd vanzelf een overzetting of vertaling noodzakelijk.

De oudste vertalingen van het Oude Testament zijn de *Targumim* en de *Septuaginta*.

De *Targumim* zijn vertalingen van de grondtekst in het *Aramees*, gemaakt ten dienste van de voorlezing van de Schrift in de synagogen, omdat na de ballingschap het Hebreeuws minder verstaanbaar was, zelfs voor de joden in Palestina en langzamerhand door het Aramees werd verdrongen. De vertalingen ontstonden ca. 300 na Christus.

Behalve van Daniël, Ezra en Nehemia, zijn ons van alle boeken van het Oude Testament zulke Aramese vertalingen bewaard gebleven.

De *Septuaginta* is een vertaling van het Oude Testament in het *Grieks*, waarschijnlijk tot stand gekomen tussen 250 en 130 vóór Christus. In het Nieuwe Testament worden veel van de citaten uit het Oude Testament aan deze Griekse vertaling ontleend, zonder of met enige wijziging.

Septuaginta is het Latijnse telwoord *zeventig*. Vandaar wordt de naam van deze vertaling ook wel weergegeven door de Romeinse cijfers *LXX*.

Volgens de overlevering zouden, op verzoek van de Egyptische koning Ptolemaeus II Philadelphus (285 - 246 vóór Christus), 72 joodse schriftgeleerden, 6 uit elke stam, deze vertaling in 72 dagen tot stand hebben gebracht. Dit is een legende. Wel kan met vrij grote zekerheid worden aangenomen dat de Septuaginta inderdaad uit Egypte stamt. Ook moet zij het werk zijn van verschillende personen. De vertaling van de Pentateuch is zeer goed, die van de andere Bijbelboeken echter minder nauwkeurig. De Septuaginta bevat ook de zogenaamde *Apocriefe Boeken* (zie hoofdstuk 1, § 4).

Één van de oudste vertalingen van de hele Bijbel is de *Vulgata* (= gewone, gebruikelijke). Dit is een Latijnse vertaling die omstreeks 380 door de kerkvader Hieronymus is gemaakt. In de Roomse Kerk heeft niet de grondtekst, maar deze vertaling beslissend gezag. Alle Bijbels, in welke taal ook vertaald, moeten naar haar zijn bewerkt.

Een geheel nieuwe vertaling gaf Hieronymus feitelijk niet, maar een herziening van de Itala, een oude Latijnse vertaling. Omdat echter bij de vertaling van het Oude Testament gebruik gemaakt was van de Septuaginta, vertaalde hij dit geheel opnieuw uit het Hebreeuws. Nadat de Vulgata herhaaldelijk was herzien, ontving zij in 1546 op het concilie van Trente de sanctie van de Roomse Kerk.

Van de oude vertalingen moet nog als belangrijk genoemd worden de *Peschito*, een Syrische vertaling uit de 2e eeuw, van de hele Bijbel, met uitzondering van de Kronieken.

Na de Hervorming zijn van grote betekenis geworden: In Duitsland de vertaling van Luther (1534), in Frankrijk die van Olivétan (1535), in Engeland die van William Tyndal (1526), en in ons land de zogenaamde Statenvertaling (1637).

3. In ons vaderland bestonden er reeds lang vóór de Hervorming Historiebijbels, Levens van Jezus, Psalmvertalingen enz. In 1477 verscheen te Delft het eerste gedrukt Oude Testament en omstreeks 1480 te Keulen de eerste volledige Nederlandse Bijbel.

Na de Reformatie verschenen vanaf 1522 vertalingen van bijbelboeken of van de hele Bijbel. De eerste complete Bijbelvertaling zag in 1526 het licht bij Jacob van Liesveldt te Antwerpen.

De verklarende aantekeningen, waarvan zij voorzien was, werden de oorzaak ervan dat Van Liesveldt gevangen werd gezet en in 1545 werd onthoofd. Van Liesveldt's Bijbel werd herhaaldelijk herdrukt, het laatst in 1629 en werd zeer veel gebruikt.

De geschiedenis van de Gereformeerde Bijbelvertaling begint in 1556. In dat jaar verscheen te Emden een volledige Bijbel bij Mierdman en Gheylliaert, alsook het veel meer betekenisvolle Nieuwe Testament van Jan Utenhove, het eerste dat uit het oorspronkelijke was vertaald.

In 1559 gaf J.D. (waarschijnlijk Jan Dirkszoon) te Emden weer een vertaling van het Nieuwe Testament. Hierbij voegde Ds. Godfried van Wingerden een herziening van het Oude Testament naar de tekst van Van Liesveldt. En zo verscheen in 1562 de eerste uitgave van de Gereformeerde Bijbel, die als Deux-Aes-Bijbel bekend is. Deze Bijbel werd herhaaldelijk herdrukt en tot 1637 algemeen gebruikt.

De bijzondere naam dankt deze Bijbel aan een vreemde kanttekening bij Neh. 3 :5: "De armen moeten het cruyce dragen, de rijke en geven niets, deux aes en heeft niets, zix cinque en geven niet, quarter dry, die helpen vrij". Sommigen menen dat die zonderlinge woorden zijn ontleend aan het domino-, kaart- of dobbelspel. Anderen geven deze verklaring: aes = 1; deux = 2; deux aes = 2 x 1; deux aes, dat is dan de weinig bezittende heeft niet; 6 (six) x 5 (cinque), (dat is dan de zeer goegede, de rijke), geeft niet; 4 (quater) x 3 (dry), (dat is dan de burgerman), die helpt vrij.

Omdat al deze vertalingen veel te wensen overlieten, begrepen de Kerken, dat het op haar weg lag, maatregelen voor een nieuwe Bijbelvertaling te nemen. Vanaf 1571

kwam deze zaak op bijna elke Synode ter sprake, maar ze bleef slepende, tot ze door de Synode van Dordrecht (1618-1619) met kracht ter hand genomen werd. Voor de vertaling van het Oude Testament werden benoemd: de predikanten Bogerman van Leeuwarden, Baudartius van Zuthpen, en Bucerus van Veere; voor die van het Nieuwe Testament: Rolandus van Amsterdam, Faulkelius van Middelburg, en Cornelii van Enkhuizen. Voor het controleren van de vertaling van het Oude en van het Nieuwe Testament werden resp. acht geleerden (professoren en predikanten) en voor elke vertaler werd een plaatsvervanger aangewezen.

Allerlei omstandigheden waren er de oorzaak van dat pas in 1626 een begin met het werk kon worden gemaakt. De vertalers vestigden zich in Leiden, en telkens als er een stuk gereed was, werd een afdruk daarvan aan de benoemde revisoren toegezonden. In 1637 was de gehele Bijbel vertaald.

Vóór het werk begon stierven reeds Cornelli en Faulkelius, en onder het vertaalwerk werden Bucerus en Rolandus door de dood weggenomen. Het grootste aandeel in de vertaling van het Oude Testament hebben Bogerman en Baudartius gehad. En in de vertaling van het Nieuwe Testament Hommius en Wallaeus, beiden plaatsvervangers van de overleden vertalers.

In Leiden brak, in 1635, een verschrikkelijke pestziekte uit. De vertalers en de revisoren waren toen bezig met de gemeenschappelijke herziening van het Nieuwe Testament kwamen voor de vraag te staan al of niet te blijven in de besmette stad. Na gemeenschappelijk ernstig gebed, was er onder allen maar één gevoel en wel: In het vertrouwen op de Heere gemoedigd met het vertaalwerk voort te gaan. Zij werkten in de nabijheid van het kerkhof, waarheen zij dikwijls op één dag honderd lijken zagen wegvoeren. Er stierven in 1635 te Leiden 20.000 mensen aan de pest, maar van de vertalers en revisoren niet één.

Omdat mede op last van de Staten-Generaal deze Bijbelvertaling ter hand genomen was en zij er de kosten van droegen, werd de uitgave voorzien van een acte van autorisatie, door de Staten afgegeven; vandaar de naam: Staten-vertaling of Staten-Bijbel. Hoewel niet onberispelijk en op meer dan één punt voor verbetering vatbaar, is deze vertaling van de Heilige Schrift één van de beste. Zij draagt overal het stempel van de grote zorg en nauwkeurigheid, waarmee de bekwame en godzalige vertalers gewerkt hebben.

Boven elk boek en elk hoofdstuk werd een korte inhoudsopgave geplaatst.

Woorden, die niet in de grondtekst voorkomen, maar duidelijkheidshalve werden ingevoegd, worden met een andere letter gedrukt of tussen haakjes geplaatst. In vele gevallen verduidelijken zij de tekst inderdaad. Soms echter maken zij de zin duister, en zijn er de oorzaak van dat de oorspronkelijke betekenis niet tot haar recht komt.

Daarom is het goed, om de tekst ook eens zonder die invoeging te lezen, en dan te vergelijken.

De naam JaHWeH werd weergegeven door HEERE, met kapitale of hoofdletters gedrukt.

Om verwarring te voorkomen behield men de dusver gebruikelijke indeling in hoofdstukken en verzen. Deze indeling is niet gemaakt door de schrijvers van de Bijbelboeken, maar pas later daarin aangebracht. De verdeling in hoofdstukken dateert uit de 13e eeuw. De kardinaal Hugo à Sancto Caro († 1262), of kardinaal Stephan Langton († 1228), hebben haar in de Vulgata aangebracht. De indeling in verzen is van joodse oorsprong. Naar het voorbeeld van de joden paste Hiëronymus die toe op de Vulgata. Voor het Nieuwe Testament danken wij die aan de geleerde Parijse boekdrukker Robert Estiene (Stephanus), 1551. Zijn zoon vertelt, dat hij die in zijn uitgave van het Griekse Nieuwe Testament aanbracht op zijn reis van Lyon naar Parijs, terwijl hij op zijn paard zat.

De Statenvertaling onderscheidt zich door de in veel opzichten belangrijke kanttekeningen, die getuigenis afleggen van de grote geleerdheid en het diepe inzicht van de statenvertalers. In deze kanttekeningen wordt telkens het Oude Testament door het Nieuwe en het Nieuwe door het Oude verklaard, herhaaldelijk een mogelijk andere vertaling van een woord of zinsnede aangegeven en veel licht verspreid over wat duister schijnt.

De Statenvertaling is van grote betekenis geweest. De onuitwisbare invloed ervan op onze taal wordt door onze taalgeleerden onomwonden erkend. De vertalers “hebben aan allerlei verkeerde spellingen een eind gemaakt; regels voor de verbuiging en de vervoeging vastgesteld, die nog steeds gelden; het woordje “zich” in onze taal ingevoerd enz. Dan is door deze arbeid en door de verbreiding en lezing van de Schrift onze taal veel rijker geworden aan woorden, hebben vele woorden een nieuwe inhoud gekregen, en is zelfs onze omgangstaal vol van spreekwoorden, spreekwoordelijke gezegden en uitdrukkingen, aan de Bijbel en Bijbelse toestanden ontleend”, schrijft P. Biesterveld op blz. 26 in “Het Gereformeerde Kerkboek”.

Maar vooral heeft zij rijke geestelijke zegen gebracht aan ons volk, want daardoor is de schat van Gods Woord onder ieders bereik gekomen.

Aangezien sinds 1637 de kennis van de grondtalen sterk vooruit gegaan is, wint steeds meer de overtuiging veld dat een herziening van deze vertaling zeer wenselijk zou zijn. “Maar” - vroeg wijlen Prof. P. Biesterveld niet ten onrechte - “waar zijn de Staten, die het willen betalen en waar ook de mannen, die er zo bekwaam voor zijn als zij, die er door de Dordtse Synode toe gekozen werden?”

Het stukje in kleinere letters halverwege blz. 14 niet overgenomen omdat het niet meer relevant is voor deze tijd.
De genoemde boeken zijn niet meer of slechts antiquarisch verkrijgbaar.

HOOFDSTUK 2.

DE BIJBEL: GODS WOORD - OVER HET GEZAG VAN DE HEILIGE SCHRIFT

1. Alle kennis Gods is vrucht van Gods Openbaring aan de mens. Het heeft God behaagd, tot Zijn eer en tot onze zaligheid, Zich van de vroegste tijden af aan de mens te *openbaren*. Deze openbaring Gods wordt onderscheiden in een *algemene* en een *bijzondere* openbaring.

De *algemene* openbaring is begonnen in de *schepping* en wordt voortgezet in de *onderhouding en regering* van alle dingen. Zij is van grote en blijvende betekenis. In de *natuur* rondom ons, in de *geschiedenis* van volken en personen, in het *hart en geweten* van ieder mens openbaart God zich in Zijn almacht en wijsheid, in Zijn goedheid en rechtvaardigheid.

Vrucht van die algemene openbaring is *de natuurlijke Godskennis*, welke moet worden onderscheiden in een *ingeschapen* en *verkregen* Godskennis.

Ingeschapen Godskennis: Ieder mens heeft in zich een *indruk* van een Hoger Wezen. Deze indruk is ons even eigen als de redelijkheid. *Geen volk ter wereld of het heeft een godsdienst*. Dit kon niet zo zijn als het niet lag in de natuur van de mens.

Verkregen Godskennis is die kennis Gods welke de mens verkrijgt uit de *beschouwing* van zichzelf en al het geschapene.

Deze algemene openbaring is, toen het menselijk geslacht van God is afgefallen, *onvoldoende* geworden, omdat ze ons God niet leert kennen zoals Hij door zondaren tot zaligheid gekend moet worden. Zij spreekt ons *niet van Christus*, de Zaligmaker, en verkondigt ons niet genade en vergeving.

Toch is ze *niet vruchteloos*. Ze is genoegzaam om de mens te overtuigen, *verantwoordelijk* te stellen, en alle onschuld te benemen.

2. Door de zonde is ons dus nodig geworden een *bijzondere openbaring*, en God heeft ons die in Zijn wonderlijke goedheid geschonken. De openbaring is bijzonder, wat haar inhoud aangaat en wat betreft de middelen, welke God daartoe gebruikte.

Haar inhoud is *Christus-openbaring*. genade bij God voor een verdoemelijk zondaar, in de Heere Jezus Christus. Terstond na de val is God begonnen haar te schenken, en met de menswording van de Zoon Gods is zij voleindigd. Deze Christus-openbaring is één organisch en historisch geheel. Onder de oude bedeling is de komende, onder de nieuwe is de gekomen Christus geopenbaard.

De middelen van deze bijzondere openbaring zijn in hoofdzaak drie:

- a) *Verschijningen des Heeren* (mondelinge toespraak, gezichten, engelen, dromen). Onder deze verschijningen neemt een bijzondere plaats in die van de Engel des Heeren, ook wel genoemd de Engel des Verbonds; want deze is niet een geschapen hemelbode, maar de tweede persoon in de goddelijke Drie-eenheid, in Wiens vleeswording onder de nieuwe dag de openbaring Gods haar volheid bereikt, Hebr. 1:1.
- b) *Profetie*. God deelde Zijn gedachten mee aan de profeten door een bijzondere inwerking van de Heilige Geest, en deze ontvingen tot taak, de waarheid Gods uit te roepen tegenover de leugen van Satan en mensen. De profetie heeft betrekking op het verleden (geschiedenis), op het heden (prediking), en op de toekomst (voorspelling). In de vleeswording van Gods Zoon komt deze profetie tot volkomenheid, want Hij is onze hoogste Profeet en Leraar, die de Heilige Geest ontving zonder mate, en ons daarom de raad en de wil van God tot onze verlossing volkomenlijk geopenbaard heeft.
- c) *Wonderen*. God openbaart Zich niet alleen in woorden, maar ook in daden. Vooral door buitengewone machtsdaden bevestigt Hij de waarheid van het gesproken woord. Door wonderen voltrekt Hij Zijn oordeel over de goddelozen. Door wonderen zondert Hij af en bewaart Hij het volk Israël als drager van Zijn openbaring, totdat in Christus de volle openbaring komt. In Christus is het grote, volstreckte wonder verschenen. Hij is van Boven neergedaald en toch de waarachtige en volkomen mens. In, met en door Hem is de openbaring Gods voltooid.

3. Deze *bijzondere openbaring* heeft God voor ons doen te boek stellen in *de Bijbel*. De Bijbel is de beschreven openbaring, het beschreven Woord van God.

Ook met de algemene openbaring worden wij in kennis gesteld door de Heilige Schrift. Ofschoon uit de natuur afkomstig, is zij toch in de Schrift opgenomen, omdat wij vanwege de verduistering van ons verstand, haar nooit zuiver uit de natuur kunnen afleiden. In de Schrift, het boek van Zijn bijzondere openbaring, heeft God ons, naar het woord van Calvijn, de bril geschonken, die ons in staat stelt, God en de werken Zijner handen in natuur en geschiedenis op de rechte wijze te beschouwen.

De bijzondere openbaring is echter niet terstond te boek gesteld.

In de tijd vóór Mozes, dus gedurende de eerste 25 eeuwen, was er een *onbeschreven* Woord van God. Wat God geopenbaard had, werd door mondelinge overlevering van het ene op het andere geslacht overgedragen.

Dit kon toen geschieden, omdat de mensen nog niet over de gehele aarde verspreid waren, en hun leeftijd vele eeuwen omvatte. Zo leefde Adam nog vijftig jaar met Lamech, de vader van Noach, Noach tot aan Abrahams geboorte, en Sem nog vijftig jaar in Izaäks tijd.

Ging also de openbaring soms lange tijd aan haar beschrijving vooraf, zij omvatte ook dikwijls veel meer dan dat later is opgetekend.

Niet alleen hebben vele profeten en apostelen, die toch allen organen der bijzondere openbaring waren, niets schriftelijks nagelaten, maar ook zijn bijvoorbeeld de boeken van de profeten maar een korte samenvatting van wat zij mondeling tot hun tijdgenoten gesproken hebben. Johannes zegt aan het slot van zijn Evangelie (20 :30; 21 :25) dat Jezus veel meer gesproken en gedaan heeft dan dat door hem kon worden beschreven.

In de Bijbel heeft God voor de geslachten van alle eeuwen zoveel uit Zijn bijzondere openbaring bewaard als tot onze zaligheid nodig was, om Hem te kennen en te verheerlijken in Christus.

Voor ons bestaat er *geen andere* openbaring *dan* die ons in *de Bijbel* gegeven is.

\$ 2. De ingeving van de Bijbel.

1. De Heilige Schrift getuigt van zichzelf, dat zij het Woord van God is, en dat op grond van het feit, dat zij is ingegeven door de Heilige Geest.

Onder *ingeving* (inspiratie, theopneustie) van de Schrift verstaan wij dus de bijzondere werkzaamheid van de Heilige Geest, waardoor de te boekstelling van de openbaring tot stand is gekomen.

Deze *ingeving* moet zeer beslist onderscheiden worden van de *verlichting* door de Heilige Geest, die het deel is van alle ware gelovigen. Zovelen er door de Geest Gods geleid worden, zijn allen kinderen Gods, Rom. 8 :14, maar de heilige mensen Gods zijn door de Heilige Geest gedreven, en hebben daardoor de profetie voortgebracht, 2 Petr. 1 :21.

Deze drijving van de Heilige Geest werd uitsluitend aan profeten en apostelen geschonken, niet alleen om de openbaring Gods, die zij ontvangen hadden, te verkondigen, maar ook om die *onfeilbaar* te boek te stellen. De Heilige Geest leidde hen hierbij, door een bijzondere inwerking, in al de waarheid, hen niet alleen voor dwaling behoedende, maar ook positief hun medelende wat zij schrijven moesten, 2 Tim. 3 :16, 2 Petr. 1 :21, Joh. 14 :26, Joh. 16 :13.

Rome leert een *negatieve* inspiratie, d.w.z. de bijbelschrijvers zijn door de Heilige Geest alleen voor dwaling behoed. Dan zouden we slechts een *feilloze*, niet een *onfeilbare* Bijbel hebben. Het verschil is duidelijk.

Onfeilbaar wijst er op, dat de Schrift de bijzondere openbaring is, welke positief uit de Geest des Heeren is voortgekomen. *Feilloos* kan ook iets menselijks zijn, bijvoorbeeld een boek met rekenkundige opgaven.

Profeten en apostelen ontvingen de inspiratie als een ambtsgave van de Heilige Geest. Het was echter geen blijvende eigenschap, die altijd werkte. De gave van de inspiratie werd alleen hun deel, als zij die nodig hadden.

2. Deze ingeving moet *organisch*, niet *mechanisch* worden verstaan. Volgens de mechanische (werktuiglijke) opvatting zouden de Bijbelschrijvers slechts onbewuste, willoze werktuigen geweest zijn in de hand van de Heilige Geest, zoals een pen dat is in de hand van een schrijver. Maar deze voorstelling wordt door de Schrift zelf ten stelligste weersproken. Zij leert duidelijk, dat de inspiratie organisch is geweest, d.w.z. dat de Heilige Geest zich van profeten en apostelen heeft bediend als zelfbewuste mensen. Deze verklaren herhaaldelijk zich bewust te zijn: a) dat de Heere door hen spreekt en b) dat hetgeen zij schrijven, naar de wil des Heeren door hen te boek wordt gesteld.

De inspiratie deed hun eigen werkzaamheid niet te niet, maar heiligde die en nam die also in dienst dat zij zelf naarstig gaan onderzoeken, Luk. 1 :3; c) dat zij nadenken en zich de openbaring herinneren welke zij vroeger ontvangen hadden, Joh. 14 :26, 1 Joh. 1 :1-3; d) dat zij gebruik maken van geschiedkundige bronnen, Num. 21 :14, Joz. 10 :13. In al de Bijbelboeken komt duidelijk uit *de eigen aanleg en aard, de eigen ontwikkeling en opvoeding, de eigen taal en stijl* van de verschillende schrijvers.

Hun eigen ervaringen zowel als de eigenaardige behoeften van hen voor wie zij in de eerste plaats schreven, hebben op hun geschriften het stempel gedrukt. Door hun gehele persoonlijkheid te vormen en toe te bereiden maakte God hen tot zulke organen van Zijn inspiratie, als Hij nodig achtte voor Zijn doel met de Heilige Schrift, welke in de hoogste eenheid de rijkste verscheidenheid bevat.

3. De ingeving van de Bijbel strekt zich niet slechts uit tot de *gedachte*, welke zij bevat, maar ook tot de *woorden*, waarin de gedachten zijn uitgedrukt. Woord en feit, het religieuze en het historische, het door God en het door mensen gesprokene, is in de Schrift zo samengeweven, dat scheiding onmogelijk is. In Gal. 3 :16 legt Paulus er nadruk op. Dat God tot Abraham niet zei: en den zaden (meervoud), maar uwen zede (enkelvoud). In de Schrift heeft elk woord zijn betekenis. Om de betekenis van de zin te verstaan, moet elk woord worden gelezen en bezien op de plaats en in het verband waarin het voorkomt, en niet op zichzelf, los van de samenhang.

Aangezien de schrijvers van het Oude Testament alleen de medeklinkers van de woorden schreven, en de klinkers er later zijn bijgevoegd, (zie hoofdstuk 1, par. 5), zijn deze bijgevoegde klinkers niet gedekt door goddelijke autoriteit.

\$ 3. Het gezag van de Bijbel.

1. Uit deze ingeving van de Heilige Schrift vloeit voort haar *absoluut goddelijk gezag*. Zelf dient zij zich bij ons aan als de enige regel van geloof en leven, en eist van alle mensen, dat zij geloofd en gehoorzaamd wordt. Alle ander gezag moet voor het hare wijken, Hand. 17 :11, Hebr. 4 :12, Openb. 22 :18 en 19.

De gehele Heilige Schrift heeft dit gezag. Schrift en Woord Gods zijn voor ons benamingen, die hetzelfde betekenen. Heel de Bijbel is het eigen Woord van God. Onze Belijdenis (Art. 7) gebruikt beide benamingen door elkaar, zoals ook de Catechismus (Zondag 25).

Tegenwoordig zijn er velen (Ethischen) die niet leren: De Bijbel is Gods Woord, maar: Gods Woord is in de Bijbel. Het verschil is duidelijk. Is Gods Woord in de Bijbel, dan bevat deze niet alleen veel of weinig, dat niet Gods Woord is, maar dan moet ook de mens uitmaken, wat wèl en wat niet als Gods Woord moet worden erkend. En dan komt de mens, in plaats van onder het gezag van het Woord, boven het Woord te staan.

In andere kring (Modernen) wordt het gezag van de Schrift geheel terzijde gesteld. Wel acht men haar van grote religieuze betekenis, maar dan vooral het Nieuwe Testament. Van bijzondere waarde wordt beschouwd wat Jezus Zelf heeft gezegd, vooral in de Bergrede (Matth. 5-7). Maar we weten van Jezus niets dan uit de geschriften van evangelisten en apostelen. Zijn die nu onbetrouwbaar, wat waarborg is er dan, dat men met voldoende zekerheid kan weten wat Jezus gesproken heeft?

2. Dit gezag ontleent de Schrift aan de *goddelijkheid* van haar *oorsprong* en *inhoud*, en niet aan de Kerk (verg. hoofdstuk 1, par. 4).

Indien de Schrift haar gezag ontleende aan de Kerk, zou de Kerk boven het Woord Gods staan. Maar juist omgekeerd: De Schrift staat boven de Kerk, die steunt op het fundament van apostelen en profeten, Ef. 2 :20, en de Kerk kan slechts het gezag, dat de Schrift heeft, erkennen, en belijden, zoals zij dit ook van de vroegste tijden af gedaan heeft. De Heilige Schrift heeft door zichzelf gezag, en moet om zichzelf aangenomen en geloofd worden.

3. Ten opzichte van het goddelijk gezag van de Schrift moet onderscheid worden gemaakt tussen *normatief* gezag en *historisch* gezag. Niet alle woorden en feiten, welke de Schrift bevat, hebben normatief gezag, d.w.z. gelden als regel voor geloof en leven. Er komen in de Schrift woorden voor van goddeloze mensen, zelfs van de duivel. Ook worden er van Gods kinderen zondige daden meegedeeld, bijv. het bedrog van Jakob. Dat God deze woorden en daden in de Schrift heeft doen opnemen, is niet opdat wij die zouden navolgen, maar om ons te waarschuwen. Zij hebben echter historisch gezag, dat is onder leiding van de Heilige Geest is de mededeling van deze woorden en daden geschiedkundig

juist en dus betrouwbaar; in verband met de woorden en daden van God, zijn ze ook tot lering beschreven.

4. Hoe komen wij nu tot de *erkenning* van het goddelijk gezag van de Schrift?

Niet door wetenschappelijk onderzoek. Dit kan ons nooit de echtheid en de geloofwaardigheid van de Schrift bewijzen, want wat heden wordt voorgedragen aan wetenschappelijk bewijs, wordt straks door andere onderzoekers als onhoudbaar verworpen. Bovendien, indien het gezag van de Schrift op wetenschappelijk onderzoek rusten moest - stel, dat daardoor de mens tot vaste overtuiging kòn worden gebracht -, dan zag het er treurig uit voor de ongeleerde mensen, die de resultaten van de wetenschap niet beoordelen kunnen. Dezen zouden zich dan geheel naar het oordeel van de geleerden hebben te schikken.

God de Heere heeft in Zijn ontferming echter gezorgd, dat er een weg is, waardoor beiden, eenvoudigen en geleerden, komen tot de erkenning van het gezag van de Schrift. Maar die weg is een geheel enige.

Wij leren nl. het gezag van de Schrift aanvaarden, alleen en uitsluitend door *het getuigenis van de Heilige Geest*.

Allereerst is er het getuigenis van de Heilige Geest *in de Schrift zelf*. De Heilige Geest getuigt in de Schrift, dat Hij de auteur van de Schrift is.

Ten tweede is er een getuigenis van de Heilige Geest *in de Kerk van alle eeuwen*. De Christelijke Kerk is onder het gezag van de Heilige Schrift geboren en opgegroeid. Over welke dogma er ook verschil mocht zijn, over het gronddogma: Het gezag van de Schrift, is nimmer gestreden. Dit gezag stond tot de achttiende eeuw toe in alle kerken en onder alle christenen vast.

Tenslotte is er een getuigenis van de Heilige Geest *in ons hart*. Dit is het voornaamste, want het wordt *door de wedergeboorte* ons geschonken. De Heilige Geest werkt zo in ons hart, dat we amen leren zeggen op Zijn werk in Zijn Woord. Door ons aan onszelf te ontdekken als zondaren, zoals de Schrift ons tekent, en in de Heere Jezus de onmisbare en algenoegzame Zaligmaker te doen zien, Joh. 17 :3, brengt Hij ons - hoewel ons verstand er tegen opkomt, en onze wil er zich tegen verzet - tot de erkenning: de Heilige Schrift is Gods Woord. Vrij en blij doet Hij ons buigen voor die Schrift, en naarmate we toenemen in het geloof, naar die mate wordt onze overtuiging van het goddelijk gezag van de Schrift te dieper geworteld.

De verwerping van het gezag van de Schrift is niet, zoals het ongeloof voorgeeft, een kwestie van "onbevooroordeeld" wetenschappelijk onderzoek. Uit het *hart*, niet uit het *hoofd*, komt alle verwerping voort van het Woord Gods. Omdat de mens van nature een vijand is van God, is hij het ook van Gods Woord.

\$ 4. De noodzakelijkheid, duidelijkheid en genoegzaamheid van de Bijbel.

1. De Heilige Schrift is niet alleen *nuttig*, maar bepaald *noodzakelijk* voor de Kerk hier op aarde, 2 Petr. 1 :15,19; Rom. 4 :3, 2 Tim. 3 :16. Het heeft Gode behaagd, alleen door de Bijbel ons de weg der zaligheid bekend te maken. Zonder de Bijbel zou de kennis der waarheid Gods onmogelijk onder de mensen zuiver bewaard kunnen blijven. De leiding des Heeren met Zijn Kerk bewijst bovendien de noodzakelijkheid van de Heilige Schrift. In de eeuwen vóór Mozes, in de patriarchale tijden, toen door het cultuurleven der volken het zuiver houden der overlevering nog niet onmogelijk was geworden, moge er alleen een onbeschreven Woord van God zijn geweest, Israël heeft geleefd bij de Schrift, die eerst alleen de boeken van Mozes bevatte, maar langzamerhand grotere omvang verkreeg. De Christelijke Kerk is bij de Schrift groot geworden; zij had het Oude Testament, en kreeg in de Brieven en Evangelien langzamerhand een reeks van Nieuw-Testamentische geschriften. Door Rome wordt, om de noodzakelijkheid van de Kerk te beter te kunnen staande houden, de noodzakelijkheid der Schrift ontkend.

2. Onder de *duidelijkheid* van de Heilige Schrift wordt niet verstaan, dat er geen duistere dingen in zouden voorkomen, 2 Petr. 3 :16, en er derhalve geen uitlegkundige arbeid en geen bediening des Woords nodig zou zijn; maar, dat zij duidelijk is in alles wat nodig is te worden gekend en geloofd tot zaligheid. De weg der zaligheid is er duidelijk in geopenbaard, en ieder heilbegerige van hart kan er die in vinden.

Ook dit ontkent Rome. Het vervloekt de Bijbelgenootschappen, onthoudt de Bijbel aan de "leken", van wie slechts enkelen bijzondere vergunning van de kerkelijke overheid ontvangen, die nu en dan te lezen. Hiertegen: Rom. 1 :17, Ps. 119 :105 en vele andere uitspraken der Heilige Schrift.

3. De *genoegzaamheid* van de Heilige Schrift belijden we, omdat zij in geen enkel stuk en op geen enkele wijze behoeft aangevuld te worden.

Heel de Schrift leert, dat Christus is de enige Profeet, die ons de raad en wil Gods tot onze verlossing geopenbaard heeft. De Heilige Geest, die de auteur der Schrift is, neemt alles uit de Christus en heeft profeten en apostelen in al de waarheid geleid, Joh. 16 :13,14.

Ook deze *genoegzaamheid* van de Schrift wordt door Rome bestreden. Het laat Christus' profeetschap aanvullen door dat van de paus en de openbaring Gods in de Schrift door de traditie (kerkelijke overlevering), welke het ook als regel van geloof en leven aanvaardt. Waarheen dit voert, blijkt daaruit, dat de specifiek Roomse leerstukken alle uit de traditie zijn afgeleid. Zelf erkent Rome, dat de kenmerkend christelijke dogma's alle in de Schrift

zijn te vinden. Over het gezag dat Rome aan de apocriefe boeken toekent, zie hoofdstuk 1, par. 4.

\$ 5. Het lezen van de Bijbel.

1. God heeft ons Zijn Woord doen *beschrijven*, opdat het *gelezen* zou worden.

Vóór Mozes, toen het nog niet beschreven was, kon het alleen gehoord worden, maar nu het is neergelegd in de Schrift, kan het ook gelezen worden.

Dit *lezen* van de Schrift sluit echter ook nu het *horen* niet uit.

Zoals God oudtijds Zijn Woord gesproken heeft, en door anderen doen spreken, zo heeft Hij in de Schrift bevolen, dat ook nu Zijn Woord door Zijn dienaren zal worden *gesproken*, en in de samenkomsten van Zijn gemeente zal worden *verkondigd*, opdat het *gehoord en gehoorzaamd* worde, Rom. 10 :14, 17. Het vierde gebod vraagt, naar de uitlegging van de Catechismus (Zondag 38), dat we naarstig zullen komen tot de gemeente Gods, om Gods Woord te *horen*.

Het lezen van de Schrift mag dus nooit in de plaats gesteld worden van het opgaan tot de dienst des Woords. Daartoe is elk belijder van de Naam des Heeren gehouden. God verplicht hem er toe, en hij heeft het een groot voorrecht te achten, dat God op deze wijze voor de onderhouding en groei van zijn geestelijk leven wil zorgdragen, Hebr. 10 :25. De Bijbel is tegelijkertijd het Woord Gods, dat gesproken en gehoord, en de Heilige Schrift, die gelezen moet worden.

2. Par. 2 is geschrapt, omdat er zeer weinig analfabeten meer zijn en daarom verouderd is. Par. 3 wordt derhalve par. 2.

2. De Bijbel onderscheidt zich van alle andere boeken, daardoor, dat hij het *onfeilbare* Woord van God is, waarin God Zich aan de mens openbaart om hem te brengen tot de rechte kennis en dienst van de Drie-enige.

Dat dit aan het lezen van de Bijbel bijzondere eisen stelt, spreekt voor zichzelf. We noemen slechts de voornaamste. Wie de Bijbel met vrucht wil lezen, houde steeds in het oog:

- a) Dat de Bijbel in zijn geheel en in zijn samenstellende delen één is, omdat hij is voortgekomen uit de Heilige Geest. Heel de Schrift is het Woord des Konings, dat onvoorwaardelijke onderwerping vraagt. Omdat de Heilige Geest Zichzelf niet kan tegenspreken, houde men zich verzekerd, dat de zogenaamde schijnbare

tegenstrijdigheden bij ernstig en nauwgezet onderzoek in volkomen harmonie zullen blijken te zijn met het geheel;

- b) Dat in de Bijbel elk boek zijn eigen plaats en betekenis heeft. Daarom verdient het aanbeveling, elk boek in zijn geheel door te lezen, zo mogelijk achter elkaar. Alleen op die wijze zal men de mening en de bedoeling van de schrijver kunnen verstaan en tot helder inzicht komen van de plaats die elk boek in de Godsopenbaring inneemt;
- c) Dat de indeling in hoofdstukken en verzen niet van goddelijke autoriteit is, en slechts is aangebracht om het lezen en onderzoeken van de Schrift te vergemakkelijken (zie hoofdstuk 1, § 5). Hiervan gebruik te maken is niet ongeoorloofd. Het kan zeer wel tot stichting zijn, zo men, voor zichzelf of in het gezin, een hoofdstuk of een gedeelte van enkele verzen leest, zoals dit ook in de gemeentelijke samenkomsten plaatsvindt. Men vergeet echter niet, dat in de regel elk hoofdstuk verband houdt met het voorgaande en volgende hoofdstuk, en dat losse, uit het verband genomen, verzen gemakkelijk worden misverstaan en onjuist toegepast;
- d) Dat de Bijbel alleen uit en door zichzelf is te verstaan en dat het daarom steeds nodig is, de Schrift met de Schrift te vergelijken. Bij voorkeur gebruike men een Bijbel die aanwijzing bevat van zogenaamde gelijkkluidende teksten. Onder de hulpmiddelen die dienen kunnen om de bedoeling van de Schrift juist te begrijpen, behoort de eerste plaats toegekend te worden aan de Statenbijbel met zijn kanttekeningen (zie hoofdstuk 1, § 5). Zelden zal men die zonder vrucht raadplegen. Zelfs hij, die zich geroepen ziet, de Schrift voor anderen uit te leggen, zal dit in vele gevallen niet dan tot zijn schade kunnen nalaten. In elk gezin dient daarom, zoals vroeger de gewoonte was, een Statenbijbel met kanttekeningen aanwezig te zijn;
- e) Dat het nodig is om dagelijks de Bijbel te lezen. Zomin ons lichaam het dagelijks brood missen kan, zo min kan de gelovige voor zijn ziel het dagelijks voedsel missen van het Woord Gods. In het christelijk gezin, dat met enig recht op die naam aanspraak wil maken, wordt de Schrift meerdere malen per dag gelezen, gewoonlijk vóór of na elke maaltijd. Deze goede gewoonte maakt echter niet overbodig, dat men elke dag voor zichzelf een gedeelte van Gods Woord onderzoekt. In de meeste gezinnen is het bij de huiselijke godsdienst slechts één, die leest, terwijl de anderen horen. Zelf lezen blijft daarom eis. Ook al ondervangt men dit bezwaar (dat heel gemakkelijk gebeuren kan, door iedere huisgenoot een Bijbel te geven, zodat een ieder de voorlezer ook met het oog volgen kan), dan nog is het van groot belang om voor de voeding en onderhouding van zijn geloofsleven, elke dag enkele ogenblikken met God en Zijn Woord alleen te zijn;

- f) Dat tot het rechte lezen en verstaan van de Bijbel onmisbaar is, om door de Heilige Geest geleid en met Zijn licht bestraald te worden en dat daarom niemand zich zetten moet tot het onderzoek van de Schrift, zonder vooraf de Heere ernstig gebeden te hebben, hem die Geest te willen schenken bij het Woord. Zoals de psalmdichter uitsprak:

Ontdek mijn ogen, dat ik aanschouwe de wonderen van Uw wet.

Laat mijn hart oprecht zijn tot Uw inzettingen, opdat ik niet beschaamd worde.

Ik heb Uw getuigenissen genomen tot een eeuwige erve, want zij zijn mijns harten vrolijkheid. (Ps. 119 :18,80 en 111);

Of, zoals Paulus voor de Efeziërs bad:

Opdat de God van onzen Heere Jezus Christus, de Vader der heerlijkheid, u geve den Geest der wijsheid en der openbaring in Zijn kennis;

Namelijk verlichte ogen uws verstands, opdat gij moogt weten, welke zij de hoop van Zijn roeping, en welke de rijkdom zij der heerlijkheid van Zijn erfenis in de heiligen; (Ef. 1 :17,18).

Bij 't openslaan van 't Boek der Boeken,

Gedenk, o christen, dag aan dag,

Dat wie dat Woord wil onderzoeken,

Geen eigen licht vertrouwen mag.

Geen mensenwijsheid zou hier baten,

Geen vlijtige arbeid hier volstaan;

Alle eigenwijsheid dient verlaten;

Een ander oog moet opengaan.

Vóórdát ge u dan begeeft tot lezen,

Val, christen, val uw God te voet!

En dat een heilig, heilzaam vrezén

Zich meester maak' van uw gemoed!

Vraag, eer gij verder gaat, een zegen;

Vraag ogen, oren en een hart!

En - Jezus Zelf kome u tegen

In dit Zijn Woord, bij vreugd en smart.

DA COSTA

-*-

HOOFDSTUK 3. DE BIJBELBOEKEN

\$ 1. De boeken van het Oude Testament

Van de 66 boeken van de Heilige Schrift bevat het Oude Testament er 39.
Deze zijn in onze bijbelvertaling gerangschikt in drie groepen.

Historische boeken

Genesis	Richteren	1 Kronieken
Exodus	Ruth	2 Kronieken
Leviticus	1 Samuël	Ezra
Numeri	2 Samuël	Nehemia
Deuteronomium	1 Koningen	Esther
Jozua	2 Koningen	

Dichterlijke boeken

Job	Spreuken	Hooglied
Psalmen	Prediker	Klaagliederen van Jeremia

Profetische boeken

Jesaja	Amos	Zefanja
Jeremia	Obadja	Haggai
Ezechiël	Jona	Zacharia
Daniël	Micha	Maleachi
Hosea	Nahum	
Joël	Habakuk	

Deze indeling in historische, dichterlijke en profetische boeken moet als *onderscheiding*, en *niet als* een *streng scheiding* in drie soorten worden opgevat. Zo zijn er dichterlijke boeken, die historie (bijv. Job) en die profetie (bijv. Psalmen) bevatten, terwijl vele profetische boeken grotendeels dichterlijk van vorm zijn en in enkele ook historie (bijv. Jes. 36-39, Jona) voorkomt.

Ook is de orde, waarin zij gerangschikt zijn, niet bepaald door de tijd van de vervaardiging. Vele historische boeken, bijv. Ezra, Nehemia, Esther, zijn van later dagtekening dan sommige dichterlijke en profetische, en onder de profetische zijn vele kleine, bijv. Joël, Obadja, Amos, Hosea, ouder dan de veel grotere boeken van Jesaja, Jeremia, Ezechiël en Daniël.

De dichterlijke boeken worden ook wel zedekundige genoemd, maar deze naam verdient geen aanbeveling, omdat alleen Spreuken en Prediker zedekundig van inhoud zijn.

In de *Hebreeuwse* Bijbel is de *rangschikking* van de boeken een geheel *andere* dan in onze Bijbel. Ze worden verdeeld in Wet, Profeten en Geschriften.

De Wet omvat Genesis tot en met Deuteronomium, ook wel genoemd de Pentateuch (dat is een werk op vijf rollen geschreven).

De Profeten worden verdeeld in de *eerste* en de *latere* Profeten. De eerste zijn: Jozua, Richteren, 1 en 2 Samuël, 1 en 2 Koningen; de latere zijn: Jesaja tot en met Maleachi met uitzondering van Daniël.

De Geschriften worden weer in drieën onderscheiden:

- I. Psalmen, Spreuken, Job.
- II. Hooglied, Ruth, Klaagliederen, Prediker, Esther.
- III. Daniël, Ezra, Nehemia, 1 en 2 Kronieken.

Deze oorspronkelijke volgorde is *gewijzigd*, toen het *Oude Testament* in het *Grieks* vertaald werd (zie hoofdstuk 1, par. 5), en die andere volgorde, zoals die in onze Bijbels voorkomt, is in latere vertalingen behouden, met of zonder veranderingen.

Wanneer in het Nieuwe Testament sprake is van heel het Oude Testament, dan wordt dit meermalen aangeduid niet met één naam, maar met: De Wet en de Profeten (Matth. 22 :40) of met: de Wet en de Profeten en de Psalmen (Luk. 24 :44). Met de Wet worden dan de boeken van Mozes bedoeld.

Ook wordt de naam Mozes gebruikt om de eerste vijf Bijbelboeken, de zgn. Pentateuch) aan te duiden, bijv. in Hand. 15 :21, en in verband daarmee Mozes en de Profeten als benaming voor het gehele Oude Testament, Luk. 16 :31; 24 :27; Hand. 26 :22.

A. DE HISTORISCHE BOEKEN.

De historische boeken, zowel van het Oude als van het Nieuwe Testament, onderscheiden zich van alle gewone, menselijke geschiedenisboeken door hun inhoud, vorm en strekking. Duidelijk blijkt uit alle Bijbelboeken het openbaringskarakter van de Bijbel. Ze verhalen de daden van God, waardoor Hij Zich als Schepper en Herschepper heeft geopenbaard, en de woorden en daden van engelen en mensen slechts in zoverre, als hun door God een belangrijke plaats in de geschiedenis der Openbaring (heilsgeschiedenis) is toegewezen. Wat niet strekken kan om Gods werk in het licht te stellen, of wat daarvoor niet nodig geacht werd door de Heilige Geest, is niet meegedeeld. Alleen daaruit is het te verklaren, dat van sommige personen, gebeurtenissen, en zaken zeer in het kort, en van andere zeer uitvoerig wordt gehandeld. Bij het lezen van de geschiedkundige (historische) boeken moet

vooral in het oog worden gehouden, dat de plaats die personen en tijden innemen, door de goddelijke Auteur van de Schriften is afgemeten en ingedeeld naar de betekenis die zij hebben voor de Godsopenbaring en voor onze kennis van die openbaring.

De historische boeken omvatten de geschiedenis van ongeveer 36 eeuwen, van de schepping van de wereld tot aan de nationale hervorming van Israël onder Nehemia.

Bij de historische boeken is de volgorde vrijwel overeenkomstig de tijd en de volgorde van de gebeurtenissen, die zij verhalen.

Alleen met Ezra, Nehemia en Esther is dit niet het geval. De geschiedenis in het boek Esther beschreven, valt in de tijd tussen de terugkeer onder Zerubbabel, Ezra 1-6, en de tweede uittocht uit het land van de ballingschap onder Ezra, ongeveer 80 jaar later. Naar de volgorde van het gebeuren leze men na Ezra 6 eerst het boek Esther, en daarna het vervolg van Ezra, waarbij het boek Nehemia aansluit.

a) de vijf boeken van Mozes, of de Pentateuch.

De eerste vijf bijbelboeken: Genesis, Exodus, Leviticus, Numeri en Deuteronomium, worden de boeken van *Mozes* genoemd, omdat zij voor een groot deel door Mozes geschreven zijn.

Er zijn schriftelijke oorkonden in opgenomen, die lang vóór Mozes bestonden, bijv. Gen. 5 :1 vv.

Uit de tijd na Mozes is niet alleen het bericht van zijn dood, Deut. 34, maar zijn ook aanwijzingen als Gen. 14 :14 (de plaatsnaam Dan), Gen. 36 :31b, Ex. 16 :35, Num. 21 :14,15 e.a.

De benaming *Pentateuch*, waar het woord *biblos* moet worden bijgedacht, betekent: *het vijfdelige boek*. De joden duiden de eerste vijf bijbelboeken aan met de naam *Thora* (de Wet).

In de Pentateuch vinden we de geschiedenis beschreven van de schepping van de wereld tot en met de dood van Mozes. Voor het grootste deel is deze beschreven in Genesis, dat eindigt met de mededeling van Jozefs sterven. Exodus, Leviticus, Numeri en Deuteronomium samen geven de geschiedenis van twee en een halve eeuw. Hierbij dient echter te worden opgemerkt, dat Exodus 1 en 2, dus twee hoofdstukken slechts, de historie verhalen van ruim twee eeuwen: van Jozefs dood tot Mozes in Midian. Exodus 3 tot en met Deuteronomium 34 omvatten slechts veertig jaren: de geschiedenis van Mozes' roeping in zijn 80ste levensjaar tot zijn dood. Van de ruim 37 jaren van de omzwerving door de woestijn worden slechts enkele voorvallen meegedeeld, en zo zijn de vier boeken Exodus, Leviticus, Numeri en Deuteronomium bijna geheel gewijd aan de geschiedenis van de uittocht van de kinderen Israëls uit Egypte, met een half jaar voorbereiding, een jaar verblijf bij Sinaï, een korte tijd van de verdere reis tot aan het oordeel over hen, die 20 jaar oud

en daarboven waren, en van het laatste jaar, toen Mozes het volk bracht aan de grenzen van Kanaän.

Genesis, (oorsprong, wording). Dit boek draagt deze naam, omdat het de geschiedenis verhaalt van de wording van de wereld, van het menselijk geslacht, en van het door God verkoren volk Israël. Het is in 50 hoofdstukken verdeeld.

Overzicht van de inhoud

Hoofdstuk 1 en 2	De schepping van alle dingen in hemel en op aarde.
Hoofdstuk 3	De zondeval van de mens, de straf op de zonde en de belofte van genade (3:15).
Hoofdstuk 4 - 8	Het uiteengaan van Adams geslacht in goddelozen (Kaïnieten) en vromen (Sethieten). De vermenging van beide geslachten ten kwade. Het oordeel van de zondvloed en de verkiezing van Noach.
Hoofdstuk 9 - 11	Het verbond van God met Noach en zijn nakomelingen. De mensheid uit Noach gesplitst in drie hoofdrichtingen met verschillende bestemming en toekomst. De vereniging van de mensen in de afval van God, het oordeel van de spraakverwarring, en de verstrooiing over de aarde.
Hoofdstuk 12 - 27	De geschiedenis van Abraham en Izaäk en hun huisgezinnen.
Hoofdstuk 28 - 36	De geschiedenis van Jakob en zijn huisgezin.
Hoofdstuk 37 - 40	De geschiedenis van Jozef en zijn broeders.
Hoofdstuk 41 - 50	Jozefs voorspoed in Egypte, zijn gedrag jegens zijn vader en zijn broeders, tot aan zijn dood.

Exodus, (uittocht), zo genoemd naar de uittocht van de kinderen Israëls uit Egypte, die er in beschreven wordt. Het verhaalt de voorbereiding en roeping van Mozes, de Middelaar van het Oude Verbond, en de formering van Israël als het volk van God, "een volk des eigendoms", type van de gemeente des Heeren, uit alle geslachten. Het is in 40 hoofdstukken verdeeld.

Overzicht van de inhoud

Hoofdstuk 1 en 2	Verdrukking en vermenigvuldiging van Israël in Egypte; geboorte en leven van Mozes tot zijn vlucht naar Midian.
Hoofdstuk 3 - 11	Roeping van Mozes tot bevrijder en leidsman van Israël. Farao's goddeloosheid en de tien plagen.

- Hoofdstuk 12 - 15 Instelling van het Paasfeest, bevrijding van de Israëlieten uit Egypte, doortocht door de Rode Zee, en de verdelging van Farao en zijn leger.
- Hoofdstuk 16 - 18 Tocht door de woestijn tot aan de Sinai. Het Manna, het water uit de rotsteen, de strijd met Amalek, aanstelling van de oversten van het volk.
- Hoofdstuk 19 - 24 De volksformatie, geschiedenis van de wetgeving, de wetten op Sinai gegeven, en de verbondssluiting.
- Hoofdstuk 25 - 40 Voorschriften omtrent de oprichting van een heiligdom, verstoring van het werk door Israëls bondsbreuk, en bouw van de Tabernakel met toebehoren.

Leviticus, zo genoemd omdat het de wetten bevat aangaande de dienst van het heiligdom, tot bediening waarvan de stam van Levi geroepen was, als in plaats tredend voor de eerstgeboren zoon van elk gezin. (zie hoofdstuk 6, § 2 Het Priesterschap). Het boek telt 27 hoofdstukken.

Overzicht van de inhoud

- Hoofdstuk 1 - 7 Wetten aangaande de verschillende soorten van offers.
- Hoofdstuk 8 - 10 Wetten en plechtigheden inzake de wijding van de Hogepriester.
- Hoofdstuk 11 - 22 Wetten aangaande de verschillende reinigingen.
- Hoofdstuk 23 - 27 Wetten betreffende de heilige feesten.

Numeri, (getallen, tellingen), zo genoemd naar de twee tellingen van de Israëlieten, in het begin en aan het einde van de woestijnreis (hoofdstuk 1 - 4 en 26). Behalve die tellingen worden de belangrijkste gebeurtenissen meegedeeld, die tijdens het verblijf in de woestijn plaatsvonden. Het boek bevat 36 hoofdstukken.

Overzicht van de inhoud

- Hoofdstuk 1 - 4 De tellingen van de Israëlieten, en de aanstelling van de stam van Levi tot de dienst van de Tabernakel.
- Hoofdstuk 5 - 10 Instelling van verschillende burgerlijke en godsdienstige plechtigheden.
- Hoofdstuk 11 - 21 Tocht van de Israëlieten van Sinai naar de velden van Moab. (Verspieders, oproer van Korach, vurige slangen).

Hoofdstuk 22 - 36 Legering van Israël in de velden van Moab. Balak en Bileam.
Wetgeving omtrent erflatingen, offers en geloften. Overzicht van de
reizen. Steden voor de Levieten en vrijsteden.

Deuteronomium, (tweede wetgeving, herhaling der wet), zo genoemd omdat het de redenen van Mozes bevat tot het volk, dat in de woestijn geboren was en de afkondiging van de Wet niet had gehoord. In dit boek vooral zien we Mozes als de Middelaar van het Oude Verbond, die de Wet herhaalt, met nieuwe voorschriften aanvult, en aandringt op een leven naar de geboden des Heeren; die van Israël afscheid neemt onder de waarschuwend en profetische verkondiging van zegen en vloek. Het boek telt 34 hoofdstukken.

Overzicht van de inhoud

Hoofdstuk 1 - 4 Gedachtenis van wat de Heere voor en met Israël gedaan had sinds de uittocht uit Egypte, gedurende bijna 40 jaar.

Hoofdstuk 5 - 26 Herhaling, uitbreiding en nadere verklaring van de wetten, tevoren gegeven aan de vaders van het geslacht dat nu Kanaän zou binnen gaan.

Hoofdstuk 27 - 30 Bevestiging van de wet der tien geboden, met dringende vermaning tot gehoorzaamheid.

Hoofdstuk 31 - 34 Aanstelling van Jozua tot Mozes' opvolger. Laatste redenen en dood van Mozes.

In de boeken van Mozes komen de volgende Messiaanse voorspellingen voor:

Gen. 3 :15, het Paradijsevangelie; Gen. 9 :26, de zegen van Sem; Gen. 49 :10, de profetie van de stervende Jakob; Num. 24 :17, de voorzegging van Bileam; Deut. 18 :15, Mozes' woord over de komende Profeet.

b) De overige historische boeken.

Deze twaalf boeken, van Jozua tot Esther, verhalen de geschiedenis van Israël gedurende ongeveer elf eeuwen, van de dood van Mozes tot de nationale hervorming onder Nehemia, ca. 439 vóór Chr. Omdat het historie van de Godsopenbaring is, bevatten zij geen aaneengeschaakt verhaal van al Israëls lotgevallen, maar laten ons de voortgang zien van het Godsrijk bij het licht van de profetie: De getrouwheid Gods, die aan Zijn Verbond gedenkt, ondanks de ontrouw en de ongehoorzaamheid van het verbondsvolk.

Jozua. Dit boek wordt zo genoemd, omdat het verhaalt wat er met de Israëlieten gebeurd is onder leiding van Jozua. Volgens de joodse overlevering zou Jozua het geschreven hebben. Dat het echter geheel en in de vorm, waarin wij het ontvingen, niet van Jozua zelf afkomstig kan zijn, is hieruit duidelijk, dat er niet alleen zijn dood en begrafenis in beschreven wordt (24 :29 v.), maar ook meer dan één gebeurtenis uit de tijd na zijn dood (het mislukken van de pogingen van Juda om de Jebusieten geheel uit Jeruzalem te verdrijven, 15 :63), verg. Richt. 1 :21, 19 :10-12; en de verovering van Lesem (Lais) door de Daniëten, 19 :47, verg. Richt. 18).

Het boek Jozua zet de geschiedenis voort, die in Deuteronomium is beschreven tot Mozes' dood, en laat ons de onverbreekelijke verbondstrouw van de Heere met betrekking tot het verkrijgen van het land, reeds aan de aartsvaders beloofd, en de wrekende gerechtigheid Gods in de uitroeiing van de boze en goddeloze volken van Kanaän. Hoewel het een tijd omvat van ongeveer 30 jaar, is bijna heel het boek gewijd aan de 7 jaar van de inneming en van de verdeling van het land. Het boek bevat 24 hoofdstukken.

Overzicht van de inhoud

- Hoofdstuk 1 - 12 De doortocht door de Jordaan, inneming van Jericho en Ai, en de verovering van Kanaän.
- Hoofdstuk 13 -22 De verdeling van het land onder de stammen van Israël.
- Hoofdstuk 23 - 24 Afscheidsrede en dood van Jozua.

Richteren. Dit boek draagt de naam naar de daarin opgenomen geschiedenis van de Israëlieten onder elf van de veertien Richters. De schrijver is ons onbekend. Het moet, blijkens 1 :21, vervaardigd zijn vóór de inneming van Jeruzalem door David, en bevat de geschiedenis van Israël vanaf de tijd na Jozua's dood tot de dood van Simson, een tijdvak van omstreeks 130 jaren. In 21 hoofdstukken is het boek verdeeld.

Overzicht van de inhoud

- Hoofdstuk 1 en 2 Inleiding: afval van God en aanstelling van de Richters.
- Hoofdstuk 3 - 16 Israël door zijn vijanden benauwd en telkens door God bevrijd door middel van Richters (Othniël tot Simson).
- Hoofdstuk 17 - 21 Aanhangsel, bevattende het verhaal van twee afzonderlijke

gebeurtenissen uit de tijd kort na Jozua's dood, nl. de oprichting van een afgodsbeeld in Dan, en een schanddaad van de inwoners van Gibeon in de stam Benjamin.

Ruth. Dit boek heet naar de Moabitische vrouw, van wie de geschiedenis in dit boek beschreven wordt. De schrijver is ons onbekend. Oppervlakkig beschouwd lijkt het slechts een verhaal van de wederwaardigheden van een gezin, dat vanwege de honger Bethlehem verlaten had, en zich in het land Moab gevestigd had. De betekenis ervan voor de heilsgeschiedenis blijkt uit het korte geslachtsregister, hoofdstuk 4 :18-22. Het laat ons zien, hoe Ruth onder de wondervolle leiding Gods de overgrootmoeder van koning David, en dus één van de voor-moeders van de Messias is geworden. Dit boekje dat 4 hoofdstukken telt, vormt een aanhangsel op het boek der Richteren, want de verhaalde geschiedenis valt "in de dagen, toen de Richters richten" (1 :1).

1 en 2 Samuël. Deze boeken, die oorspronkelijk één waren, worden genoemd naar hem, wiens geboorte, leven en dood er in worden verhaald, en die misschien de eerste 24 hoofdstukken heeft geschreven. Volgens de joodse overlevering is hoofdstuk 25 en het vervolg van de hand van de profeten Nathan en Gad (1 Kron. 29 :29). Het eerste boek omvat een tijdperk van 80 à 100 jaar: van de geboorte van Samuël tot aan de dood van koning Saul. Het boek telt 31 hoofdstukken.

Overzicht van de inhoud

Hoofdstuk 1 - 4 Eli en zijn ontaarde zonen.

Hoofdstuk 5 - 12 Samuëls ambtsbediening als profeet en richter

Hoofdstuk 13 - 15 Begin van de geschiedenis van Saul, Israëls eerste koning.

Hoofdstuk 16 - 31 Davids verkiezing en zalving, zijn vervolging door Saul. Dood van Samuël en van Saul.

Het tweede boek omvat het 40-jarige tijdperk van Davids regering. Eerst over Juda 7 jaar en later over heel het volk, 33 jaar. Het boek telt 24 hoofdstukken.

Overzicht van de inhoud

- Hoofdstuk 1 - 4 Davids regering over Juda te Hebron.
- Hoofdstuk 5 - 9 Davids verheffing tot koning over geheel Israël, en zijn macht en heerlijkheid.
- Hoofdstuk 10 - 20 Davids val, verootmoediging en herstelling. Rampen, hem overkomen ten gevolge van zijn zonden.
- Hoofdstuk 21 - 24 Laatste jaren en einde van Davids regering.

1 en 2 Koningen. Deze boeken, die ook oorspronkelijk één waren, sluiten zich onmiddellijk bij die van Samuël aan, en verhalen de geschiedenis van Davids ouderdom, en van Salomo, van de scheuring en van de twee rijken Israël en Juda, tot aan de verheffing van koning Jojachin aan het hof te Babel. Koningen heten zij, omdat de koningen van Israël en Juda de hoofdpersonen vormen, om wie de geschiedenis van het volk zich beweegt, en die in hun trouw of ontrouw worden getekend, met de zegen en de oordelen daarop volgend. De schrijver, die niet bekend is, wil de geschiedenis van de theocratie of Godsregering (zie hoofdstuk 6 par. 1) onder deze koningen laten zien; vandaar dat aan het werk van de profeten Elia en Eliza zulk een grote plaats is ingeruimd. Beide boeken omvatten 427 jaar. Het eerste telt 22, het tweede boek 25 hoofdstukken.

Overzicht van de inhoud

- 1 Kon. 1 - 11 Geschiedenis van de regering van Salomo.
- 1 Kon. 12 - 2
Kon. 17 Scheuring van het rijk. Geschiedenis van Israël en Juda tot de ondergang van het rijk van de tien stammen.
- 2 Kon. 18 - 25 Geschiedenis van Juda, na de ondergang van Israël tot de ballingschap in Babel.

1 en 2 Kronieken. Ook deze beide waren weleer bij de joden één, onder de titel Dibre Hajamim (voorvallen der dagen, gebeurtenissen des tijds). In de Septuaginta (zie hoofdstuk

1, par. 5) heten ze Paralipomena (het overgelatene, het aanhangsel). Hiëronymus (zie hoofdstuk 1, par. 5) noemde ze Kronieken.

De schrijver is niet bekend. Volgens de joodse overlevering is het Ezra geweest, maar hiertegen wordt ingebracht, dat er meer grond is, voor de veronderstelling, dat de samenstelling van de boeken der Kronieken, Ezra en Nehemia, omdat deze als één geheel kunnen worden beschouwd en er grote overeenkomst is in taal, stijl en wijze van behandeling, het werk van één man moet geweest zijn.

De boeken der Kronieken hebben veel overeenstemming met Samuël en Koningen; tal van gedeelten zijn letterlijk aan elkaar gelijk. Toch zijn de Kronieken niet maar een aanvulling van Samuël en Koningen, maar een werk met een leidende gedachte. Kronieken bedoelt een geschiedenis te geven, niet zozeer van de koningen, als wel van de Kerk des Heeren onder het Oude Testament, in haar leiding, openbaring en bewaring. Daarom treedt de heilige linie op de voorgrond, waaruit de Christus zal geboren worden, die getekend wordt vanaf het begin van de mensheid tot na de terugkeer uit de ballingschap.

Het eerste boek bevat 29, het tweede 36 hoofdstukken.

Overzicht van de inhoud

1 Kron. 1 - 9	De geslachtsregisters, eerst van Adam tot Noach, en na die van Noachs zonen en van Abraham en Izaäks zonen: de heilige linie van Jakob en zijn zonen, de vaders van de twaalf stammen, tot aan de terugkeer van Juda uit Babel: samen omvattend een periode van 3500 jaar.
1 Kron. 10 - 29	De geschiedenis van koning David, de hoofdpersoon. Afhalen van de ark, plannen van tempelbouw, overwinningen over de omwonende volken, voorbereidende werkzaamheden voor de tempelbouw, Salomo's optreden.
2 Kron. 1 - 9	De geschiedenis van koning Salomo.
2 Kron. 10 - 36	De geschiedenis van de volgende koningen uit Davids huis. (De schrijver beperkt zich tot Juda, waaruit de Messias moest voortkomen, en wel uit het geslacht van David, wiens betekenis voor het rijk Gods in het eerste boek zo uitvoerig in het licht is gesteld. In overeenstemming met het begin en met de leidende gedachte in beide boeken, wordt tenslotte de verwoesting van Jeruzalem en de tempel voorgesteld als een oordeel des Heeren over Juda's verlating van Zijn wegen en verachting van Zijn dienaren).

Ezra. Dit boek vormde oorspronkelijk met het daarop volgende boek Nehemia één geheel. (Vandaar wordt het in Artikel 4 van onze Nederlandse Geloofsbelijdenis “het eerste van Ezra” genoemd; Nehemia is dan het tweede). Het draagt zijn naam naar de Schriftgeleerde, onder wie de tweede terugkeer van de joden plaatsvond. Het is echter niet waarschijnlijk, dat het in zijn geheel door Ezra zelf is vervaardigd; wel bevat het een belangrijk stuk, dat aan Ezra’s eigenhandige gedenkschriften is ontleend, bijv. Ezra 7 :27 - 9 :15. Het sluit zich aan bij Kronieken en is in 10 hoofdstukken verdeeld.

Overzicht van de inhoud

- Hoofdstuk 1 - 6 Terugkeer van de joden onder Zerubbabel en Jozua, 537 vóór Chr.
Wederopbouw van de tempel na veelvuldige verhindering.
- Hoofdstuk 7 - 10 Tweede terugkeer van de joden onder Ezra, ruim 20 jaar na de
inwijding van de Tempel, 458 vóór Chr.

Nehemia, ook wel genoemd Ezra II (zie hoofdstuk 1, par. 4). Hoewel dit boek voor een groot deel eigenhandige gedenkschriften van Nehemia bevat (1 :1-11; 5; 12 :31-43; 13) is Nehemia toch niet als de auteur van het gehele boek te beschouwen. Evenmin kan de joodse overlevering juist worden geacht, die Ezra noemt als de schrijver en van Ezra en van Nehemia. In 13 hoofdstukken verhaalt dit boek de aankomst van Nehemia te Jeruzalem, 13 jaar na Ezra, in 445 vóór Chr., en zijn werkzaamheden in samenwerking met Ezra. Dit boek sluit de geschiedenis van het Oude Testament, bij de dood van Nehemia, in 420 vóór Chr.

Overzicht van de inhoud

- Hoofdstuk 1 en 2 Vertrek van Nehemia uit Susan met een koninklijke last naar
Jeruzalem.
- Hoofdstuk 3 - 6 De wederopbouw van Jeruzalems muren.
- Hoofdstuk 7 - 12 De hervorming van Israëls gemeente naar de Wet des Heeren.
- Hoofdstuk 13 Tweede verblijf van Nehemia te Jeruzalem, en voortzetting van de
hervorming.

(Na vanaf 445 de joden 12 jaren als landvoogd te hebben bestuurd, keerde hij in 433 naar Artaxerxes (465 - 424) terug, die hem met een nieuwe zending naar Jeruzalem belastte, zodat hij toen voor de tweede keer de joden regeerde. In totaal deed hij dit ongeveer 25 jaar).

Esther. Dit boek dankt zijn naam aan de hoofdpersoon van de geschiedenis, die er in wordt verhaald. De schrijver ervan is onbekend; dat dit Mordechaï zou geweest zijn, is uit hoofdstuk 9 :20 niet af te leiden. Het boek verplaatst ons naar de tijd toen Ahasveros of Xerxes over Perzië regeerde (486 - 465 vóór Chr.).

Bekend is, dat in dit boek de naam van God niet voorkomt, en dat daarom Luther bezwaar had, om het voor een deel van Gods Woord te erkennen. Al wordt echter God er niet in genoemd, Hij openbaart Zich kennelijk in de buitengewone leidingen van Zijn voorzienigheid, waardoor een joods meisje op de Perzische troon wordt verheven, opdat door haar tussenkomst het verbondsvolk behouden zou worden.

Overzicht van de inhoud

Hoofdstuk 1 en 2	De verhoging van Esther (Hadassa) tot koningin van Perzië, en de diensten van haar oom Mordechaï, aan de koning van Perzië bewezen.
Hoofdstuk 3 - 5	De hoge positie van Haman, en zijn wrede aanslagen om de joden uit te roeien.
Hoofdstuk 6 - 10	De mislukking van Hamans plannen en zijn ontterende, maar rechtvaardige straf; de uitredding van de joden en het feest tot gedachtenis daarvan (Purimfeest).

B. DE DICHTERLIJKE BOEKEN

Op de historische boeken volgen de dichterlijke boeken, zo genoemd, omdat zij niet, zoals de andere boeken, in verhalende stijl zijn geschreven, maar in hun geheel tot de Hebreeuwse poëzie gerekend kunnen worden.

Deze kent geen rijm, maar laat versregels vaak van voren met alfabetische volgletters beginnen, bijv. Psalm 25 (enkele verzen), Psalm 111 (enkele regels), Psalm 119 (strofen van telkens acht verzen).

Ook is kenmerkend voor de vorm, dat de gedachte niet in één enkel verslid alleen, maar in meerdere, elkaar opvolgende versleden wordt uitgesproken en uitgebreid. Dit is het zgn. *Parallellisme*, dat is, het evenwijdig lopen van gedachten. Men onderscheidt *drieërlei* parallellisme:

Soms wordt niet meteen van de éne gedachte overgegaan tot een andere, maar van de eerste een aanvulling in andere woorden gegeven, die de eerste gedachte nader verklaart (*synoniem parallellisme*). Bijv.

Psalm 114	Toen Israël uit Egypte toog, het huis van Jakob van een volk, dat een vreemde taal had, zo werd Juda tot Zijn heiligdom, Israël Zijn volkomen heerschappij, enz.
Psalm 2 :1	Waarom woeden de heidenen, en bedenken de volken ijdelheid?
Psalm 34 :14	Bewaar uw tong van het kwade, en uw lippen van bedrog te spreken.

Soms vormen de gedachten een tegenstelling (*antithetisch parallellisme*). Bijv.

Psalm 1 :6	De Heere kent de weg der rechtvaardigen; maar de weg der goddelozen zal vergaan.
Psalm 20 :8,9	Deze vermelden van wagens en die van paarden; maar wij zullen vermelden van de Naam des Heeren onzes Gods.
Spreuken 14 :34	Gerechtigheid verhoogd een volk; maar de zonde is een schandvlek der natiën.

Soms wordt de gedachte uitgewerkt in een vergelijking (*synthetisch parallellisme*). Bijv.

Spreuken 25 :26	Een goede tijding uit een ver land is als een beker koud water op een vermoeide ziel.
-----------------	--

Al is er dus geen sprake van maat of rijm, toch ontbreekt in de Hebreeuwse poëzie een zeker ritme, een zekere regelmatige afwisseling in de gang van verzen niet.

Ook in de historische en profetische boeken komen enkele dichterlijke stukken voor.

In de historische o.a.

Gen. 4 :23,24	Het lied van Lamech.
---------------	----------------------

Ex. 15	Het overwinningslied van Mozes na de doortocht door de Schelfzee.
Num. 21 :17,18	Het lied van de put.
Num. 21 :27 - 30	Het lied op de verovering van Hesbon.
Deut. 32	Mozes laatste lied.
Richt. 5	Het lied van Debora.
1 Sam. 2	Hanna's lofzang.
2 Sam. 1 :17 v.	Davids klaaglied op de dood van Saul en Jonathan.
2 Sam. 3 :33,34	Davids klaaglied op de dood van Abner.

In de profetische boeken o.a.

Jes. 5	Het lied van de wijnberg.
Jes. 14	Het spotlied op de gevallen koning van Babel.
Jes. 38 :9 v.	De psalm van Hiskia.
Jona 2	Het gebed van Jona.
Hab. 3	De lofzang van Habakuk

Job. Dit boek ontleend zijn naam aan de godvruchtige man uit het land van Uz, wiens treffende levenservaring er in wordt opgetekend. De schrijver van het boek is onbekend, maar er is grond voor de veronderstelling, dat het één van de wijzen is geweest uit de tijd van de koning Salomo (Spr. 22 :17; 24 :23, 1 Kon. 4 :31).

Al is de vorm van het boek niet historisch (het is, zegt Luther, ondenkbaar, dat Job in zijn diepe ellende zo hoog-dichterlijk zou hebben gesproken), toch is de inhoud beslist wel historisch, want Jobs bestaan en omstandigheden worden zeer duidelijk door Ez. 14 :14 en Jak. 5 :11 bevestigd.

Job leefde in het aartsvaderlijke tijdvak; waarschijnlijk na Abraham, want van zijn vrienden schijnt Bilhad, de Suhiet, een nakomeling te zijn van Suah, geboren uit Abrahams huwelijk met Ketura, Gen. 25 :2, en Elifaz, de Temaniet, een nakomeling van Ezau, Gen. 36 :10,15; en zeker vóór de wetgeving op Sinaï, want niet alleen is er in heel het boek Job van Israëls wet geen sprake, maar ook offert Job als huisvader, en slechts brandoffers, hoewel zijn doel is, de zonde te verzoenen, terwijl zijn dochters, hoofdstuk 42 :15, erfdochters zijn, wat naar Num. 27 :8 alleen bij afwezigheid van zonen het geval mocht zijn.

De strekking van het boek is, in het licht te stellen, dat God naar Zijn liefdevolle raad - tot beschaming van Satan die zonder ophouden tegen God en Zijn kinderen strijd voert - over Zijn kinderen soms een zwaar lijden laat komen tot hun loutering, om hen over alle

verzoeking, hetzij die van hun eigen hart uitgaat of komt van de kant van de mens of van de Satan, te doen overwinnen en hen in hun geloofsverwachting heerlijk te bevestigen. Het boek telt 42 hoofdstukken.

Overzicht van de inhoud

- Hoofdstuk 1 en 2 Jobs godsvrucht. Zijn gezin en zijn rijkdom. De verzoeken, die over hem komen.
- Hoofdstuk 3 - 31 De gesprekken tussen Job en zijn drie vrienden, Elifaz, Bildad en Zofar.
- Hoofdstuk 32 - 37 De redenen van Elihu.
- Hoofdstuk 38 - 41 Het antwoord van de Heere aan Job, uit een onweer.
- Hoofdstuk 42 Jobs verootmoediging en herstelling in voorspoed.

De Psalmen. Het boek der Psalmen is een verzameling van 150 lofzangen Israëls. Allemaal zijn ze, onder de leiding van de Heilige Geest, uit de eigen zielservaring van de dichters geboren, en dragen het karakter van een gebed, maar toch zijn er onderling grote verschillen. Lof- en dankpsalmen wisselen met boete- en bedezangen af, terwijl behalve de daden Gods in eigen leven, nu eens die daden in de natuur, dan weer die daden in de geschiedenis worden bezongen. Veel psalmen spreken ook over de toekomst; de Heilige Geest leidde de dichters in de verborgenheden van Gods raad in, en deed hen profetisch de Christus verkondigen, in Zijn lijden en in Zijn heerlijkheid.

De Psalmen vormen één boek. De oudste psalm is Psalm 90, door Mozes gezongen in de woestijn naar aanleiding van het gebeurde, wat in Num. 14 :26 - 35 beschreven staat. Van de jongste psalmen noemen we alleen: Psalm 74, gedicht bij de verwoesting van de tempel en Psalm 137, gezongen na de Babylonische ballingschap.

De vervaardiging van de psalmbundel strekt zich over een tijdperk van ruim 1000 jaar uit. Verschillende dichters hebben de Psalmen vervaardigd. Het Nieuwe Testament noemt alleen David, niet slechts omdat 73 Psalmen uitdrukkelijk aan hem worden toegeschreven, maar omdat nagenoeg alle psalmdichters in zijn voetspoor wandelen. In de opschriften worden genoemd: Mozes, David, Salomo, Asaf, Heman, Ethan (= Jeduthun), de kinderen van Korach. 50 Psalmen zijn “naamloos” (zonder opschrift, en worden daarom wel “weespsalmen” genoemd).

Soms worden in de opschriften de omstandigheden vermeld, onder welke zij vervaardigd zijn, of bekende zangwijzen, ook worden wel muziekinstrumenten aangeduid; van deze muziekinstrumenten staat de betekenis echter niet altijd vast.

Het boek der Psalmen bestaat uit vijf bundels, die elk met een ongeveer gelijklopende lofzegging worden afgesloten: 1 - 41; 42 - 73; 73 - 89; 90 - 106; 107 - 150. Psalm 150 is een lofzegging tot besluit van het gehele boek der Psalmen.

Psalm 120 - 134 zijn liederen Hammaäloth, dat is, optochten, die gezongen werden als de pelgrims opgingen, om de grote feesten in Jeruzalem te vieren.

Psalm 113 - 118 vormen het grote Hallel, dat gezongen werd bij het Paasfeest. (Ook de Heere Jezus heeft het met Zijn discipelen gezongen, vóór het lijden van de Heere Jezus in de hof van Gethsémané, Matth. 26 :30, Mark. 14 :26).

Enkele van de Psalmen zijn alfabetisch, dat is verdeeld in verzen naar de letters van het Hebreeuwse alfabet, Psalm 25, 34, 37, 111, 112, 119 en 145.

De reden waarom sommige psalmen alfabetisch zijn is, omdat vaak de samenhang in zo'n psalm ontbreekt en men de inhoud van de psalm daardoor beter kan onthouden.

Het woord *Sela*, dat in 39 psalmen 71 keer en in Habakuk 3 keer voor komt, betekent verheffing. Het heeft geen betrekking op de zang, maar op de muziek, en is een aanwijzing, dat de instrumentale muziek, waarmee het zingen van de psalm werd begeleid, moest worden versterkt. Bij het voorlezen kan het dus zonder enig bezwaar worden weggelaten.

Naar de inhoud kunnen de Psalmen worden verdeeld in *gebeds*,- *lof*,- *leer*- en *historische* psalmen, terwijl ook verschillende psalmen *profetisch* zijn, en van de *Messias* getuigen, bijv. Psalm 2, 16, 22, 40, 45, 69, 72, 87, 89, 110, 112, 118 en 132.

Hoewel niet gezegd kan worden dat aan heel de *rangschikking* van de Psalmen bepaalde principes ten grondslag liggen, is de volgorde van heel de Psalmbundel ook geen louter toeval.

Spreuken. Het boek Spreuken wordt zo genoemd, omdat het een verzameling is van kernachtige, in dichterlijke stijl geschreven gezegden, die de mens zijn godsdienstige en zedelijke plichten voorhouden. Niet alle Spreuken zijn van Salomo, al draagt het boek ook zijn naam, evenmin als alle Psalmen van David zijn, al worden ze ook naar hem genoemd. Veel spreuken zijn uit de School der Wijsheid, die reeds in Salomo's dagen bloeide.

De Spreuken mogen niet met spreekwoorden op één lijn worden gesteld. In de spreekwoorden komt de wijsheid van de natuurlijke mens tot uiting, wat vaak een valse wijsheid is. Maar in Spreuken is de goddelijke Wijsheid aan het woord, die onbedrieglijk en eeuwig zeker is. Met de spreekwoorden hebben de Spreuken gemeenschappelijk, dat ze vaak betrekking hebben op de verschillende verhoudingen van het menselijk leven, maar ze zijn er principieel van onderscheiden, omdat ze ons doen zien hoe in dit leven de goddelijke Wijsheid haar praktische toepassing moet vinden.

De grondtoon van het Spreukenboek is: de vreze des Heeren is het beginsel der Wijsheid, die zich in alle levensverhoudingen moet openbaren.

In hoofdstuk 8 en 9 treedt de Wijsheid persoonlijk op, als van eeuwigheid zelfstandig bestaande in het Woord (Joh. 1 :1-5), dat is in de eeuwige Zoon van God.

De Spreuken staan meest allemaal op zichzelf; toch kunnen de 31 hoofdstukken in drie hoofddelen gesplitst worden, die elk beginnen met het opschrift “De Spreuken van Salomo”: Hoofdstuk 1 - 9; hoofdstuk 10 - 24 en hoofdstuk 25 - 29.

Hoofdstuk 30 en 31 vormen een aanhangsel.

Hoofdstuk 30 bevat de vermaningen van Agur.

Hoofdstuk 31 bevat in vers 1 - 9 de woorden van koning Lemuël en in de verzen 10 - 31 een alfabetisch leerdicht, dat de lof van de deugdzame huisvrouw bezingt.

Prediker. De naam van de auteur wordt in het boek zelf niet genoemd. De oude joodse traditie kende het op grond van hoofdstuk 1 :1,12 aan Salomo toe, die het zou hebben geschreven in zijn ouderdom, toen hij met het leven, allermeeest met zichzelf teleurgesteld was uitgekomen. Reeds Luther meende echter dat het boek veel later is geschreven. Dit is o.m. af te leiden uit hoofdstuk 1 :16 en 2 :7, waar de Prediker zichzelf vergelijkt met “allen die vóór hem te Jeruzalem geweest zijn”, en waardoor hij dus te kennen geeft van vele koningen te Jeruzalem te weten, terwijl Salomo daar slechts één enkele voorganger heeft gehad. Hoe dit ook zij, in dit boek wordt de ijdelheid van de wereld en van het menselijk leven voorgesteld, zonder en tegenover de vreze des Heeren, maar ook wijst het de weg, om te midden van de teleurstellingen, waaraan geen einde komt, voor de eeuwigheid vrucht te dragen.

De grondtoon van dit geschrift is: Vrees God en houdt Zijn geboden.

Het boek telt 12 hoofdstukken.

Hooglied. Ook aan dit “lied der liederen”, zoals het in het Hebreeuws wordt genoemd, is de naam van Salomo verbonden. Dat hij het zou hebben geschreven, is niet zeker.

De woorden in hoofdstuk 1 vers 1, “hetwelk van Salomo is”, kunnen ook worden vertaald met: “hetwelk op Salomo betrekking heeft”. Betrouwbare uitleggers zijn van mening, dat het een *allegorie* (zinnebeeldige voorstelling) geeft, maar gaan bij de nadere uitlegging in tweeën uiteen. De meeste uitleggers zien hier de reine, kuise huwelijksliefde getekend tussen één man en één vrouw, als een *beeld* van de gemeenschap *van God met Zijn volk*, of van Christus met Zijn Kerk.

Anderen menen, dat in het Hooglied drie personen optreden: Sullamith, een bevallige plattelandsvrouw, is tegen haar wil opgenomen in het vrouwenpaleis te Jeruzalem. Salomo

probeert haar genegenheid te winnen, maar zij versmaadt de liefde van de koning, en blijft trouw aan haar eigen geliefde, een eenvoudige herder, met wie zij verbonden is. Haar trouw overwint; zij mag tenslotte tot hem terugkeren.

De betekenis van de allegorie is dan deze: Sullamith vertegenwoordigt de gemeente (Kerk), die ondanks de verleidingen van de wereld, aan Christus trouw blijft. (Zo is o.a. de visie van Ds. J. van Andel, in "Salomo's Hooglied voor de gemeente bewerkt", Kampen, J.H. Kok, 1909).

Klaagliederen van Jeremia.

De Klaagliederen zijn de dichterlijke verwoording van Jeremia's grote droefheid over de verwoesting van Jeruzalem en de tempel, en over de ondergang van het rijk van Juda door de Chaldeeën, en van zijn geloofsovertuiging, dat er zegen is in de tuchtigen van de Heere.

Elk hoofdstuk, met uitzondering van het 3de, telt 22 verzen, die ieder, behalve het 5de of laatste hoofdstuk, beginnen met een Hebreeuwse letter naar de volgorde van het alfabet. Het 3de hoofdstuk telt 66 (3 x 22) verzen, en heeft steeds drie verzen, die met dezelfde letter beginnen.

Overzicht van de inhoud

Hoofdstuk 1 (eerste klaagzang) De wegvoering van het volk en de ellende van de veroverde stad.

Hoofdstuk 2 (tweede klaagzang) De verwoesting en ontheiliging van Jehova's heiligdom.

Hoofdstuk 3 (derde klaaglied) Het lijden van de rechtvaardige te midden van de oordelen.

Hoofdstuk 4 (vierde klaaglied) De goddelijke straf als een bron van heil.

Hoofdstuk 5 (vijfde klaagzang) De treurige toestand waarin het land zich na al die onheilen bevond, en een gebed om hulp in de benauwdheid.

C. DE PROFETISCHE BOEKEN

Zoals de openbaring ouder is dan de Schrift, zo is ook de profetie zelf ouder dan de profetische boeken. De profetie is even oud als de openbaring zelf, aangezien God Zich van stonde aan ook door haar aan mensen heeft geopenbaard. Reeds Henoch (Judas :14)

en Noach (Gen. 9 :26,27) traden op als profeten. Profeten waren ook de aartsvaders in de zegening van hun zonen: Abraham (Gen. 20 :7), Izaäk, Gen. 27 :28,29; Jakob, Gen. 49. De profetie bij Israël, die doorloopt tot op Johannes de Doper, is begonnen bij Mozes de Middelaar van het Oude Verbond, de profeet des Heeren bij uitnemendheid, Num. 11 :25, Deut. 18 :18, maar pas in de dagen van Samuël ving de geregelde profetische dienst bij Gods oude volk aan, en vormden de profeten een eigen stand (klasse). De profetische bediening ging echter niet over van vader op zoon. God riep en vervulde met Zijn Geest de mannen, die Hij tot profeet had verkoren en Hij deed dit zonder onderscheid uit alle lagen van het volk; soms viel het profetisch ambt samen met dat van priester, zoals bij Samuël, soms met dat van koning, zoals bij David, soms werden ook gewone levieten of eenvoudige herders met het profetenambt bekleed. Uit wat meegedeeld wordt in 1 Sam. 10, 2 Kon. 2, 4 en 6 leiden velen af, dat er te Najoth bij Rama, Bethel, Gilgal en Jericho profetenscholen zouden geweest zijn, waar de zonen (leerlingen) der profeten zich samen toegleden op geestelijke oefeningen. Uit deze scholen zou dan de profetische geschiedschrijving zijn voortgekomen, die in de boeken Jozua, Richteren, Samuël en Koningen is bewaard.

Anderen menen echter, dat deze opvatting geen steun vindt in de Heilige Schrift. In de Schrift wordt de naam "profetenschool" nooit gebruikt, en ook zou in de Bijbel geen enkele rechtstreekse aanduiding te vinden zijn van een afzonderlijke en gevestigde opleiding tot het profetenambt. (Volgens Dr. G. Ch. Aalders, De profeten des Ouden Verbonds, Kampen, 1918, blz. 70 vv.)

De oudere profeten van wie de werkzaamheden in de historische boeken wordt beschreven, worden profeten van de daad genoemd, en latere, van wiens hand de profetische boeken zijn, worden Schriftprofeten genoemd. Deze onderscheiding is niet onjuist, indien men hierbij maar niet uit het oog verliest dat alle profeten, hetzij dat ze nu wel of geen geschriften nalieten, profeten van het Woord zijn geweest, mannen, die de mond Gods tot het volk waren, om Zijn heilige wil de verkondigen.

De oudere profeten hielden zich uitsluitend bezig met de innerlijke aangelegenheden van het volk Israël, en hun woord richtte zich meer op het heden dan op de toekomst. Omdat dit, in zijn vermaning en waarschuwing, meer een onmiddellijk, praktisch doel had, is het niet beschreven geworden. Denk bijv. aan Elia en Eliza.

In de regeringstijd van koning Joas (zie hoofdstuk 4) komt hierin verandering.

Gods oude volk liet, met verloochening van hun eigen roeping en bestemming, zich betrekken in de buitenlandse politiek. Vandaar nemen de latere profeten ook de omwonende volken in hun gezichtskring op. Staande in een, vanwege de afval en goddeloosheid van het volk, donker heden, richten zij hun oog naar de heldere toekomst, waarin de belofte van de Messias en Zijn heil voor alle volken in vervulling zal gaan. Omdat hun woord zich

niet tot Israël beperkt, en ver boven het heden uitgaat, is het onder de leiding van de Heilige Geest beschreven geworden en zo bewaard voor de eeuwen, welke in de loop der geschiedenis, er de vervulling van zouden zien.

Toch hebben ook de profetische boeken een historische achtergrond. Omdat het volk de Heere verliet, bevatten zij allereerst de aankondiging van Gods oordelen met opwekking tot boete en berouw en vertroosting van de ware gelovigen. Maar in de gezichtskring van de schrijvers worden ook de andere volken betrokken, die naar Gods raad voor Israël een tuchtroede zullen zijn, en om hun eigen zonden gestraft, maar in de toekomst van het Messiaanse heil niet uitgesloten zullen worden. En het overblijfsel naar de verkiezing der genade is type van de Nieuwtestamentische gemeente, die de Heere God zal vrezen met een volkomen hart.

De Messiaanse profetie loopt als een gouden draad door al de profetische boeken heen. En het laatste woord van de laatste van de profeten (Maleachi) is, dat “snellijk tot Zijn tempel zal komen, die Heere, dien gijlieden zoekt, te weten, de Engel des Verbonds, aan dewelke Gij lust hebt”.

Naar tijdsorde gerangschikt is de volgorde van de 16 profetische boeken als volgt: Obadja, Joël, Jona, Amos, Hosea, Jesaja, Micha, Nahum, Habakuk, Zefanja, Jeremia, Ezechiël, Daniël, Haggaï, Zacharia en Maleachi.

In onze Bijbel vinden we eerst de vier zgn. grote profeten, en dan de 12 zgn. kleine. De woorden “groot” en “klein” hebben geen betrekking op de persoon of op de inhoud van hun geschriften, maar uitsluitend op de omvang van hun boeken.

Jesaja, Jeremia, Ezechiël en Daniël worden de grote profeten genoemd, omdat hun boeken samen vier keer zo groot in omvang zijn als die van al de volgende boeken samen.

a) De grote profeten.

Jesaja. Jesaja, de zoon van Amos, profeteerde in de dagen van Uzzia, Jotham, Achaz en Hizkia, koningen van Juda (1 :1). De naam Jesaja kwam onder Israël vaker voor, 1 Kron. 3 :21, 25 :3,15 enz. Daarom wordt de profeet van zijn naamgenoten onderscheiden door de toevoeging “zoon van Amos”. Jesaja is getrouwd geweest, en was vader van 2 zonen, 7 :3;

8 :3,18. hij woonde te Jeruzalem, 1 :1, 7 :3; 28 :14.

Nog in het 14de jaar van koning Hizkia is hij werkzaam, zodat zijn arbeidsperiode zich heeft uitgestrekt over een tijdvak van bijna 60 jaar, van 757 tot 699 vóór Chr. Volgens de joodse overlevering stierf hij onder Manasse de marteldood. (Hij zou middendoor zijn

gezaagd; misschien wordt hier in Hebr. 11 :37 op gezinspeeld). In dat geval zou zijn profetische arbeid langer dan 60 jaar hebben geduurd. In elk geval werkte hij in het midden van de tijd tussen Mozes en Christus, toen de geschiedenis van Israël op een keerpunt gekomen was. Israël en Juda verlieten de Heere en zochten aansluiting bij de opkomende wereldmachten.

Jesaja ontving de roeping, om het gericht over het oude Israël, en de komende verlossing van het nieuwe Israël aan te kondigen, deze laatste in profetisch perspectief de uit Babel terugkerende en de Nieuwtestamentische gemeente samenvattende.

Zijn boek is niet alleen in chronologisch opzicht, maar ook naar de inhoud en de vorm het eerste van de grote profeten. Kerkvaders hebben het boek Jesaja wel het vijfde evangelie genoemd, vanwege de talrijke voorzeggingen aangaande de geboorte, de ambtelijke bediening, het lijden en het sterven en de verhoging van de Messias: Hoofdstuk 9, 11, 12, 35, 52-54 en 65. Het boek telt 66 hoofdstukken en heeft twee hoofddelen:

- I. Hoofdstuk 1 - 35
- II. Hoofdstuk 40 - 66, terwijl de hoofdstukken 36 - 39, waarvan de inhoud een historisch karakter heeft, deze twee delen aan elkaar verbinden.

In het eerste hoofddeel is de verhouding van Israël tot Assyrië het middelpunt waarom zich alles beweegt. De koning van Syrië was in bondgenootschap met de koning van het rijk van de 10 stammen, uitgetrokken tegen Achaz, de koning van Juda. Achaz betrouwde niet op de Heere, maar op de koning van Assyrië. Daarom zou Juda juist door de Assyriërs benauwd worden. Hoofdstuk 1 - 35 kan daarom wel het Assyrische gedeelte van deze profetie worden genoemd.

Hoofdstuk 36 - 39 vormen de schakel tussen dit en het volgende gedeelte van de profetie. Zij beschrijven Juda's benauwing door Assyrië, de verlossing op Hizkia's gebed door de vernietiging van Assyrië's legermacht. Toen de vijand voor de poort stond, werd Hizkia dodelijk ziek. De Heere herstelde hem. Maar tegenover de gezanten van Babel, gekomen om hem geluk te wensen met zijn genezing, bezondigd hij zich zwaar, door over de Heere te zwijgen en zijn schatten te tonen. Het oordeel wordt hem aangekondigd: Juda zal naar Babel gevoerd worden.

In het tweede hoofddeel, hoofdstuk 40 - 66, dat Jesaja's troostboek genoemd wordt, spreekt de profeet, alsof het volk zich reeds in ballingschap bevond; dit kan het Babylonisch gedeelte van Jesaja's profetie worden genoemd.

Tegenover degenen, die dit gedeelte daarom toeschrijven aan een profeet, die tijdens de ballingschap leefde, merken we alleen op, dat Jezus en Zijn apostelen de profetieën van Jesaja altijd als één geheel, en als geheel van zijn hand hebben beschouwd. Zie Matth. 3 :3; 12 :17-21; Luk. 3 : 4-5; 4 :17-19; Hand. 8 :30.

Overzicht van de inhoud

I. Hoofdstuk 1 - 35 De verhouding tussen Israël en Assyrië.

1-5 Inleiding. Algemene aankondiging dat de Heere het volk zal vernederen.

6-12 Jesaja's roeping. De onderwerping van Juda aan Assyrië en de gevolgen daarvan.

13-23 Profetieën, gericht tegen de volken rondom Israël.

24-35 De algemene toestand van Juda. De ijdelheid van het vertrouwen op de volken. Profetie van de Messias en van de Heilige Geest. Edoms ondergang en Jeruzalems verlossing.

Hoofdstuk 36 - 39 De schakel tussen hoofdstuk 35 en 40, zie bij de bespreking.

II. Hoofdstuk 40 - Jesaja's troostboek voor de ballingen in Babel.

66 De indeling hiervan is aangewezen door het gelijklopende slot van hoofdstuk 48 en 57: "De goddelozen, zegt mijn God, hebben geen vrede". Als volgt:

40-48 De verlossing van Israël uit Babel, en daarin typisch/symbolisch de geestelijke verlossing.

49-57 Aankondiging van de weg ter verlossing. De verzoening door de lijdende knecht des Heeren. Uit kracht van Zijn werk wordt God volk niet alleen van Babel, maar ook van alle geestelijke gebondenheid verlost.

58-66 Het vleselijke en het geestelijke Israël. Alleen het geestelijke Israël komt tot behoudenis door het verzoenende werk van de Messias. God maakt nieuwe hemelen en een nieuwe aarde, maar de goddelozen zullen tot een eeuwige afgrijzing zijn.

Jeremia. Jeremia, de zoon van Hilkia, uit het priesterlijk geslacht, werd in het 13e jaar van koning Josia geroepen, en bediende zijn ambt gedurende 41 jaren onder de koningen Josia, Joahaz, Jojachin en Zedekia, 629 - 588 (zie hoofdstuk 4).

Hij had van de goddeloze koningen veel te lijden. Bij de verwoesting van Jeruzalem werd hij door koning Nebukadnezar gespaard, en bleef achter op de puinhopen van de stad Jeruzalem. Later werd hij door de in het land achtergebleven joden, die uit vrees voor de Chaldeeën de wijk namen, meegevoerd naar Egypte. Volgens de overlevering zou hij, òf door zijn vol gestenigd zijn, òf vandaar door Nebukadnezar naar Babel gebracht zijn.

Jeremia, een man zachtmoedig van karakter, voelt zich steeds neergedrukt. Eerst door het gezicht van de komende oordelen, later door het zien van de voltrokken oordelen van God. Hij is "de man, die ellende gezien heeft", Klaagl. 1 :12; 3 :1. Wat Jesaja van verre zag, zag Jeremia onmiddellijk nabij. Het volk was rijp voor het oordeel. De bekering onder Josia was slechts van uitwendige aard. Josia's opvolger Jojakim (- aan Jojakim's regering ging nog die van Joahaz vooraf, maar deze duurde slechts drie maanden -) was een vijand van God, een vervolger en moordenaar van de profeten. Jeremia werd toen door koning en volk vervolgd, omdat hij de ondergang van Jeruzalem verkondigde.

God bevestigde de profetie van Zijn knecht. Nebukadnezar veroverde Jeruzalem, en liet Jojakim op de troon, maar drie jaar later, toen Jojakim in bondgenootschap met Egypte van Babel afviel, verscheen Nebukadnezar voor de tweede keer voor de poorten van Jeruzalem, en voerde Jojakim weg. Babels koning plaatste toen Jojachin op de troon, maar ook deze koning werd spoedig naar Babel verbannen. Nu werd Zedekia tot koning aangesteld, maar hij maakte een verbond met Egypte en werd ook afvallig. Jeremia vermaande de koning en het volk, dat zij zich onder de tuchtroede des Heeren zouden buigen, maar Jeremia werd voor een verrader uitgeschilderd, gevangen gezet en bijna gedood. In 588 kwam het laatste oordeel. De koning Zedekia werden de ogen uitgestoken; en daarna werd hij met het volk naar Babel gevoerd. Jeremia's woord was vervuld, en zijn ambtsbediening was ten einde. Hij weigerde Nebukadnezars verzoek om mee naar Babel te gaan, maar zong op de puinhopen van Jeruzalem zijn klaagliederen.

Zijn boek, dat 52 hoofdstukken telt, bevat de aankondiging van de oordelen van God en de belofte van ontferming in de Messias, die als Heerser zou komen.

Overzicht van de inhoud

Hoofdstuk 1	Inleiding. Roeping van de profeet, doel van zijn optreden.
Hoofdstuk 2 - 45	Voorspellingen betreffende Israël.
	2-17 De verwerping van Israël in haar begin.
	18-20 De bezegeling van Israëls verwerping.

21-29 Het oordeel over het volk in zijn geheel.

30-33 Belofte van verlossing uit de ballingschap.

De komende Borg.

34-45 Gebeurtenissen vóór en na de ondergang van Jeruzalem

Hoofdstuk 46 - 51 Voorspellingen aangaande de heidenvolken

Hoofdstuk 52 Aanhangsel, bevattende het historisch bericht over de vervulling van Jeremia's profetieën betreffende Juda en Jeruzalem.

Ezechiël. Ezechiël, de zoon van Buzi, was uit priesterlijk geslacht, en werd bijna 11 jaar vóór de verwoesting van Jeruzalem, in 598 vóór Chr., met koning Jojachim en een aanzienlijk gedeelte van het volk door Nebukadnezar naar Babel gevoerd. Hij had daar zijn verblijfplaats in Tel-Abib, (temidden van velen van de ballingen), gelegen in Mesopotamië, aan de rivier Chebar. Na een verblijf van vijf jaar aldaar werd hij tot profeet geroepen, om de gevankelijk weggevoerden van 's Heeren wege te onderwijzen, en ruim twintig jaar heeft hij dit ambt bediend.

Als tijdgenoot van Jeremia, had hij dezelfde taak te vervullen bij de ballingen in Babel als Jeremia bij de inwoners van Jeruzalem, nl. de verwoesting van de stad en de tempel aan te kondigen. De joden, die al naar Babel waren gevoerd, wilden evenmin als zij die in het land waren achtergebleven, geloven, dat de gedreigde oordelen inderdaad zouden komen. Ezechiël had de roeping, om de reeds gevankelijk weggevoerden van het tegendeel te overtuigen en hun aan te tonen, hoe welverdiend deze oordelen waren vanwege Israëls zonde, opdat zij tot waar berouw en verootmoediging mochten komen. Maar daarmee was zijn taak nog niet ten einde.

Toen het oordeel over stad en tempel voltrokken was, ontving hij de opdracht, om aan de overgeblevenen een nieuwe toekomst van verlossing en heil te voorspellen, nl. de oprichting van een nieuwe en betere tempel en stad.

In verband met dit tweeledige werk, valt ook zijn boek in twee delen te verdelen:

Het eerste, hoofdstuk 4 - 32, bevat de aankondiging van de nadere oordelen; het tweede, hoofdstuk 33 - 48, bevat de belofte van de toekomstige heerlijkheid van het nieuwe Israël. Vooral in dit laatste deel verbreedt zich zijn blik, en profeteert hij van de volheid des tijds, waarin onder de regering van de Messias, de Kerk die uit alle volken bijeenvergaderd wordt, tot een zegen van de gehele aarde zal zijn. Hij legt daarbij grote nadruk op de persoonlijke verantwoordelijkheid en doet duidelijk uitkomen welk een voorrecht het is, dat een zondaar zich bekeren mag tot de God des Verbonds.

Ezechiëls profetie onderscheidt zich niet alleen door een streng volgehouden retorische vorm, maar ook door veel symbolische en allegorische voorstellingen, waarvan de verklaring niet gemakkelijk is. Onder de visioenen zijn bijzonder belangrijk: hoofdstuk 37, de opstanding van

de dorre doodsbeenderen, en hoofdstuk 47, de levensstroom naar de Dode Zee. Met het eerste wordt de herstelling van Israël, met het tweede visioen de uitbreiding van het Evangelie onder alle volkeren aangeduid.

Overzicht van de inhoud

- Hoofdstuk 1 - 3 Inleiding. De roeping van Ezechiël en zijn profetische zending.
- I. Hoofdstuk 4 - 32 Aankondiging van het nadere oordeel
- 4-24 over Jeruzalem en de tempel;
- 25-32 over de heidenen, die over Jeruzalems val zich verblijden.
- II. Hoofdstuk 33 - Profetie van de toekomstige heerlijkheid van het nieuwe Israël.
- 48 33-39 Israëls verlossing en de ondergang van de heidense wereldmachten.
- 40-48 Het gezicht van de tempel, waarin profetisch/symbolisch de nieuwe gestalte van het Koninkrijk Gods voorgesteld wordt.

Daniël. Na de eerste verovering van Jeruzalem werd met koning Jojakim en vele vorsten en vooraanstaande personen uit het land ook Daniël naar Babel gevoerd in 606 vóór Chr. Daniël was toen nog erg jong. Wij weten van hem niets anders dan wat in dit boek en in Ez. 14 :14, 18, 20; 28 :3 wordt vermeld. In Babel werd zijn Hebreeuwse naam vervangen door een Chaldeeuwse: Belsazar. Hij was een man van grote wijsheid en innige vroomheid, werd door Nebukadnezar tot stadhouder van Babel benoemd (2 :48), en hij was onder Darius de Meder de eerste in het koninkrijk (6 :4), welke waardigheid hij ook nog enige tijd behield onder Kores (Cyrus), de koning van Perzië (6 :29, 10 :1). Hij trad op in het eind van de 7e eeuw vóór Chr. In de eerste helft van de 6e eeuw vóór Chr. is hij te midden van de heidense wereld en aan het machtigste hof tot een getuige gesteld van de Naam des Heeren, en voor het volk van de joden, dat enkele jaren na hem ook naar Babel werd weggevoerd, om een profeet te zijn van de grote daden Gods, die aanstaande waren. Het boek, naar hem genoemd en door hem geschreven, bevat 12 hoofdstukken, waarvan de eerste 6 hoofdstukken historisch zijn, en de volgende 6 profetisch van inhoud zijn. In het historische gedeelte verhaalt hij van de wonderlijke leidingen van Gods voorzienigheid met hem en zijn drie vrienden, terwijl hij in het profetische gedeelte - dat in veel opzichten grote overeenkomsten laat zien met de Openbaring aan Johannes en de einden der eeuwen omvat - de toekomst van de joden, de opbloei en de ondergang van de wereldmachten, de komst en de pogingen tot uitroeiing van de Messias, en diens volkomen overwinning over al Zijn vijanden in het einde der dagen voorspelt.

Overzicht van de inhoud

I. Hoofdstuk 1 - 6 Historisch deel.

1-2 Daniël en zijn drie vrienden. Nebukadnezars droom van het metalen beeld en Daniëls uitlegging daarvan.

3-4 Daniëls vrienden in de vurige oven. Nebukadnezar droomt, wordt krankzinnig en geeft na zijn genezing God de eer.

5 De maaltijd van koning Belsazar, het schrift aan de wand, Belsazar gedood.

6 Daniël, onder Darius de Meder, in de leeuwenkuil geworpen en wonderlijk bewaard.

II. Hoofdstuk 7 - Profetisch deel.

12

7 Gezicht van de 4 dieren, opkomend uit de zee, voorstellend de wereldmachten van het Chaldeeuwse, het Medisch-Perzische, het Griekse, het Macedonische en het Romeinse Rijk. Aan dit laatste rijk wordt een einde gemaakt door de gekroonde Mensenzoon.

8 De dubbel gehoornde ram (het Medisch-Perzische rijk), wordt neergestoten door de geitenbok uit het Westen (Alexander de Grote). De hoorn aan zijn voorhoofd breekt en vier andere hoornen komen er voor in de plaats. (Alexander sterft en krijgt vier opvolgers). Uit één van die komt een kleine hoorn voort, die Israël geweldig vervolgt (Antiochus Epifanes).

9 De engel Gabriël verschijnt aan Daniël, na zijn gebed om de verlossing van zijn volk, om hem de toekomstige dingen bekend te maken.

Na 70 weken (jaarweken = 490 jaar) zal de Messias komen om de ongerechtigheid te verzoenen en een eeuwige gerechtigheid aan te brengen.

10-12 Aan Daniël verschijnt een hemelse Vorst, die hem de loop van de wereldmachten en de verdrukking die door Antiochus Epifanes (als voorloper van de Antichrist, zichzelf als god uitroepend), over Israël zou komen, bekendmaakt. Maar na de verdrukking komt de verlossing, die straks volkomen zal zijn in de opstanding op de jongste dag en in de hemelse zaligheid.

b) De kleine profeten.

In de Hebreeuwse Bijbel vormen de kleine profeten *één geheel*, nl. het “twaalf profetenboek”, en de volgorde in onze vertaling is daaraan ontleend. Chronologisch is de volgorde deze:

Joël, Jona, Amos, Hosea, Micha, Nahum, Habakuk, Zefanja, Haggai, Zacharia, Maleachi.
Wij houden ons aan de gebruikelijke volgorde, zoals deze in onze Bijbel voorkomt.

Hosea. Hosea, de zoon van Beëri, een burger uit het rijk van de tien stammen (7 :5), bediende zijn ambt onder koning Jerobeam II en diens opvolgers, in de tijd tussen 790 en 725 vóór Chr. (1 :4; 10 :14; 12 :2), dus meer dan 60 jaar.

Zijn zending als profeet was hoofdzakelijk bedoeld voor het tienstammenrijk, al gold zijn woord soms zijdelings ook Juda. Het rijk van de tien stammen genoot onder Jerobeam II een bijzondere voorspoed en ontwikkelde een grote macht naar buiten toe. Maar bij alle uiterlijke godsdienst, bleef de zonde van Jerobeam, Nebats zoon, zich handhaven. Het volk droeg in zich de kiem van het verderf, die zich meteen na de dood van Jerobeam II openbaarde.

Het huis van Jehu gaat ten onder met het vermoorden van Zacharia, Jerobeams zoon, door Sallum, die na een volle maand te hebben geregeerd (2 Kon. 15 :13,14) door Menahem wordt gedood.

Een gruwelijke broederoorlog ontbrandde. De Assyrische wereldmacht kwam op, om de tuchtroede van God over Israël te zijn, en ook van de kant van Egypte dreigde gevaar. Maar de waarschuwingen van de profeten werden in de wind geslagen en het volk gaf zich aan de schandelijkste afgoderij over. Riep Hosea onder Jerobeam II het volk nog tot bekering, na de val van het huis van Jehu, kondigt hij de niet meer tegen te houden oordelen aan, waaruit alleen gered worden die zich persoonlijk tot God bekeren.

Het boek van deze profeet telt 14 hoofdstukken en is dichtelijk van taal, vol gedurfde beelden, en is daarom niet altijd even gemakkelijk te begrijpen.

Overzicht van de inhoud

Hoofdstuk 1 - 3	Het afkerige Israël wordt genodigd om zich tot de Heere te bekeren (onder Jerobeam II). Aankondiging van het oordeel en van de zegen van het gericht in de terugkeer tot de Heere.
Hoofdstuk 4 - 6	Veroordeling van de gruwelijke zonden van het volk en hernieuwde oproep tot bekering (na de uitroeiing van Jehu's huis).
Hoofdstuk 7 - 10	Aankondiging van de Assyrische ballingschap en van allerlei ellende

tengevolge daarvan.

Hoofdstuk 11 - 14 Beloften van heil die voor hen, die zich door de oordelen tot bekering laten leiden.

Joël. Joël, de zoon van Petuël, profeteerde in Juda, waarschijnlijk in Jeruzalem. Van zijn levensomstandigheden is niets bekend. Vrij algemeen wordt aangenomen, dat hij zijn ambt tijdens de eerste helft van de regeringsjaren van koning Joas heeft bediend, dat is tussen 877 en 857 vóór Chr. De aanleiding tot zijn profetie zou geweest zijn de dubbele plaag, die de Heere in Juda gezonden had (nl. een zwerm sprinkhanen, die de velden verwoestte, en een aanhoudende droogte), als een roepstem, om de onder Jojada begonnen hervorming niet te laten verwateren.

Joël vertolkt dan wat God met Zijn oordelen te zeggen heeft, hij roept het volk tot verootmoediging en bekering, en als zijn stem weerklink vindt, mag hij de opheffing van de roede boodschappen en het heil des Heeren.

De draagwijdte van zijn profetie gaat echter verder dan de toenmalige tijdsomstandigheden. In profetisch perspectief kondigt hij aan de dag des oordeels, waarvan de huidige ellende het voorspel was, en van de waterstromen van Gods Geest in de dagen van het Nieuwe Testament, afgebeeld door het water, dat de dorre velden verkwikken zou. De Pinksterzegen en het eindgericht worden door hem in één gezichtspunt samengetrokken, (Verg. Joël 2 :28-32 met Hand. 2 :16-21. Zijn boek telt 4 hoofdstukken.

Overzicht van de inhoud

Hoofdstuk 1 - 2 :17	De dubbele plaag. Opwekking tot bekering omdat de dag van het gericht nog veel verschrikkelijker zal zijn dan deze plagen.
Hoofdstuk 2 :18 - 4	Belofte van heil voor het verootmoedigde volk. Opheffing van de plaag. Zegeningen in de natuur. Het heil in de toekomst: de uitstorting van de Heilige Geest, gevolgd door het wereldgericht. De Heere wonende in het midden van een geheiligd Sion.

Amos. Amos, een verder onbekend runderherder uit Thekoa, werd in de dagen van Jerobeam II door God naar Bethel, de voornaamste plaats van de kalverendienst, gezonden om het rijk van de tien stammen over zijn zonden te bestraffen. Dit rijk genoot grote welvaart en breidde zich sterk uit naar buiten; het overheerste ook Juda (Uzzia). Amos

moest verkondigen, dat ondanks de grote welvaart, Israël vanwege zijn zonden zou ondergaan, terwijl de Heere de vervallen hut van David zou oprichten (9 :11). Zijn boek, dat 9 hoofdstukken telt, heeft ons die boodschap bewaard.

Overzicht van de inhoud

Hoofdstuk 1 - 2	Het oordeel over de volken, over Juda, en het verschrikkelijks over Israël, dat geheel van de Heere is afgefallen.
Hoofdstuk 3 - 6	De zonden van het volk zijn de oorzaken van het oordeel: hebzucht, verharding, verachting van het heil en valse gerustheid.
Hoofdstuk 7 - 9	Het doel van het Godsoordeel, of de heilsraad van de Heere, geopenbaard in vijf gezichten.

Obadja. Obadja is waarschijnlijk dezelfde profeet, die door koning Josafat tot een leraar van het volk werd aangesteld, 2 Kron. 17 :7, en die volgens de inhoud van zijn profetie als profeet optrad in de dagen van koning Joram, 2 Kron. 21 :16,17, nadat Jeruzalem door de Filistijnen en Arabieren ingenomen en geplunderd was.

De Edomieten hadden zich hierover niet alleen verblijd, maar ook aan de plundering meegedaan en vluchtelingen uit Juda gedood of aan de vijand overgeleverd.

Dit kleinste boekje van het Oude Testament, - één hoofdstuk maar - , bevat Obadja's profetie, die tegen Edom gericht is, en waarin Edom, het type van alle vijanden van Gods Kerk, de ondergang wordt aangekondigd, met voorspelling van Gods zegevierende heerschappij.

Overzicht van de inhoud

Vers 1 - 9	De zekerheid van Edoms ondergang.
Vers 10 - 16	De oorzaak van die ondergang.
Vers 17 - 21	Jeruzalem verlost en als rijksetel van de Heere bevestigd.

Jona. Jona, de zoon van Ammittai, profeteerde onder Jerobeam II (2 Kon. 14 :25) in het rijk van de tien stammen.

Assur was toen de opkomende wereldmacht, en de vrees was niet ongegrond dat Assur het ook op Israël zou hebben gemund. Vandaar nam in Israël, zelfs bij de gelovigen en bij de profeten, de vijandschap tegen de heidenen toe.

Het boek Jona verhaalt van de zending van de profeet naar Ninevé, de hoofdstad van Assur. Het doel van die zending was niet alleen de bekering van Ninevé, maar tevens om Israël te leren, dat God Zich over de heidenen erbarmen wil.

Jona's onwil moet worden verklaard uit de vrees, dat, waar Israël steeds verder de Heere verliet, de heidenen zich mochten bekeren en de Heere Zijn heil op hen zou overbrengen. Hoewel het boek geheel van geschiedkundige inhoud is, behoort het toch onder de profetische boeken, omdat het een historisch-profetisch karakter draagt, en Jona een type was van Christus, Matth. 12 :39-41, Luk. 11 :29,30.

Overzicht van de inhoud

Hoofdstuk 1	Gods bevel aan Jona om tegen Ninevé te prediken.
Zijn ongehoorzaamheid en vlucht over zee naar Tarsis.
De storm. Jona in de zee geworpen, en door een grote vis ingeslokt.
Hoofdstuk 2	Jona's gebed in de vis. De vis spuwt hem uit op het droge.
Hoofdstuk 3	Op herhaald bevel gaat Jona naar Ninevé, waar zijn prediking gezegende vrucht draagt. Gods toorn wordt afgewend.
Hoofdstuk 4	Jona wordt gemelijk over de lankmoedigheid Gods.
In het geven en weer doen verdorren van de boom leert God Jona het onbillijke van zijn toorn inzien.

Micha. Micha, uit Morechet, een plaatsje in het Zuidwesten van Juda, profeteerde in de dagen van Jotham, Achaz en Hizkia, koningen van Juda, dus gelijktijdig met Jesaja, en voorspelt evenals Jesaja heel duidelijk de komst van de Messias. Zelfs is een enkel gedeelte van zijn profetie woordelijk gelijk aan dat van zijn grote tijdgenoot; vergelijk hoofdstuk 4 met Jes. 2.

In zijn boek richt hij zich tot beide rijken (Juda en Israël), maar in het bijzonder tot Juda, dat, terwijl Israël ondergaat, door God getuchtigd en behouden zal worden. Juda mag dan in de handen van de wereldvolken vallen, straks komt over hen het oordeel, en zal Gods volk tot zegen van de mensheid worden verhoogd.

In grote mate komt bij Micha het profetisch perspectief tot uiting, want de belofte van heil trekt zich samen in de Messias, wiens vrederijk zich over de gehele aarde zal uitbreiden.

Overzicht van de inhoud

Hoofdstuk 1 - 3	Aankondiging van het oordeel, zowel over Israëls als over Juda's zonde, en aanwijzing van de bijzondere oorzaken: hebzucht van de

rijken, verwerping van het profetische woord en verdrukking van de armen.

- Hoofdstuk 4 - 5 De heilsraad van God met Zijn volk. Sion zal uit de vernedering worden hersteld. Babels ballingschap loopt niet uit op de eeuwige ondergang van het volk. God komt tot heerschappij over de volken, als de Heerser in Israël uit Bethlehem-Efratha zal geboren zijn.
- Hoofdstuk 6 - 7 De ware heilsweg. God is rechtvaardig in Zijn oordelen. Dat te erkennen en gerechtigheid te betrachten, is voor Israël de weg. Het klemmt zich temidden van de oordelen vast aan Zijn ontferming.

Nahum. Nahum, uit Elkos, een plaatsje waarschijnlijk in het zuiden of zuidwesten van Juda gelegen, profeteerde in Juda na de ondergang van het tienstammenrijk, in de laatste jaren van de regering van Hizkia en in het begin van die van Manasse.

Ook in Juda deed Assyrië reeds een inval. Nahum bracht troost aan het beangstigde volk, en voorspelde een halve eeuw van te voren de ondergang van Ninevé.

Zijn boek bevat die voorspelling. In levendige, majestueuze taal wordt de inneming van Assyrië's hoofdstad beschreven, die in haar verwoesting, alle eeuwen door, een waarschuwend teken zal zijn voor allen die de waarschuwingen van God in de wind slaan. (Ninevé was reeds 160 jaar van te voren door Jona gewaarschuwd).

Overzicht van de inhoud

- Hoofdstuk 1 De Heere, Die een Wreker is van het kwade, keert Zijn wapens tegen Ninevé. Jeruzalem zal bewaard worden, maar Assyrië zal vallen.
- Hoofdstuk 2 De blijdschap van de volken over de val van Ninevé.
- Hoofdstuk 3 Aanwijzing, dat het gericht over die bloedstad ten volle verdiend is, en dat zij daarom voor eeuwig zal ondergaan.

Habakuk. Habakuk profeteerde in Juda. Zijn tijd is slechts bij benadering vast te stellen. Velen denken aan de regering van koning Josia; anderen menen echter dat Habakuks profetie van Juda's aanstaande benauwing door de Chaldeeën niet in overeenstemming is te brengen van de aan Josia gegeven belofte (2 Kon. 22 :18 v.), dat het land in zijn tijd zou gespaard blijven; zij pleiten voor de tijd van koning Jojakim. Ook toen waren er nog wel oprechte vromen, maar de meerderheid van het volk verliet de Heere.

Daarom zal het opkomende Chaldeeuwse rijk Juda's tuchtmeester zijn, dat echter vanwege zijn goddeloosheid zelf zal worden gestraft met een diepe val.

Dit is de samenvatting van de profetische rede, die in 3 hoofdstukken is verwoord. De dichtelijke vorm bereikt zijn hoogtepunt in hoofdstuk 3, een dichtstuk van ongeëvenaarde pracht.

Overzicht van de inhoud

Hoofdstuk 1	Klacht over de zonden van het volk. Aankondiging van de nadering van de Chaldeeën. Gebed of God de vijanden van Zijn volk wil straffen.
Hoofdstuk 2	De rechtvaardige zal door het geloof leven, maar over de Chaldeeën komt een vijfvoudig wee.
Hoofdstuk 3	Habakuks geloofspsalmen. God is groot en hoog. Zijn vijanden zijn nietig en ijdel.

Zefanja. Zefanja was een achterkleinzoon van koning Hizkia, en profeteerde in de laatste regeringsjaren van koning Josia, onder wie wel de reformatie krachtig ter hand werd genomen, maar de Baäldienst en andere vormen van afgoderij niet geheel werden uitgeroeid.

Hij kondigt aan de straf, die daarom over Juda en Jeruzalem zou komen, legt alle nadruk op de schuld van het volk, voorspelt een betere toekomst, waarin de straf zal worden afgekeerd en het heil des Heeren zich openbaren zal aan het overblijfsel naar de verkiezing der genade. Het boek telt 3 hoofdstukken.

Overzicht van de inhoud

Hoofdstuk 1	De dag des toorns vanwege de zonde van afgoderij en beeldendienst.
Hoofdstuk 2	Opwekking ter bekering van het volk des verbonds, in onderscheiding van de heidenvolken, die in de oordelen omkomen zullen.
Hoofdstuk 3	Klacht over de zonden van stad, vorsten en profeten. God zal de heidenen tot Zijn kennis brengen, en in Israël een volk doen overblijven, dat op de Heere vertrouwt.

Haggai. Haggai (Ezra 5 :1; 6 :14), trad op tijdens Zerubabel en Jona, in het tweede jaar van Darius Hystaspes, 16 jaar na de terugkeer van het joodse volk uit de ballingschap. De tempelbouw, toen direct ter hand genomen, stond nu echter al 14 jaar stil, vanwege de vijandschap van de Samaritanen, die een verbod daarvan hadden weten uit te lokken door

de Perzische koning. Door zelfzucht gedreven legden de teruggekeerden uit Babel zich hierbij al te gemakkelijk neer, zorgen voor eigen gewelfde huizen en zagen niet in dat de Heere hen daarom met Zijn oordelen bezocht.

Haggai wordt nu door God gezonden, om Zerubbabel en Jozua, de leiders van het volk, op te wekken, om weer de handen aan het werk te slaan en met de tempelbouw verder te gaan.

Het boek telt 2 hoofdstukken.

Overzicht van de inhoud

Hoofdstuk 1 : 1-11 Het staken van de tempelbouw oorzaak van de oordelen des Heeren.
De tempelbouw hervat, de belofte van de bijstand van de Heere.

: 12-14

Hoofdstuk 2 : 1-10 De heerlijkheid van de tweede tempel: Alle heidenen zullen komen tot
“de Wens aller heidenen”.

Ondanks de onreinheid van het volk belooft God, van de dag van de
gehoorzaamheid af, Zijn zegen te geven.

: 11-20

Temidden van de beroering van de volken zal Zerubbabel als een
zegelring in Gods trouwe handen worden bewaard.

: 21-24

Zacharia. Zacharia, de zoon van Berechja, de kleinzoon van Iddo (1:1), trad twee maanden na Haggai op. Ezra (5 :1; 6 :14) noemt hem, waarschijnlijk wegens de voegtijdige dood van zijn vader: de zoon van Iddo, met weglating van de naam van zijn vader.

Het volk was gewillig geworden, en had nu bij zijn werk aan de nieuwe tempel bemoediging en vertroosting nodig.

Zacharia brengt hun die, onder heenwijzing naar heerlijke Messiaanse toekomst, zonder echter te verzwijgen dat er voor het volk nog zware tijden zullen aanbreken, voordat de heilsbelofte in vervulling gaat. Het boek telt 14 hoofdstukken.

Overzicht van de inhoud

Hoofdstuk 1 - 6 Het heden in het licht van de profetie. Herinnering aan wat God gedaan heeft, belofte dat Hij verder helpen zal. Zeven nachtgezichten, die ten dele zien op datgene wat reeds gebeurd is, en ten dele aankondigen de toekomstige lotgevallen van het volk van God.

Hoofdstuk 7 en 8 De eisen van de Heere aan Zijn volk en Zijn beloften voor hen die in

Zijn wegen wandelen.

Profetie van de Messiaanse tijd, en van de roeping van de heidenen.

Hoofdstuk 9 - 14 De weg tot heerlijkheid.

9-10 Profetie van de komst van Sions Koning als de Vredevorst, Die de Goede herder is, en de boze herders zal straffen.

11 Profetie van de verwoesting van Jeruzalem en van de verstrooiing van het volk, vanwege de verwerping van Christus. Het volk valt in de handen van een dwaze herder (de heidenen).

12-14 Het volk doet schuldbelijdenis voor het verwerpen van de Goede Herder. De Heere keert tot hen weer, en stort de Geest der genade en der gebeden uit. Vóór de volkomen verlossing aanbreekt, zullen er nog zware tijden komen.

Maleachi. Maleachi, de laatste profeet, trad waarschijnlijk op tijdens Nehemia's tweede verblijf in Jeruzalem, ca. 430 vóór Chr. De tempel was herbouwd en de stad bloeide, maar de grotere heerlijkheid van de nieuwe tempel liet nog op zich wachten. Daarom vertwijfelden velen aan de vervulling van Gods beloften. Men behield de uiterlijke vormen van de godsdienst en vermengde zich zelfs met de heidenen.

Maleachi had tot taak om hen tot bekering te roepen en verkondigd dat spoedig zullen komen, eerst de voorloper van de Messias, Elia (Johannes de Doper) en daarna de Messias Zelf, nl. de Engel des Verbonds. Die "Dag des Heeren" zou echter voor de twijfelaars een dag van oordeel en gericht zijn; alleen voor wie de Heere vreesden, zou de Zon der Gerechtigheid opgaan.

In zijn boek, dat vier hoofdstukken bevat, voert de profeet zo nu en dan de twijfelaars sprekende in, om daarna hun tegenwerpingen te beantwoorden.

Overzicht van de inhoud

Hoofdstuk 1 en 2 De zonden van de priesters en het volk aangewezen.

Hoofdstuk 3 en 4 De plotselinge komst van de Vorst Messias, voorafgegaan door die van Zijn voorloper, waarom bekering noodzakelijk is, wil die grote dag niet ten oordeel maar tot heil zijn.

\$ 2. DE BOEKEN VAN HET NIEUWE TESTAMENT

De boeken van het Nieuwe Testament zijn 27 in getal, en worden in drie groepen gerangschikt: *historische*, *leerstellige* en *profetische* boeken.

De *historische* boeken zijn: De Evangeliën, naar de beschrijving van Mattheüs, Markus, Lukas en Johannes, en de Handelingen der Apostelen.

De *leerstellige*: De brieven van Paulus aan de Romeinen, de Korinthiërs (2), de Galaten, de Efeziërs, de Filippensen, de Kolossensen, de Thessalonicenzen (2), Timotheüs (2), Titus, Filémon; de brief aan de Hebreëën; en de brieven van Jakobus, Petrus (2), Johannes (3), Judas.

Er is maar één *profetisch* boek: de Apocalypse, of de Openbaring aan Johannes.

Deze indeling moet als een onderscheiding, niet als een strenge scheiding in drie soorten worden opgevat. Zo bevatten de Evangeliën ook leerstellige en profetische gedeelten, terwijl de leerstellige boeken allen een historische aanleiding gehad hebben, waarnaar vaak wordt verwezen of soms gezinspeeld wordt.

Terwijl de boeken van het Oude Testament in een tijdsverloop van meer dan duizend jaar zijn vervaardigd, zijn de boeken van het Nieuwe Testament allemaal geschreven in de tweede helft van de eerste eeuw van onze christelijke jaartelling.

De orde, waarin zij gerangschikt zijn, is echter niet bepaald door de tijd van hun vervaardiging. De Evangeliën bijvoorbeeld zijn van latere datum dan enkele van de Brieven, en van de Brieven, zijn bijvoorbeeld die aan de Thessalonicenzen ouder dan die aan de Romeinen. De brieven zijn in volgorde van grootte achter elkaar geplaatst.

A. DE HISTORISCHE BOEKEN.

Deze hebben, afgezien van de tijd van hun vervaardiging, de eerste plaats in het Nieuwe Testament gekregen, omdat zij in het licht stellen de vervulling van al de voorzeggingen van het Oude Testament, in de komst van de Heere Jezus Christus, en handelen over Zijn persoon en werk, en over het werk van Zijn apostelen tot grondlegging van Zijn gemeente. Zij omvatten de geschiedenis van de eerste 60 jaar na Christus' geboorte.

A) De Evangeliën

Het woord *Evangelie* betekent *blijde boodschap*, en werd in de dagen van het Nieuwe Testament voor het eerst gebruikt als omschrijving van wat de Heere Jezus gesproken en gedaan heeft tot verlossing van zondaren.

Dit Evangelie in engere zin is eerst mondeling verkondigd, en vervolgens onder leiding van de Heilige Geest door de apostelen opgetekend. Zo kreeg het woord Evangelie langzamerhand een ruimere betekenis, en werd de aanduiding van de geschriften, die de blijde boodschap van het heil in Christus als inhoud hebben.

Het *éne* Evangelie is ons in *vier* verschillende geschriften bewaard. Wij spreken gewoonlijk in het meervoud van “de Evangeliën”, en deze benaming is niet onjuist, als men maar in het oog houdt, dat er maar één Evangelie is, het Evangelie van Jezus Christus.

De beschrijving van het Evangelie is naar de bedoeling van de Heilige Geest één beschrijving, maar door vier verschillende personen en op vier verschillende manieren.

De Evangeliën hebben elk hun eigen gezichtspunt, van waaruit de persoon en het werk van Christus wordt beschouwd, en hebben elk een eigen doel, omdat elk van de evangelisten een andere groep van lezers voor ogen had, maar allen brengen zij de éne blijde boodschap ter zaligheid.

De eenheid van de vier Evangeliën wordt uitnemend in de opschriften weergegeven.

Deze luiden telkens: Het Evangelie, niet *van*, maar *naar* de beschrijving van Mattheüs, Markus, Lukas, Johannes.

In het voetspoor van de eerste kerkvaders is men gewoon om onderscheid te maken te maken tussen de eerste drie Evangeliën enerzijds, en het vierde Evangelie aan de andere kant. *De eerste drie* noemt men dan de *Synoptische Evangeliën*, omdat deze zo'n eenheid zouden vormen, dat men ze gezamenlijk in ogenschouw nemen en er een overzicht van maken kan.

De beschrijving van Johannes wordt dan wel het geestelijk Evangelie genoemd, omdat daarin meer de goddelijke heerlijkheid van de gekomen Messias op de voorgrond zou staan.

Deze onderscheiding kan echter niet onvoorwaardelijk worden aanvaard. Wel is waar, dat de eerste drie Evangeliën in hoofdzaak meer het werk van Jezus in Galilea verhalen, en het vierde meer in Judea; en ook kan niet worden ontkend, dat het vierde een eigen karakter draagt, omdat het geschreven werd met het oog op de dwalingen, die er nog niet waren toen de eerste drie werden vervaardigd.

Maar niet mag worden vergeten, dat ook in de zgn. Synoptische Evangeliën de goddelijke heerlijkheid van de Heere Jezus uitkomt, Matth. 9 :4v.; 16 :16,17; 22 :41 - 46; Luk. 9 :35,

terwijl zij ook onderling verschillen en in gezichtspunt van waaruit zij Jezus leven en werken beschouwen, en in het eigen doel, dat elk van de schrijvers voor ogen stond.

De evangelisten beginnen niet allen de heilige Evangeliehistorie op hetzelfde punt.

Lukas vangt zijn verhaal aan met de aankondiging van de geboorte van Johannes de Doper en Jezus; Mattheüs, na het geslachtsregister, met de geboorte van de Messias; Markus, met het openlijk optreden van Johannes de Doper; en Johannes begint - na een voorwoord van 18 verzen, waarin hij de hoge afkomst, het goddelijk voorbestaan van Jezus beschrijft - eveneens met het optreden van Johannes de Doper.

Het Evangelie naar Mattheüs. Mattheüs, ook genoemd Levi (Matth. 9 :9, Mark. 2 :14, Luk. 5 :29), de zoon van Alfeüs, was vóór zijn roeping tot het apostelschap een tollenaar die, wonende aan de Zee van Tiberias, voor de Romeinse overheid de belasting moest innen. Volgens sommige kerkvaders heeft Mattheüs zijn Evangelie eerst geschreven in het Aramees, omstreeks 62 na Chr., toen hij zijn arbeid verrichte onder de joden in Palestina, maar daarna, toen hij zich wendde tot de joden in de verstrooiing, heeft hij het zelfstandig vertaald in het Grieks.

Zijn doel was, te bewijzen, dat in Jezus van Nazareth de Messiaanse profetieën van het Oude Testament zijn vervuld en in en door Hem het Koninkrijk der hemelen nabij is gekomen.

Omdat het Mattheüs te doen is, om ons in de Heere Jezus de wettige Stichter van het Koninkrijk der hemelen te laten zien, houdt hij zich niet aan de volgorde van de tijd waarin de gebeurtenissen hebben plaatsgevonden, maar groepeerde zijn mededelingen meer zakelijk, in verband met zijn hoofdgedachte.

De redenen en gelijkenissen van de Heere Jezus voegt hij bij elkaar, en personen, die aan dezelfde kwaal lijden of onder de zelfde omstandigheden zich bevinden, vat hij samen.

Het Evangelie naar Mattheüs telt 28 hoofdstukken.

Men heeft gemeend dat Mattheüs zelf de indeling van zijn Evangelie heeft aangegeven, door de telkens terugkerende woorden: als Jezus geëindigd had (7 :28; 11 :1; 13 :53; 19 :1; 26 :1).

In elk geval is in aansluiting aan deze opvatting een goede indeling te geven, die de hoofdgedachte van het boek duidelijk weergeeft.

Overzicht van de inhoud

Hoofdstuk 1 - 4	Wettiging van de Stichter van het Koninkrijk der hemelen. (Afkomst, geboorte, huldiging door de wijzen, doop, verzoeking, roeping van de discipelen).
-----------------	--

- Hoofdstuk 5 - 7 :27 Beginselen van het Koninkrijk der hemelen.
(De Bergrede, waarin de kenmerken van de ware burgers van het Koninkrijk worden aangewezen).
- Hoofdstuk 7 :28 - 10 De reddende strekking van het Koninkrijk der hemelen.
(Prediking, genezingen en uitwerping van duivelen door Jezus Zelf, en uitzending van de discipelen, om in dit werk Zijn medearbeiders te zijn).
- Hoofdstuk 11 - 13 :52 De voortgang van het Koninkrijk der hemelen ondanks tegenstand.
(Tegenstand: Johannes in de gevangenis; zijn woord en dat van Jezus verworpen; optreden van de Farizeeën. Voortgang: aangewezen in de gelijkenissen, die de aard, de ontwikkeling en de toekomst van het Koninkrijk der hemelen in het licht stellen).
- Hoofdstuk 13 :53 - 18 De machtige werking van het Koninkrijk der hemelen.
Wonderen en tekenen. Belijdenis van de apostelen. Verheerlijking op de berg. De grote kracht van het geloof. Lijdensaankondiging.
- Hoofdstuk 19 - 25 De tucht en het oordeel in het Koninkrijk der hemelen.
(Echtscheiding. De rijke jongeling. De arbeiders in de wijngaard. Salomé met haar zonen. Intocht in Jeruzalem Tempelreiniging. Gelijkenissen. De huichelachtige goddeloosheid van Israël bestraft. Laatste woorden tot de discipelen, sprekend van Zijn toekomstige verschijning als Rechter).
- Hoofdstuk 26 - 28 Bevestiging van het Koninkrijk der hemelen.
Door de instelling van het Heilig Avondmaal en door Zijn dood en opstanding.

Vervolgens geeft ds. Lindeboom de samenvatting en indeling van Prof.Dr. F.W. Grosheide weer. We hebben de keus gemaakt voor bovenstaande indeling en daarom is die van Grosheide niet overgenomen.

Het Evangelie naar Markus. Markus, ook genoemd Johannes Markus (Hand. 12 :12), was de zoon van een godvrezende vrouw, Maria, wonende te Jeruzalem, die met Petrus bevriend was, en die haar huis openstelde voor de samenkomsten van de gemeente. Omdat Petrus hem zijn zoon noemt (1 Petr. 5 :13), denkt men, dat hij onder de prediking van Petrus tot bekering is gekomen.

Markus vergezelde Paulus en Barnabas op de eerste zendingsreis, maar keerde naar Jeruzalem terug, toen de reis door de landen van de heidenen begon (Hand. 13 :5-13). Later vinden we hem te Rome (2 Tim. 1 :17). Naar het eenstemmig getuigenis van de kerkvaders ging hij daar vooral met Petrus om, en zou de Heilige Geest het zo hebben geleid dat hij onder de invloed van de apostel Petrus zijn Evangelie schreef, dat hoofdzakelijk voor de heidenchristenen was bestemd.

Waarschijnlijk schreef hij zijn Evangelie te Rome omstreeks het jaar 64.

Zij doel is, Jezus te tekenen als de Zoon des Mensen, die door Zijn machtsdaden, door Zijn wonderen en tekenen, bewees de Zoon van God te zijn.

Evenmin als Mattheüs volgt hij de chronologische opeenvolging van de feiten.

In de regel is hij veel beknopter in zijn beschrijving dan de eerste Evangelist, maar rijker in fijnzinnige opmerkingen en karakteristieke bijzonderheden.

Het Evangelie naar Markus telt 16 hoofdstukken.

Overzicht van de inhoud

Hoofdstuk 1 - 9 :29 Jezus' werkzaamheden in Galilea.

Hoofdstuk 9 :30 - 11 :11 Jezus' reis door Perea naar Jeruzalem.

Hoofdstuk 11 :12 - 16 Jezus' werk te Jeruzalem, Zijn lijden, dood en opstanding.

Het Evangelie naar Lukas. Lukas, waarschijnlijk afkomstig uit Antiochië in Syrië, was van beroep geneesheer (Kol. 4 :14) en een vriend en medearbeider van Paulus, die hij op zijn tweede zendingsreis vergezelde (Hand. 16 :10) tot Filippi, vanwaar Paulus hem bij de terugkeer van zijn derde zendingsreis naar Jeruzalem meenam (Hand. 20 :6,16; 21 :15). Sinds die tijd bleef Lukas steeds bij de apostel, tot aan zijn gevangenschap in Rome toe (2 Tim. 4 :11).

Zijn Evangelie is het enige, dat door een tot God bekeerde heiden is geschreven.

Behalve zijn Evangelie, zijn ook de Handelingen der Apostelen van zijn hand. Beide geschriften zijn opgedragen aan Theofilus (Luk 1 :3; Hand. 1 :1), een christen van aanzien uit de heidenen, voor wie zij, waarschijnlijk tussen 70 en 75 , zijn geschreven om hem het bewijs te leveren dat het door hem ontvangen onderwijs (van Lukas), volkomen betrouwbaar was.

Lukas betoont zich in zijn Evangelie geschiedschrijver te zijn. Van te voren heeft hij bij de ooggetuigen alles naarstig onderzocht (1 :1-4), reeds vanaf datgene wat vóór de geboorte

van Johannes is gebeurd. Hij houdt zich meestal aan de tijdsorde, waarin het door hem verhaalde plaatsvond, ook al worden door hem soms woorden en feiten gegroepeerd. Zijn hoofddoel is, om aan te tonen de betrekking waarin Christus staat tot het menselijk geslacht, en Zijn betekenis voor alle volken der aarde.

Hij laat de stamboom van de Messias teruggaan tot Adam, tekent Jezus' opzoekende liefde zelfs ten opzichte van wederspanningen, en laat tegenover de enghartigheid van de Farizeeën uitkomen, dat het heil in Christus ook voor de heidenen is.

Het Evangelie naar Lukas telt 24 hoofdstukken.

Overzicht van de inhoud

Hoofdstuk 1 :1-4	Inleiding.
Hoofdstuk 1 :5 - 4 :13	Geboorte van de voorloper. Geboorte, doop en verzoeking van de Heere Jezus.
Hoofdstuk 4 :14 - 9 :50	De werkzaamheden van Jezus in Galilea.
Hoofdstuk 9 :51 - 19 :27	Jezus' arbeid buiten Galilea en Zijn reis naar Jeruzalem.
Hoofdstuk 19 :28 - 21	Jezus werkzaamheden vlak bij en in Jeruzalem. Zijn laatste gesprekken in de tempel en met Zijn jongeren.
Hoofdstuk 22 - 24	Jezus' lijden, dood, opstanding en hemelvaart.

Het Evangelie naar Johannes. Johannes was een zoon van Zebedeüs en Salomé, een zuster van de moeder van Jezus (Mark. 1 :19,20, Joh. 19 :25, Matth. 27 :56, Mark. 15 :40).

Hij en zijn broer, beiden discipelen van de Heere Jezus werden door Hem Boanerges, "zonen des donders" genoemd.

Hij en Andreas waren de eerste discipelen van Johannes de Doper (Joh. 1 :35-41) en vervolgens de eerste discipelen van Jezus.

"Johannes, de discipel dien Jezus liefhad", bleef na Jezus' hemelvaart in Jeruzalem en was daar met Jakobus en Petrus één van de drie zuilen der Gemeente, Gal. 2 :9. Later verliet hij Jeruzalem, en kwam hij tegen het einde van zijn leven in Efeze, als opvolger van Paulus, waar hij onder keizer Domitianus, in het jaar 95-96 naar het eiland Patmos verbannen werd, om in het jaar 102 als martelaar te sterven.

Johannes was geen man, die in het zendingswerk sterk op de voorgrond treedt. Hij sticht geen nieuwe gemeenten, maar hij wil de bestaande gemeenten bewaren bij de zuivere kennis van de waarheid.

Voor de kerk was er tegen het einde van de eeuw ook geleidelijk aan een andere toestand ingetreden. De strijd over de verhouding van de Christelijke gemeente tot Israël, tot de wet en tot de besnijdenis, was voorbij.

De Christelijke gemeente was ten opzichte van het Jodendom tot een zelfstandig bestaan gekomen, en drong nu steeds verder in de Grieks-Romeinse wereld in. Daar kwam zij met andere geestesrichtingen, vooral met het jonge Gnosticisme in aanraking.

En nu is het de bedoeling van Johannes, om de gemeente veilig heen te leiden door deze gevaren van het anti-christendom, dat is van die richting, die de vleeswording van het Woord loochent, 1 Joh. 2 :22; 4 :3.

Tegenover die antichristelijke richting tekent Johannes in zijn geschriften, die allen geschreven zijn tussen 80 en 95, het volle beeld van Christus, als het vleesgeworden Woord.

In zijn Evangelie toont hij aan, dat Christus dat was tijdens Zijn omwandeling op aarde; in zijn Brieven dat Hij ook nu nog in de gemeente is; en in de Openbaring dat Hij dat ook in de toekomst zal zijn". (Bavinck, "Magnalia Dei", blz. 116).

Johannes stelt in zijn Evangelie vooral de woorden van Jezus op de voorgrond, die door hem minder spreukmatig worden weergegeven dan door de andere Evangelisten, maar meer in de vorm van redenen.

Van de 21 hoofdstukken vormt hoofdstuk 1 : 1-18 de inleiding.

Daarin geeft Johannes zelf het gezichtspunt aan, waaruit hij het leven en de werken van Jezus beschouwen wil, namelijk als de openbaring in het vlees van het eeuwige Woord.

Overzicht van de inhoud

Hoofdstuk 1 :19 - 2 :12	Jezus door Johannes de Doper aangekondigd en aangewezen. Zijn eerste discipelen. Zijn eerste wonder.
Hoofdstuk 2 :13 - 12	Tempelreiniging. Gesprekken: met de joden, Nicodémus, de Samaritaanse vrouw, de 38-jarige kranke. Jezus op het loofhuttenfeest te Jeruzalem. De blindgeborene. Lazarus opgewekt. Einde van het overzicht van Jezus' werkzaamheden met een terugblik op het woord van de profetie.
Hoofdstuk 13 - 17	Jezus in de kring van Zijn jongeren. Pascha, voetwassing, belofte van de Heilige Geest. Jezus de ware wijnstok. Zijn heengaan

	verklaard. Het hogepriesterlijk gebed.
Hoofdstuk 18 - 20	Gevangenneming, kruisiging, dood en opstanding van Jezus.
Hoofdstuk 21	Aanhangsel. Tweede wonderbare visvangst. Maaltijd van de discipelen met de Opgestane Jezus. Petrus in zijn ambt hersteld.

b) De Handelingen der Apostelen.

De Handelingen der Apostelen. In het eerste boek heeft Lukas verhaald “van al hetgeen Jezus begonnen heeft beide te doen en te leren, tot op de dag in welke Hij opgenomen is” (Hand. 1 :1,2); in zijn tweede boek beschrijft hij, hoe de Heere vanuit de hemel, door middel van de apostelen (voornamelijk door Petrus en Paulus), Zijn werk heeft voortgezet en Zijn gemeente heeft gesticht onder de volken.

In het Nieuwe Testament heeft dit boek de juiste plaats ontvangen: na de Evangelien, want het pakt de draad van de geschiedenis op, daar waar die door de Evangelisten is neergelegd; en vóór de Brieven, want het vormt als het ware daarop een onmisbare inleiding.

“Van Jeruzalem naar Rome” zou men dit boek kunnen noemen.

Het verhaalt, hoe - ondanks en mede door de tegenstand van de vijanden - het Evangelie is verbreid in en ver buiten Palestina, en de Kerk is geplant in Klein-Azië en Griekenland, tot in de hoofdstad van het Romeinse wereldrijk, Rome, toe.

Dat het de bedoeling is, om deze triomftocht van de verhoogde Zaligmaker te laten zien, blijkt ook uit de vorm en de loop van het verhaal. Tot vier keer toe laat Lukas de jubeltoon horen: “En het Woord Gods wies” (Hand. 6 :7; 12 :24; 19 :20; 28 :31).

In hoofdstuk 16 :10 v. schrijft Lukas “wij”, waaruit valt af te leiden, dat hij zich te Troas bij Paulus gevoegd heeft; het voorafgaande verhaal is geschreven in de derde persoon.

Overzicht van de inhoud

Hoofdstuk 1 en 2	Grondvesting van de Kerk van het Nieuwe Verbond. 1 Hemelvaart. De gemeente te Jeruzalem wacht biddend op de uitstorting van de Heilige Geest. Verkiezing van een apostel in Judas' plaats. 2 Uitstorting van de Heilige Geest. Pinksterpreek van Petrus. De gemeente gesticht, en in haar eerste bloei.
Hoofdstuk 3 - 12	De gemeente in Jeruzalem en Palestina, en de voorbereiding van de prediking van het Evangelie onder de volken. Hoofdpersonen: Jezus' meest geliefde discipelen Petrus, Johannes en Jakobus;

vooral de eerstgenoemde.

3-7 De gemeente in Jeruzalem tot de marteldood van Stefanus.

8-12 De gemeente in en buiten Jeruzalem tot in Syrië. (De Jeruzalemse gemeente wordt verstrooid. De Kamerling. De bekering van Saulus. Jakobus gedood. Petrus gevangen en verlost).

Hoofdstuk 13 - 28

De "handelingen" van Paulus, met wiens uitzending vanuit Antiochië in Syrië het zendingswerk onder de heidenen begint.

13-20 De drie zendingsreizen.

13 en 14 Eerste zendingsreis.

15 Apostelconvent te Jeruzalem.

16-18 Tweede zendingsreis.

19 en 20 Derde zendingsreis.

21-28 Paulus te Jeruzalem, Cesarea en Rome.

21-23 Te Jeruzalem.

24-26 Te Cesarea 2 jaar gevangen.

27 en 28 Op reis naar Rome, aankomst en werk aldaar.

B. DE LEERSTELLIGE BOEKEN.

Uit het boek Handelingen is ons gebleken, dat de apostelen uitgingen om onder joden en heidenen het Evangelie te verkondigen. Met de gemeenten, die door hun zendingswerk gesticht waren of waarmee ze in nauwere betrekking gekomen waren, bleven ze voortdurend gemeenschap onderhouden. Geregeld werden zij op de hoogte gesteld van de geestelijke toestand van de gemeenten, en omdat zij de zorg van alle gemeenten op hun apostolische hart droegen (2 Kor. 11 :28), leefden de apostelen met haar mee, zowel in haar strijd als in haar bloei. Wanneer persoonlijk bezoek onmogelijk was, dan vermaanden of vertroosten zij de gemeenten door Zendbrieven, waarvan zij bij het schrijven daarvan onfeilbaar door de Heilige Geest werden geleid.

Van deze brieven zijn er ons in het Nieuwe Testament 21 bewaard:

- a) 13 Brieven van Paulus, aan bijzondere gemeenten of personen gericht;
- b) de brief aan de Hebreeën;
- c) 7 algemene Zendbrieven, van Jakobus, Petrus (2), Johannes (3) en Judas.

Evenals de Evangelien, hadden ook de Brieven een historische aanleiding. Zij hebben allereerst betekenis voor de gemeenten of personen aan wie de apostelen deze brieven hebben geschreven.

Maar zij zijn ook bestemd voor de Kerk van alle eeuwen, en daarom blijven ze bij de tijdelijke en plaatselijke belangen van de toenmalige gemeenten niet staan, maar stellen de zaligmakende genade Gods, welke in Christus Jezus verscheen, in het helderste licht, en ontplooiën de waarheid, die naar de godzaligheid is in haar rijkdom en schoonheid. Hierom vooral worden deze brieven leerstellige geschriften genoemd.

a) De brieven van Paulus.

Paulus, vóór zijn bekering Saulus genoemd (Hand. 8 :1; 9 :4), een Israëliet uit de stam van Benjamin (Fil. 3 :5) werd geboren in Tarsen, de hoofdstad van Sicilië (Hand. 22 :3). Evenals zijn vader bezat hij het Romeinse burgerrecht. Al vroegtijdig werd hij naar Jeruzalem gezonden, om onder de beroemde wetgeleerde Gamaliël de joodse Wet te bestuderen, en werd hij, zoals de Farizeeën in die dagen, een ijveraar voor de Wet, voor zichzelf de gerechtigheid zoekend uit de werken der Wet, en was een vijand van allen die hij hield voor vijanden der Wet. Daarom haatte hij de volgelingen van Jezus en had een welbehagen in Stefanus' steniging (Hand. 7 :58; 8 :1), hij vervolgde de discipelen des Heeren te Jeruzalem (Hand. 8 :3; 22 :4), en wilde ook de discipelen die in Damascus woonden vervolgen.

Maar op de reis hier naar toe, greep de verheerlijkte Zaligmaker hem in het hart (Hand. 9 :3 v.; 22 :6 v.; 26 :9 v.) en riep en tot het apostelschap, waartoe hij verkoren was (Gal. 1 :15, 16), om Zijn Naam voor de heidenen te dragen.

Deze apostolische taak heeft hij volbracht door zijn drie grote zendingsreizen (Hand. 13-20) en door de Zendsbrieven die hij schreef.

Paulus heeft 13 Brieven geschreven. Ze zijn gericht aan:

- 1) afzonderlijke gemeenten, nl. te Rome, Korinthe, Efeze, Filippi, Kolosse en Thessalonica;
- 2) vele gemeenten in één landstreek: de Galaten.
- 3) afzonderlijke personen: Timotheüs, Titus en Filémon.

Naar de tijd waarin ze geschreven zijn is de volgorde als volgt: 1 en 2 Thessalonicenzen, Galaten, 1 en 2 Korinthe, Romeinen. Deze brieven zijn alle door Paulus geschreven vóór zijn gevangenschap;

Efeze, Kolossenzen, Filémon, Filippenzen, 1 Timotheüs, Titus, 2 Timotheüs, die alle door hem als gevangene zijn geschreven.

Gemakshalve houden wij ons aan de volgorde, waarin zij in onze Bijbel voorkomen.

Romeinen. In Rome was een gemeente geboren uit joden, jodengenoten en heidenen, welker geloof in een goede reuk stond (1 :8). Zij bleef echter van tweespalt niet vrij. De christenen uit de joden wilden, dat ook die uit de heidenen zich aan de besnijdenis zouden onderwerpen, omdat ze anders deze mensen niet hun gelijken kon achten.

Hoewel Paulus blijft bij zijn voornemen om de gemeente van Rome te bezoeken (1 :13) schreef hij haar deze brief, vanuit Korinthe, toen zijn derde zendingsreis beëindigd was, en hij op het punt stond naar Jeruzalem te gaan, om aan de arme gemeente die daar was de collecte over te brengen, die voor haar in de gemeenten uit de heidenen was gehouden.

Deze Brief mag dan wel niet het eerst geschreven zijn, ontegenzeggelijk neemt hij de eerste plaats in onder de leerstellige boeken.

Het onderwerp van de brief wordt in 1 :16,17 aangegeven: De rechtvaardiging door het geloof in Christus, en dit wordt in drie hoofdgedachten verder uitgewerkt.

De Brief telt 16 hoofdstukken.

Overzicht van de inhoud

Hoofdstuk 1 - 8	De rechtvaardiging uit het geloof in Christus de enige en volkomen weg ter zaligheid. Die rechtvaardigheid kon 1 :18-32 noch door de heidenen, 2 noch door de joden verkregen worden, 3 :1-20 want beiden zijn verdoemelijk voor God. 3 :21-26 Zij is echter door Christus verworven, maar 3 :26 - 4 alleen door het geloof te verkrijgen. 5 Zij overwint de ellende, die door Adams val is veroorzaakt; 6 verschaft de overwinning over de zonde; 7 doet in de rechte verhouding tot de Wet staan; 8 en het ware leven des Geestes leiden.
Hoofdstuk 9 - 11	Het Godsplan betreffende de zaligheid van joden en heidenen. 9 Gods absolute soevereiniteit in de verwerping van de joden en in de aanneming van de heidenen. 10 De joden verworpen om hun ongeloof. 11 Die verwerping is tijdelijk. Er is nog een overblijfsel, en velen van het oude Bondsvolk zullen zalig worden.

Hoofdstuk 12 - 16	De christelijke levenswandel volgens het beginsel van de rechtvaardiging; 12 en 13 in het algemeen. 14 - 15 :13 met het oog op bijzondere omstandigheden in de gemeente; 15 :44-33 in betrekking tot zijn werk. 16 Groeten en zegenbeden.
-------------------	---

1 Korinthe. In Korinthe, een stad met meer dan een half miljoen inwoners, een stapelplaats van de wereldhandel, een middelpunt van wetenschap en kunst, maar zo goddeloos en zedeloos, dat de ongebondenheid van haar inwoners tot een spreekwoord was geworden. Door het werk van de apostel Paulus, die hier ongeveer twee jaar werkzaam is geweest, is er een gemeente uit joden en heidenen gesticht.

Na Paulus' vertrek kwamen allerlei afwijkingen in de christelijke levenswandel openbaar, waarbij ook allerlei partijschappen kwamen (1 :11,12), terwijl sommigen de echtheid van zijn apostelschap betwistten.

Paulus schreef deze brief, die 16 hoofdstukken telt, vanuit Efeze, op zijn derde zendingsreis.

Overzicht van de inhoud

Hoofdstuk 1 : 1-9	Inleiding.
Hoofdstuk 1 : 10 - 4	Tegen de partijschappen.
Hoofdstuk 5 en 6	Tegen de verslapping van de tucht, het brengen van rechtszaken voor ongelovigen, en de ontucht.
Hoofdstuk 7 - 10	Beantwoording van vragen betreffende het huwelijk. Advies inzake datgene wat de afgoden geofferd is. Voorzichtigheid met betrekking tot de christelijke vrijheid is een eis.
Hoofdstuk 11 - 14	Godsdienstige samenkomsten. Avondmaalsviering en geestelijke gaven.
Hoofdstuk 15	De opstanding der doden.
Hoofdstuk 16	Over de inzameling voor de arme gelovigen. Vermaningen. Groeten.

2 Korinthe. Van Titus, die hij in Macedonië ontmoette, ontving Paulus een goede tijding uit Korinthe. Hij vernam, dat door zijn eerste brief daar een verandering ten goede was gekomen. Toch waren er nog, die zich tegen zijn apostolisch gezag bleven verzetten, en

wat de christelijke levenswandel betreft, was evenmin alles in het reine. Daarom schreef hij vanuit Macedonië deze Brief. Hij spreekt daarin veel over zichzelf, zijn werk en zijn lijden, en dit kon niet anders, omdat zijn apostolische roeping was aangetast.

De brief telt 13 hoofdstukken.

Overzicht van de inhoud

Hoofdstuk 1 - 9	De gemeente op de weg van de gehoorzaamheid geleid en tot vertrouwen in zijn apostolische roeping opgewekt.
Hoofdstuk 10 - 13	Verdediging van zichzelf tegen de verachting waaraan men hem wilde prijsgeven, met bestraffing van de tegenstanders. Groeten.

Galaten. Het landschap Galatië was een Romeinse provincie, waarin Paulus op zijn eerste zendingsreis werkte en vele gemeenten mocht stichten, o.a. te Antiochië, Iconium, Lystre en Derbe.

Langzamerhand kwam er in die gemeenten afwijking, vooral van de kant van de jodenchristenen, die de wettigheid van Paulus' apostelschap niet alleen bestreden, maar ook eisten dat de christenen zich aan de Mozaïsche wet, met name aan de besnijdenis, zouden onderwerpen.

In deze Brief handhaaft Paulus de vrijheid van de Nieuwtestamentische gemeente tegenover allen, die deze aan vleselijke banden willen leggen, en verdedigt hij de rechtvaardiging van de zondaar door het geloof alleen.

De Brief telt 6 hoofdstukken.

Overzicht van de inhoud

Hoofdstuk 1 - 2 :14	Paulus toont aan dat hij zijn bediening rechtstreeks van Christus ontvangen heeft en dat deze ook door Petrus, Johannes en Jakobus was erkend.
Hoofdstuk 2 :15 - 5 :12	Ook voor de joden is de enige weg tot behoud de rechtvaardiging uit het geloof in Christus, Die de vloek van de wet gedragen, de eis van de wet heeft volbracht, en in Wie de gelovigen vrije zonen en erfgenamen van God zijn geworden.
Hoofdstuk 5 :13 - 6	De eisen voor het zedelijk leven, die hieruit voortvloeien.

Efeze. Efeze was een aanzienlijke stad van Klein-Azië. Haar ligging aan de inham van de Egeïsche Zee maakte haar tot het middelpunt van alle handel in Klein-Azië. Ook was zij beroemd door de prachtige tempel, aan de godin Diana gewijd, die men voor één van de zeven wereldwonderen hield. De inwoners van Efeze waren in grote mate bijgelovig, en gaven zich aan de schandelijkste zedeloosheid over.

Paulus bezocht deze stad op zijn tweede zendingsreis, maar bleef er toen maar kort (Hand. 18 :19-21). Op zijn derde zendingsreis bleef hij er echter drie jaar, en werkte er met grote zegen, Hand. 19 :1,8,10; 20 :31). Niet alleen kwam er een bloeiende gemeente tot stand, maar ook drong vanuit Efeze het Evangelie in heel Azië door.

Tychicus, de metgezel van de apostel, was de overbrenger van deze Brief (Hand. 20 :4, Ef. 6 :21), die door Paulus waarschijnlijk geschreven werd tijdens zijn gevangenschap te Rome, tussen 61 en 63 na Chr.

Vrij algemeen is men van mening, dat deze Brief niet alleen aan de gemeente van Efeze, maar ook aan alle andere gemeenten in West-Azië geschreven is.

De argumenten hiervoor zijn:

1. in de oudste handschriften ontbreken in vers 1 de woorden “te Efeze”;
2. de oudste kerkvaders beschouwden deze brief als voor de kring van de gemeenten bestemd;
3. de groeten, die we in andere brieven zo veel tegenkomen ontbreken hier geheel, wat vreemd is voor een Brief aan een gemeente waar Paulus zo lang zijn werkzaamheden heeft gehad.

De Brief zou de naam “Brief aan Efeze” hebben gekregen, doordat, nadat deze Brief door Tychicus bij de verschillende gemeenten is rondgebracht, later te Efeze werd bewaard.

Het doel van deze Brief, die 6 hoofdstukken telt, is, de eenheid van de gemeente van Christus in het licht te stellen.

Overzicht van de inhoud

Hoofdstuk 1 - 4 :16

Het leerstellige deel.

Dankzegging voor de geestelijke zegeningen, die de gelovigen in Christus geschonken zijn. Ook de heidenen delen in de genade, want het bloed van Christus neemt de scheidsmuur tussen joden en heidenen weg. Hoewel Paulus om de verkondiging van deze leer gevangen is, moeten de gelovigen niet vertragen, maar door Gods genade meer en meer de liefde van Christus bekennen. De gemeente behoude de enigheid des Geestes. Tot openbaring van

die eenheid gaf Christus verschillende gaven en ambten.

Hoofdstuk 4 :17 - 6 Het praktische deel.

De gelovigen mogen niet wandelen zoals de heidenen, maar moeten als geliefde kinderen navolgers Gods zijn, en zich wapenen tegen de listige omleidingen van de duivel.

Filippenzen. De gemeente te Filippi, een stad in Macedonië, was de eerste gemeente die door Paulus is gesticht op zijn tweede zendingsreis (Hand. 16 :12 v.), de eerste ook in Europa.

De apostel voelde voor deze gemeente een bijzondere genegenheid: zij was “zijn blijdschap en kroon” (4 :1), terwijl ze wederkerig de apostel een hartelijke liefde toedroeg. Paulus was gevangen te Rome; de gemeente zond Epafroditus met een schrijven en geld (4 :10 v.). Bij zijn terugkeer naar Filippi gaf de apostel hem deze Brief mee (2 :25), waarin hij zijn hartelijke dank uitspreekt.

De Brief, die tussen de jaren 61 en 63 geschreven is, telt 4 hoofdstukken.

Overzicht van de inhoud

Hoofdstuk 1 :1-11	Dankzegging aan God voor de standvastigheid van de Filippenzen in het geloof.
Hoofdstuk 1 : 12-26	Mededelingen aangaande zijn gevangenschap, die geleid heeft tot de uitbreiding van het Evangelie.
Hoofdstuk 1 : 27 - 2 :16	Opwekking tot een wandel, waardiglijk het Evangelie en naar het voorbeeld van Christus.
Hoofdstuk 2 :17-30	Mededeling, dat hij, terwijl Epafroditus al vertrokken was, binnenkort ook Timotheüs tot hen hoopte te zenden.
Hoofdstuk 3	Waarschuwing tegen de joodsgezinde dwaalleraars, waarbij hij zichzelf ten voorbeeld stelt.
Hoofdstuk 4	Vermaningen, dankbetuiging, groeten.

Kolossenzen. De gemeente te Kolosse, een belangrijke stad in Frygië, was niet door Paulus gesticht, maar door zijn leerling Epafras (1 :7,8; 4 :12,13).

De aanleiding tot het schrijven van deze Brief was het bezoek van Epafras, die bij Paulus om raad kwam vragen wat er te doen was tegen de joods-christelijke dwaalleraars, die zich enigmatische in gnostieke richting bewogen, en voor het verkrijgen van de hoogste wijsheid, besnijdenis, zelfkastijding, onthouding van voedsel enz. noodzakelijk achtten (2 :8, 16-23).

Deze Brief, die volgens 4 :16 ook voor de gemeente van Laodicea bestemd was, telt 4 hoofdstukken; hij dateert uit dezelfde tijd als de Brief aan Efeze, terwijl Tychicus van deze beide Brieven de bezorger is geweest (Ef. 6 :21,22, Kol. 4 :7).

Vergelijking van deze Brief met de Brief aan Efeze, laat veel overeenkomsten tussen beide zien: vergelijk Kol. 1 :3-8 en Ef. 1 :15,16; Kol. 1 :25 en Ef. 3 :7; Kol. 3 :9 en Ef. 4 :25; Kol. 4 :7 en Ef. 6 :21.

Overzicht van de inhoud

Hoofdstuk 1 :1-13	Groet. Dankzegging. Gebed om de groei van de gemeente in de genade.
Hoofdstuk 1 : 13 - 2 :3	De persoon en het werk van Christus. Zijn verhouding tot de Vader, tot de schepping, tot de gemeente, Zijn werk voor het heelal en voor de Kolossensen. Paulus' arbeid en ijver in Zijn dienst.
Hoofdstuk 2 : 4 - 3 :4	Van Hem mochten de gelovigen zich niet laten afvoeren door de filosofie en ijdele verleiding, omdat ze in Hem volmaakt, van de wet verlost en rijk gezegend waren, zodat ze de hemelse dingen hadden te zoeken en te bedenken.
Hoofdstuk 3 :5 - 4 :6	Vermaningen, eerst in het algemeen, daarna in het bijzonder in betrekking op de huiselijke en sociale verhoudingen.
Hoofdstuk 4 : 7-18	Slot. De zending van Tychicus. Groeten. Opdracht aan de gemeente. Zegenbede.

1 Thessalonicensen. Thessalonica, nu Saloniki genoemd, was in die tijd de meest belangrijke stad van Macedonië. Paulus predikte hier het Evangelie, onmiddellijk nadat hij Filippi verlaten had, en stichtte er een gemeente.

De tegenstand van de ongelovige joden, die een belangrijk deel van de bevolking vormden, noodzaakte Paulus om naar Berea te vluchten. Hij zond er later Timotheüs er naar toe, om een onderzoek te doen naar de toestand van de gemeente.

Paulus was in Korinthe, toen Timotheüs hem de mededelingen uit Thessalonica bracht.

De gemeente stond bloot aan de verdrukking van de kant van de heidenen en werd aan alle kanten omringd door verleiding tot ontucht en oneerlijkheid, maar zij bleef standvastig in het geloof. Er waren er echter ook die een verkeerde uitleg gaven aan Paulus' prediking aangaande de toekomst des Heeren.

Deze Brief, die 5 hoofdstukken telt, werd door de apostel vanuit Korinthe geschreven in het jaar 53, met het doel om de verdrukten te vertroosten, tegen de verleiding te waarschuwen, en nader onderwijs te geven over de toekomst des Heeren.

Naar alle waarschijnlijkheid is dit de eerste Brief van alle Brieven die de apostel Paulus heeft geschreven aan de gemeenten.

Overzicht van de inhoud

Hoofdstuk 1 - 3	Bemoediging van de verdrukten, opdat zij standvastig zouden blijven in het geloof.
Hoofdstuk 4 :1-12	Vermaning tot een Gode welbehagelijke levenswandel.
Hoofdstuk 4 :13 - 5	Onderwijs aangaande de toekomst des Heeren.

2 Thessalonicensen. De belangrijkste aanleiding tot het schrijven van deze Brief waren de toenemende verkeerde opvattingen aangaande de wederkomst des Heeren, waaraan de gemeente zich steeds vaster ging klemmen, naarmate dat de verdrukking heviger werd. In naam van de apostel Paulus werd de opvatting verbreid, dat de wederkomst aanstaande was, en bij velen leidde deze opvatting tot de verwaarlozing van hun dagelijks beroep. Die verkeerde leer en praktijk werd door de apostel bestreden. De leer van de wederkomst, in de eerste Brief alleen kort ter sprake gebracht, is het hoofdthema van de tweede Brief. Deze tweede Brief is waarschijnlijk vlak na de eerste geschreven en telt 3 hoofdstukken.

Overzicht van de inhoud

Hoofdstuk 1 - 2 :14	Leerstellig gedeelte, vooral met betrekking tot de toekomst des Heeren.
Hoofdstuk 2 :15 - 3	Praktisch gedeelte, waarin wordt aangedrongen op standvastigheid en gewaarschuwd tegen een ongeregelde wandel.

1 Timotheüs. De beide Brieven aan Timotheüs en die aan Titus worden de pastorale (herderlijke) brieven genoemd, omdat ze alle drie aan herders van de kudde gericht zijn, en voorschriften geven betreffende de regering en organisatie van de Kerk.

Men weet niet zeker, welke Brief het eerst is geschreven: 1 Timotheüs of Titus; 2 Timotheüs is in ieder geval de laatste van de drie Brieven, zo niet de laatste van alle Brieven die Paulus geschreven heeft.

Timotheüs, de zoon van een Griekse vader, die heiden was gebleven, en van een joodse moeder, Eunice, die tot het geloof was gekomen.

Hij genoot van zijn moeder en zijn godvrezende grootmoeder Loïs, een uitnemende opvoeding, zodat hij van kindsbeen af de Heilige Schriften kende, 2 Tim. 1 :5; 3 :15.

Volgens Hand. 16 : 1 v. heeft Paulus hem op zijn tweede zendingsreis leren kennen en hem toen tot zijn helper en metgezel gekozen. Omdat hij de zoon van een joodse moeder was, besneed de apostel hem omwille van de joden, opdat hun vooroordelen het werk van Timotheüs niet zonder vrucht zouden doen zijn.

Timotheüs verliet Paulus nooit, behalve wanneer hij met een bijzondere opdracht werd uitgezonden of achtergelaten.

Terwijl Paulus zelf naar Macedonië reisde, had hij Timotheüs te Efeze achtergelaten, om daar de zuiverheid van de leer te bewaren en de kerkelijke tucht te regelen. De toestand van de gemeente van Efeze is de aanleiding tot het schrijven van deze Brief, waarin de apostel zijn medearbeider bemoedigd, hem aanwijzingen geeft hoe dat hij zich tegen dwaalleraren moet opstellen, en hem betreffende zijn ambtelijke positie met apostolisch gezag onderwijst.

Overzicht van de inhoud

Hoofdstuk 1	Aanwijzing hoe de dwaalleraren bestreden moeten worden.
Hoofdstuk 2 - 3 :13	Onderwijs betreffende de gemeentelijke samenkomsten en de vereisten voor hem ambt.
Hoofdstuk 3 :14 - 4 :10	Valse en ware heiliging.
Hoofdstuk 4 :11 - 6	Vermaningen aan Timotheüs, hoe hij de ambtelijke bediening op de juiste wijze moet uitoefenen.

2 Timotheüs. De tweede brief aan Timotheüs is door Paulus geschreven tijdens zijn gevangenschap te Rome, toen hij elke dag de marteldood verwachtte. Niet wetend of hij nog wel zo lang zou leven, dat hij Timotheüs nog zou terugzien, wat hij zo hartelijk wenste, schreef hij hem deze Brief, om hem op zijn moeilijke positie in Efeze te sterken en hem met getrouwe raad te dienen inzake de uitoefening van zijn ambt.

Deze Brief laat de vertroostende kracht van de genade Gods in de moeilijkste levensomstandigheden zien. De Brief is in 4 hoofdstukken verdeeld.

Overzicht van de inhoud

Hoofdstuk 1 - 2 :13	Opwekking tot een vrijmoedige belijdenis van Christus.
---------------------	--

Hoofdstuk 2 :14 - 3	Onderwijs hoe hij zich tegenover de valse leraars moet opstellen.
Hoofdstuk 4	Herinnering aan de herderlijke plichten. Het triomflied van de hoop in het aangezicht van de dood.

Titus. Titus, van afkomst een heiden, werd waarschijnlijk te Antiochië onder de prediking van Paulus bekeerd, en was sinds die tijd telkens de reisgenoot van de apostel Paulus.

Op de reis van Cesarea naar Rome had Paulus hem te Kreta achtergelaten (1 :5), om de zaak van het Evangelie op dit eiland te bevorderen en van stad tot stad ouderlingen aan te stellen.

Vanuit Rome schrijft hij hem deze Brief, om hem te bemoedigen tot en te sterken in de moeilijke arbeid op Kreta, waar velen zich tot de joodse fabelen begaven en op gnostieke paden afdwaalden.

De Brief is in 3 hoofdstukken verdeeld.

Overzicht van de inhoud

Hoofdstuk 1 :1-4	Opschrift, adres en zegenbede.
Hoofdstuk 1 :5-9	De vereisten voor een ouderling.
Hoofdstuk 1 :10-16	Wat Titus moet doen tegen de ijdelheidsprekers en de verleiders uit de joden.
Hoofdstuk 2 en 3	Aanwijzing hoe Titus zijn ambt moet uitoefenen jegens personen van verschillend geslacht, leeftijd en stand.

Filémon. De Brief aan Filémon werd door Paulus gelijktijdig verzonden met de Brieven aan Kolosse en Efeze.

Ef. 6 :21,22 en Kol. 4 :7,8 verwijzen naar de nadere berichten, die Tychicus, de overbrenger van de Brieven, aangaande Paulus geven zal, terwijl uit Kol. 4 :9 blijkt dat Onésimus, waarover deze Brief gaat, met Tychicus mee zou reizen.

Filémon woonde in Kolosse, en was daar een man van aanzien en een voorbeeldig christen. In zijn huis vergaderde de gemeente.

Hij had een slaaf, Onésimus, die van hem was weggelopen en naar Rome gevlucht. Daar is deze slaaf onder de prediking van Paulus tot bekering gekomen.

Paulus stuurde Onésimus terug naar zijn meester, en deze Brief moet daarbij dienst doen als begeleidend schrijven.

De apostel vraagt Filémon om vergeving voor Onésimus, die nu een geliefde broeder in de Heere geworden is. In :11 maakt de apostel een zinspelende op de naam Onésimus, die “nuttig” betekent.

Deze Brief laat zien, hoe de band van het geloof en van de liefde verenigd wat door de zonde is gescheiden, zonder het maatschappelijk verschil dat er is tussen heer en knecht, binnen de kring van de gemeente van Christus op te heffen. De verhoudingen in het maatschappelijk leven worden door de genade niet opgeheven, maar geheiligd.

b) De brief aan de Hebreëën.

De echtheid van het opschrift van deze Brief is van oude tijden af al bestreden. De kerkvader Tertulianus hield Barnabas voor de schrijver van deze brief. Luther kende hem aan Apollos toe, en Calvijn, die ook de Paulinische oorsprong verwerpt, noemt enkele namen o.a. die van Barnabas. Beslist zekerheid wat betreft de schrijver is er niet. Zij, die deze Brief niet voor Paulinisch houden, zoeken een hoofdargument in hoofdstuk 2 :3. Prof. Dr. F.W. Grosheide zegt bij deze tekst (in: De Brief aan de Hebreëën opnieuw uit de grondtekst vertaald en verklaard, Kampen, J.H. Kok, 1922, blz. 1): “De schrijver stelt zich daar met de lezers op één lijn; hij heeft Jezus niet persoonlijk gekend of gezien; hij behoort tot het tweede geslacht. Deze plaats is voldoende. Calvijn vindt hier een zeker bewijs, dat Paulus de Hebreëënbrief niet kan hebben geschreven, en terecht”. Anderen hebben echter hiertegen ingebracht, dat de schrijver hier niet zou gesproken hebben van de kennis, maar van de verkondiging van de zaligheid, en verklaard geen oorgetuige geweest te zijn van hetgeen de Heere, toen Hij op aarde was, heeft verkondigd. In Gal. 1 :12 zegt Paulus, dat hij het Evangelie, door hem gepredikt, door de openbaring van Jezus Christus heeft ontvangen, maar niet, dat hij de mondelinge verkondiging van de Heere zelf zou hebben gehoord.

Deze Brief is als “woord der vermaning” (13 :22) gericht aan een kring van christenen uit de joden, waarschijnlijk in Rome.

Ter bepaling van de tijd waarin deze Brief geschreven werd, wordt gewezen op twee gegevens. De eerder genoemde Prof. Dr. F.W. Grosheide zegt: “Hebr. 2 :3 leert ons dat de prediking aan de lezers is gebracht door degenen, die Jezus hadden gehoord, d.w.z. door het eerste geslacht. We herinneren ons, dat te Rome behalve Paulus ook Petrus en Markus hebben gewerkt. Timotheüs leeft nog, volgens Hebr. 13 :23. Aan de andere zijde schijnt Jeruzalem te zijn verwoest. Immers, de schrijver spreekt nooit over de tempel of de

tempeldienst, steeds over de tabernakel; hij stelt de ceremoniële dienst voor als iets, dat in het verleden bestond.

Daar komt nog bij, dat het reeds enige tijd geleden was, dat het Evangelie kwam tot de geadresseerden, Hebr. 5 :12. Letten we op deze gegevens, dan zullen we als datum van de brief moeten aannemen ± 80".

Wat het doel van de Brief betreft, meerdere keren komt er een gedeelte voor dat een uiteenzetting geeft en daarop als toepassing een soort vermaning. Prof.Dr. F.W. Grosheide zegt daarover: "Die vermaningen dringen aan op: letten op de prediking, voortvaren tot de volmaaktheid, aflaten van de zonde, standhouden, volharden. Er zijn er, die bepaald willen denken aan waarschuwingen om niet terug te vallen in het Jodendom. Doch dit laatste wordt in ieder geval niet met zoveel woorden uitgesproken. De Brief maakt de indruk een stuk te zijn, geschreven door een prediker, die vroeger onder de geadresseerden werkte en die nu niet tot hen kan komen, en daarom schriftelijk komt waarschuwen tegen de verslapping, die hij gehoord heeft, dat bij hen is ingetreden. Uiteindelijk vermaand hij tegen afval van de levende God, Hebr. 3 :12, dat was hun eigenlijke zonde, waarbij ze er dan misschien toe kwamen om terug te zien naar de verlaten joodse ceremoniën. Wat de diepere reden was van de dreigende afval, is moeilijk te zeggen.

Dat de apostel zo uitvoerig spreekt over het verlossingswerk van Christus, en aanwijst hoe in Hem vervuld is wat in het Oude Testament werd voorspeld en afgebeeld, kan doen vermoeden, dat ze iets anders van Jezus hadden verwacht, dat ze niet overtuigd waren van Zijn heerlijkheid. De grootheid van die heerlijkheid wordt beschreven, maar ook wordt in het licht gesteld, dat die heerlijkheid slechts verkregen kon worden na een offerdood".

Uitgaande van de openbaring Gods in en door de Zoon, in Wie het Oude Verbond met al zijn schaduwdienst werd vervuld, tekent de schrijver ons dus in deze Brief de heerlijkheid van de Nieuwtestamentische bedeling boven de Oudtestamentische.

De Brief is in 13 hoofdstukken verdeeld.

Overzicht van de inhoud

Thema	De Nieuwtestamentische bedeling is heerlijker dan die van de Oude bedeling, met het oog op de Zoon van God,
Hoofdstuk 1 en 2	Die wel is vernederd en ingegaan in de dood, maar ook boven alles is verhoogd;
Hoofdstuk 3	Die als Middelaar voortreffelijker is dan Mozes;.
Hoofdstuk 4	Die ver verheven is boven Jozua, omdat Hij de Zijnen in de ware rust brengt;

Hoofdstuk 5 - 7	Die al de Oudtestamentische priesters overtreft;
Hoofdstuk 8 - 9	Die Zijn Hogepriesterlijke arbeid ook voortzet in de hemel;
Hoofdstuk 10 : 1-18	Wiens priesterlijk werk algenoegzaam is in vrucht, zodat de offeranden van de Wet hun waarde en betekenis hebben verloren. Op grond hiervan worden de gelovigen
Hoofdstuk 10 : 19-39	Opgewekt tot standvastigheid in het geloof;
Hoofdstuk 11	gewezen op de grote wolk van geloofsgetuigen;
Hoofdstuk 12	vermaand tot volharding in de christelijke hoop en tot lijdzaamheid in de verdrukking;
Hoofdstuk 13	en tot een christelijke levenswandel, zowel in het verborgen als in het openbaar.

c) De algemene zendbrieven.

De zeven Brieven, die in het Nieuwe Testament op die van Paulus volgen, worden algemene Zendbrieven genoemd, omdat ze niet aan één bepaald persoon, maar aan een kring van gemeenten of gelovigen waren gericht.

Jakobus. De schrijver is niet de apostel Jakobus: deze werd reeds in het jaar 44 door Herodes gedood met het zwaard (Hand. 12 :2), maar Jakobus, de broeder van de Heere Jezus. De Brief is gericht aan “de twaalf stammen, die in de verstrooiing zijn”, waarmee de gelovigen uit de joden bedoeld worden, die buiten Palestina leefden.

Deze gelovige joden hadden veel tegenstand en verdrukking te lijden van hun ongelovige stamgenoten. In de kring van de gelovigen liet echter de christelijke levenswandel veel te wensen over; vooral de rijken, die naar de ogen werden gezien, misdroegen zich.

Daarom bevat deze Brief zowel hartelijke vertroosting als ernstige vermaning.

De hoofdgedachte van deze Brief is: Het geloof zonder de werken is dood.

De Brief is in 5 hoofdstukken verdeeld.

Overzicht van de inhoud

Thema	Het geloof zonder de werken is
Hoofdstuk 1	zonder kracht tot volharding en geduld in de aanvechtingen van het leven;
Hoofdstuk 2	zonder kracht tot daadwerkelijke beoefening van de broederlijke liefde;
Hoofdstuk 3	zonder kracht tot overwinning van de leden van het lichaam;

Hoofdstuk 4 en 5 zonder kracht tot verzet tegen de wellusten en verleidingen van de wereld.

1 Petrus. Van de apostel Petrus hebben we twee algemene Zendbrieven. De eerste is gericht aan “de vreemdelingen, verstrooid in Pontus, Galatië, Cappadocië, Azië, en Bithinië (1 :1), dat is aan christenen, zowel uit de joden als uit de heidenen, die veel te lijden hadden van de vervolging omwille van het geloof.

De Brief, die in 5 hoofdstukken is verdeeld, werd door Petrus aan Sylvanus (dat is Silas), gedictieerd (5 :12), en omstreeks het jaar 64 uit Babylon (5 :13) verzonden.

Overzicht van de inhoud

Hoofdstuk 1 :1 en 2	Adres en zegengroet.
Hoofdstuk 1 : 3 - 12	Hoofdgedachte, waarop al het volgende is gebouwd: de hoop op Jezus' komst in heerlijkheid.
Hoofdstuk 1 : 13 - 5	Vertroostingen en vermaningen om Gode waardig te wandelen in het land van de vreemdelingschap. 1 :13-2 :17 Vermaningen in het algemeen. 2 : 18-3 :7 Bijzondere vermaningen aan dienstbaren, vrouwen en mannen. 3 :8 - 4 Vertroostingen in het lijden. 5 :1-4 Vermaningen aan de ouderlingen. 5 :5-9 Vermaningen aan de jongeren, om onderdanig en ootmoedig te zijn en de duivel te weerstaan. 5 :10-14 Zegenbede. Slotwoord.

2 Petrus. Naar alle waarschijnlijkheid is deze tweede Brief gericht aan dezelfde personen, voor wie ook de eerste Brief bestemd was (1 :2), en is kort na de eerste geschreven. De apostel verwachtte spoedig zijn einde (1 :14); omdat hij, volgens de overlevering, te Rome de marteldood stierf, neemt men aan dat deze tweede Zendbrief vanuit Rome is verzonden.

De Brief, die maar 3 hoofdstukken telt, is vol waarschuwing en vermaning.

In de eerste Brief gaat het om de vijanden van buiten, en in de tweede om de vijanden die binnen de gemeente zijn.

Overzicht van de inhoud

Hoofdstuk 1	Vermaning tot een christelijke levenswandel met het oog op de toekomst des Heeren;
Hoofdstuk 2	Waarschuwing tegen de dwaalleraars;
Hoofdstuk 3	Opwekking om geduldig te wachten op de verschijning van Christus.

1 Johannes. Over de apostel Johannes en zijn geschriften, zie bij "Het Evangelie van Johannes".

Boven deze Brief staat de naam van Johannes niet. Toch heeft men deze brief van de eerste tijden af aan hem toegekend. Taal, stijl en wijze van uitdrukking herinneren in sterke mate aan het Evangelie van zijn hand.

De Brief, die 5 hoofdstukken bevat, heeft als hoofdthema, dat wij in de Vleesgeworden en verhoogde Zoon van God gemeenschap hebben met de Vader.

Overzicht van de inhoud

Hoofdstuk 1 :1-4	Een volkomen zekerheid van alles wat hij betreffende de Christus geleerd had.
Hoofdstuk 1 :5 - 5 :12	Hartelijke vermaningen: 1 :5 - 2 :6 tot een heilige wandel; 2 :7-11 tot onderlinge liefde; 2 :18-24 om zich verre te houden van de dwaalleraars; 2 :28 - 3 om het geloof te versieren met een christelijke wandel; 4 :1-6 om zich te wapenen tegen hen, die zich voor profeten uitgeven. 4 :7 - 5 :2 De vermaning tot onderlinge liefde herhaald. 5 :3-12 Vermaning tot blijmoedige gehoorzaamheid aan Gods geboden.
Hoofdstuk 5 :13-21	Besluit. Opwekking tot gebed.

2 Johannes. Deze Brief is gericht aan "de uitverkoren vrouw", volgens sommigen wordt met die benaming een eerbiedwaardige christin, volgens anderen een gemeente van Christus bedoeld.

Na de apostolische zegengroet spreekt Johannes zijn vreugde er over uit, dat er van “uw kinderen” in de waarheid wandelen, herhaalt het gebod van de liefde, en wekt op om te waken, omdat er veel verleiders zijn opgestaan, die de Vleeswording van het Woord loochenen.

3 Johannes. Deze derde Brief is gericht aan “de geliefde Gajus”. Of daarmee Gajus van Macedonië, Hand. 19 :29, Gajus van Derbe, Hand. 20 :4, Gajus van Korinthe, Rom. 16 :23,

1 Kor. 1 :14, of nog een andere broeder, die deze naam droeg wordt bedoeld, is onzeker. In elk geval was hij een aanzienlijk christen, bekend om zijn mildheid en gastvrijheid (: 6-8).

In deze Brief spreekt de apostel zijn blijdschap uit over de standvastigheid van Gajus’ geloof. Hij prijst zijn herbergzaamheid jegens de broederen die omwille van het Evangelie in vreemde landen moeten reizen. Hij klaagt over een zekere Diotrefes, die de meester wilde spelen in de gemeente en de apostel lasterde. Hij beveelt Gajus een zekere Demetrius aan, van wie hij goede getuigenis geeft. Hij eindigt met de reden waarom hij geen langere brief heeft geschreven.

Judas. Judas was (1 :1) een broeder van Jakobus. Met deze Jakobus kan niemand anders bedoeld zijn dan de schrijver van de algemene Zendbrief.

Judas was dus ook één van de broeders van de Heere Jezus (Mark. 6 :3, Hand. 1 :14) die allen na Jezus’ opstanding met de apostelen de zaak van het Evangelie hebben gediend en gehuwd waren (1 Kor. 9 :5).

Judas schreef volgens sommigen na Petrus; hij zou zich in vers 17,18 op de voorspellingen van die apostel, 2 Petr. 3 :3,4 hebben beroepen. Ook is er veel overeenkomst tussen deze Brief en 2 Petr. 2. Beiden bestrijden eenzelfde soort van dwaalleraars en spotters en doen dat soms op bijna dezelfde manier. Met dat alles is de ene Brief nog geen kopie van de andere. Verder is er grond voor de mening dat Petrus en Judas zich met elkaar hebben beraden over de toestand van die dagen en over de in verband daarmee te nemen maatregelen, en daarna elk voor zich op zijn eigen manier en voor zijn eigen kring hun gemeenschappelijke denkbeelden hebben uitgewerkt.

Na de zegengroet vermaant Judas de gelovigen, te strijden voor het geloof, dat eenmaal de heiligen overgeleverd is, met het oog op de dwaalleraars, die de genade Gods veranderen in ontuchtigheid en de genade van God in Christus verloochenen; hij herinnert aan het oordeel van God over de ongelovige Israëlieten, de afvallige engelen, Sodom en Gomorra;

hij beschrijft de valse leraren nader en zegt dat hun het oordeel geldt dat al aangekondigd is door Henoeh, aangezien zij de goddelozen van zijn dagen gelijk zijn; hij vermaant tot standvastigheid in het geloof; wekt hen op om ook hun naasten zoeken te behouden; en eindigt met dankzegging aan God.

C. HET PROFETISCH BOEK.

Het Nieuwe Testament eindigt met één profetisch Boek, om de gemeente van Christus in haar lijden en strijden te troosten met de wederkomst van haar Heere.

De uiteindelijke overwinning over al haar vijanden en haar verheerlijking door die wederkomst wordt in dit Boek voorgesteld.

De Openbaring van Johannes. De titel van het Boek kan tot misverstand aanleiding geven. Het Boek bevat nl. niet de Openbaring van Johannes, maar de openbaring van Jezus Christus aan zijn apostel Johannes, toen deze op het eiland Patmos verbannen was “om het Woord Gods en de getuigenis van Jezus Christus” (1 :9).

Overzicht van de inhoud

Hoofdstuk 1 :1-8	Inleiding.
Hoofdstuk 1 :9-20	De verschijning des Heeren aan Johannes en het bevel om te schrijven “hetgeen hij gezien heeft en hetgeen is en hetgeen geschieden zal na dezen” (1 :19).
Hoofdstuk 2 en 3	De openbaring des Heeren door Zijn woord: De brieven aan de zeven gemeenten van Azië: Efeze, Smyrna, Pergamus, Thyatire, Sardis, Filadelfia, Laodicea.
Hoofdstuk 4 - 22 :5	De openbaring des Heeren door Zijn daden. 4 en 5 Johannes ziet een troon in de hemel, en op die troon de Heere Zelf, in schitterende heerlijkheid. Het zevenvoudig verzegelde boek van Gods raadsbesluiten ligt op Gods hand en kan door niemand worden geopend, maar het Lam Gods treedt op en neemt het boek, en opent de zegels. 6 Opening van de eerste zes zegels. 7 Temidden van de reeds aangekondigde en nog te melden oordelen, bewaart de Heere Zijn verzegelden.

8-11 Opening van het zevende zegel in zeven taferelen, telkens door bazuingeschal van engelen aangekondigd; elk bazuingeschal is een voorbode van een oordeel over de mensheid.

12 en 13 De strijd van Satan tegen Christus en Zijn Kerk,
14 waarin Christus overwinnaar is.

15 en 16 Deze overwinning zet de Heere door met de zeven laatste plagen: zeven engelen gieten zeven fiolen of schalen uit, vol van de toorn van God; bij uitgieting van de zevende fiool treedt het laatste oordeel in.

17-19 Het grote Babylon wordt geoordeeld en vernield tot blijdschap van de hemellingen.

20 De Satan voor een bepaalde tijd gebonden in zijn werking ten aanzien van de niet gekerstende volken, in welke tijd het Christendom tot heerschappij komt. Nog eenmaal wordt Satan voor een korte tijd losgelaten, om de heidenvolken te verleiden, die door de Heere worden verdelgd, terwijl de duivel gaat in de poel, waarin het beest en de valse profeet zijn. Het laatste oordeel.

21-22 :5 Hemel en aarde worden vernieuwd; het nieuwe Jeruzalem daalt neder en God is voor de verlost en allen.
De zekerheid van deze Openbaring en van de wederkomst des Heeren met nadruk betuigd.

22 :6-21

Bovenstaand overzicht is ontleend aan "De Korte Verklaring der Heilige Schrift" - Dr. S. Greijdanus, De Openbaring des Heeren aan Johannes.

*_*_*

HOOFDSTUK 4.

DE BIJBELSE GESCHIEDENIS IN HOOFDLIJNEN

\$ 1. Inleiding

1. Onder de Bijbelse Geschiedenis verstaan wij de geschiedenis, die ons in de Bijbel wordt verteld. Zij is openbaringsgeschiedenis, de geschiedenis van de zelfopenbaring van de drie-enige God. Hoewel zij uit vele geschiedenissen bestaat, is zij toch één, omdat deze allen organisch samen verbonden zijn door het éne openbaringsdoel dat zij beogen.

De grondslag van de Bijbelse Geschiedenis en van alle geschiedenissen vormt wat in Genesis 1-3 wordt verteld:

- De schepping van alle dingen en van de mens door God;
- De val van de mens, waardoor alle zonde en lijden in deze wereld wordt verklaard;
- De belofte van de verlossing, waarmee de geschiedenis aanvangt van Gods barmhartigheid en genade, die de hoofdinhoud vormt van heel de Bijbelse Geschiedenis en haar hoogtepunt bereikt in het kruis en de kroon van de beloofde en gekomen Verlosser, Jezus Christus, Gods Zoon, onze Heere.

2. Alleen in deze belofte moet het beginsel van de indeling van de Bijbelse Geschiedenis worden gezocht. Want het is de belofte, die zich in de gang van de heilige historie allengs ontplooit en door de profetie wordt verhelderd. Heel de geschiedenis werkt heen naar, en loopt uit op de komst van de beloofde Messias, waarmee het Oude Testament besluit en het Nieuwe Testament begint. Daaruit volgt dat de Bijbelse Geschiedenis in twee hoofddelen uiteen valt:
 - I De Bijbelse Geschiedenis van het Oude Testament, of de tijd der belofte;
 - II De Bijbelse Geschiedenis van het Nieuwe Testament, of de tijd der vervulling.

\$ 2. DE BIJBELSE GESCHIEDENIS VAN HET OUDE TESTAMENT, OF DE TIJD DER BELOFTE, 1 - 4000.

Deze heeft drie tijdperken:

- I. Van Adam, de stamvader van alle mensen, tot Abraham in wie de belofte tijdelijk beperkt wordt, 1 - 2083 (4000 - 1917 vóór Chr.).

- II. Van Abraham, de vader aller gelovigen, tot Mozes, de Middelaar van het Oude Verbond, 2083 - 2512 (1917 - 1488 vóór Chr.).
- III. Van Mozes tot Christus, 2513 - 4000 (1916 vóór Chr. - 0).

EERSTE TIJDPERK: VAN ADAM TOT ABRAHAM, 1 - 2083 (4000 - 1917 vóór Chr.)

Dit eerste tijdperk omvat de geschiedenis van de wereld tot Abrahams komst in Kanaän. Het wordt aangewezen door de lijn van het Verbond, in de heilige geslachten van Adam tot Noach en van Noach tot Abraham.

Van Adam tot Noach: Adam, Seth, Enos, Kenan, Mahelel, Jered, Henoch, Metusalem, Lamech, Noach.

Van Sem tot Abraham: Sem, Arfachsad, Sela, Heber, Peleg, Rehu, Serug, Nahor, Tera en Abraham.

OPMERKING

De Bijbelse chronologie zoals die door ds. C. Lindeboom werd gepubliceerd is op enkele jaartallen verouderd en achterhaald. Nieuwe studies en nieuw onderzoek, met name door Amerikaanse wetenschappers, hebben geleid tot wijzigingen in de opbouw van de Bijbelse Chronologie.

Een van de nieuwe chronologiën is gepubliceerd op de site van Stichting de Gihonbron te Middelburg.

<http://www.theologienet.nl/inhoud.htm>

Westerbeke, Wim

- [Bijbelse chronologie van het Oud en Nieuw Verbond](#) [RTF](#) [PDF](#)
- [Chronologie van Schepping tot aan verwoesting van Jeruzalem in 70 + complete priesterlijst](#) [RTF](#) [PDF](#)

De hoofdperiodes van de Bijbelse chronologie worden als volgt weergegeven:

Periode	Aantal jaren	Ná de Schepping	Vóór de Chr. jaartell.	
Van de Schepping tot de Zondvloed	1650	0	-1650	3974 -2324
Na Zondvloed tot geboorte Abram	350	1651-2000	2324	-1974
Van Abrams geboorte tot de Uittocht	500	2001-2500	1974	-1474
Van Wetgeving tot 4 ^e jr Salomo		480	2501-2980	1473/4 - 993/4
Van Tempelbouw tot Ballingschap, (390-3 à 4 j)	386/7		2981-3366/7	993/4 - 607
Van begin Ballingschap tot terugkeer Juda		70	3467-3437	607 - 537
Vanaf bouw 2 ^e Tempel tot komst Ezra	80		3437-3517	537 - 457
Van Ezra tot Johannes de Doper, (Dan. 9:25)	<u>483</u>	3517-4000	457	- 26 ná Chr.
Totaal	4000			
Van Johannes de Doper tot Openbaring van Joh.	<u>70</u>	4000-4070		27 - 97 na Chr.

EERSTE AFDELING: VAN ADAM TOT NOACH, OF DE BELOFTE TOT DE ZONDVLOED. 1-1656 (4000-2344)

De geschiedenis van de eerste wereld en mensheid, eindigende met de bewaring en afzondering van Noach en zijn geslacht in de ark.

Deze geschiedenis is in haar ontwikkelingsgang en in het oordeel, waarmee zij besloten wordt, toonbeeld en profetie van de geschiedenis van alle volken en van het eindgericht.

1. Van Adam tot Enos, 1 - 300 (4000 - 3700)

Adam en Eva, verdreven uit het Paradijs, maar door het Paradijsevangelië, Gen. 3 :15, getroost.

Kaïn en Abel, vertegenwoordigende het zaad van de slang, en het Zaad der Vrouw.

Na Abels dood: Seth, de drager van de belofte.

Enos geboren 235 (1765). In zijn dagen wordt de kerk kenbaar door de openbare dienst aan God, Gen. 4 :26.

2. Van Enos tot Henoeh, 300 - 622 (3700 -3378)

Kaïnieten en Sethieten wonen eerst afgezonderd. De kinderen Gods leven naar Gods wil.

Al vóór Henoehs geboorte begint de afval; tijdens zijn leven is deze reeds algemeen. De afval openbaart zich in de vermenging van de Sethieten, de “zonen Gods”, met de “dochteren der mensen”, nl. de Kaïnieten.

3. Henoehs levenstijd, 622 - 987 (3378 -3013)

Toeneming van de afval. Het getal ware vromen wordt gaandeweg kleiner.

Henoeh, een krachtig getuige van Gods Naam.

Zijn wandel met God, het heilig geslacht tot voorbeeld.

Zijn profetie van het gericht over alle goddelozen, Jud. :14,15, in de zondvloed aanvankelijk vervuld.

Zijn wegneming, Hebr. 11 :5, Gods volk tot troost, profetie van de volkomen overwinning van de dood.

4. Van Henochs wegneming ten hemel tot de aankondiging van het oordeel, 987 - 1536 (3013 -2464)

Bij de afval komt nu de verdrukking van de ware gelovigen, Gen. 6:4.

Geweldige toeneming van de boosheid. De Geest des Heeren twist met de mens.

Lankmoedigheid Gods.

Lamechs klacht en hoop, Gen. 5 :29.

5. Van de aankondiging van het oordeel tot aan de zondvloed, 1536 -1656 (2464 - 2344)

Het oordeel aangekondigd, 120 jaren van te voren, Gen. 6 :3.

De reeds vóór Henoch verflauwende grens tussen kerk en wereld is nu bijna helemaal uitgewist.

Noach, de prediker der gerechtigheid, 2 Petr. 2 :5. Zijn prediking straks bevestigd door de bouw van de ark, Gen. 6 :14-16. Verblinding en verharding doet elke waarschuwing in de wind slaan.

De zondvloed. Noach en de zijnen één jaar en tien dagen in de ark.

Het oordeel was algemeen. Heel Kaïns geslacht kwam om. Ook dat van Seth, met uitzondering van Noach en zijn gezin, Gen. 7 :11-24

De zondvloed: Profetie van het laatste oordeel, Luk. 17 :26,27.

De ark op de wateren: Type van de behoudenis van de Gemeente Gods door Christus, 1 Petr. 3 :21.

TWEEDE AFDELING: VAN NOACH TOT ABRAHAM. OF VAN DE ZONDVLOED TOT DE KOMST VAN DE VADER DER GELOVIGEN. 1657 - 2083 (2343 - 1917)

Noach, de stamvader van de nieuwe mensheid. Genealogie, Gen. 10. De Heilige

linie. Gen. 11. Hebers zoon, Peleg, afgezonderd tot de drager van de belofte.

Hebers andere zoon, Joktan, vindt zijn plaats in de geschiedenis van de volken.

Te onderscheiden: De periode vóór, en na die van Peleg. De duur van elke periode kan slechts bij benadering worden bepaald.

1. Van Noach tot Peleg, 1657 - ongeveer 1850 (2342 - ongeveer 2150)

Gods Verbond met Noach (Natuurverbond), al voor de zondvloed beloofd, Gen. 6 :18 en door een teken bevestigd, Gen. 9 : 8-17.

Aan het Verbond gaat vooraf: de bevestiging van de Scheppingszegen; vergunning om het vlees van de dieren te eten, maar zonder bloed.; de wet van de bloedwraak; het bevel om de aarde te vervullen, Gen. 8 :15 - 9 :7.

De inhoud van het Verbond is: Geen algemene vloed meer, Gen. 9 :11, Jes. 54 :9; de oorzaak: Gods barmhartigheid, Gen. 8 :21; het doel: rustend op de belofte van Gen. 3 :15 de aarde te verzekeren als werkplaats van Gods algemene en bijzondere genade.

Noachs profetie; aanleiding: wijngaard, dronkenschap; bron: geen menselijke drift, maar drijving van de Heilige Geest; doel: openbaring van de gang van de wereldgeschiedenis en van het rijk Gods; inhoud: de toekomst van zijn drie zonen. Cham niet gezegend, maar Kanaän, Noachs meest schuldige zoon vervloekt, Gen. 9 : 18, 22, 25; zijn andere zonen niet.

Sem wordt gezegend. Jehova zal zich tonen te zijn “de God van Sem”, in de vervulling van de belofte van Gen. 3 :15. Kanaän, niet Jafet, zal hem een knecht zijn.

Jafet ontvangt een aardse zegen: God (niet: Heere) breide Jafet uit; en een geestelijke zegen: hij wone in Sems tenten. Psalm 87: Bij Israël ingelijfd, Rom. 11. Nimrod, kleinzoon van Cham, bouwt steden, Babel e.a. Gen. 10 :9 v. en is een geweldig jager, dat is een vervolger van de mensen om aan Chams geslacht de heerschappij te verzekeren.

Trotse hoogmoed en val van Chams geslacht. Uitbouw van de stad Babel en begin van de torenbouw. Een vals eenheidsideaal dat (de vervulling van) Noachs profetie zou vernietigen. Gods soevereiniteit. Sem, Cham en Jafet dor de spraakverwarring verdreven.

De Semieten blijven in Azië, de Chamieten gaan naar Afrika, de Jafetieten naar Europa.

2. Van Peleg tot Abraham, ongeveer 1850 - 2083 (2150 -1917)

Met Peleg begint een nieuwe periode: voor de wereldgeschiedenis, want in zijn dagen is de aarde verdeeld en werden de volken verstrooid, Gen. 10 :25; en voor de heilsgeschiedenis, want met hem begon de afzondering, die straks uitloopt op de roeping en afzondering van Abraham (Israël), Gen. 11 : 16-19.

In de 5 geslachten: Peleg, Rehu, Serug, Nahor, Terah, komt er geleidelijk afwijking, Joz. 24 :2.

Daarom wordt Terahs zoon Abraham, 75 jaar oud, geroepen, om hem en zijn zaad de belofte vast te maken. De andere zonen van Terah zijn: Haran, nog in Ur

gestorven, de vader van Lot; Nahor, de grootvader van Rebekka, Izaäks vrouw, de overgrootvader van Lea en Rachel, de vrouwen van Jakob.

Na Abrahams roeping, Gen. 12, trekt Terah, als het hoofd van het geslacht mee op naar Ur, Gen. 11:31. Te Haran sterft Terah. Nahor blijft daar, Gen. 22 :20-24.

Abraham en Lot trekken weg.

TWEEDE TIJDPERK: VAN ABRAHAM TOT MOZES, 2083 -2512 (1917 -1488).

Vanaf nu is de Godsopenbaring beperkt tot Abraham en zijn geslacht, aan wie de belofte, aan Eva gegeven, wordt overgedragen.

In het afgezonderd geslacht wordt voor álle geslachten de zegen bereid in den zede, Gen. 22 :18, Gal. 3 :8,16.

De beperking krijgt haar beslag, zodra Abrahams geslacht bij de Sinaï als het volk van God zal georganiseerd zijn, de Wet des Verbonds ontvangen zal hebben en straks in een eigen land afgezonderd van alle volken zal wonen.

De beperking zal een einde nemen met en plaats maken voor de uitstorting van de Heilige Geest “over alle vlees”.

EERSTE AFDELING: DE AARTSVADERS IN KANAÂN, 2083 - 2298 (1917 -1702)

Het verblijf van de aartsvaders in Kanaân: vrucht en bewijs van hun geloof, Hebr. 11: 8-16, en type van de vreemdelingschap van Gods volk op aarde.

De aartsvaders behoren in hun eenheid en verscheidenheid bij elkaar, want de Godsopenbaring aan en in hen bevat de hoofdlijnen van de hele volgende geschiedenis. Van nu af tot op Christus is de God van Sem: De God van Abraham, Izaäk en Jakob, Ex. 3 :6, Matth. 22 :32, Ps. 146 :5.

Toch heeft elk van de aartsvaders zijn eigen plaats in en zijn bijzondere betekenis voor de Godsopenbaring.

1. *Abraham, 2083 - 2183 (1917 -1817), Gen. 12 - 25 :10)*

Abraham is de hoofdpersoon, door de belofte aan hem gegeven, en door het Verbond met hem opgericht. Door zijn rechtvaardiging uit het geloof, vóór zijn besnijdenis, is hij de vader aller gelovigen, ook van die uit de heidenen, Gen. 15, Rom. 4 : 10-13.

a) Abrahams geloofsleven op de belofte, tot het Verbond, 2083 - 2107 (1917 -1893).

Abraham, geboren in 2008 (1992), geroepen uit Ur der Chaldeeën, aan de Eufraat (het tegenwoordige Mukair, tussen Babel en Perzische Golf) 2083 (1917), vestigt zich met Lot te Sichem, waar hij de belofte ontvangt: “Aan uw zaad zal Ik dit land geven”; daarna te Bethel; gaat vanwege de honger naar Egypte, waar Sara door Farao wordt weggenomen. Komt te Bethel terug. Scheiding van Lot.

Kedor-Laomer overwint de koningen van Sodom en omliggende plaatsen. Lot wordt weggevoerd, maar door Abraham met zijn 318 “onderwezenen” bevrijd. Abraham wordt gezegend door Melchizedek, in wie zich de Godsopenbaring vóór Abraham afsluit, en die een type is van Christus, door zijn persoon, ambt, zegening en niet-opvolging, Ps. 110, Hebr. 7.

In Gen. 15:4 krijgt Abraham voor het eerst de belofte van een zoon. Abraham gelooft en wordt gerechtvaardigd, Gen. 15 :6, Rom 4 : 10-13, Jak. 2. :21 v. Het bezit van het land verzekerd en de verdrukking in Egypte wordt voorzegt.

Abraham neemt Hagar. Hagars trots, vlucht en terugkeer. (Bij Hagars vlucht treedt voor het eerst in de heilige geschiedenis de Engel des Heeren op, zie hoofdstuk 2, \$ 1. Ismaël (= God hoort) geboren in Abrahams 86e levensjaar.

b) Abrahams geloofsleven, versterkt door het Verbond, tot de zwaarste geloofsbeproeving, 2107 - 2120 (1893 - 1880).

Van de jaren tussen Ismaëls geboorte en de Verbondsoprichting zwijgt de Schrift. In Abrahams 99e jaar richt God Zijn Verbond met hem op (het Genadeverbond), Gen. 17, bevestigd door de instelling van de besnijdenis. De naam Abram wordt vanaf nu door God veranderd in Abraham, de naam Sarai in Sara. Het teken van hun wijding tot dragers van de belofte. (De betekenis van deze namen is niet zeker. Waarschijnlijk betekent Abram verheven vader, Abraham vader der volken; Sarai betekent mijn vorstin (of prinses?), Sara vorstin (prinses?). Belofte van een zoon uit Sara. Sara's lachen.

De aanstaande verwoesting van Sodom aan Abraham bekend gemaakt. Abrahams voorbede. Lot gered; zijn vrouw gedood. Bloedschande van Lots dochters, die de moeders worden van de Moabieten en de Ammonieten.

Abraham als vreemdeling te Gerar. Abimelech en Sara. Hier wordt de zoon van de belofte geboren, Izaäk (= gelach) genoemd en besneden.

Op het speenfeest van Izaäk bespotten Hagar en Ismael het kind van de belofte. Beiden worden uitgedreven, Gal. 4 :30.

De geloofsbeproeving en gehoorzaamheid, Gen. 22, Hebr. 11 :17-19, bekroond in de bevestiging van belofte en Verbond, door de eed van God, Hebr. 6 :13-20.

c) Abrahams geloofsleven in zijn laatste jaren, 2120 - 2183 (1880 - 1817)

Sara sterft te Hebron, 2145 (1855), 127 jaar oud; (Sara is de enige vrouw in de Heilige Schrift, van wie de leeftijd wordt meegedeeld); de spelonk van Machpela gekocht tot eigen graf: begin van de profetie van het eigendomsrecht op Kanaän; nu is er sprake van kopen, later van nemen.

Abrahams zorg dat Izaäk in de heilige lijn zal trouwen. Rebekka, 2148 (1852).

Abrahams tweede huwelijk, met Ketura. Zes zonen.

Zijn dood, 2183 (1817), 175 jaar oud; begraven bij Sara, zijn huisvrouw, door Izaäk en Ismaël.

2. IZAÄK, 2108 - 2288 (1892 -1712), GEN. 21 - 28; 35 :28,29).

Izaäks betekenis ligt vooral in zijn wonderlijke geboorte, naar Gods belofte. Hij is het zaad, de type van de Beloofde, ook in zijn offer.

a) Geboorte tot Abrahams dood, 2108 -2183 (1892 -1817).

Geboorte, besnijdenis, bespotting door Ismaël, het offer op de berg Moria.

Huwt op zijn 40ste jaar, met Rebekka, 2148 (1852); blijft 20 jaar kinderloos; op zijn gebed wordt Rebekka's schoot gezegend. Twee zonen geboren, 2168 (1832), van wie de meerdere de mindere zal dienen, naar Gods openbaring vóór de geboorte: Ezau (de behaarde) en Jakob (de verzenhouder). Toonbeeld van de verkiezing, Rom. 9 :10-13.

b) Zegening door God tot zijn dood, 2183 -2288 (1817 - 1712).

De zegening van Abraham, door God op Izaäk overgedragen, Gen. 25 :11, 2183 (1817).

Vreemdelingschap te Gerar, waar de Heere hem verschijnt, met overdracht van de belofte van land en zaad en zegening van alle volken, Gen. 26 :2-5. Te Berseba een nieuwe verschijning en zegening, Gen. 26 :24. Abimelech en Rebekka.

Jakob koopt het eerstgeboorterecht van Ezau. Ezau's huwelijk met Hethietische vrouwen, Rebekka's bedrog, en de zegening van Jakob en daarna van Ezau, toen Izaäk blind en 137 jaar oud was.

Zegening van Jakob bij zijn vlucht voor Ezau naar Paddan-Aram. Izaäk sterft, 180 jaar oud en wordt door Jakob en Ezau begraven bij Abraham en Sara.

3. JAKOB, 2168 - 2315 (1832 -1685), GEN. 25 :26, 27 - 34, 37 - 50.

Is Abraham de vader aller gelovigen, en Izaäk de type van Christus, Jakob is de stamvader van het volk Israël. Zijn naam tekent zijn natuurlijke aard; zijn nieuwe naam tekent zijn geestelijke kracht.

a) Geboorte tot terugkeer in Kanaän, 2168 - 2265 (1832 - 1735).

Tot zijn 77ste jaar in het ouderlijk huis, 2168 - 2245 (1832 - 1755). Vlucht. Verschijning van de Heere aan hem bij Bethel (huis Gods): de ladder. Jakobs belofte.

Daarna 20 jaar bij Laban, zijn oom, 2245 - 2265 (1832 - 1735).

Na 7 jaar bedrogen met Lea. Een week later met Rachel gehuwd, voor wie hij weer 7 jaar dient, en daarna nog 6 jaar voor loon.

Kinderen bij Lea: Ruben, Simeon, Levi, Juda, Issaschar, Zebulon, Dina; (de meeste betekenis voor de openbaring heeft Juda, Gen. 49 :10); kinderen bij Zilpa: Gad en Aser; bij Rachel: Jozef en Benjamin. (De eerste, Jozef, is van grote betekenis, als redder van zijn volk en vader van de beide stammen Efraïm en Manasse). Kinderen bij Bilha: Dan en Naftali.

Laban bedreigt hem herhaaldelijk, maar God zegent hem. Terugkeer naar Kanaän op Gods bevel. Door Laban achtervolgd. Rachels terafim.

Mahanaïm, Gen. 32. Bevreesd voor Ezau. De Jabbok over. Gods worsteling met Jakob.

Naamsverandering: Israël (= Vorst Gods). Verwongen heup. Pniël (= aanzien Gods).

Ontmoeting met Ezau. (Ezau keert terug naar Seïr; van zijn verdere levensloop is niets bekend. Alleen is de geslachtslijst van zijn afstammelingen bewaard gebleven in Gen. 36).

Naar Sukkoth. Over de Jordaan in Kanaän terug.

b) Van de terugkeer in Kanaän tot aan zijn dood, 2265 - 2315 (1735 -1685).

Trad in het gedeelte bij a) Jakob meer op de voorgrond, nu openbaart hij zich meer als Israël.

1. IN HET LAND DER BELOFTE, 2265 - 2298 (1735 - 1702).

Te Sichem: Dina onteerd; de moord van Simeon en Levi op de Sichemieten.

Naar Bethel: Reformatie van zijn huisgezin; de zegen van Abraham en Izaäk wordt hem gegeven. Naar Efratha: Rachel baart Benjamin en sterft. (Ben-oni = zoon van mijn smart; Benjamin = zoon van mijn rechterhand).

Verdriet van zijn zonen; Rubens zonde; Juda en Thamar. Thamar: Één van de voormoeders van de Messias.

Jozefs dromen; de haat en nijd van zijn broers; Jozef verkocht naar Egypte; slaaf bij Potifar; op valse aanklacht van de vrouw van Potifar in de gevangenis gezet; in de gevangenis door God verhoogd; de dromen van de schenker en de bakker. Na 2 jaar: Farao's dubbele droom; onderkoning van Egypte (Jozef is dan 30 jaar), trouwt met Asnath, de dochter van Farao en krijgt bij haar 2 zonen: Manasse en Efraïm.

De zeven jaren van overvloed. (Vanaf het bedrog met de bebloede rok tot hiertoe, 20 jaren, waarin niets over Jozef wordt verteld in de Schrift).

De hongersnood. Jozefs broers naar Egypte. Bij de tweede reis maakt Jozef zich bekend. Jakob, nu 130 jaar oud, vertrekt naar Egypte met de zijnen, 66 zielen, Gen. 46 :26. (Jakob en Jozef met zijn beide zonen daaraan toegevoegd, zijn het 70 zielen, Gen. 46 :27. De Septuaginta (zie hoofdstuk 1, § 5) completeert dit getal met de zonen en de kleinzonen van Manasse en Efraïm, samen 5 in aantal. Vandaar dat Stefanus, die in zijn rede voor het Sanhedrin de Septuaginta aanhaalde, als de vertaling die bij de Hellenistische joden in gebruik was, spreekt van 75 zielen, Hand. 7 :14).

2. IN EGYPTE, HET VREEMDE LAND, 2298 - 2315 (1702 - 1685).

Eervolle ontvangst door Farao. Onbezorgd leven in Gosen in het midden van de zijnen. Zijn sterfbed. Profetische zegening van Jakobs zonen, daarna van al de zonen: "Juda, gij zijt het!" Jakob sterft, 147 jaar oud. Begrafenis in Kanaän, in het erfgraf te Machpela.

Jozef:

1. Geboorte tot wegvoering in Egypte, 2258 - 2275 (1742 - 1725);
2. Tijd van de vernedering en loutering, 2275 - 2288 (1725 -1712);
3. Verhoging tot de komst van zijn familie, 2288 - 2298 (1712 - 1702);
4. Verder bestuur, 2298 - 2368 (1702 -1632).

TWEEDE AFDELING: DE KINDEREN ISRAËLS IN EGYPTE, 2298 - 2512 (1702 -1488), Ex. 1,2.

Duur van het verblijf in Egypte, gerekend vanaf Jakobs komst: 215 jaar.

De 430 jaar, Ex. 12 :40, 41, Gal. 3 :17, zijn bedoeld als samenvatting van de hele periode van vreemdelingschap vanaf Abraham, die evenals Izaäk, ook reeds in Egypte heeft gewoond. In Gen. 15 :13 en Hand. 7: 6 wordt hier niet het precieze, maar een afgerond getal genoemd: 400 jaar.

1. Voorspoed onder Jozefs bestuur, 2298 - 2368 (1702 -1632).

In deze periode valt Jakobs dood, 2315 (1685). Jozefs belofte aan zijn stervende vader.

Zijn

godvruchtig antwoord aan zijn broers. Gods zegen over hem. Hij geeft bevel van zijn gebeente, profeteert en sterft, 2368 (1632).

2. Snelle ontwikkeling en verdrukking, tot de geboorte van Mozes, 2368 - 2433 (1632 -1567).

Viervoudige verdrukking: (1) Schatstedenbouw, (2) stenen bakken en velddienst; (3) bevel aan de vroedvrouwen; (4) bevel om de zoontjes te verdrinken.

Voor de verdrukking was de aanleiding: Israëls groei in aantal en macht; de oorzaak was de vrees van de Egyptenaren, dat Israël in geval van oorlog de vijand helpen zou.

3. Zware verdrukking tot de keuze van Mozes, 2433 -2473 (1567 -1527).

In Mozes wordt de Verlosser uit bange nood verwekt.

Afstamming: Levi won Kahath, Gerson Merari. De zonen van Kahath zijn:

Amram, de vader van Mirjam, Aaron en Mozes;

Jishar, de vader van Korach, de opstandeling;

Uzziël, de vader van Misaël en Elzafan, Lev. 10 :4.

Mozes leven (120 jaar) valt in drie gelijke delen uiteen: 40 jaar in Egypte; 40 jaar in Midian;

40 jaar Israëls leidsman tijdens de woestijnreis.

Mozes is eerst drie maanden verborgen; dan in een biezen kistje in de Nijl gelegd; gevonden

door Farao's dochter; gezoogd door zijn moeder Jochebed; opgevoed aan het hof van Egypte.

Zijn keuze op 40-jarige leeftijd, waarin een vermenging van geloof en vleselijke ijver gevonden wordt, Ex. 2 :10, Hand. 7 :23, Hebr. 11 :24-26.

Omstreeks deze tijd leefde naar alle waarschijnlijkheid Job. Zie hoofdstuk 3, bij de bespreking van het boek Job.

4. Mozes in Midian tot zijn roeping, 2473 - 2512 (1527 -1488).

Mozes vlucht naar Midian, gelegen bij het schiereiland Sinai, waar de nakomelingen van Abraham en Ketura woonden, Gen. 25 :2.

Midian: De school van voorbereiding en geloofsoefening; Mozes als schaapherder. Huwt met Zippora, de dochter van de priester Jethro (Rehuël). Krijgt bij haar twee zonen: Gersom (= verdrijving; Mozes was vreemdeling geworden in een vreemd land) en Eliëzer (= mijn God is helper; Mozes was door God van Farao's hand gered). Verzuim van de besnijdenis van zijn zonen.

(Aäron huwt met Eliseba, uit welk huwelijk 4 zonen: Nadab, Abihu, Eleazar, Itamar, Ex. 6 :22; volgens de joodse overlevering werd Mirjam de vrouw van Hur, Ex. 17 :10; 24 :14).

Na, misschien als gevolg van Mozes' optreden, wordt in Egypte de druk op het volk Israël verzwaaard. Vlak voor de verlossing roept Israël tot de Heere; God hoort, Hij gedenkt aan Zijn Verbond met Abraham, Izaäk en Jakob.

DERDE TIJDPERK: VAN MOZES TOT CHRISTUS, 2513 - 4000 (1487 - 1)

Vanwege de bedeling van de Wet: één tijdperk. De geschiedenis van de openbaring is verbonden aan één volk, in een eigen land, waarover God Zelf als Koning regeert.

EERSTE AFDELING: VAN MOZES TOT DAVID, 2513 -2942 (1487 - 1058)

1. Van de roeping van Mozes tot zijn dood, 2513 -2552 (1487 -1448).

Het jaar 2513 (1487) is door de uitleiding uit Egypte, de volksformatie, en de wetgeving de allesbeheersende grondslag van heel het derde tijdvak. Feitelijk vormt het de overgang van het tweede naar het derde tijdperk.

a) Het jaar 2513 (1487).

De voor de Godsopenbaring belangrijke feiten in dit jaar zijn: De roeping van Mozes. Verschijning van de Heere in de brandende braambos. "Ik zal zijn" = Jehova. De drie tekenen: staf, hand in de boezem, uitgegoten water. Aäron aan Mozes toegevoegd. Samen naar Farao. Gevolg: De verdrukking wordt verzwaaard. Vanwege Farao's weigering: De 10 plagen; de Israëlieten deelden alleen in de eerste drie; de plagen duurden ongeveer een half jaar.

De tien plagen:

- 1) Het water in bloed veranderd, Ex. 7 :20;
- 2) Kikvorsen over het gehele land, Ex. 8 :6;
- 3) Het stof wordt luizen, Ex. 8 :16 en 17;
- 4) Allerlei ongedierte, Ex. 8 :24;
- 5) Pest onder het vee, Ex. 9 :6;
- 6) Zweren aan mensen en beesten, Ex. 9 :10;
- 7) Hagel en vuur, Ex. 9 : 23,24;
- 8) Sprinkhanen, die al het kruid (gewas) opeten, Ex. 10 :14;
- 9) Duisternis, drie dagen lang, Ex. 10 :22;
- 10) Al de eerstgeborenen sterven, Ex. 12 : 29.

De uittocht uit Egypte, voorbereid door het Pascha; het bloed van het lam aan de bovendorpel en aan de posten van de deuren ter bescherming tegen de tiende plaag; Egypte's eerstgeborenen sterven. Uittocht vanuit Ramses, door Gosen, naar Sukkoth. Wolk- en vuurkolom.

Van Sukkoth naar Etam; terug naar Pihachiroth; Doortocht door de Rode Zee naar het zuiden. Mara, Elim, Sin: het Manna. Rafidim: water uit de steenrots, Ps. 105 :39-43.

Verraderlijke overval van de Amelekieten: Jozua, Aäron, Hur. Komst van Jethro met Mozes' vrouw en twee zonen. Naar Sinaï.

De volksformatie en het Verbond, beide door de Wetgeving bezegeld. De nakomelingen van Abraham, Izaäk en Jakob geformeerd tot een volk, Gen. 12 :2; 46:3, tot Gods volk aangenomen. Aan het volk de belofte van het Verbond gegeven, onder beding van gehoorzaamheid. Het antwoord van het volk, door Mozes aan de Heere gebracht. De wetgeving op de Sinaï. Het Verbond verzondigd: het gouden kalf. Mozes voorbede. Straf en ontferming. Het Verbond vernieuwd. Voortzetting van de wetgeving. Nadab en Abihu door vuur verteerd, Lev. 10 :1v. De vloeker gestenigd, Lev. 24 :11v.; 24:23.

b) De woestijnreis, 2513 -2553 (1487 - 1447).

Na de wetgeving worden eerst de strijdbare mannen geteld: 600.000; het tweede paasfeest wordt gevierd.

Van Sinaï tot Kades-Barnea. Na 3 dagen: murmurering over de moeitevolle reis (Tabeëra); het volk roept en schreit om vlees: kwakkelen (Kibroth - Taäva). Te Hazeroth: Aärons en Mirjams verzet tegen Mozes, vanwege zijn huwelijk, dat hij - waarschijnlijk na de dood van Zippora - met een Cushietische vrouw was aangegaan, Num. 12 :1v. Mirjam wordt melaats. Kades-Barnea: De 12 verspieters, o.a. Jozua (voor Efraïm) en Kaleb (voor Juda); de 40 dagen; de druiventros; het kwaad gerucht; de opstand; 10 verspieters gedood; Mozes'

voorbede; de straf. Horma: De Israëlieten verslagen door Amelekieten en Kanaänieten. Terug naar Kades.

De 37-jarige omzwerving. Hierover zwijgt de Schrift bijna geheel. Deut. 2 :14: 38 jaar. De tijd van het verblijf in Kades wordt meegerekend. Achttien keer verweist en achttien legerplaatsen, Num 33 :19-35. Afwijking van de Heere: de besnijdenis en het Pascha worden nagelaten, Joz. 5: 3-10, niet door verzuim van Mozes, maar als opschorting van het Verbond, als straf. Het manna blijft regenen, het water blijft stromen en de kleding veroudert niet. Het oude geslacht sterft.

Drie gevallen van grove zonde, gevolgd door dodelijke straf: 1) van de man die hout sprokkelde op de sabbat, Num. 15 :32-36; 2) van Korach, Dathan en Abiram, Num. 16 en 17, Deut. 11:6; 3) het oproer van het gehele volk: 14.700 mensen gedood; Aäron met het wierookvat, Num. 17 en 18.

In de eerste maand van het 40ste jaar komt het nieuwe geslacht in Kades-Barnea (voor de 2e keer). Dood van Mirjam. Zonde van Mozes en Aäron. Edom weigert de doortocht van het volk waardoor Israël om het gehele gebergte van Seir moet trekken, Aäron sterft op de berg Hor. Op de weg naar de Schelfzee: Murmurering over het manna; vurige slangen als straf; de koperen slang (individuele redding door persoonlijk geloof voor het eerst in type optredend). Nu noordwaarts; Sihon, de koning van de Amorieten wordt verslagen; ook Og, de koning van Basan. Het verbond van de Moabieten en Midianieten tegen Israël: Bileam, koppeling aan Baäl-Peor, Ps. 106 :28-30, 24000 zielen gedood (1 Kor. 10 :8: 23.000 gedoden, nl. door de plaag, plus 1000 gehangen = 24.000, Num. 25 :9).

Mozes laatste woorden in de velden van Moab. Hij stelt Jozua tot zijn opvolger aan, zegt het Overjordaanse toe aan Ruben, Gad en half-Manasse. Zijn lied en zijn zegen. Hij sterft op Nebo.

2. Van de intocht onder Jozua tot de tijd van de Richteren, 2553 - 2599 (1447 -1401).

In deze jaren is Jozua de hoofdpersoon, als Israëls aanvoerder en leidsman. Hij was 80 jaar toen hij optrad, 110 toen hij stierf.

Onder hem is het volk als een nieuw volk, gehoorzaam, dapper, rijk gezegend.

a) de inneming van Kanaän.

Vanuit Sittim worden twee verspieders gezonden. Rachab. Doortocht door de Jordaan. Gedenkstenen in de Jordaan en te Gilgal. Het Verbond weer in volle werking: het volk wordt op Gods bevel besneden en het derde Paasfeest gevierd. "De Vorst van het heir des Heeren".

De val van Jericho De nederlaag bij Ai. Achan, Ai veroverd. Bedrog van de Gibeonieten. Verdere inneming van het land, van het zuiden naar het noorden, in 7 jaar tijd. Jozua versloeg 31 koningen.

b) de verdeling van Kanaan.

Het land wordt verdeeld in 10, het Overjordaanse in 3 stukken. De Tabernakel te Silo. 48 priestersteden; 6 vrijsteden: Kedes, Hebron en Sichem ten westen van de Jordaan. Bezer, Ramoth en Golan ten oosten van de Jordaan. Misverstand over het altaar, gebouwd door de krijgslieden (soldaten) van Ruben, Gad en half-Manasse; Pinehas uitgezonden en het misverstand wordt opgehelderd.

c) de laatste dagen van Jozua.

Jozua is nu meer vader dan regent van het volk. Landdag te Sichem. Afscheidsrede. Zijn dood. Ook Eleazar, de hogepriester, sterft.

3. DE TIJD VAN DE RICHTEREN, OTNIËL TOT ELI, 2599 -2910 (1401 -1090).

Deze jaren zijn jaren van afval, verdrukking, uitredding. De richters hebben geen ambt dat wordt opgevolgd, maar worden door God geroepen en bekwaam gemaakt om Israël van zijn verdrukking te bevrijden. Zij maakten geen inbreuk op de regering van de stammen, maar traden op als buitengewone redders.

Otniël, Ehud, Samgar, Barak.

De profetes Debora verlost het volk van Jabin, de koning van Hazor. Sisera en Jael.

Gideon; zijn bijzondere roeping, zijn reformatie, en strijd tegen de Midianieten en Amalekieten. Hij wijst het koningschap af.

Thola, Jair, Jephtha, Ibzan, Abdon.

Simson. Zijn buitengewone betekenis komt tot uiting in de aankondiging van zijn geboorte, in zijn Nazireerschap, in zijn geweldige lichaamskracht. Door Filistijnse vrouwen verleid; grote zonden. Het strenge oordeel van God over de schending van zijn Nazireerschap. Zijn vernedering, gebed en ambtelijke wraak.

Eli; 40 jaar priester en richter, in beide ambten is hij zwak, halfslachtig; tijd van diep verval.

Elkana en Hanna: Samuël.

In deze jaren valt de geschiedenis van Ruth (1:1), zie hoofdstuk 3.

4. DE VOORBEREIDING VAN HET KONINGSCHAP, SAMUËL EN SAUL, 2910 - 2950 (1090 -1050).

Aan Samuël, die Eli moet vervangen, wordt het oordeel van God geopenbaard over het huis van Eli. Nog tijdens Eli's leven wordt Samuël bevestigd en erkend als profeet des Heeren. Op zijn woord trekt Israël op tegen de Filistijnen, maar wordt verslagen. Tweede slag: de ark wordt meegenomen in de strijd. Zware nederlaag: de ark wordt geroofd en Eli's zonen worden gedood. Ook Eli sterft. Ikabod. - De ark in Dagon's tempel te Asdod; daarna te Gath; na 7 maanden teruggestuurd; daarna te Beth-Semes (zonde en straf van de inwoners); tenslotte wordt de ark geplaatst te Kirjath-Jearim.

De volksvergadering te Mizpa; afgoden weggedaan; offer. De Filistijnen worden door donder verschrikt. Eben-Haëzer, tussen Mizpa en Sen.

Samuël woont te Rama, en richt Israël te Bethel, Gilgal en Mizpa. Hij was profeet en priester, de hersteller van de staatkundige eenheid van het volk, de wegbereider van nieuwe toestanden. Het gedrag van zijn zonen en Israëls begeerte moet meewerken om hem tot een wegbereider van het koningschap te maken. In de betekenis voor de Godsopenbaring staat hij op gelijke lijn met Mozes en David.

Israëls begeerte naar een koning, hoewel voortkomend uit verwerping van Jehova, wordt deze wens toch door God vervuld. Saul wordt te Rama door Samuël gezalfd.

Later wordt hij verworpen om zijn revolutionair verzet tegen God.

Eerste zonde: zijn offeren te Gilgal. Tweede zonde: het sparen van koning Agag en het beste van de buit.

Saul kon de koning niet zijn; hij was uit Benjamin; de koning moest uit Juda komen.

Na zijn verwerping door God komt een boze geest over hem; hij wordt de vervolger van David, de moordenaar van de knechten des Heeren te Nob en van de Gibeonieten; eindigt met hulp te zoeken bij een tovenares; wordt overwonnen door de Filistijnen en valt tenslotte in zijn eigen zwaard.

TWEEDE AFDELING: VAN DAVID TOT DE WEGVOERING NAAR BABEL, 2942 (2950) - 3394 {1058 (1050) - 606}

Met David treedt het eigenlijke, het theocratisch-messiaanse koningschap op. Hij is "de man naar Gods hart", in tegenstelling tot Saul, een man naar de begeerte van het volk. Israël als afzonderlijk volk en koninkrijk, David en zijn opvolgers als koningen, hebben niet de bestemming, om te midden van andere volken en koningen een gewone plaats in te

nemen, maar om de Godsopenbaring te dienen, in typisch-profetische voorbereiding van het rijk van Sions gezalfde Koning.

1. DAVID EN SALOMO, 2950 - 3030 (1050 -970).

De eenheid van het rijk maken de jaren onder deze beide koningen tot één periode. De uitbreiding en de bloei van het rijk, onder David begonnen, bereiken het toppunt onder Salomo. De bouw van de tempel, die door David is begeerd en voorbereid, wordt door Salomo uitgevoerd. In David en Salomo wordt typisch afgeschaduwd het Koningschap van Christus, wiens geestelijk rijk in de profetie steeds getekend wordt in beelden die zijn ontleend aan Davids troon en Salomo's tempel.

a) David, 2950 - 2990 (1050 - 1010).

In de jaren tussen zijn zalving en zijn kroning als koning van Juda, het volgende: Harpspeler bij Saul; overwinning van Goliath; de reiende vrouwen; Jonathans vriendschap; huwelijk met Michal; Na de derde speerworp van Saul vlucht David; bedrog van Michal; David achtereenvolgens te Najoth (bij Samuël); in het veld te Gibeon (verbond met Jonathan), te Nob (Achimelech, toonbroden, zwaard, Doeg), Gath (Achis, de razernij), spelonk van Adullam, Kehila (Abjathar), woestijn Zif (ontmoeting van Jonathan), woestijn Maon, Engedi (het leven van Saul gespaard), Paran (Nabal en Abichaïl), Gath (Achis, Ziklag; dit tweede verblijf bij Achis duurde 1 jaar en 4 maanden). Einde van de zwerftocht van David. Oorlog tussen de Filistijnen en Israël. God redt David van deelname aan deze strijd tegen zijn eigen volk. Dood van Saul en zijn zonen.

David wordt koning over Juda te Hebron, nadat hij daar is gezalfd. Sauls zoon Isboseth, door de machtige invloed van generaal Abner tot koning over de andere stammen gekroond te Mahanaim, die na een regering van ruim 7 jaar door twee Benjaminiten vermoord wordt. De moordenaars worden door David gedood.

David te Hebron tot koning gezalfd over heel Israël, 32,5 jaar. Hij veroverd Jeruzalem op de Jebusieten, dat nu "Davids stad" wordt, en vanaf nu historische en typische betekenis krijgt. De ark wordt opgehaald van Kirjath-Jearim: Uza. Bij Obed-Edom blijft de ark 7 maand; vervolgens naar Jeruzalem gedragen; tent te Sion; Davids vreugde met de priesters; spot en kinderloosheid van Michal.

Davids voornemen om voor de Heere een huis te bouwen. Dit voornemen wordt door God goedgekeurd, maar de uitvoering is bestemd voor zijn zoon. David ontvangt de belofte dat de Heere hem een huis zal maken, 2 Sam. 7, 1 Kron. 17.

Na de oorlogen met de Filistijnen, Moabiteten, Hadad-Ezer, de Syriërs en de Ammonieten, had zijn rijk de uitgebreidheid die God aan Abraham had beloofd, Gen. 15 :18.

Overspel met Bathseba, moord op Uria; Bathseba tot vrouw genomen; geboorte van een zoon; de profeet Nathan; aankondiging van Gods oordelen, en belijdenis; het kind sterft. Salomo geboren. Weldadigheid aan Mefiboseth. - Thamar door haar broer Amnon verkracht, en gewroken door Absalom, die Amnon doodt. Absaloms opstand; - Seba's oproer - de volkstelling - voorbereiding van de tempelbouw, 1 Kon. 6 :1, 1 Kron. 22. Tijdens Adonia's opstand doet David afstand van de troon, ten behoeve van zijn zoon Salomo.

b) Salomo, 2990 - 3030 (1010 - 970)

In de eerste drie jaar van zijn regering vallen:

De drie doodvonnissen, over Adonia, Joab en Simeï. - Zijn huwelijk met een Egyptische prinses. - Offer en gebed te Gibeon. - Zijn eerste rechtspraak.

Van het 4de tot het 11de jaar: de Tempelbouw, met behulp van Hiram, de koning van Tyrus; organisatie van de dienst van het Heiligdom; de ark wordt in de Tempel geplaatst.

Van het 11de tot het 24ste jaar: bouw van het paleis; bouw van Gezer en veel steden; onderwerping van de overgebleven volken.

Van het 24ste tot het 30ste jaar: Hoogtepunt van Salomo's macht, rijkdom en wijsheid. - De koningin van Scheba.

In de laatste 10 jaar: zijn verschrikkelijke afwijking van de Heere: vreemde vrouwen; zijn hart tot de afgoden van zijn vrouwen geneigd. Bedreiging van de Heere: Scheuring van het rijk. Straf: de Heere geeft hem tegenstanders, te weten: Hadad, de Edomiet, 1 Kon. 11 :14, Rezon, vers 23 en Jerobeam, vers 26. Zijn wederkeer tot de Heere is niet met zoveel woorden beschreven, maar is daarom niet onwaarschijnlijk. De Schrift leert de volharding der heiligen.

2. SCHEURING VAN HET RIJK.

De scheuring is een oordeel van God over de zonde van Salomo en van het volk, vanwege het verlaten van de Heere. Dat Davids huis niet heel het rijk verloor, is alleen te danken aan Gods Verbond met Abraham, en Zijn belofte aan David om uit hem de Messias te verwekken.

Historische achtergrond, de jaloezie van Efraïm (10 stammen) en Juda, en de vroegere scheuring onder David en Isboseth.

Hoewel het naar Gods raad was, is het toch van de menselijke kant gezien revolutionair verzet tegen het goddelijk gezag, dat reeds begon op de vergadering te Sichem.

Jerobeam, de aanvoeder van het revolutionaire volk, wordt de koning van het tienstammenrijk. Hij is de koning van de volkswil en van het eigenbelang, waaraan alles, ook de dienst des Heeren, wordt opgeofferd.

Vanaf nu twee rijken:

Juda: 2 stammen; hoofdstad Jeruzalem.

Israël of Efraïm: 10 stammen; hoofdstad later Samaria.

Beide partijen staan doorgaans tegen over elkaar en twist en krijg; de scheuring is nooit geheeld.

Uit David verwekte de Heere van tijd tot tijd een koning, die Zijn Naam eerde, maar van de koningen van Israël kan niet één godvrezende koning worden genoemd.

Juda, 3030 - 3412 970 - 588)	Israël, 3030 -3278 (990 - 722)
Rehabeam Regeert 17 jaar. Hoogtendienst. De profeet Iddo.	Jerobeam Regeert 22 jaar. Kalverdienst en hoogtendienst. De man Gods uit Juda te Bethel.
Regeert 3 jaar. Slag bij Zemaraïm.	
Asa Regeert 41 jaar. Strijd met Zera, de moor. Velen uit Israël gaan over tot Juda. Voert, samen met Benhadad van Syrië, oorlog tegen Baesa.	Nadab, Zijn zoon, regeert 2 jaar; wordt vermoord door Baesa.
	Baesa. Regeert 24 jaar. Een godeloze vorst.
	Ela,zijn zoon, regeert 2 jaar; wordt vermoord door Zimri.
	Zimri Regeert 7 dagen. De moord van Ela vond plaats tijdens het beleg van Gibbethon. Het leger daar maakte de krijgsoverste Omri tegenkoning, die Zimri overwint.
	Omri Regeert 12 jaar; eerst 6 jaar te

	Tirza; hij maakt dan Samaria tot hoofdstad.
Josafath Regeert 25 jaar. Juda komt tot bloei. De hoogten en de bossen weg. Leviëten gaan het land door om het volk te leren. Het leger meer dan een miljoen. Vrede met Israël. Zijn zoon Joram trouwt met Achabs dochter, Athalia. Tocht tegen Moab met Joram, van Israël.	Achab, Zijn zoon, regeert 20 jaar. Zijn vrouw Izébel. Optreden van Elia. Strijd met de Syriërs. Wijngaard van Naboth; het oordeel aangezegd door Elia. Sneuvelt, 854, bij de aanval op Ramoth in Gilead, gedaan in bondgenootschap met Josafath van Juda.
	Ahazia, Zijn zoon, regeert 1 jaar. De boden naar Baäl-Zebub. Elia. Hij sterft kinderloos.
Joram, Zijn zoon, regeert 8 jaar, doodt zijn broers, voert met zijn vrouw de Baäldienst in. Jeruzalem wordt geplunderd door de Filistijnen en Arabieren. Afval van Edom.	Joram, Zoon van Achab, regeert 12 jaar. Moab veroverd en verwoest in bondgenootschap met Josafath. - Elisa - Naäman de Syriër - Strijd met de Syriërs - Hemelvaart van Elia - Werken van Elisa - In bondgenootschap met Ahazia, van Juda, strijdt Joram tegen Hazael van Syrië; gewond naar Jizreël gevoerd, waar hij wordt gedood door Jehu.
Ahazia, Zijn zoon, regeert 1 jaar. Helpt Joram van Israël tegen Hazaël van Syrië, wordt te Jisreël door Jehu gedood.	
Athalia, Weduwe van Joram, vermoordt al de koninklijke nakomelingen en wordt zelf koningin. - Joas wordt uit haar handen gered. - Zij regeert 6 jaar.	Jehu, Regeert 28 jaar, roeit de Baäls uit, maar dient de kalveren. - Het Overjordaanse wordt door Hazaël veroverd.
Joas, De zoon van Ahazia, op de troon gebracht door	Joahas,

Jojada, regeert 40 jaar. Herstelling van de tempel. Na Jojada's dood valt Joas af. - De profeet Zacharia gestenigd. - Strijd met Hazaël. - Gedood door zijn eigen knechten.	Zijn zoon, regeert 17, wordt geplaagd door Hazaël en Benhadad.
Amazia, Zijn zoon, regeert 29 jaar, dient de afgoden van de Edomieten. Strijd met Joas van Israël. Amazia gevangen genomen. - Jeruzalem wordt geplunderd. - Te Lachis gedood.	Joas, Zijn zoon, regeert 16 jaar. - Dood van Elisa. - Wint van Benhadad alles terug. Zegerijke oorlog tegen Amazia, van Juda. - Jeruzalem wordt geplunderd.
	Jerobeam II Regeert 41 jaar. Nieuwe bloei van het rijk. Herovert het Overjordaanse. De profeet Jona.
Uzzia Regeert 52 jaar. Voert oorlog met de Filistijnen, Arabieren enz. Als hij met het koningschap de hogepriesterlijke waardigheid wil verbinden, wordt hij, als straf, melaats.	Regeringsloosheid Van ca. 12 jaar.
	Zacharia Regeert een half jaar en wordt gedood door Sallum.
	Sallum Regeert een maand, en wordt vermoord door Menahem.
	Menahem Regeert 10 jaar; schatting van 1000 talenten zilver aan Pul, koning van Assyrië.
	Pekahia, Zijn zoon, regeert 2 jaar, en wordt gedood door Pekah.
Jotham Regeert 16 jaar, herstelt de tempel, onderwerpt de Ammonieten. Achaz Regeert 16 jaar. Baäls- en Molochsdienst. Juda wordt	Pekah Regeert 20 jaar, verbindt zich met Rezin van Damascus tegen Achaz van Juda. Deze wordt geholpen door Tiglath-Pilezer van Assyrië, die Pekah en Rezin

diep vernederd door Pekah van Israël en Rezin van Damascus. Achaz sluit een verbond met Tiglath-Pilezer.	overwint en veel volk van Israël wegvoert. - Eerste wegvoering naar Assyrië, nl. Nafthalie. Pekah wordt gedood door Hosea.
	Regeringsloosheid Van ca. 8 jaar.
Hizkia Regeert 29 jaar. In het 6de jaar van zijn regering wordt Samaria ingenomen en Israël weggevoerd.	Hosea Regeert 9 jaar, verbindt zich met Egypte tegen Assyrië, neemt, na een beleg van 3 jaar, Samaria in, 3278 (722). Hosea wordt gevangen genomen. Tweede wegvoering. Einde van het rijk.

Juda's voortbestaan na Israëls ondergang.

Hizkia regeert na Israëls ondergang nog 23 jaar. Reformatiekoning: de hoogten worden weggebroken, de tempel hersteld, het Pascha gevierd. Jeruzalem wordt door Assyriërs belegerd; het vijandelijke leger wordt door een engel des Heeren gedood. Hizkia's ziekte en levensverlenging; zijn zondige daad tegenover de gezanten van Babel.

Manasse, zijn zoon, regeert 55 jaar. Zijn grote goddeloosheid, gevangenschap te Babel, bekering in de gevangenis.

Amon, zijn zoon, regeert 2 jaar; deze is zeer goddeloos; wordt door zijn knechten gedood in zijn huis.

Josia, zijn zoon, regeert 31 jaar. Een godvrezend vorst. Hervorming in Juda. Bij de herstelling van de tempel wordt het Wetboek teruggevonden. Er komt een algemene verootmoediging. Het Paasfeest. Josia mengt zich ongeroepen in de strijd van Farao Necho, van Egypte, tegen de koning van Assyrië, wordt verslagen en sneuvelt te Meggido.

Joahaz, zijn tweede zoon, regeert 3 maanden, wordt door Necho gevangen, en sterft in Egypte.

Jojakim, Josia's oudste zoon, door Necho koning gemaakt, regeert 11 jaar. Intussen zijn Egypte en de daaraan schatplichtige landen onderworpen door Babel. Jojakim, na 3 jaar Babel te hebben gediend, komt in opstand tegen Nebukadnezar, wordt gevangen, maar onder belofte van onderwerping weer vrijgelaten. Eerste wegvoering, waarbij ook Daniël en de drie jongelingen zijn (606). Daarna regeert Jojakim nog 8 jaar en sterft.

Jojachim, zijn zoon, regeert 3 maanden, en toen gevangen genomen door Nebukadnezar. De tweede wegvoering, waarbij ook Ezechiël wordt weggevoerd (598).

Zedekia, een jongere zoon Josia, regeert 11 jaar. Tegen Jeremia's waarschuwing in rebelleert hij, verwachtende hulp van Egypte. Beleg van Jeruzalem, 1½ jaar. Jeremia's waarschuwing; deze wordt in de kuil geworpen, maar door Ebed-melech gered. Jeruzalem ingenomen en verwoest, de tempel verbrand. Zedekia's zonen voor zijn ogen geslacht, daarna Zedekia zelf bind gemaakt en naar Babel gevoerd. De derde wegvoering (588).

De armste mensen zijn in het land achtergebleven. Gedalia is landvoogd, maar wordt na 2 maanden door Ismaël vermoord. Het volk vlucht, tegen het woord van de Heere, naar Egypte. Jeremia wordt gedwongen meegevoerd.

DERDE AFDELING: VAN JUDA IN BABEL TOT DE GEBORTE VAN JEZUS CHRISTUS, 3412 - 4000, (588 - 1).

1. Juda in Babel.

De ballingen in Babel kwam ten goede de verhoging van Daniël, die al de 70 jaren van de ballingschap heeft meegemaakt, en een bijzondere plaats inneemt door zijn geloofsbeproeving en geloofsvastheid, door zijn hoge positie, en door zijn visioenen die allen betrekking hebben op het komende Messiasrijk tegenover het wereldrijk.

Onder Nebukadnezar: Daniël en de drie jongelingen aan het hof. Nebukadnezars droom en de verhoging van Daniël. Het feest in het dal van Dura; de drie jongelingen geworpen in de oven; Nebukadnezar krankzinnig.

Onder Belsazar, de zoon van Nabonedus (zie bij de bespreking van het boek Daniël) het feest, de spot met de heilige dingen van God, het waarschuwend handschrift aan de wand, Daniëls uitlegging, Babel ingenomen door Kores (Cyrus), 539 vóór Chr.

Onder Darius, de Meder: Het rijk verdeeld in 120 stadhoudersschappen, waarover 3 vorsten: De voornaamste hiervan is Daniël. Het verbod om te bidden. De leeuwenkuil.

2. De terugkeer van de joden, ca. 530 vóór Chr.

Cyrus, de herder Gods, treedt op als hoofd van het Medisch-Perzische wereldrijk ("borst en armen van zilver", Dan. 2 :32 v.) en vervult de profetie, Jes. 44 :26-45 :17, verg. 2 Kron. 36 :14-23.

a) Cyrus bevel tot vrijlating, tot aan het einde van de geschiedenis zoals die in de Bijbel is beschreven, 530 - 420.

Door de terugkeer van een gedeelte van het volk is de belofte vervuld. Een spruit van David leidt hen uit Babel, maar Davids troon wordt niet hersteld. Jezus zal de koning der Joden zijn.

Terugkeer onder Zerubbabel en Jozua.

Eerste jaar: herstelling van het altaar, offers en feesten.

Tweede jaar: grondlegging van de tempel (gejuich en geween).

Tegenstand door en tengevolge van de haat van de Samaritanen.

Staking van de bouw.

Na 14 jaar wordt de bouw hervat, door het optreden van Haggai en Zacharia. In 4 jaar wordt de tempel voltooid, in het 6de jaar van Darius, ca. 510 vóór Chr.

Een groot deel van het volk bleef achter.

Ook voor hen zorgt God. (het Boek Esther.) Onder Ahasveros of Xerxes, ca. 480 vóór Chr. (zie hoofdstuk 5, § 3). Al de joden met uitroeiing bedreigt door Haman. Maar God bewaart Zijn volk door Esther en Mordechai.

Tweede terugkeer, opnieuw van een gedeelte van het volk, onder Ezra, ca. 460 vóór Chr., op bevel van Artasasta (Artaxerxes Longimanus). Herstelling van de dienst des Heeren.

Wellicht een begin van de bouw van de stad Jeruzalem.

Nehemia, Artasasta's schenker, twee keer landvoogd, het laatst ca. 433 vóór Chr. (zie hoofdstuk 3, bij de bespreking van het boek Esther). De stad ingewijd, Neh. 12 :27.

Vervulling van Dan. 9 :25. Omstreeks deze tijd leefde waarschijnlijk de profeet Maleachi.

b) De verdere geschiedenis, niet in de Bijbel beschreven, maar in het beeld van Nebukadnezar profetisch getoond.

In Nebukadnezars gezicht van de vier wereldrijken, Dan. 2 en in de gezichten beschreven in Dan. 7 - 11 zijn de hoofdlijnen van deze geschiedenis profetisch gegeven.

Onder Perzische heerschappij blijven de joden nog ongeveer een eeuw, tot Darius III Codomannus door Alexander de Grote wordt overwonnen, 430 - 330 vóór Chr. (De ram met de twee hoornen, Dan. 8 :20 in het Medisch - Perzische wereldrijk.)

Onder Griekse heerschappij bleven zij slechts zeven jaar, 330 - 323. Alexander, de grote stichter van het Grieks-Macedonische rijk, sterft in 323 vóór Chr. (Door de harige bok, Dan. 8 :21, wordt hij aangeduid. In zijn plaats komen 4 koningen.)

Onder Egyptische heerschappij. De Ptolomeën, 323 - 200.

Onder Syrische heerschappij. De Seleuciden, 200 - 170. Vreselijke vervolging onder Antiochus Epifanus, 176 - 163. (Hij is de kleine hoorn, die uit één van de vier hoornen voortkwam, Dan. 8 :9).

Het tijdvak van de Makkabeën, 170 - 63.

Palestina onafhankelijk.

Onder Romeinse heerschappij: 63 vóór Chr. tot 70 na Chr.

\$ 3. De Bijbelse geschiedenis van het Nieuwe Testament, of de tijd der vervulling.

Deze heeft *twee* tijdperken:

1. Jezus Christus op aarde: Van Zijn geboorte tot Zijn hemelvaart, 1-33.
2. Jezus Christus in de hemel: Van de uitstorting des Heiligen Geestes tot de voleinding der Openbaring.

EERSTE TIJDPERK: JEZUS CHRISTUS OP AARDE: VAN ZIJN GEBORTE TOT ZIJN HEMELVAART, 1-33.

EERSTE AFDELING: VAN ZIJN GEBORTE TOT ZIJN DOOP, 1-30.

Johannes de Doper, de voorloper en wegbereider des Heeren.

Aankondiging van zijn geboorte. Geboorte, besnijdenis, naamgeving en kenschetsing door Zacharia's profetie. Zijn optreden op zijn 30e jaar. Getuigenis van de Messias. Doop van Jezus. Gevangenneming, onthoofding.

1. Jezus' geboorte.

Naar de profetie, te Bethlehem, uit een maagd. Door Maria is Jezus uit de lendenen Davids,
lijn Nathan, Luk. 3; door zijn pleegvader Jozef de erfgenaam van het troonrecht, lijn Salomo,
Matth. 1.

2. Zijn voorstelling in de Tempel.

De Zaligmaker gesteld onder de Wet, Gal. 4 :4, door Zijn besnijdenis en Zijn voorstelling in de tempel, Ex. 13 :2, Lev. 12 :8. Offer der armen, Simeon en zijn profetie.

3. Bezoek van de Wijzen en vlucht naar Egypte.

Uit de berekening van Herodes is duidelijk, dat dit bezoek veel later dan de voorstelling in de
tempel moet hebben plaatsgevonden. De heidenwereld zendt haar eerstelingen, om de

Koning der Joden te aanbidden. Gods leiding van, en openbaring aan de Wijzen.
Herodes' vrees voor de geboren Koning. De kindermoord van Bethlehem. Het Kind Jezus veilig bewaard en naar Egypte geleid.

4. Zijn opvoeding in Nazareth.

Jozef keert niet naar Egypte terug, uit vrees voor Archelaüs, zoon van Herodes de Grote (40

vóór Chr. tot 4 na Chr.), na wiens dood het joodse land verdeeld werd onder zijn zonen: Archelaüs kreeg Judea, Samaria en Idumea, met de koningstitel; Herodes Antipas werd viervorst over Galilea en Perea; Filippus viervorst over Iturea, Trachonitus enz.

Jozef vestigt zich te Nazareth. Van Jezus' jeugd is weinig vermeld in de Schrift. Alleen:

Zijn

bezoek aan de tempel op 12-jarige leeftijd.

TWEEDE AFDELING: VAN ZIJN DOOP TOT ZIJN OFFERDOOD, 31 - 33.

Deze afdeling omvat Jezus' openbare leven en werkzaamheid als de Christus, de Zoon des levenden Gods, gedurende ongeveer 3 ½ jaar. De heilige historie bereikt hier haar hoogtepunt; zij brengt de vervulling van de beloften in de voorgaande, en bepaalt de gang van het Godsrijk in alle volgende eeuwen.

Tijdsbepaling en rangschikking van de feiten is niet volkomen zeker, alleen bij benadering.

1. Van Zijn doop tot de tempelreiniging: enkele maanden.

Jezus' openbaar optreden wordt voorbereid door:

- Zijn doop door Johannes de Doper, Matt. 3: 13v., Mark. 1 :9 v., Luk. 3 :21,22;
- Zijn verzoeking in de woestijn door de Satan, Matth. 4 : 1 v., Mark. 1 :12,13, Luk. 4 :1 v.
- De roeping van de eerste discipelen: Johannes, Andreas, Petrus, Filippus, Nathanaël, Joh. 1 :35 v.;
- Zijn eerste wonder, te Kana in Galilea, Joh. 2 :1-12.

VAN HET EERSTE TOT HET TWEEDE PAASFEEST: ONGEVEER 14 MAANDEN

a) Zijn arbeid te Jeruzalem en in Judea, 8 maanden.

De tempelreiniging, waar Hij Zich aan Israël openbaart als de Messias, de Zoon des Vaders,

Joh. 2 :13 v. Nicodémus bij Jezus, Joh. 3 :1-21.

Omdat Jeruzalem Hem niet aanneemt, gaat Jezus naar het land van Judea, waar Hij met Zijn discipelen predikt en doopt, Joh. 3 :26 v.

Na de gevangenneming van Johannes vertrekt Hij naar Galilea, Matth. 4 :12.

Door Samaria: gesprek met de Samaritaanse vrouw, Joh. 4 :1-30.

b) Zijn arbeid in Galilea, ongeveer 1 ½ jaar.

Uitgezonderd de reis van en naar het tweede paasfeest, heeft Jezus van nu af tot enkele maanden vóór Zijn dood in Galilea gearbeid, dat is ongeveer 2 jaar. Hiervan vóór het tweede

Paasfeest: ½ jaar.

Voornaamste feiten: Jezus geneest te Kana de zoon van de hoveling uit Kapernaüm, Joh. 4:

46 v.; openbaart Zich in Nazareths synagoge als de Messias, Luk. 4 :16 v.; neemt Zijn woonplaats te Kapernaüm, Matth. 4 :13; roept Simon en Andreas, Johannes en Jakobus;

(de wonderbare visvangst symbool en profetie, Luk. 5, verg. Joh. 21); geneest een melaatse en een geraakte; roept Levi (Mattheüs), Matth. 9.

2. VAN HET TWEDE PAASFEEST TOT HET LOOFHUTTENFEEST VAN HET VOLGENDE JAAR, ONGEVEER 1 ½ JAAR.

Het feest, Joh. 5 :1, is het 2e Paasfeest, niet het Purimfeest, dat overal kon worden gevierd,

en waarvoor het niet nodig was om op te gaan naar Jeruzalem.

Het volgende Paasfeest, het 3de na Zijn optreden heeft Jezus niet in Jeruzalem gevierd, Joh. 6 :1,4. Wel het Loofhuttenfeest daarna, Joh. 7 :2,14.

a) Van het tweede Paasfeest tot aan de Bergrede.

Te Jeruzalem: genezing van de 38-jarige kranke in Bethesda, Joh. 5 :1-9. Vijandschap van de joden, Joh. 5 :15-18. Terug naar Galilea. Roeping van de 12 apostelen. De Bergrede, Matth. 5-7.

b) Van de Bergrede tot het derde Paasfeest

In Kapernaüm terug: vele wonderen en tekenen: de storm op zee gestild, Luk. 8 :22 v.; de 70 discipelen uitgezonden en hun terugkomst, Luk. 10; de bezetene in Gadara genezen, Matth. 8 :28 v.; Jairus' dochtertje opgewekt, Matth. 9; bezoek van de discipelen van Johannes de Doper; de steden bedreigd in welke Zijn krachten geschied waren, Matth. 11; beschuldiging van de Farizeeën, dat Hij de duivelen uitwerpt door Beëlzebul, Matth. 12 :24 v.; prediking van nu af door gelijkenissen, Matth. 13; de twaalfen uitgezonden, Matth. 10; de 5000 gespijzigd, Matth. 14 :13 v.; de rede in de synagoge te Kapernaüm; velen gaan terug, de twaalf discipelen blijven, Joh. 6 :24 v.

c) Van het derde Paasfeest tot de verheerlijking op de berg, Matth. 15 en 16.

Reis naar de omstreken van Tyrus en Sydon; de Kananese vrouw; genezing aan de zee van Galilea van vele kreupelen, blinden enz.; spijziging van de 4000; Farizeeën en Sadduceeën begeren een teken van de hemel, Matth. 15. Te Cesarea-Filippi wordt Simon Petrus zaliggesproken; voorzegging van Zijn lijden, sterven, opstanding en wederkomst, Matth. 16.

d) Van de verheerlijking op de berg tot het vertrek uit Galilea, Matth. 17 en 18; Mark. 9; Luk. 9 :28 v.

De verheerlijking, geen verzoeking, maar openbaring van Zijn heerlijkheid. - Een maanzieke jongen, welke de discipelen niet konden genezen, wordt door Jezus van de duivel verlost; de discipelen worden onderwezen over de kracht van het geloof, over bidden en vasten, over Zijn lijden, sterven en opstanding, Matth. 17. Terug te Kapernaüm: de stater in de vis; de twist van de discipelen, wie de meeste zou zijn; onderwijs daarover, en over de ergernissen; de gelijkenis van het verloren schaap; hoe menigmaal men vergeven moet, aangedrongen door de gelijkenis van de onbarmhartige dienstknecht, Matth. 17 en 18.

e) De reis door Samaria naar Jeruzalem, Luk. 9 :51 v.

Jezus gaat in stilte op weg naar het Loofhuttenfeest; ongelovige bejegening door Zijn broeders, Joh. 7 :2 v.; reis door Samaria en slechte ontvangst; aldaar uitzending van de 70 discipelen, Luk. 10.

3. VAN HET LOOFHUTTENFEEST TOT GOLGOTHA, 6 MAANDEN.

a) Op het Loofhuttenfeest en daarna, Joh. 7 -10 :21, Luk. 10 :25 - 42.

Jezus leert in de tempel, Joh. 7 :14 v.; gerechtsdienaren uitgezonden om Hem te vangen; Nicodémus getuigenis in de Raad; Jezus vertrekt naar de Olijfberg.

Na het feest leert Hij opnieuw in de tempel, Joh. 8 :2 v.; de vrouw in overspel gegrepen; Jezus predikt Zich als het Licht der wereld en als de oorzaak van de ware vrijheid; en tekent de joden als kinderen des duivels; gesprek met de wetgeleerde, gelijkenis van de barmhartige Samaritaan.

b) van Zijn komst te Bethanië tot aan het feest van de Vernieuwing van de Tempel.

“Martha, Martha, één ding is nodig”, Luk. 10 :38 v. Jezus leert Zijn discipelen bidden, Luk. 11; terugkomst van de zeventigen; genezing van de blindgeborene, Joh. 9; gelijkenis van de goede herder, Joh. 10, en andere, Luk. 12-16; in de winter weer te Jeruzalem op het feest van de Vernieuwing van de Tempel, Joh. 10 :22. de Joden willen Jezus stenigen, maar Hij ontkomt naar Galliea (Bethabara).

c) Van de opwekking van Lazarus tot Zijn zalving ter voorbereiding van Zijn begrafenis.

Te Bethabara, 2 dagreizen van Bethanië, ontvangt Hij de boodschap van Lazarus ziekte; blijft nog 2 dagen aldaar, reist naar Bethanië, en wekt Lazarus op; velen geloven; anderen klagen Hem aan; Kajafas profetie; het Sanhedrin besluit tot Zijn dood, Joh. 11.

Van nu af wandelt Hij niet meer vrijelijk onder de joden, maar gaat naar de stad Efraïm, ca.

2 ½ uur ten Noorden van Jeruzalem en verblijft daar met Zijn discipelen. In deze tijd gebeurt

wat we lezen in Matth. 19, 20, Mark. 10, Luk 18 en 19.

Zes dagen voor het Pascha komt Hij weer te Bethanië; maaltijd bij Simon de melaatse; Maria zalft Hem tot een voorbereiding van Zijn begrafenis; haar daad tegenover Judas door Jezus verdedigd; Judas gaat tot de overpriesters, en verbindt zich Hem voor 30 zilverlingen te verraden, Matth. 26.

d) Van Zijn intocht te Jeruzalem tot Golgotha, de lijdensweek, Matth. 21-27; Mark. 11-15; Luk. 19 :28-32; Joh. 12 - 19.

Zondag: de intocht te Jeruzalem; 's avonds terug te Bethanië.

Maandag:

de onvruchtbare vijgeboom vervloekt; tweede tempelreiniging; de vraag naar Zijn macht beantwoord met een vraag over de doop van Johannes.

Dinsdag en woensdag:

Jezus leert in de tempel; gesprekken met de overpriesters; gelijkenis van de boze landlieden; Grieken begeren Jezus te zien; de stem uit de hemel; voorspellingen aangaande het Koninkrijk der Hemelen, Jeruzalems verwoesting en het einde der wereld, Matth. 21-25, Mark. 12 en 13, Luk. 20 en 21, verg. Joh. 12.

Donderdag:

Het Pascha; de voetwassing; het Avondmaal; Judas ontdekt; afscheidsredenen, Joh. 13-16; het hogepriesterlijk gebed, Joh. 17; de lofzang, Matth. 26 :30; Mark. 14 :26

Jezus gaat nu over de beek Kidron naar Gethsémané, Joh. 18 :1; de worsteling aldaar; verraad van Judas; de gevangenneming; in het verhoor bij Annas en Kajafas. Daar vindt de verloochening van Petrus plaats; ter dood veroordeeld wegens godslastering, Luk. 22.

Vrijdag:

Naar Pilatus; naar Herodes; terug naar Pilatus; gegeseld; naast Barabbas geplaatst; onschuldig verklaard en veroordeeld; naar Golgotha; Simon van Cyrene; de wenende vrouwen; gekruisigd om 9 uur; opschrift boven het kruis; de eerste drie kruiswoorden; duisternis van 12 tot 3 uur, de laatste vier kruiswoorden.

De Kruiswoorden:

- Vader vergeef het hun, want zij weten niet wat zij doen, Luk. 23 :34a;
- Voorwaar, zeg Ik u, heden zult gij met Mij in het Paradijs zijn, Luk. 23 :43;
- Vrouw zie uw zoon, zoon zie uw moeder, Joh. 19 :26,27;
- Mijn God, Mijn God, waarom hebt Gij Mij verlaten, Matth. 27 :46;
- Mij dorst, Joh. 19 :28;
- Het is volbracht, Joh. 19 :30;
- Vader, in Uw handen beveel Ik Mijn Geest, Luk. 23 :46.

Zijn dood; Zijn beenderen niet gebroken, wel Zijn zijde doorstoken; ontzaglijke tekenen; begrafenis; het graf verzegeld en bewaakt.

DERDE AFDELING: VAN ZIJN OPSTANDING TOT ZIJN HEMELVAART.

De opstanding op zondagmorgen; de engelen; de wachters gevlucht en omgekocht, Matth. 28, Mark. 16, Luk. 24, Joh. 20.

Verschijsningen des Heeren aan:

- 1) Maria Magdalena, Mark. 16 :9-11; Joh. 20 :11-18;
- 2) De vrouwen, Matth. 28 :8-10;
- 3) Simon Petrus, Luk. 24 :34, 1 Kor. 15 :5;
- 4) De Emmaüsgangers, Mark. 16 :12,13; Luk. 24 :13-35;

- 5) De samengekomen discipelen, zonder Thomas, Mark. 16 :14, Luk. 24 :36-49, Joh. 20 :19-24;
- 6) De samengekomen discipelen, met Thomas, Joh. 20 :26-31;
- 7) De zeven discipelen bij de Zee van Tiberias, Joh. 21 :1-14;
- 8) De elf discipelen op een berg in Galilea, Matth. 28 :16-20, Mark. 16 :15-18;
- 9) Vijfhonderd broeders op éénmaal, 1 Kor. 15 :6;
- 10) Jakobus, 1 Kor. 15 :7;
- 11) De elf discipelen op de Olijfberg, Hand. 1 :4-8.

De hemelvaart, Luk. 24 :50 v., Hand. 1; gesprekken, Hand. 1 :4-8; een wolk neemt Hem weg; engelen troosten de discipelen; deze blijven te Jeruzalem, Hand. 1 :9-12.

TWEEDE TIJDPERK: JEZUS CHRISTUS IN DE HEMEL; VAN DE UITSTORTING VAN DE HEILIGE GEEST TOT DE VOLEINDING VAN DE OPENBARING.

Dit tijdperk is in twee afdelingen te onderscheiden, beide beschreven in de Handelingen der apostelen.

EERSTE AFDELING: VAN JERUZALEM TOT ANTIOCHIË; VAN DE UITSTORTING VAN DE HEILIGE GEEST TOT DE UITZENDING VAN PAULUS, HAND. 1-12.

1. De uitstorting van de Heilige Geest.

Biddend verwacht; keuze van een apostel in Judas' plaats; Hand. 1 :13 v.

De Heilige Geest, door de Vader aan Christus gegeven, door de Opgeharene uitgestort, Zelf onder tekenen gekomen. Rede van Petrus, Hand. 2.

2. De gemeente te Jeruzalem.

a) Van de uitstorting van de Heilige Geest tot de marteldood van Stefanus, Hand. 2 - 7.

Op de Pinksterdag gesticht: 3000 bekeerd.

Met rijke gaven gesierd: volharden in de leer der apostelen, in de breking des broods, in de

gebeden; milddadigheid van de rijken; Annanias en Saffira; de klacht van de Grieksen (joden

van afkomst, maar in de verstrooiing geboren); de 7 diakenen.

Door vervolging gelouterd: aanleiding was de genezing van de kreupelen; Petrus en Johannes; rede van Petrus; de apostelen voor de raad; gebed; aardbeving; de apostelen in de gevangenis; verlost door een engel; rede van Gamaliël; Stefanus voor de raad en gestenigd.

b) Van de verstrooiing van de gemeente tot de uitzending van Barnabas en Saulus, Hand. 8

- 12.

De gemeente verstrooid, profetie van haar algehele losmaking van stad en tempel en van Jeruzalems einde als heilige stad. Filippus' prediking te Samaria en aan de kamerling uit Morenland. Ordening van de gemeenten in Palestina.

Bekering van Saulus op weg naar Damaskus; hij predikt in Damascus, ontvlucht in een mand; is drie jaar in Arabië; komt te Jeruzalem; vertrekt over Cesarea naar Tarsen.

Rondreis van Petrus; te Lydda: Aenas te Joppe: Tabitha, Simon de lederbereider; te Cesarea: Cornelius; te Jeruzalem: verschil met de Jodenchristenen over de doop van Cornelius.

Stichting van de gemeente te Antiochië. Verblijf van Barnabas aldaar.

Deze haalt Saulus uit Tarsen, en werkt een jaar lang met hem te Antiochië. Dan brengen zij

een collecte over naar Jeruzalem, met het oog op een toekomstige hongersnood, door Agabus voorspeld, onder keizer Claudius gekomen.

Tijdens de arbeid van Saulus en Barnabas te Antiochië, vervolging van de gemeente te Jeruzalem door Herodes: Jakobus gedood, Petrus gevangen, maar door een wonder verlost. Dood van Herodes.

Kaart 2 - De zendingsreizen van Paulus.

TWEEDE AFDELING: VAN ANTIOCHIË TOT ROME; DE ARBEID IN DE HEIDENWERELD TOT AAN DE DOOD VAN PAULUS, HAND. 13-28.

1. De zendingsreizen van Paulus, Hand. 13 -20.

De eigenlijke zending onder de heidenen is begonnen in Antiochië, dat nu het middelpunt van het zendingswerk wordt.

a) Eerste zendingsreis, Hand. 13 en 14 (45-47 na Chr.)

Deze beperkt zich tot Klein-Azië. Paulus en Barnabas hebben (tot Perge) Johannes Markus tot een dienaar. Van Antiochië naar Seleucië; van hier per schip naar Cyprus (Salamis; Pafos: de stadhouder Sergius Paulus, de tovenaars Elymas); verder naar Perge: Johannes Markus gaat terug; dan naar Antiochië in Pisidië: prediking in de synagoge, daarna ook tot de heidenen; vervolgens naar Iconium, Lystre en Derbe. Van Derbe terug door Lystre, Iconium, Antiochië in Pisidië, Perge naar Attalië en vandaar per schip naar Antiochië.

b) De apostolische kerkvergadering, Hand. 15; (50 na Chr.)

Paulus en Barnabas er heen gezonden over de besnijdenisvraag, door een joods-christelijke partij opgeworpen in de gemeente van Antiochië. Uitgebreide discussie; erkenning van Paulus' apostelambt; brief aan de gemeente van Antiochië; Paulus en Barnabas, vergezeld van Judas Barnabas en Silas, brengen een brief over naar Antiochië.

c) Tweede zendingsreis, Hand. 16-18; (52-54 na Chr.)

Voor het begin van de tweede zendingsreis: verwijdering tussen Paulus en Barnabas over het meenemen van Johannes Markus. Barnabas gaat met Johannes Markus naar Cyprus. Paulus' reisgenoten zijn Silas (Silvanus), Lukas (Hand. 16 :10 v.; zie noot bij bespreking van het boek Handelingen), en vanaf Lystre ook Timotheüs.

De reis gaat door Klein-Azië: van Antiochië uit, door Syrië, Cilicië, Galatië, Frygië; de Heilige Geest verhindert hen, Azië in te gaan; te Troas (Macedonisch man); naar Europa: van Troas over zee, voorbij Samothrace, naar Neapolis; te Filippi: (Lydia de purperverkoopster; de dienstmaagd met de geest van Pytho; Paulus en Silas in de gevangenis; de stokbewaarder; Lukas blijft hier;) door Amphipolis en Appolonia naar Thessalonica (zegenrijke arbeid, hevige vervolging); naar Berea: Silas en Timotheüs blijven achter; Paulus te Athene (altaar van de onbekende God; rede op de Areopagus); te Korinthe (verblijf gedurende 1½ jaar; Silas en Timotheüs voegen zich weer bij de apostel Paulus; Gallio).

Terug over Efeze (van Korinthe tot Efeze vergezellen Aquila en Priscilla de apostel Paulus), Cesarea, Jeruzalem, naar Antiochië.

e) Derde zendingsreis, Hand. 19 v.; (54-58 na Chr.)

Bezoek van Galatië en Frygië, tot versterking van de discipelen.

Te Efeze: Kring van Johannes-discipelen (discipelen, gedoopt door Johannes de Doper); prediking in de synagoge, drie maanden; daarna in de school van Tyrannus; (in Efeze en

heel Azië preekt de apostel twee jaar onder joden en Grieken); de zonen van Sceva; de toverboeken verbrand; oproer van Demetrius.

Door Macedonië naar Griekenland. Na drie maanden lang door de joden verhinderd te zijn, om naar Syrië te varen, keert hij door Macedonië terug; over land naar Filippi; per schip naar Troas (7 dagen; Eutychus); naar Assus; verder: Mitylene, Trogylium, Milete (afscheid van de ouderlingen van Efeze), Cos, Rhodus, Patara (nieuw schip). Van Patara naar Tyrus (7 dagen; derde schip); te Ptolemais. (1 dag); te Cesarea (verblijf bij Filippus; diens profeterende dochters, Agabus voorspelling); naar Jeruzalem.

2. Paulus te Jeruzalem, tot zijn dood.

a) Te Jeruzalem, Hand. 21-23.

Blijde ontvangst door de broederen; samenkomst met Jakobus; verhaal van Gods werk onder de heidenen. Paulus in de tempel; gegrepen en van de moordzuchtige joden gered; verantwoording voor het volk; de geseling en Paulus' protest er tegen; Verantwoording voor de joodse Raad (de hogepriester Annanias, verdeeldheid tussen Farizeeën en Sadduceeën); samenzwering der joden om Paulus te doden, aan het licht gebracht door Paulus' neef. Paulus door Claudius Lysias gezonden naar Ceasara, tot de stadhouder Felix.

b) Te Cesarea, Hand. 24-26.

Verhoor door Felix; beschuldigd door de joden met Tertullus als advocaat; Paulus' verantwoording; beslissing uitgesteld en gevangenschap verlicht. Paulus voor Felix en Drusilla. Tweejarige gevangenschap. Porcius Festus volgt Felix op. Verantwoording voor Festus; het beroep op de keizer. Komst van Agrippa en Bernice; als gevangene naar Rome.

c) Op reis naar Rome, Hand. 27 - 28 :14

Van Cesarea per schip; vriendelijk van de hoofdman Julius; naar Sidon, langs Cyprus, door de Silicische zee, naar Myra in Lycië (overgang in een schip naar Italië); Aankomst in Kreta (kaap Salmone; Schone Havens bij Lasea; het plan om te Fenix te overwinteren mislukt door de storm Euroclydon); langs Clauda; storm en schipbreuk in de Adriatische zee (dat is de Ionische zee, volgens de kanttekening op Hand. 27: 27); stranding op Milete (276 personen, vuur, adder, barbaren, Publius' vader); na 3 maanden

wachten met een nieuw schip over Syracuse en Regium naar Puteoli; verblijft daar 7 dagen bij de broeders; te voet naar Rome.

d) Te Rome, Hand. 28 :15-31

Ontmoeting van de broeders bij de Appiusmarkt; onderhoud met de joden, en prediking van Christus aan hen. In eigen gehuurde woning, geketend aan een soldaat, Ef. 6: 20; predikende 2 jaren het Koninkrijk Gods aan allen die tot hem komen.

Paulus gedood, 2 Tim. 4:6, volgens sommigen in 64, volgens anderen na vrijlating en tweede gevangenschap, in 67.

Besluit.

Met de openbaring van Jezus aan Johannes op Patmos en de beschrijving daarvan door deze apostel, is de Godsopenbaring, in woord en geschrift, voleindigd.

Kort vóór of na de dood van Paulus vestigde Johannes zich te Efeze; hij werd naar het eiland Patmos verbannen onder keizer Domitianus, 81-96, waar hij de openbaringen van Jezus Christus ontving; keerde naar Efeze terug, en stierf in hoge ouderdom nadat hij zijn drie Brieven en het boek Openbaringen geschreven had. (Zie ook de bespreking van deze Bijbelboeken).

Intussen hadden de jodenchristenen stad en tempel zien verloren gaan, door de verwoesting van Jeruzalem. Mede door de arbeid van Johannes kwam er nu grote toenadering tussen hen en de christenen uit de heidenen. -----

AANHANGSEL

Bijzonderheden uit de Bijbelse Geschiedenis van het Oude en Nieuwe Testament

1. OUDE TESTAMENT

a) De zes scheppingsdagen:

- Eerste dag: hemel en aarde en het licht.
- Tweede dag: het uitspansel
- Derde dag: scheiding tussen het droge en de wateren; bomen, planten en kruiden
- Vierde dag: zon, maan en sterren
- Vijfde dag: vissen en vogels

- Zesde dag: viervoetige en kruipende dieren, en de mens.

b) Adams stamboom

De getallen van de leeftijden, in Adams stamboom aangegeven, zijn drieërlei. Van elke stamhouder wordt eerst vermeld de leeftijd, waarop hij de volgende stamhouder gewon; vervolgens de tijd die hij daarna nog leefde, en waarin hij zonen en dochteren gewon; en tenslotte zijn volle leeftijd bij zijn sterven.

Door deze getalsverhoudingen krijgen we een blik in de levensverhoudingen van Adams geslacht, doordat we kunnen zien, welke stamhouders tegelijk leefden.

Zetten we de cijfers bij elkaar, dan hebben we dit lijstje:

▪ Adam	130 plus 800 = 930 jaar
▪ Seth	105 plus 807 = 912
▪ Enos	90 plus 815 = 905
▪ Kenan	70 plus 840 = 910
▪ Mahalaleël	65 plus 830 = 895
▪ Jered	162 plus 800 = 962
▪ Henoch	65 plus 300 = 365
▪ Methusala	187 plus 782 = 969
▪ Lamech	182 plus 595 = 777
▪ Noach	500 plus 450 = 950 jaar.

In lijnen geeft dit de voorstelling van Adams stamboom, die wij hier laten volgen; de lijn van elke stamhouder loopt eerst van zijn geboorte tot zijn leeftijd, waarop hij de volgende stamhouder gewint, en dezelfde lijn loopt daarna door tot op het einde van zijn leeftijd.

Figuur A en B - A) Schema's van Adams stamboom en B) Thera's geslacht

WONDEREN VAN ELIA EN ELIZA

Elia

Onderhield een arme weduwe te Zarfath met een weinig olie en meel, 1 Kon. 17 :8-16;
Wekte de zoon van die weduwe op, 1 Kon. 17 : 17-24;
Bad, en er kwam vuur van de hemel, en verteerde zijn offer, 1 Kon. 18: 36-38;
Deed vuur van de hemel neerdalen, dat twee hoofdmannen, ieder met zijn vijftigen, verteerde, 2 Kon. 1 : 9-12;
Bad, en het regende niet in drie jaar en zes maanden; bad wederom, en de hemel gaf regen, 1 Kon. 17 :1, 1 Kon. 18 :41-45, Jak. 5 :17;
Baande zich een weg door de Jordaan, 2 Kon. 2 :8.

Eliza

Sloeg de wateren van de Jordaan, en ging er droogvoets door, 2 Kon. 2 :14;
Maakte het water bij Jericho met zout gezond, 2 Kon. 2 :19-22;
Vloekte de kinderen, die hem bespotten, waarvan 42 door twee beren werden verscheurd, 2 Kon. 2 :23,24;
Verzorgde in een plaats waar geen water was, drie legers met water, nl. de legers van Edom, Juda en Israël, 2 Kon. 3.
Vermeerderde de olie uit de fles van een weduwe, opdat zij haar schulden betalen kon, 2 Kon. 4 :1-7;
Beloofde een zoon aan een Semitische vrouw, en wekte die, toen hij gestorven was, op, 2 Kon. 4 :16-37;
Genas Naäman de Syriër van zijn melaatsheid, 2 Kon. 5 :1-19;
Strafte zijn knecht Gehazi met melaatsheid, vanwege diens leugens, 2 Kon. 5 :27;
Deed het ijzer van een bijl op het water drijven, 2 Kon. 6 :1-7;
Ontdekte de koning van Israël de geheime raadslagen van de koning van Syrië, en sloeg diens leger met blindheid, 2 Kon. 6 :12,18;
Voorzegde tijdens de grote hongersnood bij de belegering van Samaria, dat er de volgende dag grote overvloed zou zijn, 2 Kon. 7 :1 v.;
Voorzegde de dood van Benhadad, alsmede dat Hazaël hem zou opvolgen, 2 Kon. 8 :10,13.

Voornaamste profetieën omtrent de Messias.

- Gen 3 :15
- Psalm 69
- Daniël 7 :13
- Gen. 49 :10
- Psalm 89 : 19,20
- Daniël 9 : 24-26
- Num. 24 :17
- Psalm 110
- Micha 5 : 1,2
- Deut. 18 :18
- Psalm 118 : 22
- Haggai 2 : 6,7
- 2 Sam. 7 : 12,13
- Jesaja 7 : 14
- Zacharia 6 :12
- Psalm 2 : 2,6,7
- Jesaja 9 :5
- Zacharia 9 :9
- Psalm 16 :10
- Jesaja 11 : 1,2
- Zacharia 13 :1,7
- Psalm 22
- Jesaja 40 :3
- Maleachi 3 :1
- Psalm 40 : 7-9
- Jesaja 42 : 1-4
- Maleachi 4 : 1,5,6
- Psalm 45
- Jesaja 53
- Psalm 68 : 19
- Jesaja 61 :1-3

Fabelen en gelijkenissen.

- De bomen, die een koning kiezen, Richt. 9 : 7-20.
- De rijke en het ooilam van de arme, 2 Sam. 12 : 1-12.
- De twistende broers, 2 Sam. 14 :5-7.
- De gevangene, die ontluchtte, 1 Kon. 20 :39,40.

- De distel en de ceder, 2 Kon. 14 :9.
- De wijngaard, die giftige druiven voortbrengt, Jes. 5 :1 v.

2. NIEUWE TESTAMENT

De geslachtsregisters van de Heere Jezus.

Matth. 1 :1-17: de *wettelijke* lijn van Jezus' afkomst uit David, als, door Jozefs huwelijk met Maria, de wettige zoon en erfgenaam van Jozef, die uit Davids zoon Salomo was.

Luk. 3 :23-38: De *natuurlijke* lijn van Jezus' afkomst uit David, door Maria, uit Davids zoon Nathan. Luk. 3 :23 moet aldus gelezen worden: "En Hij, Jezus, begon omtrent dertig jaren oud te wezen, zijnde een zoon (gelijk men meende van Jozef) van Eli".

Omdat Maria een dochter van Eli was, wordt Jezus hier de zoon, dat is de kleinzoon, van Eli genoemd.

De Apostelen des Heeren.

Simon Petrus	Filippus
Andreas, diens broer	Bartholomeüs (Nathanaël)
Jakobus	
> Zonen van Zebedeüs	Thomas (Didymus)
Johannes	Mattheüs (Levi)
	Jakobus, zoon van Alfeüs
	Judas (Lebbeüs, Thaddeüs)
	Simon Kananites
	Judas Iskariot

Gesprekken en redenen van de Heere Jezus.

- Gesprek met Nicodémus over de wedergeboorte, Joh. 3 :1-21.
- Gesprek met de Samaritaanse vrouw over het levende water, Joh. 4 :5-26.
- Rede in de synagoge van Nazareth, over Jes. 61 :1, Luk. 4 :16 v.
- De bergrede, Matth. 5-7.
- Rede bij de aanstelling van de apostelen, Matth. 10.

- Strafrede over Chorazin enz., Matth. 11 :20-24.
- Rede over de genezing van de 38-jarige kranke, Joh. 5.
- Rede over het plukken van aren op de sabbat door de discipelen, Matth. 12 :1-8.
- De beschuldiging, de duivelen door Beëlzebul uit te werpen weerlegd, Matth. 12 :25-37.
- Rede over het Brood des Levens, Joh. 6 :22 v.
- Rede over de reinheid des harten, Matth. 15 :1-20.
- Rede over de ergernissen en over het vergeven, Matth. 18.
- Rede op het Loofhuttenfeest, Joh. 7 :14 v.
- Gesprek met de Farizeeën over de in overspel gegrepen vrouw, Joh. 8 :1-11.
- Gesprek met de genezen blindgeborene, Joh. 9 :35-38.
- Rede over de Goede Herder en Zijn schapen, Joh. 10 :1-18.
- Gesprek met Maria en Martha, Joh. 11 :21-40.
- Strafrede tegen de Farizeeën en Schriftgeleerden, Luk. 11 :37-54.
- Gesprek met de rijke jongeling, Matth. 19 :16-30.
- Rede over de verwoesting van Jeruzalem en de wederkomst ten gerichte, Matth. 24 en 25.
- Redenen bij het laatste Pascha, Joh. 14, 15, 16.
- Gesprek op de weg naar Gethsémané, Matth. 26 :31-36.
- Gesprek met Petrus na Zijn opstanding, Joh. 21 :15-22.
- Gesprek met Zijn discipelen vóór Zijn hemelvaart, Luk. 24 :44-51, Hand. 1 :6-8.

Wonderen van de Heere Jezus.

- Op de bruiloft te Kana: water veranderd in wijn, Joh. 2 :1-11.
- De genezing van de zoon van de koninklijke hoveling, Joh. 4 :46-54.
- De eerste wonderbare visvangst, Luk. 5 :1-11.
- De genezing van de bezetene in de synagoge te Kapernaüm, Mark. 1 :21-28, Luk. 4 :31-37.
- Simons vrouws moeder en vele zieken in Kapernaüm genezen, Matth. 8 :14-17, Mark. 1 :29-34, Luk. 4 :38-41.
- De genezing van de geraakte, Matth. 9 :1-8, Mark. 2 :1-12, Luk. 5 :17-26.
- De man met de verdorde hand, Matth. 12 :9-14, Mark. 3 :1-6, Luk. 6 :6-11.
- De melaatse gereinigd, Matth. 8 :1-4, Mark. 1 :40-45, Luk. 5 :12-16.
- De dienstknecht van de hoofdman te Kapernaüm genezen, Matth. 8 :5-13, Luk. 7 :1-10.
- De zoon van de weduwe te Naïn opgewekt, Luk. 7 :11-15.
- De genezing van de bezetene, die blind en stom was, Matth. 12 :22-29, Mark. 3 :22-30, Luk. 11 :14-23.

- De storm op het meer gestild, Matth. 8 :23-27, Mark. 4 :35-41, Luk. 8 :22-25.
- De genezing van de bezetene te Gadara, Matth. 8 :28-34, Mark. 5 :1-20, Luk. 8 :26-39.
- De opwekking van het dochtertje van Jairus, Matth. 9 :18-26, Mark. 5 :22-24, 35-43, Luk. 8 :41,42,
- 49-56.
- De bloedvloeiende vrouw genezen, Matth. 9 :20-22, Mark. 5 :25-34, Luk. 8 :43-48.
- De genezing van twee blinden, Matth. 9 :27-31.
- De spijziging van de vijfduizend, Mark. 6 :30-44, Joh. 6 :1-14.
- Jezus wandelende op de zee, Matth. 14 :22-33, Mark. 6 :47-53, Joh. 6 :15-21.
- De genezing van de dochter van de Kananese vrouw, Matth. 15 :21-28, Mark. 7 :24-30.
- De genezing van een doofstomme, Mark. 7 : 31-37.
- De spijziging van de vierduizend, Matth. 15 :32-39, Mark. 8 :1-9.
- De blinde te Bethsaïda genezen, Mark. 8 :22-26.
- De genezing van de maanzieke jongen, Matth. 17 :14-21, Mark. 9 :14-29, Luk. 9 :37-42.
- De stater in de vis, Matth. 17 :24-27.
- De tien melaatsen gereinigd, Luk. 17 :11-19.
- De genezing van de blindgeborene, Joh. 9.
- De opwekking van Lazarus, Joh. 11.
- De vrouw, die achttien jaar krank was, genezen, Luk. 13 :10-17.
- De genezing van de twee blinden bij Jericho, Matth. 20 :29-34, Mark. 10 :46-52, Luk. 18:35-43.
- De onvruchtbare vijgeboom met verdorring geslagen, Matth. 21 :18-22, Mark. 11 :12-14, 20-24.
- Het oor van Malchus geheeld, Matth. 26: 51-53, Mark. 14 :47, Luk. 22 :49-51, Joh. 18 :10,11.
- De tweede wonderbare visvangst, Joh. 21 :1-14.

Gelijkenissen van de Heere Jezus.

- De zaaier, Matth. 13 :1-9, 18-23.
- Het onkruid in de akker, Matth. 13 :24-30.
- Het zaad, dat ongemerkt uitsproot, Mark. 4 :26-29.
- Het mosterdzaad, Matth. 13 :31,32, Mark. 4 :30-32, Luk. 13 :18,19.
- Het zuurdeeg, Matth. 13 :33, Luk. 13 :21.
- De heer des huizes, nieuwe en oude dingen voortbrengende uit zijn schat, Matth. 13 :52.
- De twee onderscheiden bouwers, Matth. 7 :24-29, Luk. 6 :47-49.
- De schat in de akker, Matth. 13 :44.

- De parel van grote waarde, Matth. 13 :45,46.
- Het verloren schaap, Matth. 18 :12-14, Luk. 15 :4-7.
- De verloren penning, Luk. 15 :8-10.
- De verloren zoon, Luk. 15 :11-32.
- De onvruchtbare vijgeboom, Luk. 13 :6-9.
- De kinderkens op de markt, Matth. 11 :16,17.
- De twee zonen, Matth. 21 :26-31.
- De wijngaard, Matth. 21 :33-41, Mark. 12 :1-12, Luk. 20 :9-19.
- De gast zonder bruiloftskleed, Matth. 22 :11-14, Luk. 14 :16-24.
- Het versmadede gastmaal, Matth. 22 :2-10, Luk. 14 :16-24.
- De nieuwe lap op het oude kleed, Luk. 5 :36.
- De nieuwe wijn in oude zakken, Luk. 5 :37-39.
- De rijke dwaas, Luk. 12 :16-21.
- De onrechtvaardige rentmeester, Luk. 16 :1-9.
- De rijke man en de arme Lazarus, Luk. 16 :19-31.
- De onrechtvaardige rechter en de weduwe, Luk. 18 :1-8.
- De Farizeeër en de tollenaar, Luk. 18 :9-14.
- De twee schuldenaars, Luk. 7 :41-43.
- De onbarmhartige dienstknecht, Matth. 18 :23-35.
- De gesloten deur, Luk. 13 :23-30.
- Aanmatigende gasten, Luk. 14 :7-11.
- Onnutte dienstknechten, Luk. 17 :7-10.
- Het net in de zee geworpen, Matth. 13 :47-50.
- De uitspruitende vijgeboom, Matth. 24 :32-35, Mark. 13 :28-31, Luk. 21 :29-31.
- De wakende dienstknechten, Matth. 24 : 42-44, Luk. 12 :35-38.
- De arbeiders in de wijngaard, Matth. 20 :1-16.
- De verschillende huisbezorgers, Matth. 24 :45-51.
- De tien ponden, Luk. 19 :11-27.
- De wijze en dwaze maagden, Matth. 25 :1-13.
- De talenten, Matth. 25 :14-30.
- De schapen en de bokken, Matth. 25 :31-46.

DE FARIZEEËN, SADDUCEEËN EN ESSENEN.

In het Nieuwe Testament is gedurig sprake van Farizeeën en Sadduceeën, godsdienstige partijen, die waarschijnlijk zijn opgekomen in de tijd toen de joden door de Syriërs werden overheerst.

De *Farizeeën*, dat is afgezonderden, zijn voortgekomen uit de Chasidim, dat is vromen, die onder de Makkabeën ten koste van goed en bloed voor de godsdienst der vaderen hebben gestreden. De meeste wet- en Schriftgeleerden behoorden tot deze sekte. Ten tijde van Jezus waren zij over heel het Joodse land verbreid, Luk. 5 :17, en hadden verreweg de meerderheid in de Grote Raad, Hand. 5 :34, 23 :6 v. Onder Herodes de Grote moet hun aantal zelfs de 6000 hebben overschreden. Oorspronkelijk bevorderden zij een strenge betrachting van de wet en oprechte vroomheid, maar langzamerhand vervielen zij tot uiterlijke werkheiligheid, terwijl zij de overleveringen van de ouden gelijk met, soms boven het Woord van God stelden. Ofschoon zij het gewone volk minachten, stonden zij toch algemeen hoog aangeschreven, niet alleen om de reuk van heiligheid, die van hen uitging, maar ook omdat zij werden beschouwd als de banierdragers van de Joodse nationaliteit tegenover de heidense overheersers, die niet alleen voor de religie, maar ook voor de traditie en vrijheden van het volk waakten.

(Voetnoot: “Zij maken hun gedenkcedels breed en maken de zomen van hun klederen groot”, Matth. 23 :5. Met deze woorden tekent de Heere Jezus hun op de schijn berekende grootheid. De gedenkcedels zijn de zgn. tefilim, twee zwartlederen gebedsriemen, welke de joden bij het bidden gebruiken. De één, die aan het voorhoofd bevestigd wordt, bevat 4 stroken perkament, waarop voluit de woorden geschreven staan van Ex. 13: 2-10, 11-16, Deut. 6 :4-9; 11 :18-21; de ander, die aan de linkerarm, boven het hart, bevestigd wordt, bevat op één strook perkament dezelfde teksten. Voor deze gewoonte, waaraan tot op de huidige dag in orthodoxe joodse kringen wordt vastgehouden, beroept men zich, zonder enige grond, op Ex. 13 :9, 16; Deut. 6 :8; 11 :18. De zomen der klederen waren franjes (kwasten) met blauwe snoertjes, 4 in getal, die aan het einde van het opperkleed werden gedragen, naar het voorschrift in Num. 15 :38, Deut. 22 :12. Om van de mensen gezien te worden maakten de Farizeeën de “gedenkcedels” breder en de “zomen der klederen” groter dan de gewoonte was.

De *Sadduceeën* dragen, volgens een rabbijnse overlevering, die naam naar een zekere Sadok, die omstreeks 240 vóór Chr., een sekte gesticht en naar zichzelf genoemd zou hebben, die als voornaamste leerstelling hadden, dat er geen hiernamaals is en dat daarom de deugd betracht moet worden, afgezien van elke beloning. Hoe dit ook zij, in Jezus' dagen vertegenwoordigden zij de “moderne” richting. Zij hielden zich uitsluitend aan de letterlijke zin van de geschreven wet, verwierpen de allegorische Schriftuitlegging van de Farizeeën, en wilden van mondelinge overleveringen als regel van geloof en leven niet weten.

In hun verzet tegen de Farizeeën gingen zij zo ver, dat zij de opstanding der doden en het bestaan van de engelen, volgens sommigen ook de onsterfelijkheid van de ziel, loochenden. Ieder was, volgens hen, de bewerker van zijn eigen geluk; de mens was aan niets gebonden dan aan zijn eigen vrije wil, en God oefende op zijn handelingen niet de minste invloed uit. De Sadduceeën hadden bij het gewone volk weinig achting, maar veel aanzienlijken hielden hen in eer,

omdat zij steun meenden te vinden tegenover de Farizeeën, die zij als vertegenwoordigers van de “democratische richting” beschouwden.

De *Essenen* worden in het Nieuwe Testament niet vermeld. Zij vormden een sekte, waarschijnlijk ook uit de Chasidim ontstaan, door een streven naar Levitische reinheid, dat nog verder ging dan het Farizeïsme. Ver van het openbare leven met zijn partijstrijd, woonden zij in eenzame plaatsen, vooral bij de Dode Zee. Meestal ongehuwd, in gemeenschappelijke huizen, en in gemeenschap van goederen. Pas na driejarige proeftijd werd men tot deze orde toegelaten; men moest dan zijn bezittingen aan de gemeenschap overdragen, en onder ede beloven, God te zullen eren, gerechtigheid, trouw en waarheid te zullen liefhebben, geen geheimen te zullen hebben voor enig lid van de gemeenschap, en aan niemand buiten de kring iets dienaangaande mee te delen. Hoewel zij offergaven voor de tempel opbrachten, namen zij aan de bloedige offerdienst te Jeruzalem geen deel. Zij geloofden aan een toekomstend leven, maar trokken de opstanding in twijfel.

De Herodianen

Genoemd in Matth. 22 :16 en Mark. 12 :13, waren niet zozeer een godsdienstige sekte, alswel een staatkundige partij, en werden zo genoemd vanwege de steun, die zij gaven aan de dynastie van Herodes. Misschien hoopten zij op de herstelling van Israëls koninkrijk onder één van de zonen van Herodes. Met de Farizeeën maakten zij gemene zaak tegen Jezus.

De Stoïcijnen en Epicuristen

Worden vermeld in Hand. 17:18.

De *Stoïcijnen* waren de beginselen toegedaan van Zeno, een heidense wijsgeer, die omstreeks 300 vóór Chr. te Athene leefde en een materialistische wereldbeschouwing voorstond. De Stoïcijnen houden alleen voor werkelijk wat lichamelijk is. Onlichamelijke dingen bestaan niet. De godheid is de wereldkracht, de wereldadem, die het heelal doordringt. In de wereld gebeurt alles naar de wet van de oorzakelijkheid. Er is geen toeval. Het noodlot beheerst de dingen in hun loop. De wijze moet trachten, om zich boven alle aandoening te verheffen; hij voelt wel pijn, maar klaagt er niet over; hij trekt zich niets aan van eerbetuiging of lastering van mensen; hij kent geen medelijden met ellendigen, maar vraagt ook geen mededogen van anderen voor zichzelf.

De *Epicuristen* volgen Epicurus, die in 306 vóór Chr. te Athene een wijsgerige school stichtte. Hij bestreed de religie. Hoewel hij theoretisch het bestaan van goden niet loochende, komt zijn levensbeschouwing praktisch neer op atheïsme. De wereld dankt haar ontstaan aan een absoluut toeval. De ziel is een lichaam in een lichaam, en is niet onsterfelijk. Met de dood is het uit. Het geluk van de mens bestaat in lustgenot. Lust is het beginsel en het doel van het leven. Wat ongemakkelijk is, en geen lust meebrengt, moet vermeden worden. Zelfzucht moet het leven beheersen. Het is de deugd van een wijze, dat hij de kunst verstaat, zo lang mogelijk en zo intensief mogelijk te genieten.

De Nicolaiten

Genoemd in Openb. 2 :6,15, beweerden dat zij, die de kennis van God en Christus bezaten, van hun zaligheid verzekerd konden zijn, wat ook hun levenswijze was; en dat Christus voor de Zijnen een volkomen vrijheid van de Wet had verworven, zodat zij niet meer konden zondigen, noch strafbaar waren. Zij leidden een ongebonden leven, en namen, om vervolging te ontgaan, aan de afgodische offers van de heidenen deel.

Figuur C - Schema van de Herodessen.

HOOFDSTUK 5.

OVERZICHT VAN DE BIJBELSE AARDRIJKSKUNDE

\$ 1. Inleiding.

1. Bijbelse aardrijkskunde is de kennis van de aarde, voorzover die in de Bijbel wordt gegeven, en uit de Bijbel is te verkrijgen.

Overeenkomstig de aard en het doel van de Godsopenbaring, deelt de Bijbel alleen datgene aangaande de aarde mee, wat met de algemene en bijzondere Godsopenbaring in verband staat.

2. Tot de Bijbelse Aardrijkskunde in de *ruimste* zin behoort alles wat de Bijbel vermeldt van de hemel en de aarde in het algemeen. Van de landen op de aarde, hun gesteldheid en hun voortbrengselen; van zeeën, bergen enz.

Tot de Bijbelse Aardrijkskunde in engere zin worden gerekend die landen en bijzondere plaatsen, die met de belangrijkste gebeurtenissen van de Bijbelse Geschiedenis zijn verbonden; met name het land van de Bijbel: Kanaän of Palestina, het heilige land, het land van Jehova, van Immanuël.

3. De eerste landstreek, die ons in de Bijbel wordt genoemd, is *Eden*, waarin de hof gelegen was, die naar de Septuaginta (zie hoofdstuk 1, par. 5) meestal het *Paradijs* wordt genoemd.

Over de juiste ligging van het Paradijs kan niets met zekerheid worden gezegd. Alleen weten we, dat het in Azië lag, vlakbij de bekende rivieren Eufraat en Tigris, (Gen. 2 :8-14), maar het is niet met zekerheid te zeggen, of het aan de bovenloop van deze rivieren in Armenië, of aan de benedenloop, in Babylonië, moet worden gezocht. In Gen. 2 :10-14 wordt meegedeeld, dat een rivier van Eden uitging om de hof te bevochtigen, en dat deze rivier zich daarna splitste in vier armen. De eerste en tweede arm, Pison en Gihon zijn ons niet verder bekend. De derde, Hiddékel, is de Tigris, vergelijk Dan. 10 :4. En de vierde arm, Frath, is de Eufraat, zoals duidelijk blijkt uit de andere plaatsen in de Bijbel waar van deze rivier sprake is.

De kennis van de juiste ligging zou voor ons niet nuttig zijn, en zou misschien zelfs wel tot bijgelovige en afgodische verering van deze plaats kunnen leiden.

Nu het Paradijs is verzondigd en verloren, richt de Bijbel de blik van het geloof op het onverliesbaar Paradijs van God, zoals daarvan gesproken wordt in Luk. 23 :43, 2 Kor. 12 :4, Openb. 2 :7.

4. Door de zonde werden de mensen gescheiden in Vrouwenzaad en slangenzaad (Gen. 3 :15), in kinderen Gods en kinderen der mensen (Gen. 6). Deze scheiding leidde uiteraard ook tot het gaan wonen in verschillende plaatsen. Bleven de heilige geslachten in Eden, in de omgeving van het verloren Paradijs wonen, Kain ging naar het land Nod, ten Oosten van Eden, en bouwde daar de eerste stad of versterkte plaats, die hij Henoeh noemde. De snelle vermenigvuldiging van de mensen bracht echter de Sethieten en de Kainieten weer dicht bij elkaar. Dit werd de aanleiding tot de vermenging naar de geest en naar het vlees. Als gevolg daarvan is het oordeel van de zondvloed gekomen.

6. Deze verdeling van de volken en landen werd bestuurd door Gods raad aangaande de formering van Abrahams zaad tot Gods eigen volk in een eigen land, en de bestemming van Kanaän, als een middelpunt van de wereld, om voor alle geslachten een zegen te worden, Gen. 12 :1-3.

De Allerhoogste heeft “de landpalen der volken gesteld naar het getal der kinderen Israëls”, Deut. 32 :8,9.

Vanuit Kanaän zijn de joden en met hen de Schriften van het Oude Testament, eeuwen vóór Christus onder alle volken verspreid en vanuit Jeruzalem zijn de apostelen en de gelovigen naar alle windstreken uitgegaan om door het Evangelie de zegening van Abraham te brengen aan alle naties.

7. In de Bijbelse Geschiedenis treedt het eerst op: het rijk van Babel, onder de Chamiet Nimrod, die later naar Assur ging, en de steden Ninevé, Reoboth-ir, Kalah en Rezen bouwde, Gen. 10. (In Gen. 10 :11 moet in plaats van: “uit dit land is Assur uitgegaan” gelezen worden: “Uit dit land is hij (Nimrod) naar Assur gegaan”. Deze betere vertaling, ook in de kanttekeningen aangegeven, werd al door Calvijn voorgestaan. Verg. Micha 5 :5, waar Assyrië het land van Nimrod wordt genoemd).

Daarna: Ur, in Chaldea, waaruit Abraham is geroepen; Mesopotamië (Paddan-Aram, waar Nahor, de broeder van Abraham, bleef wonen; en het land Uz, waar Job leefde.

Verder het beloofde land, Kanaän, waar de aartsvaders verkeerden als in een vreemd land; Egypte, waarheen Abraham en Izaäk tijdelijk de wijk namen vanwege de honger, en waar Jakob met zijn geslacht 215 jaar in Gosen gewoond heeft; de woestijn van Arabië, waarin de Israëlieten na de uittocht uit het diensthuis 40 jaar hebben gezworven. Na de beërving van Kanaän door het volk des Verbonds treden, behalve de landen rondom het land gelegen, de landen en rijken van Assyrië, Egypte, Chaldea, Medië en Perzië, en de landen van Alexander de Grote, vooral Syrië en Egypte, op, in verband met de geschiedenis van de openbaring en van het volk van God. Totdat onder het Nieuwe Testament de gehele Romeinse wereld in aanraking komt met Palestina en met het vervulde Evangelie.

8. Aangezien tot een goed verstaan van de Bijbelse Geschiedenis het belangrijk is om enige kennis te hebben van het Heilige Land of Palestina, zullen wij ons in hoofdzaak tot dit land beperken en verder volstaan met een korte aanduiding van de andere landen in de Bijbel vermeld.

Kaart 1 - Palestina

\$ 2. Het Heilige Land.

De Bijbel doet helder uitkomen, dat Kanaän alleen door Jehova's vrijmachtige beschikking het Heilige Land en de erfenis van Zijn uitverkoren volk is geworden. Hij, Die het beloofde aan Abraham en zijn zaad, bracht Israël er in, en deelde aan elke stam een eigen gebied. Aan Israëls gehoorzaamheid hing het rustig wonen in dit goede land. Om zijn zonden werd het er uit verdreven, en in ballingschap weggevoerd. Maar Juda's overblijfsel keerde door Gods ontferming terug in het land van de vaders, en naar Gods belofte, werd Juda's Zoon hier geboren, Gen. 49 :10, Micha 5 :1,2.

De Messiasverwerping bracht echter het oordeel van de verwoesting over deze heilige erve, en het oordeel van de verstrooiing over Gods oude volk. Hierom is de geschiedenis van dit land heel nauw verbonden met de geschiedenis van de Godsopenbaring.

A. NATUURKUNDIGE GESTELDHEID.

1. *Namen*

Dit land draagt verschillende namen:

Kanaän, Gen. 11:31, naar Kanaän, de vierde zoon van Cham, wiens nakomelingen zich in dat land aan de westkant van de Jordaan hebben gevestigd, Gen. 10 :6,19.

Anderen zijn van mening dat deze naam, die nederland of laagland betekent, de danken zou zijn aan de naar de zee afdalende ligging van het land.

Het beloofde land, naar de belofte aan Abraham, Gen. 12 :7 en Hebr. 11 :9.

Het land van de Hebreëen, Gen. 40 :15, naar Abraham, die de bijnaam "de *Hebreeër*" heeft, òf omdat hij afstamde van Heber de kleinzoon van Sem, òf omdat hij van de overkant van de Eufraat gekomen was (Hebreeër = overtrekker, man van de overkant), Gen. 11 :14,16; 40 :15.

Het land *Israël*, 1 Sam. 13 :6, naar Jakob, die na Gods worsteling met hem, deze naam ontving, Gen. 32 :28.

Palestina of *Filistea*, het land van de Filistijnen; deze naam werd eerst alleen gegeven aan dat gedeelte van de zee kust, dat door de Filistijnen bewoond werd, maar later, vooral door andere volken, aan het gehele land.

Judea of *het Joodse land*, naar de stam van Juda, die sinds de terugkeer uit de Babylonische ballingschap optrad als vertegenwoordiger van het gehele volk.

Het Heilige Land, Zach. 2 :12, een naam vooral na de Kruistochten bij christenen in gebruik genomen.

2. Ligging.

Gelegen in Azië, was het land ten Noorden begrensd door de met sneeuw bedekte bergen Libanon en Anti-Libanon; ten Oosten door de Syrisch-Arabisch zandwoestijn; aan de Zuidkant door het steenachtig Arabië en aan de Westzijde door de Middellandse Zee.

Vroeger dacht men, dat Palestina door deze ligging van alle landen vrijwel afgesloten was en daardoor vrij bleef van vreemde invloeden. Deze mening is echter niet juist. Israël kwam voortdurend met de omwonende volken in aanraking en leven met het cultuurleven van die tijd mee, soms in die mate dat het zijn eigenaardig karakter als volk van de HEERE dreigde te verliezen.

Als bewijs dat Palestina niet afgesloten van andere volkeren was, behoeft er slechts op gewezen te worden, dat de grote verkeersweg van Centraal-Azië naar Egypte dwars door het land heen liep.

Toen Alexander de Grote, en later de Romeinen bovendien overal verkeerswegen aanlegden, lag er geen land zo geschikt, om de blijde boodschap van het heil in Christus te doen uitgaan over de gehele aarde, omdat het als het ware het middelpunt vormde van de oude wereld, nl. van Azië, Afrika en Europa.

3. Grootte.

Naar de belofte aan Abraham, Gen. 15 :18-21, (vergelijk Gen.13 :14-18, Num. 34 :5), zou het land zich uitstrekken “van de rivier van Egypte tot aan de grote rivier, de rivier Frath (de Eufraat)”.

Volgens velen moet bij “de rivier van Egypte” aan de *Nijl* worden gedacht; dan zou Gods oude volk het land in die volle omvang nooit hebben bezeten. Anderen denken hier aan de “beek van Egypte”, een meestal droge stroombedding, ongeveer op 13 uur afstand (lopen) van Gaza, aan de *Wadi el Arish*, die Palestina scheidt van Egypte.

Hiervoor pleiten ook de gegevens in 1 Kon. 4 :21,24.

Reeds de kanttekenaren wijzen als “de rivier van Egypte” niet de Nijl aan, maar “de rivier Sichor, welke Egypte van Kanaän scheidt, Num. 34 :5, Joz. 13 :3, 1 Kron. 13 :5”.

Vast staat, dat welke betekenis er ook aan “de rivier van Egypte” wordt gegeven, dat Jozua en zijn opvolgers niet die uitgestrektheid veroverd hebben als door de belofte was aangegeven. Saul, David en Salomo hebben de grenzen uitgezet. Is met “de rivier van Egypte” de bovengenoemde *Wadi el Arish* bedoeld, dan werd onder Salomo de in de belofte gestelde grens bereikt, want zijn heerschappij strekte zich uit van Tifsah in het noordoosten tot Gaza in het zuidwesten, 1 Kon. 4 :24.

De *lengte*, van de stad Dan in het noorden tot Berseba in het zuiden, Richt. 20 :1, 1 Kon. 4 :25, bedroeg ruim 50 uur lopen; de *breedte* was verschillend: van 10 uur in het noorden tot 25 uur lopen vanuit het zuiden.

Het land had een oppervlak van ongeveer 530 vierkante mijlen (ca. 785 vierkante km), en was dus zo groot als Nederland, zonder de provincies Zeeland en Limburg.

4. Bergen.

In Galilea:

Twee evenwijdige bergketens, t.w. de Libanon, 3000 m. hoog, en de Anti-Libanon, met als hoogste top de Hermon, 2750 m. hoog, door de Sidoniers Sirjon en door de Amorieten Senir genoemd, Deut. 3 :8,9; 1 Kron. 5 :23; Ps. 89 :13; 133 :3).

De naam Libanon of wit gebergte, is aan deze bergketen gegeven, niet wegens de eeuwige sneeuw, die op de toppen ligt, maar om de witte krijt- en kalksteen waaruit deze bergen bestaan, die een voortreffelijke bouwstof opleveren voor het bouwen van paleizen en voorname gebouwen;

het Galilese gebergte, een voortzetting van de Libanon, waartoe behoren de bergen van Nazareth, Luk. 4 :29, de berg van de Zaligsprekingen, in de omgeving van Tiberias, waar Jezus waarschijnlijk de Bergrede, Matth. 5 - 7 uitsprak;

de berg Thabor, bekend door de overwinning van Balak op Sisera, Richt. 4 :6,12,14; (dat de Thabor de berg van de verheerlijking zou zijn geweest, Matth. 17, is niet zeker).

In Samaria:

Het gebergte van Efraïm, met twee uitlopers in het Noorden: Het gebergte Karmel, bekend om zijn vruchtbaarheid, Jes. 35 :2, (Elia en de Baälpriesters, 1 Kon. 18), en het gebergte van Gilboa (in Galilea; dood van Saul en Jonathan, 1 Sam. 31) Verder zijn er de afzonderlijke toppen van het gebergte van Efraïm: de Ebal en de Gerizim, ten zuiden van Sichem, Deut. 11 :29; 27 :12,13; Joz. 8 :33v. en de berg Salmon, Richt. 9 :48.

In Judea:

Het gebergte Gaäs, Joz. 24 :30, een uitloper van het gebergte Efraïm naar het westen; de Quarantania, zo genoemd naar het veertigdaagse vasten van Jezus, ten noordwesten van Jericho;

Het gebergte van Juda, een bergketen die zich uitstrekt tot de zuidgrens. Op twee uitlopers van dit gebergte is Jeruzalem gebouwd. De hoogte, waarop vanouds de stad Salem, dat is vrede (Gen. 14 :18) gebouwd was, draagt geen speciale naam. "Rondom Jeruzalem zijn bergen", zie Ps. 121 :1, 125 :2, o.a. de berg Sion, waarop de burcht van de Jebusieten, later de burcht van David stond, en Moria, of de Tempelberg, waarop Salomo de tempel gebouwd heeft.

In het oosten van Juda ligt de Olijfberg.

In het Overjordaanse, dat helemaal een bergland is, vindt men een 1800 meter hoge schutsmuur tegen de golvende vlakte van de Syrische woestijn;

In het noordoosten ligt het gebergte Haran;

Meer naar het westen: het gebergte van Basan, Ps. 68 :16,17.

Ten zuiden van Basan ligt het gebergte van Gilead.

In het zuidwesten het gebergte Abarim, waarvan een berggroep de Nebo vormt, met de hoogte van Pisga, Deut. 34 :1-6.

De bergen van Palestina hadden veel spelonken, die deels door de natuur, en deels door mensenhand waren gevormd. De meest bekende zijn:

- De spelonk van Makkeda, Joz. 10 :10;
- De spelonk van Adullam, bij Hebron, 1 Sam. 22 :1;
- De spelonk van Engedi, 1 Sam. 13 :6; 24 :4,8,9.

5. Dalen, vlakten en woestijnen.

Langs en tussen de bergen van Palestina liggen vlakten en dalen.

De voornaamste vlakten zijn: De vlakte van Akko of Ptolemais ten Noorden van de Karmel, waartoe ook behoort de vlakte van Jizrieël, ingesloten door de gebergten Karmel en Gilboa, vroeger het aangewezen slagveld van Israël, Richt. 4 -7, 1 Sam. 29, 1 Kon. 20, 1 Kon. 21, Hos. 1 :5.

De vlakte van Saron, die loopt vanaf de Karmel langs de Middellandse Zee, tot aan het Zuiden van het land, ongeveer tot Joppe (Jafo).

De vlakte van Sjefela, het verdere kustland tot de zuidgrens.

Van de dalen moeten worden genoemd:

Het Jordaandal, een diepe aardkloof, lopend van het meer Semachonitis tot aan de Dode Zee; het zuidelijk deel wordt door verschillende namen onderscheiden: de vlakke velden van Jericho, 2 Sam. 2 :29, ten westen van de Jordaan, en de vlakke velden van Moab, Deut. 34 :1, ten oosten van de Jordaan.

De dalen, die Jeruzalem van de omringende bergen afsluiten, o.a. het Kedrondal, aan de voet van de Tempelberg, waarvan het noordelijk deel den naam draagt van het dal van Josafath; het dal van Hinnom, Joz. 15 : 8; 18: 16, 2 Kron. 28 :3; 33 :6, Neh. 11 :30, Jer. 32 :35, waarin de hoogten van Tofeth, op welke in de dagen van Israëls verval kinderen werden geofferd, 2 Kon. 23 :10, Jer. 7 :31,32; 19 :2,6. [van Ge-hinnom (= dal van Hinnom) is het Griekse woord gehenna afgeleid, dat in het Nieuwe Testament wordt gebruikt voor hel, de plaats van de verlorenen].

Verder het dal van Ajalon, Joz. 10 :12, het Eikendal, 1 Sam. 17 :2, het dal van Achor, Joz. 7 :24, Hos. 2 :14.

De woestijnen in het joodse land waren niet zozeer, woeste uitgestrekte zandvlakten, maar meer eenzame grasvlakten, zonder bronnen en zonder water, voor bebouwing en bewoning ongeschikt. In oasen, waar bronnen het wonen mogelijk maakten, werden steden en dorpen gevonden. De belangrijkste woestijnen waren:

Die van Berseba, ten zuiden van die stad, Gen. 21 :14;

De woestijn van Juda, met als onderdelen de woestijn van Thekoa, en ten zuiden daarvan de woestijn van Jeruel, van Engedi, van Zif en van Maon, bekend uit de geschiedenissen van David en Josafat, 1 Sam. 23 :24,25; 2 Kron. 20 :2,16,20;

De woestijn van Jericho, berucht om haar onveiligheid, Luk. 10 :25-37;

Die van Beth-Aven, Joz. 18 :12, ten oosten van Beth-El;

Die van Gibeon, 2 Sam. 2 :24;

Die van Kedemoth, grenzend aan de woestijn van Arabië, Deut. 2 :26.

6. Rivieren, meren, zeeën.

De voornaamste rivier is de *Jordaan*, die uit drie bronnen, welke alle op de Hermon ontspringen, ontstaat. De Jordaan stroomt van het Noorden naar het Zuiden en verdeelt het land in twee ongelijke delen. Deze rivier heeft vele grotere en kleinere watervallen, zodat ze niet overal bevaarbaar is . Op de plaatsen waar de rivier op haar smalst is, trok men haar

over door veren, Richt. 3 :28; 12 :5,6, 2 Sam. 17 :22. Zij neemt in haar loop vele beken op, o.a. de Krith, 1 Kon. 17 :3,5; de Jabbok, Gen. 32 :22; Joz. 12 :2; Richt. 11 :13,22; de Arnon, Num. 21 :14, 2 Kon. 10 :33, de Zered, Num. 21 :12; de beek Kidron, 2 Sam. 15 :23, Joh. 18 :1, die ten oosten van Jeruzalem ontspringt in het dal Kedron, en eindigt in de Dode Zee.

Er zijn drie meren:

- a) Het meer Semachonitis of Hoelémeer, door velen ten onrechte aangezien voor de wateren van Merom, Joz. 11 :5, die waarschijnlijk gezocht moet worden in Noord-Galilea, in de omgeving van de stad Merom.
- b) Het Meer van Galilea, of meer van Genesareth, ook wel de zee van Tiberias of zee van Galilea genoemd, Matth. 4 :18; Mark. 7 :31; Luk. 5 :1; Joh. 21 :1, erg visrijk, en omgeven door vruchtbare heuvels en lieflijke dalen.
- c) De Dode Zee, op de plaats waar vroeger de steden Sodom, Gomorra, Adama, Zeboïm en Bela lagen.

Zij wordt zo genoemd, omdat in dit water, dat 5 keer zo zout is als gewoon zeewater, geen vis kan leven en omdat ook de omgeving van de Dode Zee geheel onvruchtbaar is.

Eigenlijke zeeën bezit het land niet, maar de hele westkust is gelegen aan de Middellandse Zee, ook wel de grote zee, de achterste zee en zee van de Filistijnen genoemd.

7. Luchtgesteldheid.

De luchtgesteld is gematigd warm, hoewel door de wisseling van bergen en dalen, Deut. 11 :11, 1 Kon. 20 :23,28 de temperatuur op verschillende plaatsen nogal ongelijk is. Op de Libanon en de Anti-Libanon is het koud; de sneeuw verdwijnt er nooit. Maar in het Jordaandal, waar de bergen de wind tegenhouden, is het soms ondragelijk heet.

De *jaargetijden* worden vooral bepaald door de droogte en door de regen. Het droge jaargetijde, waarmee de zomer samenvalt, loopt van mei tot half oktober. In deze periode regent het zelden. De dauw, die in de kustvlakte het sterkst is, brengt wel enige bevochtiging, maar kan niet voorkomen dat in de maand september de grond soms gescheurd is door de droogte met kloven van een handbreed.

Het regenseizoen - de winter - loopt van half oktober tot april en wordt ingedeeld in drie perioden:

- 1) dat van de vroege regen, in oktober, die maar enkele dagen aanhoudt, maar voldoende is om de grond te doorweken en geschikt te maken voor het de veldarbeid;

- 2) dat van de winterregen, die in de loop van november begint, en vaak acht dagen achtereenvolgens valt, en overal de regenbakken vult;
- 3) dat van de spade (= late) regen, die het graan tot rijpheid brengt.

De Heilige Schrift kent slechts twee jaargetijden: zomer en winter, Gen. 8 :22.

Van de lente en de herfst, de tijden aan het begin en aan het einde van het droge seizoen, spreekt zij zelden.

De winden, die uit het westen en zuidwesten waaien, brengen regen, de oostenwind brengt droogte aan. De hete woestijnwinden, de Sirokko, die uit het zuidwesten waait, en de Samoem, die uit het zuidoosten waait, zijn met hun verzengende adem schadelijk, soms dodelijk voor mens en dier.

8. Bodemgesteldheid en voortbrengselen.

Palestina was eens één van de vruchtbare landen van de wereld. Het wordt genoemd “een goed en ruim land, vloeiende van melk en honing”, Ex. 3 :8, Num. 13 :27; “een land van waterbeken, fonteinen en diepten, van tarwe, gerst, wijnstokken, vijgebomen en granaatappelen, van olierijke olijfbomen en van honing”, Num. 13 :23; Deut. 8 : 7-9; 2 Kon. 18 :32; Jes. 36 :17. De bergen en de bossen boden er heerlijke weilanden voor de kudden.

Wouden en bossen waren er in Israël niet veel. In de Heilige Schrift vinden we genoemd: het woud van Efraïm, 2 Sam. 18 :6; het woud van Chereth, 1 Sam. 22 :5; de eikenbossen van Mamré, bij Hebron, Gen. 14 :13; het eikenwoud van Basan, Jes. 2 :13, Zach. 11 :2.

Wat de *voortbrengselen* betreft, van de *graansoorten*, die bij ons bekend zijn, komen in het Oude Testament rogge en haver niet voor; wel gerst, tarwe, spelt en gierst.

Ook was het land zeer geschikt voor allerlei *moeskruiden*, als koriander, dille, munt en komijn, meloenen, mosterdplanten enz. Men vond er ook veel *boomvruchten*, zoals druiven, vijgen, olijven, dadels, amandelen, granaatappelen, noten en moerbeziën.

Behalve vruchtbomen trof men er aan: eiken, cederbomen, oleanders, cypressen, wilgen en platanen. Het hout van de acacia, ook wel sittimhout genoemd, diende voor de bouw van de Tabernakel. Van veel soorten van struiken werden de fijnste specerijen gemaakt tot de dienst van God, of voor eigen gebruik, Ex. 30 :34-38, bijvoorbeeld de hars leverende stacte(= oniche), de balsemstuik, de welriekende, altijd groene, geneeskrachtige bessen dragende mirt, en de dudaïm, Gen. 30 :14-16.

Het *dierenrijk* bevatte een grote verscheidenheid.

Roofdieren: leeuwen, beren, wolven, luipaarden (panters), hyena's, vossen en jakhalzen.

Huisdieren: schapen, geiten, runderen, kamelen en ezels.

Veel vogels worden in de Schrift niet genoemd. Behalve verschillende soorten gieren moesten voor onreine vogels gehouden worden: de arend, havik, zeearend, kraai, nachtuil, koekoek, sperwer, steenuil, duikertje, schuifuit, kauw, roerdomp, pelikaan, ooievaar, reiger, hop en de vleermuis, Lev. 11 :13-20.

Tot voedsel van de mens dienden kippen, kwartels, veldhoenders (patrijzen), duiven.

De voortbrengselen aan delfstoffen waren de stenen en gesteenten van basalt, kalk, krijt en het steenzout en de metalen ijzer en koper.

B. DE STAATKUNDIGE GESTELDHEID.

1. Oudste bewoners.

Van de alleroudste bewoners van Kanaän worden genoemd:

De *Refaiten*, een geslacht van reuzen, dat vooral ten oosten van de Jordaan moet hebben gewoond, Gen. 14 :5.

De *Zuzieten*, (misschien dezelfde als de Zamzummiëten, die vroeger het land Ammon bewoonden), Gen. 14 :5, Deut. 2 :10,11.

De *Enakieten*, ook een volk van reuzen, dat het bergland van Juda, vooral de streek van Hebron, bewoonde, Num. 13 :22,28; Deut. 1 :28; 2 :10; Joz. 11 :21; 14 :12 en 15; 15 :13 v.; Richt. 1 :10,20.

Al deze volksstammen werden verdrongen of uitgeroeid door de *Kanaänieten*. In het oosten was Og, de koning van Basan, nog een laatste vertegenwoordiger in Mozes' tijd. Deut. 3 :11; Joz. 12 :4; 13 :12. Bij de komst van Abraham in Kanaän moeten echter de Kanaänieten zich al geruime tijd daar gevestigd hebben, want hun ongerechtigheid was reeds groot geworden, Gen. 12 :6; 15 :16.

De Kanaänieten waren afstammelingen van Kanaän, Chams jongste zoon. Kanaän had elf zonen, waarnaar elf volksstammen genoemd zijn. Hiervan vestigden zich er vijf in Kanaän, nl.

De *Hethieten*, Gen. 10 :15, die in de 14de tot de 12de eeuw vóór Chr. in Klein-Azië en Syrië een machtig rijk bezaten, machtiger dan Egypte en Babylonië. Een tak van deze stam schijnt zich reeds vroegtijdig in Kanaän te hebben gevestigd, vooral in de streken van Hebron, Gen. 23 :2 v.; 26 :34, Num. 13 :29, Joz. 1 :4.

De *Jebusieten*, Gen. 10 :16, de oorspronkelijke bevolking van Jeruzalem, toen Jebus geheten, Joz. 15 :63; 18 :28, Richt. 1 :21; 19 :11, 2 Sam. 5 :6 v. en van het omringende bergland, Num. 13 :29, Joz. 11 :3;

De *Amorieten*, Gen. 10 :16, bewoners van het bergland ten westen en vooral ten oosten van de Jordaan, Gen. 14 :7,13; Num. 21 :13-26, Deut. 3 :8; Richt. 1 :34-36, 11:13.

De *Girgasiëten*, Gen. 10 :16, Deut. 7 :1, ten westen van de Jordaan, Joz. 24 :11;

De *Hevieten*, Gen. 10 :17, in het midden, Joz. 9 :7, 11:19, en in het noorden van het land, Joz. 11 :3; Richt. 3 :3.

Van de overige volken vestigden zich de Sidoniers, Gen. 10 :15; 1 Kon. 16 :31, Jes. 23 :2v.;

De Arkieten, Gen. 10 :17; 1 Kron. 1 :15; de Arvadiëten, Gen. 10 :18, 1 Kron. 1 :16, de Zemariëten, Gen. 10 :18, 1 Kron. 1 :16, in Foenicië, en de Hamathiëten, Gen. 10 :18, 1 Kron. 1 :16, aan de Orontes.

Verder behoorden tot de bevolking van het oude Kanaän:

- De Filistijnen, nakomelingen van Mizraïm, zoon van Cham, Gen. 10 :14, die eerst het eiland Kreta (Kafthor) bewoonden, en zich later vestigden in het zuidwesten van het land, aan de oever van de Middellandse Zee.
- De Fereziëten, Gen. 15 :20, Ez. 3 :8, waar de woonplaats niet met zekerheid is aan te geven.
- De Kenieten, een nomadenstam in het noorden van Arabië, verwant aan de Midianiëten. In de tijd van Abraham woonde een tak van deze stam reeds in het land, Gen. 15 :19. Hobab, de zwager van Mozes, Num. 10 :29, Richt. 4 :11, was een Keniet en zijn geslacht sloot zich bij Israël aan.
- De Keniziëten, Gen. 15 :19, een volksstam, aan de westkant van de Jordaan.
- De Kadmoniëten, Gen. 15 :19, vermoedelijk ten oosten van de Jordaan.

Van de aangrenzende volken, waarmee Israël in voortdurende, en niet zelden vijandelijke aanraking kwam, moeten nog worden genoemd:

- De Ammoniëten en de Moabiëten, die afstamden van de dochters van Lot, ten oosten van de Dode Zee.
- De Edomiëten, nakomelingen van Ezau, ten zuiden, op het gebergte Seir, waar zij de Horieten verdreven, Gen. 14 :6, Deut. 2 :12;
- De Amalekiëten, nakomelingen van Amalek, kleinzoon van Ezau, ten zuiden van het land, en in de woestijn Sinaï.

- De Midianieten, nakomelingen van Abraham en Ketura, die na eerst in de Arabische woestijn gewoond te hebben, zich later vestigden in het zuidelijkste deel van het Overjordaanse land.
- De Syriërs, ten Noordoosten, bij de Anti-Libanon.

2. Loop van de bevolking.

In de tijd van de aartsvaders was, naar men meent, het land niet dicht bevolkt.

Toen de kinderen Israëls het in bezit namen, moet hun aantal ca. 2,5 miljoen zijn geweest, gezien het feit dat bij het vertrek uit Egypte het aantal strijdbare mannen 600.000 bedroeg. Volgens de volkstelling van David waren er toen 1,3 miljoen strijdbare mannen, 2 Sam. 24 :9, wat een bevolking oplevert van 5 à 6 miljoen.

Tijdens en na Christus moet het bevolkingscijfer veel hoger zijn geweest, al is de bewering van Flavius Josefus, dat er toen 10 miljoen mensen in het land wonen wel wat ongeloofwaardig.

Flavius Josefus, geb. 37 na Chr., voerde tijdens de opstand van de joden in 66 het opperbevel in Galilea, hij werd gevangen genomen, en leefde later als vrijgelatene en vriend van Titus te Rome, waar hij zijn werken over de joden en de joodse geschiedenis schreef.

Rest van de paragraaf achterwege gelaten. Is niet meer actueel!

3. De verdeling van het land.

Na de verovering door Jozua werd het land naar Gods bevel onder de twaalf stammen verdeeld.

Op hun uitdrukkelijk verzoek kregen Ruben, Gad en de helft van de stam van Manasse, Num. 32 :4,16,17,33,34, het land ten oosten van de Jordaan. Het land ten westen van de Jordaan werd de woonplaats van de overige stammen, nl.:

In het Noorden: Aser, Naftali, Zebulon en Issaschar;

In het Zuiden: Juda, Benjamin, Simeon en Dan;

In het midden: Efraïm en de andere helft van Manasse.

Aangezien Jozef een dubbel erfdeel kreeg, en zijn zonen Manasse en Efraïm elk voor een stam golden, waren er eigenlijk 13 stammen. Levi, de priesterstam, ontving echter geen afzonderlijk erfdeel, maar 48 steden, die door het gehele land verspreid waren en Levietensteden of Vrijsteden werden genoemd.

Onder Saul, David en Salomo breidde het rijk zich aanzienlijk uit, maar bleef de oorspronkelijke stammenverdeling bestaan.

Onder koning Rehabeam werd het rijk in tweeën gescheurd:

- a) Het koninkrijk van *Juda*, bestaande uit de stam Juda en het zuidelijk gedeelte van Benjamin, en ook de gedeelten van Simeon en Dan, die door Juda waren ingesloten, 1 Kon. 12 :19,20, 2 Kron. 11 :10,12, 1 Kon. 1 :9. De hoofdstad van Juda was Jeruzalem;
- b) Het koninkrijk van *Israël*, naar de belangrijkste stam ook wel Efraïm genoemd, bevatte de overige stammen. De hoofdstad hiervan was eerst Sichem, later Tirza, en sinds koning Omri: Samaria.

Onder de heerschappij van de Syriërs en onder die van de Romeinen in de tijd van de Heere Jezus, was het land in 4 delen of provincies verdeeld.

Het land was daar voor onder de heerschappij van de Perzen geweest, 430-330 vóór Chr. Daarna zeven jaar onder Griekse, 330-323. Daarna kwam het onder de macht van Egypte, 323-200. Daarna werd het land onderworpen aan de Syriërs, 200-170. De joden vochten zich vrij onder de Makkabeën, en zijn toen honderd jaar geregeerd door vorsten uit dit geslacht. Bij een broedertwist werden de Romeinse troepen te hulp geroepen, met dit gevolg, dat in 63 vóór Chr. Palestina bij het Romeinse Rijk werd ingelijfd.

In deze tijd was het land in 4 provincies verdeeld, te weten:

- a) *Galilea*, de noordelijkste provincie, een van de mooiste en vruchtbaarste, verdeeld in Opper-Galilea, bevattend de stammen Naftali en Aser, en Neder-Galilea, bevattend de stammen van Zebulon en Issaschar. Hier heeft de Zaligmaker de langste tijd van Zijn leven op aarde gearbeid en de meeste wonderen gedaan.
De inwoners van Galilea werden door de overige joden met minachting behandeld, omdat zij zich met de omwonende heidenen vermengd hadden.
De Galileërs waren te herkennen aan hun eigenaardig dialect, Matth. 26 :73.
- b) *Samaria*, dat het voormalig grondgebied van de stam van Efraïm en van de halve stam van Manasse besloeg. Het werd bewoond door vroegere heidenen, die Esarhaddon, de koning van Assyrië, er heen had gezonden, om het land te bewonen en te bebouwen. Deze mensen vermengden zich met de overgebleven inwoners van

Israël en namen de godsdienst van Israël gedeeltelijk over. Deze Samaritanen bouwen hun tempel op de berg Gerizim, die in de Makkabeese oorlog verwoest werd.

Omdat deze bewoners uit de vermenging zijn ontstaan, werden ze door de joden onrein geacht, en omdat ze zich voor ware afstammelingen van Jakob uitgaven, bitter gehaat door de joden.

- c) *Judea*, de zuidelijkste provincie, die het grondgebied van de stammen Juda, Simeon, Dan en Benjamin bevatte, en waarbij ook Idumea gerekend werd.
- d) *Het Overjordaanse*, gelegen ten oosten van de Jordaan, ook wel Perea genoemd. Hiertoe behoorden: Dekapolis, het land van de 10 steden, Matth. 4 :25; Mark 5 :20; het land der Gadarenen/Gergesenen, Matth. 8 :28; Mark. 5 :1; Luk. 8 :26; de delen van het oude Basan: Gaulanites, Trachonitis, Auranitis, en Iturea, genoemd naar Jetur, Gen. 25 :15.

4. Belangrijkste steden en plaatsen.

De *vrijsteden* waren zes in getal. Ten westen van de Jordaan lagen *Kedes*, in Galilea; *Sichem*, in Samaria; *Hebron*, in Judea; ten oosten van Jordaan: *Bezer*, in de woestijn; *Ramoth*, in Gilead; *Golan*, in Basan.

In *Galilea*:

- Abdon, levietenstad in Aser, Joz. 21 :30, 1 Kron. 6 :74;
- Acco, aan de Middellandse Zee, Richt. 1 :31, later Ptolemais genoemd, Hand. 21 :7;
- Bethsaïda, geboorteplaats van de discipelen, Andreas, Petrus en Filippus;
- Chorazin, in de directe omgeving van Bethsaïda; over deze beide plaatsen, alsook over Kapernaüm, sprak de Heere Jezus eenmaal het vreselijk “wee u” uit, Matth. 11 :21, Luk. 10 :13,15;
- Dan, de noordelijkste stad van het land, Joz. 19 :47, waar later Jerobeam één van de gouden kalveren plaatste;
- Endor, woonplaats van de tovenares, door Saul bezocht, 1 Sam. 28 :7;
- Kana, waar Jezus Zijn eerste wonder deed, Joh. 2 :1;
- Kapernaüm, bekend als de woonplaats van de Heere Jezus;
- Kedes, de meest noordelijk gelegen vrijstad;
- Magdala, in de landstreek Dalmanutha, Matth. 15 :39, geboorteplaats van Maria Magdalena;

- Naïn, Luk. 7 :11-15;
- Nazareth, Luk. 1 :26;
- Sunem, Joz. 19 :18, 1 Kon. 1 :3; 2 Kon. 4 :8;
- Tiberias, gebouwd door Herodes Antipas, en genoemd naar keizer Tiberius.

In *Samaria*:

- Baäl-Hazor, 2 Sam. 13 :23;
- Beth-San, 1 Sam. 31 :10;
- Dothan, waar Jozef door zijn broers verkocht werd, Gen. 37 :17;
- Enon, aan de Jordaan, waar Johannes doopte, Joh. 3 :23;
- Jizreël, de residentiestad van verschillende koningen van Israël, 2 Sam. 2 :9, 1 Kon. 18 :45; 21 :1;
- Meggido, waar Ahazia en Josia, twee koningen van Israël, het leven verloren;
- Ofra, geboorteplaats van Gideon;
- Salim, waar Johannes ook doopte;
- Samaria, door Omri gebouwd, 1 Kon. 16 :24, twee eeuwen lang de residentiestad van de koningen van Israël;
- Sichem, later Sichar genoemd, Gen. 12 :6, 1 Kon. 12 :1, Joh. 4 :5;
- Tirza, de residentiestad van de koningen van Israël, voordat Samaria gebouwd was, 1 Kon. 15 :21,33; 16 :6-23.

In *Judea*:

Jeruzalem, de hoofdstad, reeds in de tijd van Abraham als Salem bekend, Gen. 14 :18.

Toen David dit op de Jebusieten veroverde, was het de vesting Jebus, omdat Jeruzalem op bergen gebouwd was, sprak men van een “opgaan naar Jeruzalem”.

In de onmiddellijke omgeving van Jeruzalem bevonden zich veel merkwaardige plaatsen. Ten oosten van Jeruzalem: de Olijfberg, en aan de voet daarvan de hof van Gethsémané, over de beek Kedron; aan de noordoosthelling van die berg, op weg naar Jericho, een half uur van Jeruzalem, Bethfagé, en iets verder Bethanië, Luk. 19 :29, Mark 11 :1,11,12; ten noorden van de stad: de heuvel Golgotha.

Verder:

- Ai, bekend uit Jozua's geschiedenis;
- Ajalon, Joz. 10 :12;
- Anathoth, 2 Sam. 23 :27, Jer. 1 :1;
- Berseba, één van de oudste steden van Kanaän; Gen. 21 :25-32, 22:19; 26 :15-35;
- Beth-El, waar eens Abraham woonde en Jakob droomde, Gen. 28 :1 v;
- Bethlehem, bijgenaamd Efratha, ook de stad Davids genoemd, als de plaats van zijn geboorte, Gen. 35 :16,19, Micha 5 :1, Luk. 2 :4;
- Cesarea, de residentie van de Romeinse landvoogden, Hand. 9 :30; 10:1; 21 :8;
- Emmaüs, 2 uur lopen ten noordwesten van Jeruzalem, Luk. 24 :13;
- Engedi, 1 Sam. 24 :1; 2 Kron. 20 :2;
- Gerar, Gen. 20 :1;
- Gibeon, Joz. 9 :3 en 17; 10 :1 vv.; 2 Sam. 2 :12-32; 1 Kron. 16 :39; 21 :29;
- Gilgal, Joz. 4 :20;
- Hebron, één van de vrijsteden, was gedurende 7 jaar de residentie van David, Gen. 13 :18; 23 :2-10; 35 :27, 2 Sam. 4 :12;
- Horma, Num. 21 :1-3, Joz. 12 :14, Richt. 1 :17, 1 Sam. 30 :30;
- Jericho, de eerste stad die door Israël werd ingenomen;
- Joppe, Juda's enige havenplaats, ook wel Jafo genoemd, Joz. 19 :46, 2 Kron. 2 :16, Jona 1 :3, Hand. 9 :36,43;
- Kirjath-Jearim, Richt. 18 :12, Joz. 15 :9, 1 Sam. 6 :21;
- Lydda, 1 Kron. 8 :12 ("Lod" is het huidige Lydda), Hand. 9 :32,35;
- Nob, 1 Sam. 21,22;
- Rama of Ramthaïm Zofim, later Arimathea genoemd, 1 Kon. 15 :17; 2 Kron. 16 :1-6, Jer. 40 :1, Matth. 2 :18; 27 :57;
- Silo, Joz. 18 :1, 1 Sam. 3 :21, 4 :4;
- Thekoa, 2 Sam. 14;
- Ziklag, gewoonlijk in de macht van de Filistijnen, 1 Sam. 27 :6; 30 :14,26.
- In het westen, naar de zeekant, lagen de 5 belangrijkste steden van de Filistijnen: Gaza, Askalon, Asdod, Gath en Ekron.

In het *Overjordaanse*:

- Beth-abara, Richt. 7 :24. Dit is waarschijnlijk niet hetzelfde als het op de kaart aangegeven Beth-abara, waar Johannes doopte en predikte; de meeste handschriften hebben in Joh. 1 :28 *niet* Beth-abara, maar *Bethania*, welk dorpje dan aan gene zijde van de Jordaan gelegen moet hebben, en dus niet verward moet worden met het Bethanië, dat nabij Jeruzalem lag. Het overjoraaanse Bethania houden sommigen voor hetzelfde als Betonim uit Joz. 13 :26.

- Bethsaïda, Mark. 8 :22, Luk. 10 :13;
- Bezer, één van de vrijsteden, Joz. 20 :8;
- Cesarea-Fillipi, Matth. 16 :13, Mark. 8 :27;
- Dekapolis, het land van de 10 steden, waartoe behoorden Gadara, Gamala en Pella, naar welke laatstgenoemde plaats de christenen vluchtten vóór de oorlog van 66 na Chr.;
- Golan, één van de vrijsteden, Deut. 4 :43, Joz. 20 :8;
- Hesbon, de hoofdstad van Sihon, de koning van de Amorieten, Num. 21 :25 v.;
- Jabes, Richt. 21 :8-14, 1 Sam. 11 :1-10, 31 :8-13;
- Lodebar, 2 Sam. 9 :4,5;
- Macherus, een zeer sterke vesting uit de tijd van de Hasmoneën, waar Herodes Johannes de Doper gevangen liet zetten en onthoofden; ook de laatste plaats waar de joden zich staande hielden (tot 72 na Chr.);
- Mahanaïm, Gen. 32 :2;
- Pniël, Gen. 32 :30, 1 Kon. 12 :25;
- Rabba (Rabat Ammon), 2 Sam. 12 :27, Jer. 49 :2,3;
- Ramoth, in Gilead, één van de vrijsteden, 2 Kon. 8 :28; 9 :14;
- Sukkoth, Gen. 33 :17; Richt. 8 :15-17; 1 Kon. 7 :46.

\$ 3. Andere landen, in de Bijbel vermeld.

A. LANDEN BUITEN EUROPA

1. Landen in Azië

a. FENICIË, gelegen ten westen van de Libanon en van Galilea, aan de oever van de Middellandse Zee, werd bewoond door waarschijnlijk Semitsche volksstammen, die zich door handel, zeevaart en industrie onderscheidden van de andere volksstammen. In het Oude Testament worden ze gewoonlijk Sidoniërs genoemd.

De voornaamste steden zijn:

Sidon, de oudste stad, Gen. 10 :15,19, was aan de stam van Aser toegewezen door het lot, Joz. 19 : 28, maar deze heeft ze nooit in bezit genomen, Rich. 1 :31, als bewijs dat de vervulling van de belofte gebonden bleef aan de voorwaarde, door God gesteld en door het volk niet geheel vervuld, Deut. 11 : 22-24.

De naam van deze machtige stad werd ook aan heel het land gegeven.

Tyrus was destijds de grootste koopstad van de gehele wereld en dreef haar handel tot in alle delen van de toen bekende aardbodem, 2 Sam. 24 :7; Jes. 23 :1,8; 1 Kon. 5:1; 7:13,14;

9 :10-14; Ez. 26-28.

Zarfat of Sarepta, tussen Tyrus en Sidon, 1 Kon. 17 :9-24.

b. SYRIË, in de Bijbel *Aram* genoemd, werd begrensd in het noorden door het Taurische gebergte; ten oosten door de Eufraat ten Westen door de Middellandse Zee, aan de zuidkant door Palestina.

De belangrijkste steden zijn:

Antiochië, aan de rivier *Orontes*, de voorhaven Seleucië, moedergemeente van de gemeente uit de heidenen, uitgangspunt van het zendingswerk van Paulus, Hand. 11 :26; 13 :1; 14 :26; 15 :22.

Damaskus, een zeer oude stad, Gen. 14 :15, 2 Sam. 8 :5, 1 Kon. 15:18, 2 Kon. 16 :9, 2 Kor. 11 :32, gelegen in een streek die rijk is aan natuurschoon en bevoeid door de rivieren Abana en Farpar, 2 Kon. 5 :12, Het is de grootste stad van Syrië en was tijdens de heerschappij van de Turken de residentie van de gouverneur over Syrië en Palestina.

c. ARMENIË, grenst ten noorden aan de Kaukasus, ten oosten aan Medië, ten westen aan Klein-Azië, ten zuiden aan uitlopers van het Taurusgebergte. Het is een bergachtig land, waarop de Eufraat en de Tigris (Frath en Hiddekel, Gen. 2 :8-14) ontspringen. In Armenië ligt het landschap Ararat, 2 Kon. 19 :37, Jes. 37 :38, Jer. 51 :27; op het gebergte in dit landschap bleef de ark rusten.

d. KLEIN-AZIË, een schiereiland ongeveer zo groot als Frankrijk, strekt zich in het westen van Azië, tussen de Middellandse en de Zwarte Zee uit. In de tijd van de apostelen, toen de Romeinen hier heersten, is dit schiereiland belangrijk geworden voor de Bijbelse Geschiedenis. Het was destijds in verschillende provincies verdeeld, waarvan de belangrijkste provincie Azië (of Asia) was, die bestond uit de landschappen MYSIË (met *Troas*, op het gebied van het oude Troje, Hand. 16 :8, ASSUS, Hand. 20 :13,14, PERGAMUS, Openb. 1 :11; 2 :12-17); LYDIË, (met *Thyatire*, Hand. 16 :14, Openb. 2 :18-29, SARDIS, Openb. 3 :1-6, FILADELFIA, Openb. 3 :7-13); IONIË, met *Smyrna*, Openb. 2 :8-11, EFEZE, Hand. 18 :19,24, 2 Tim. 1 :18, Openb. 2 :1-7, TROGYLLIUM, Hand. 20 :15. MILETE, Hand. 20 :15,17, 2 Tim. 4 :20); FRYGIË, Hand. 16 :6; 18 :23 (met *Kollose*, Kol. 1 :2, LAODICEA, Kol. 4 :16, Openb. 3 :14-22, HIËRAPOLIS, Kol. 4 :13); Kardië (met *Knidus*, Hand. 27 :7).

Als in de Bijbel over Azië wordt gesproken (Hand. 2 :9; 6 :9; 16 :6; 1 Kor. 16 :19; 1 Petr. 1 :1, Openb. 1 :4), dan wordt daarmee niet heel Klein-Azië, maar alleen deze *Romeinse provincie Azië* bedoeld.

Verder moeten nog worden vermeld de landschappen: PONTUS, Hand. 2 :9; 18 :2, 1 Petr. 1 :1; BYTINIË, 1 Petr. 1 :1 (met *Nicea*, waar in 325 de eerste algemene kerkvergadering, en *Chalcedon*, waar in 451 de vierde algemene kerkvergadering gehouden is); LYCAONIË (met *Iconium*, Hand. 13 :51, en Derbe en Lystre, Hand. 14 :6 v., 16 :1 v.); LYCIË, met de zeehavens Patara, Hand. 21 :1, en Myra, Hand. 27 :5); PAMFILIË, Hand. 2 :10, (met Perge, Hand. 13 :13, en *Attalia*, Hand. 14 :25); CILICIË, met *Tarsus*, de geboorteplaats van Paulus, Hand. 21 :39; 22:3); PISIDIË (met *Antiochië*, Hand. 13 :14-50, 2 Tim. 3 :11); GALATIË, Hand. 16 :6, 2 Tim. 4 :10, Gal. 1 :2; CAPPADOCIË, Hand. 2 :9.

e. MESOPOTAMIË ligt tussen de Eufraat en de Tigris, vandaar de naam: “het land tussen de rivieren”. De noordwestelijke landstreek is het Paddan-Aram uit het Oude Testament, Gen. 25 :20; 28 :2-7; 33 :18; Hand. 7 :2. De hoofdstad van Mesopotamië is Haran, Gen. 11 :31. Andere plaatsen in de Bijbel genoemd zijn Ur, Gen. 11 :28, 31; 15 :7; Neh. 9 :7.

f. ASSYRIË, genoemd naar Assur, de zoon van Sem, Gen. 10 :11-22, werd begrensd, ten noorden door de Aremische bergen, ten oosten door Medië, ten westen door de Tigris, ten zuiden door Babylonië en Perzië. De rijken Israël en Juda hebben van Assyrië veel te lijden gehad, 2 Kon. 18, 19; Jes. 36, 37. In 722 vóór Chr. werd het rijk van de tien stammen bij Assyrië gevoegd. De hoofdstad van Assyrië was *Ninevé*, Gen. 10 :11,12; 2 Kon. 19 :36, Jona 1 :2, Nah. 1 :1v.

De Assyrische koningen, die in de Bijbel worden vermeld, zijn:

- Tiglath-Pileser, 745-727, 2 Kon. 15 :29;
- Salmanésér, 727-722, 2 Kon. 17 :3;
- Sargon, 722-705, Jes. 20 :1;
- Sanherib, 705-681, 2 Kon. 18 :13;
- Esarhaddon, 681-668, 2 Kon. 19 :37;
- Asurbanipal (Asnappar), 668-626, Ezra 4 :10.

Van 626 tot aan de tijd van de verwoesting van Ninevé, 606 vóór Chr., volgde een tijd van snel verval.

In 1849 is de bibliotheek van Asurbanipal, bestaande uit vele duizenden kleitafeltjes, teruggevonden, die een merkwaardig licht verspreiden over het godsdienstig-zedelijk leven van de bewoners van de Eufraat-Tigrisvlakte.

g. BABYLONIË EN CHALDEA heette vroeger *Sinear*, Gen. 10 :10, 14 :1; het lag tussen de Eufraat en de Tigris, en werd ten noorden begrenst door Mesopotamië en Assyrië, ten oosten door Elam, ten westen door Woest-Arabië en ten zuiden door de Perzische Golf. Het was een buitengewoon vruchtbare laagvlakte. Het zuidwestelijk deel, dat aan Woest-Arabië grensde, heette Chaldea, Jer. 24 :5, Ez. 12 :13, Job 1 :17. Het was het land waar de inwoners van Juda als ballingen zijn weggevoerd.

Vermeldenswaard is nog dat Amrafel, de koning van Sinear, Gen. 14 :1, volgens velen dezelfde is als de tegenwoordig zo bekende Hammoerapi of Chammoerapi, de grote Babylonische koning en wetgever.

In 1902 ontdekte een Franse expeditie in de Acropolisheuvel van Suza een 2,5 meter hoog diorietblok, waarop de wetgeving van Hammoerapi is ingekerfd.

Van de Babylonische koningen moeten worden genoemd:

- Nabopolassar, 604-562, de stichter van het nieuw-babylonische rijk; in bondgenootschap met Cyaxares, de koning van Medië, overwon hij in 606 Assyrië. Hij werd opgevolgd door zijn zoon
- Nebukadnezar, 604-562, Dan. 1 :1 v.
- Evilmerodach, 562-560, 2 Kon. 25 :27, Jer. 52 :31;
- Neriglissar, 562-556; na zijn dood werd zijn zoon
- Laborosoarchad, nog een jonge jongen, tot koning uitgeroepen, maar voor een periode van slechts 9 maanden; hij werd het slachtoffer van de samenzwering van
- Nabonedus, 556 -539, de laatste koning van Babel.

Uit Babylonische bronnen blijkt, dat Belsazar, Dan. 5 :1 v., (de zoon = *nakomeling* van Nebukadnezar), de zoon was van Nabonedus. Deze Nabonedus heeft, waarschijnlijk niet vrijwillig, verschillende jaren in het buitenland doorgebracht. Hij was toen wel de *officiële*, maar Belsazar de *feitelijke* koning). Ook op het moment van de inneming van de stad door de Perzen, bevond de koning Nabonedus zich niet in Babel.

h. ELAM was begrenst ten noorden door Medië, ten oosten door Perzië, ten westen door Babylonië, ten zuiden door de Perzische Golf, Gen. 10 :22; 14 :1, Jes. 21 :2, Jer. 25 :25, en werd door de Grieken en Romeinen Elymaïs genoemd. De hoofdstad was Suzan, Dan. 8 :2, de winterresidentie van de Perzische koningen; zie Esther en Nehemia en ook Hand. 2 :9. Omstreeks 645 vóór Chr. heeft de Assyrische koning Assurbanipal Suza verwoest, verg. Jer. 49 :34 v.

i. MEDIË, genoemd naar Madai, zoon van Jafeth, Gen. 10 :2, 2 Kon. 17 :6, Jes. 21 :2, Jer. 25 :25, werd ten noorden begrenst door de Kaspische Zee, ten oosten door Parthië, Hand. 2 :9, ten westen door Assyrië, ten zuiden door Perzië. Dit vruchtbare

bergland werd door Kores met Perzië verenigd, Jes. 13 :17-19; 21 :2. De hoofdstad van Medië was Achmeta, Ezra 6 :2 (ook wel Ecbatana genoemd).

j. PERZIË werd ten noorden begrensd door Medië, ten oosten door Indië, ten westen door Elam, ten zuiden door de Perzische Golf. In de dagen van Esther had was Perzië het grootst, Esther 1 :1.

Van de Perzische koningen noemt de Bijbel:

- *Cyrus* (Kores), die na Medië te hebben overwonnen Babel ten val heeft gebracht, 539; hij regeerde tot 529;
- *Cambyses* (Ahasveros), 529-522, bij wie de vijandige Samaritanen zich beklagden over de joden, verg. Ezra 4 :5, waar hij Ahasveros genoemd wordt; (Ahasveros schijnt niet de eigenlijke naam, maar slechts een bijnaam of titel te zijn geweest. Drie vorsten worden in de Bijbel zo genoemd: 1) Dan. 9 :1; hier wordt bedoeld Astyages, de vader van Darius, en de grootvader van Cyrus (Kores); 2) Ezra 4 :6; deze Ahasveros is Cambyses, zoon van Cyrus en tweede koning van Perzië, 529-522; Esther 1 :1v; de meest bekende, nl. Xerxes).
- *Darius Hystaspis*, 521 - 486, in wiens 6de regeringsjaar de tempel voltooid werd;
- *Xerxes* (Ahasveros), 486-465, Esther 1 :1 v, zie bij de bespreking van het bijbelboek Esther, hoofdstuk 3;
- *Artaxerxes I Longmanus* (Arthasasta), 465 -424, Ezra 7 :1, 8 :1; Neh. 2 : 1; zie bij de bespreking van het bijbelboek Esther, hoofdstuk 3;
- *Darius III Codomannus*, 336 - 332, Neh. 12 :22, die overwonnen werd door Alexander de Grote.

k. ARABIË, ingesloten door de Rode Zee aan de westkant, de Indische Oceaan aan de zuidkant en de Perzische Golf aan de oostzijde, werd ten noorden begrensd door Palestina, Syrië en Babylonië. Werd in dit hele gebied vroeger met één naam *Arabië* weergegeven, de Grieken en Romeinen verdeelden het in Woest Arabië, Gelukkig Arabië en Steenachtig Arabië.

Woest Arabië bevat de Syrisch Arabische woestijn, een waterloze zandvlakte. Hier waait de *Samoem*, een gloeiend hete, dodelijke wind uit de woestijn, Gen. 41 :6, 23; Job 1 :19, Hos. 13 :15.

In het noorden lag het land *Uz*, genoemd naar Uz, de oudste zoon van Nahor, Gen. 22 :21, en bekend uit de geschiedenis van Job; ook Buz, de broer van Uz, moet hier hebben gewoond. Elihu, Jobs vriend, was uit het geslacht van de Buzieten, Job 32 :2, evenals de Ismaëlieten, Gen. 25 :18.

Gelukkig Arabië. Zo werden de vruchtbare kustlanden langs de Rode Zee en de Indische Oceaan genoemd. Hier lag waarschijnlijk het goudrijke Ofir. In het zuiden bevond zich het koninkrijk van Scheba, 1 Kon. 10 :1-10, Jes. 60 :6, Ps. 72 :10,15.

Steenachtig Arabië. De bijvoeging “steenachtig” is een vertaling van Petreisch, afgeleid van de hoofdstad Petra. Dit gedeelte werd ingesloten door Woest- en Gelukkig Arabië en de Rode Zee. In dit gedeelte bevond zich ook de woestijn Paran, waarin de Israëlieten bijna 40 jaar rondzwierven, en ten zuiden daarvan het Sinaïgebergte, Ex. 19 en 20.

2. Landen in Afrika.

A. EGYPTE, gelegen in de noordoosthoek van Afrika, in het smalle en vruchtbare Nijldal. Vroeger (in het Hebreeuws) heet het Mizraim, naar de tweede zoon van Cham, Gen. 10 :6. De grenzen zijn in het noorden de Middellandse Zee; in het oosten de Rode Zee, in het westen het Lybische gebergte en in het zuiden Ethiopië. Het werd verdeeld in Opper- en Neder-Egypte.

Neder-Egypte, het noordelijkste deel, komt het meest in de Bijbel voor. Hier lag het land Gosen, Gen. 45 :10; 46 :28-34, 47 :1-11.

Aan de oostelijke Nijloever lag de stad Assuan, die bij Ezechiël voorkomt als de Griekse naam Syene, Ez. 29 :10, 30 :6.

Tegenover deze stad bevindt zich in de Nijl een eiland, waarop de zuidpunt van dat eiland de stad Elefantine lag, in het Egyptisch Jèb genoemd. In de dagen van het Perzische wereldrijk woonden hier Semitische kolonisten, die zich *joden*, of naar de taal die ze gebruikten, Arameeërs noemden.

Waarschijnlijk waren het van oorsprong Samaritanen, waarmee zich, na de val van het tienstammenrijk, uitgeweken Israëlieten, en later, na de val van Jeruzalem, uitgeweken inwoners van Juda vermengden, zodat het langzamerhand een geheel Joodse kolonie werd.

Vanaf 1904 zijn uit de puinhopen van Elefantine belangrijke papyrsoorkonden te voorschijn gebracht, die veel informatie bieden over die tijd, vooral over het Aramees, de toenmalige wereldtaal.

In 332 vóór Chr. stichtte Alexander de Grote Alexandrië, Hand. 6 :9; 27 :6, 28 :11.

B. ETHIOPIË. Dit land, dat in de Bijbel Chush (naar Chams oudste zoon, Gen. 10 :6) of Morenland, bijv. Esther 1 :1, wordt genoemd, werd ten noorden begrensd door Egypte, in het oosten door de Rode Zee, in het westen door Lybië, en kwam in omvang en ligging vrijwel overeen met het tegenwoordige Nubië of Abbessynië. Het was vroeger een

machtig rijk, 2 Kon. 19 :9, 1 Kron. 1 :10, Jes. 37 :9. De bewoners waren lange mensen en waren koophandelaars, Jes. 11 :11; 45 :14.

In de Romeinse tijd regeerden hier koninginnen, die allen de titel *Candace* droegen, (zoals de koningen van Egypte Farao heetten), Hand. 8 :27.

B. EILANDEN IN DE MIDDELLANDSE EN EGEÏSCHE ZEE.

1. In de *Middellandse Zee*:

- a) *Cyprus*, Hand. 4 :36; 11 :19; 13 :4. De eerste zendingsreis van Paulus begon op dit eiland. Te *Salamis*, aan de oostkust van boord gegaan, doortrokken zij het eiland tot *Pafos*, Hand. 13 :5,6.
- b) *Melite* (Malta) ten zuiden van Sicilië, Hand. 28 :1.
- c) *Rhodos*, Hand. 21 :1, zo genoemd naar de vele rozen die daar groeiden.
- d) *Kreta*, het oude *Kaftor*, Gen. 10 :14, Hand. 27 :7,8,12,13; Tit. 1 :5,12.
- e) *Clauda*, in het zuidwesten van Kreta, Hand. 27 :16.

2. In de *Egeïsche Zee*:

- a) *Samotrace*, Hand. 16 :11, in het zuiden van Thracië.
- b) *Lesbos*, met de stad *Mitylene*, Hand. 20 :14, tegenover Mysië.
- c) *Chios*, Hand. 20 :15, één van de mooiste eilanden van de westkust van de Egeïsche Zee.
- d) *Samos*, Hand. 20 :15, tegenover het voorgebergte Trogyllium.
- e) *Patmos*, Openb. 1 :9, het verbanningsoord van de apostel Johannes, tegenover Milete.
- f) *Cos*, ten zuidoosten van Patmos, Hand. 21 :1.

C. LANDEN IN EUROPA

1. GRIEKENLAND, door de Israëlieten vroeger *Javan* genoemd, Jes. 66 :19, naar de vierde zoon van Jafeth. Vroeger rekende men tot Griekenland soms alles wat de Grieken toen in drie werelddelen aan land bezaten, Dan. 8 :21, 10 :20, 11 :2, Ez. 27 : 13,19; Joël 3 :6, Zach. 9 :13.

In de Bijbel worden de volgende landschappen vermeldt:

Macedonië, Hand. 16 :9,10; 18 :5; 19 :21,22; 20 :1,3; Rom. 15 :26, met de steden *Nicopolis*, Titus 3 :12, *Filippi*, Hand. 16 :12, Fil. 1 :1; *Neapolis*, in de buurt van Filippi, Hand. 16 :11;

Amfipolis, Hand. 17 :1, *Thessalonica*, Hand. 17 :1-9, 2 Tim. 4 :10; *Berea*, Hand. 17 :10-14; *Illyrikum* en *Dalmatië*, Rom. 15 :19, 2 Tim. 4 :10;

Achaje, één van de belangrijkste landschappen. Dit was het eigenlijke Griekenland of Hellas, en bestond uit verschillende provincies, die *de landschappen van Achaje* werden genoemd, Hand. 18 :12, 2 Kor. 11 :10, 1 Thess. 1 :7,8; de belangrijkste hiervan waren *Attica* (met als hoofdstad *Athene*, Hand. 17 :15-34) en *Achaje* (met de hoofdstad *Korinthe*, 2 Kor. 1 :1; 9 :2, Hand. 18 :8, 1 Kor. 1 :2; 16 :15, Hand. 19 :1,enz.).

2. ITALIË, Hand. 2 :10, 18 :2; 27 :1, Hebr. 13 :24. In de Bijbel worden genoemd de steden *Rome*, Hand. 28 :14,16, in Paulus' tijd de hoofdstad van de wereld; *Puteoli*, bij Napels, Hand. 28 :13;

Regium, Hand. 28 :13; *Syracuse*, de hoofdstad van Sicilië, Hand. 28 :12.

3. SPANJE, waarschijnlijk door Paulus bezocht, Rom. 15 :24,28.

Met *Tarsis*, een overzees land, Jes. 23 :6; 66 :19, waarheen men vaart vanuit *Jafo* (Jaffa), Jona 1 :3, dat dus aan de overkant van de Middellandse Zee ligt, wordt met grote waarschijnlijkheid *Tartessus* in Spanje bedoeld, dat gelegen was in het latere Andalusië. Verg. Gen. 10 :4, 1 Kron. 1 :7. Omdat Spanje het allerverste land was waarmee de Feniciërs en Tyriërs handel dreven, werden de grote koopvaardischepen, die in staat waren tot zulke verre reizen, ook wel *schepen van Tarsis* genoemd, dat is, schepen die naar *Tarsis* gingen, of schepen die dezelfde bouwstijl als deze schepen van Tarsis hadden, 2 Kron. 9 :21; 20 :36,37, Ps. 48 :8, Jes. 2 :16; 60 :9.

-*-

HOOFDSTUK 6.

OVERZICHT VAN DE BIJBELSE OUDHEIDKUNDE

\$ 1. Inleiding

Voor een goed begrip van de Bijbel, in het bijzonder van de Bijbelse Geschiedenis, is het nodig om enigszins bekend te zijn met de *Bijbelse Oudheidkunde*.

Onder *Bijbelse Oudheidkunde* verstaan wij *de wetenschap, die een beschrijving geeft van het leven op het terrein van de bijzondere Godsopenbaring, met zijn verschillende toestanden, instellingen, zeden en gewoonten*.

De naam Israëlitische Oudheidkunde moet, als te beperkt, worden verworpen.

Pas na de uitleiding uit Egypte treden de nakomelingen van Abraham, Izaäk en Jakob in de geschiedenis op als het volk Israël. Bij de Sinaï heeft God hen geformeerd tot een volk, en aangenomen tot Zijn volk, dat tot op Christus' komst drager van Zijn bijzondere openbaring zijn zou. Aangezien echter de bijzondere openbaring niet eerst toen, maar al direct na de zondeval begonnen is, moet de Oudheidkunde ook van hen, die van Adam af met deze openbaring werden bedeed, het leven en de leefvormen beschrijven, althans voor zover dit mogelijk is.

Wat de tijden *vóór Mozes* aangaat, staan ons niet veel gegevens ter beschikking. Aan het tijdperk van Adam tot Abraham worden in de Schrift slechts enkele bladzijden gewijd. Wel valt er meer te beschrijven over het tijdperk van Abraham tot Mozes, maar kan er zeker geen volledige beschrijving van de Oudheidkunde in dit tijdvak gegeven worden. En het weinige, dat meegedeeld word, geeft wel enig inzicht in het godsdienstig leven, maar biedt heel weinig gegevens over het burgerlijk-maatschappelijk leven.

2. Wat de *indeling* van de voorhanden stof betreft, verdient het de voorkeur, om eerst het godsdienstig leven, en vervolgens het persoonlijk en huiselijk, het maatschappelijk en staatkundig leven te beschrijven.

Als bezwaar wordt hiertegen ingebracht, dat het natuurlijke eerst is, daarna het geestelijke, en dat de bijzondere openbaring altijd begint met in het natuurlijk leven in te gaan. Dit bezwaar is niet helemaal ongegrond. Het kan niet worden ontkend, dat de goddelijke instellingen en gebruiken het natuurlijk leven veronderstellen en zich daarbij aansluiten.

Anderzijds mag echter niet worden voorbijgezien, dat juist op het terrein van de bijzondere openbaring heel het leven door de dienst van God wordt beheerst en gedragen.

Het is, om een voorbeeld te noemen, de roeping van en de belofte aan Abraham, die de levensgang van de aartsvaders bepaalt. Met name bij Israël is het burgerlijk-maatschappelijk

leven niet los te denken van het godsdienstige leven. Heel de nationale ontwikkeling van Israël hangt ten nauwste samen met zijn verkiezing en bestemming tot volk van God.

\$ 2. Het godsdienstig leven.

I. IN DE TIJDEN VÓÓR MOZES.

1. Terstond na de geschiedenis van de zondeval (Gen. 3 :1 v.) lezen we van het *offer*, door Kaïn en Abel gebracht (Gen. 4 :1 v.).

In het algemeen heeft het offer ten doel, de gemeenschap met God te zoeken, door Hem een stoffelijke gave aan te bieden.

Vóór de val wijdde de mens zichzelf met al het zijne de Heere toe. Maar door de zonde werd de gemeenschap met God verbroken. Toen heeft God Zelf de gevallen mens opgezocht, hem de belofte geschonken van het Vrouwenzaad, Gen. 3 :15, en hem, in het geloof aan die belofte, weer in Zijn gemeenschap toegelaten. Ongetwijfeld heeft Hij Zelf aan de mens het offer geboden, of liever vergund, en is Adam de eerste offeraar geweest, die het offerbevel aan zijn kinderen en kleinkinderen zal hebben bekend gemaakt. Kaïn en Abel zijn de eersten, van wie wij *lezen*, dat zij hebben geofferd, kennelijk met het doel, Gods gemeenschap te zoeken, een blijk van Zijn gunst te ontvangen, door Hem met welgevallen te worden aangezien. Een andere onderscheiding dan die tussen bloedige en onbloedige offers, Gen. 4 :3,4 werd blijkbaar nog niet gemaakt. Uit het feit, dat er vóór Abraham alleen van brandoffers sprake is, niet van zond- en schuldoffers, mag niet worden afgeleid, dat de behoefte aan verzoening niet werd gekend. Het is veel waarschijnlijker dat door éénzelfde offer uiting werd gegeven aan de drang des harten om God voor Zijn weldaden te prijzen en de vergeving van de zonden van Hem te begeren.

Pas bij Noach lezen we van een *altaar*, Gen. 8 :20, waaruit echter niet volgt, dat er vóór de zondvloed niet op een altaar zou zijn geofferd.

In de dagen van Seth, na de geboorte van Enos, Gen. 4 :26, “begon men de Naam des Heeren aan te roepen”, d.w.z. er werd een begin gemaakt met de openbare godsdienstoefening. Op geregelde tijden kwam men samen tot gemeenschappelijke belijdenis, aanbidding en offerande.

2. Van de *aartsvaders* Abraham, Izaäk en Jakob, weten wij, dat zij op de plaats waar de Heere hun verscheen, of waar zij zich voor enige tijd dachten te vestigen, *altaren* bouwden, om God hun offers te brengen en daar in het gebed tot Hem te naderen, Gen. 12 :7; 13 :4,18; 21 :33; 26 :25.

Deze altaren waren hoogten, gebouwd van ongehouwen stenen of van graszoden, en stonden in de open lucht of onder de schaduw van een boom.

Het offer werd gebracht door de huisvader. Een speciaal ingesteld priesterschap kent de patriarchale tijd niet. De huisvader bouwde zelf het altaar, schikte het hout, en slachtte het offerdier, Gen. 22 :9,10. Dat soms offers van dieren gebracht werden, die een bepaalde leeftijd moesten hebben, blijkt uit Gen. 15 :9.

Aan Abraham werd reeds als een blijvende instelling de besnijdenis bevolen. Op zijn 99ste jaar sprak de Heere tot hem: Dit is Mijn verbond, dat gijlieden houden zult tussen Mij en tussen u, en tussen uw zaad na u: dat al wat mannelijk is, u besneden worde”, Gen. 17 :10.

Deze besnijdenis, die op de achtste dag moest plaatshebben, was dus een teken en een zegel van het verbond, dat tot inhoud had: “u te zijn tot een God en uw zaad na u”, vers 7, Rom. 4 :11. De wegsnijding van de voorhuid, dat in de regel door de huisvader met een stenen en later met een stalen mes gedaan werd, was een zegel van de wegneming van “de voorhuid des harten”, dat is, van de vergeving der zonden en van “de besnijdenis des harten”, dat is van de heiligmaking.

In het mannelijke geslacht werd het vrouwelijke begrepen, waarom ook dit als besneden beschouwd werd. Ook ingeborene en gekochte slaven, alsook inwonende vreemdelingen, waren aan het bevel van de besnijdenis onderworpen, Gen. 17 :12,13.

Lang vóór Abraham werd al bij de Egyptenaren en andere volken uit de oudheid de besnijdenis toegepast als een soort van gezondheidsmaatregel, en dan niet voor elke man uit het volk, maar alleen voor de priesters, terwijl van een besnijdenis van kinderen nooit sprake was. De moslims voltrekken ze, ook nu nog, pas op hun 13^e jaar, Gen. 17 :25. Zoals God niet pas tijdens Noach de regenboog in het aanzijn riep, maar die *voortaan* stelde tot een teken van Zijn verbond, zo sloot Hij, toen Hij aan Abraham de besnijdenis gaf, Zich aan bij een reeds onder andere volken bestaand gebruik, maar bepaalde daarvoor wel een geheel *nieuwe manier van bediening*, en gaf daaraan ook een geheel *nieuwe, geestelijke betekenis*.

Bij de aartsvaders lezen we voor het eerst van het *eedzweren*. Toen God aan Abraham de belofte van het verbond gaf, zwoer Hij bij Zichzelf, dat Hij bij niemand die meerder was, had te zweren, Gen. 22 :16; 26 :3, Hebr. 6 :13. Abraham liet zijn knecht zweren bij de Heere, de God des hemels en der aarde, Gen. 24 :2,3. Jakob zwoer bij de vreze van zijn vader Izaäk, Gen. 31 :53 “dat is, bij God, Die zijn vader Izaäk met grote eerbied en godvruchtigheid diende” (kanttekening). Bij het zweren werd de hand opgeheven tot de

hemel, Gen. 14 :22, of gelegd *onder de heup* van hem, die de eed vroeg, Gen. 24 :2,9; 47 :29. Zie verder Gen. 21 :23,24,31; 25 :33; 26 :31; 47 :31; 50 :25.

Ook de patriarchale *zegening* was een godsdienstige handeling. Hierbij traden de aartsvaders op als profeten, wat onder meer hieruit blijkt, dat zij de zegening niet gaven aan de kinderen, voor wie zij een zekere voorliefde hadden, Gen. 27 :27,39,49; 48 :14, verg. Hebr. 11 :21, Gen. 49 :1v. Abraham heeft Izaäk niet gezegend; dat Izaäk de erfgenaam van de belofte zou zijn, was boven alle twijfel verheven. De zegening van Izaäk moest echter het onderscheid tussen Jakob en Ezau, de zegening van Jakob het onderscheid tussen Juda en zijn andere zonen openbaren en in de historie vaststellen.

Hoewel de aartsvaders zich zelf vrijhielden van alle afgoderij, sloop deze nochtans hun tenten binnen. Rachel stal de terafim van haar vader, Gen. 31 :19 en Jakob moest, vóór hij zijn gelofte te Bethel kon vervullen, de vreemde goden en de (waarschijnlijk als amuletten gedragen) oorsierselen van zijn huisgenoten wegdoen, Gen. 35 :2 v.

3. Van het godsdienstig leven van de kinderen Israëls tijdens hun *verblijf in Egypte* wordt in de Schrift weinig meegedeeld. De godvruchtigen hebben stellig geleefd bij de beloften, aan de vaders gedaan, en de hoop vastgehouden op het toekomstig bezit van Kanaän, Ex. 4 :29-31. Dat de sabbat in ere werd gehouden, kan als zeker worden aangenomen; uit het feit, dat er op de sabbat geen manna viel, blijkt dat hij door Israël vóór de wetgeving al werd gevierd, Ex. 16 :23-30. Dat in Egypte de afgoden ook door velen zijn gediend, leert ons Lev. 17 :7, Joz. 24 :14, Ez. 20 :7-9. In de latere geschiedenis komt telkens uit, hoezeer de zeden en gewoonten van de Egyptenaren invloed op de Israëlieten hebben uitgeoefend.

Zeer waarschijnlijk heeft de herinnering aan de stierdienst in Egypte geleid tot het maken van het gouden kalf bij de Sinai, Ex. 32.

II. BIJ HET VOLK ISRAËL.

Uit kracht van het verbond met Abraham waren de kinderen Israëls ten allen tijde een *afgezonderd* geslacht. Daarom noemt de Heere hen, in opdracht aan Mozes, “Mijn volk”, Ex. 3 :7, 10 verg. 5 :1. Voor het eerst bij de Sinai echter worden ze daadwerkelijk geformeerd tot een *volk*, en gaat de belofte in vervulling: “Ik zal ulieden tot Mijn volk aannemen en Ik zal u tot een God zijn”, Ex. 6 :6.

Uit kracht van de genadige betrekking, waarin God Zich tot Israël stelt, in onderscheiding van andere volken, geeft Hij het volk Zijn wetten en inzettingen, die alle rusten op *de* Wet, nl. de Wet van de tien geboden, Ex. 20, Deut. 5. God, Die *heilig* is, had Israël verkoren

om een *heilig* volk te zijn en zich Hem geheel en al toe te wijden. Israël was dat, wanneer het in- en uitwendig, in geloof en levenswandel, zich gedroeg overeenkomstig de wetten, welke God bij de Sinai gaf.

Deze heiligheid, waartoe Israël geroepen was, sloot niet alleen de zedelijke heiligheid in, die in de wet van de tien geboden, maar ook de ceremoniële heiligheid, die in de schaduwachtige wetten wordt gevraagd. Deze laatste, die in Christus en Zijn gemeente hun vervulling verkrijgen, bevatten wat door God was bepaald omtrent:

- a) HEILIGE PLAATSEN;
- b) HEILIGE PERSONEN;
- c) HEILIGE HANDELINGEN;
- d) HEILIGE TIJDEN.

A. HEILIGE PLAATSEN.

I. *De Tabernakel*

1. De *Tabernakel*, of *Tent der Samenkomst* (omdat God daar Zijn volk ontmoet, en het volk voor Zijn aangezicht verschijnt, Ex. 20 :24b), in de woestijn gemaakt op Gods bevel, Ex. 26 - 40, was een draagbaar heiligdom en bestond uit de Woning en het Voorhof, waardoor de Woning aan alle kanten was omgeven.

De Woning of de eigenlijke tent was een langwerpige vierkant, 30 el lang, 10 el breed en 10 el hoog, en samengesteld uit 48 berderen (of stijlen) van acacia- of sittimhout, met goud overtrokken, elk 1½ el breed en 10 el hoog en beneden in twee tegenover elkaar geplaatste zilveren voetstukken vastgemaakt. Van deze berderen of stijlen waren er aan elk van de zijde zijwanden 20, en aan de achterwand of westzijde 8 geplaatst. Aan de buitenkant hadden deze berderen elk van onder, van boven en in het midden een stevige, gouden ring. Door deze in drie rijen aangebrachte ringen werden met goud overtrokken richelen of dwarshouten gestoken, als sluitbomen, waardoor de berderen tot stevige wanden werden samengevoegd en bijeengehouden.

Een el is oorspronkelijk het voorste deel van de arm tot aan de buiging die wij elleboog noemen. Als lengtemaat is de el dus de afstand van de elleboog tot het einde van de hand. Vrijwel alle oude

lengtematen zijn ontleend aan de lengte van delen van het menselijk lichaam, zoals voet, handpalm en duim.

Thenius berekende de lengte van de oud-Hebreeuwse el (zes handbreed) op 483,9 millimeter.

De naar het oosten gerichte zijde was geheel open, en diende tot ingang: vijf met goud overtrokken kolommen of pilaren van sittimhout, op koperen voetstukken rustende, ondersteunden een gouden roede, waaraan een gordijn of voorhangsel hing, dat men openen en sluiten kon. Dit voorhangsel was geborduurd van fijn linnen, hemelsblauwe, purperen en scharlaken draden.

Van boven was deze Woning in plaats van door een dak, met vier over elkaar gespreide dekkleden overdekt, één van hemelsblauw en purperkleurig linnen, één van geitenhaar, één van rood geverfde ramsvellen, één van dassen (=zeekoeien?)vellen.

De binnenruimte werd in *twee afdelingen* afgedeeld door het binnenste voorhangsel, aan het andere nagenoeg gelijk, maar met dit verschil, dat het niet geborduurd, maar geweven was. Dit voorhangsel was door middel van gouden haken opgehangen aan vier met goud overtrokken kolommen, die op zilveren voetstukken rustten.

De *eerste* afdeling, *het Heilige*, was 20 el lang en 10 el breed en alleen toegankelijk voor de priesters.

De *tweede* afdeling, *het Heilige der Heiligen*, was vierkant.

Alleen de hogepriester mocht hier binnenkomen, maar slechts één keer per jaar, op de Grote Verzoendag.

Deze Woning werd nu aan alle kanten omgeven door *het Voorhof*, een open ruimte, 100 el lang en 50 el breed, en was afgepaald door 60 kolommen van met goud overtrokken sittimhout, elk 5 el hoog, en met een koperen voetstuk.

Aan deze kolommen waren gordijnen vastgemaakt door middel van zilveren aan de kolommen aangebrachte haken en daarop liggende zilveren roeden.

De ingang was aan de oostzijde, door een ruimte van 20 ellen, dat door een voorhangsel werd afgesloten.

Binnen dit Voorhof was de Woning of Tabernakel geplaatst, niet geheel in het midden, maar wat meer naar het westen.

Figuur D - De Tabernakel en Legerplaatsen in de woestijn.

2. Het *Heilige der Heiligen* was de belangrijkste afdeling, als de plaats waar God woonde. Omdat de zonde, waardoor de gemeenschap met God was verbroken, nog niet door de beloofde Messias was vervuld, woonde God daar afgezonderd, als ontoegankelijk voor het volk. Steeds bleef het er donker, want God hield de uitstraling van Zijn heerlijkheid terug. Die heerlijkheid zou pas doorbreken op de aarde in de nieuwe bedeling, met de komst van Hem, Die kon zeggen: "Die Mij gezien heeft, heeft de Vader gezien".

In het *Heilige der Heiligen* stond de *Ark des Verbonds*, een kist, 2½ el lang en 1½ el breed en hoog, van sittimhout, van binnen en van buiten met goud overtrokken.

De Ark was gedekt met een gouden deksel, *het verzoendeksel* genoemd, omdat daarop het bloed der verzoening werd geplengd. Op dit verzoendeksel stonden aan de beide uiteinden tegenover elkaar twee gouden engelengestalten, of cherubs in gebogen houding, die met het deksel één geheel vormden.

Zij vertegenwoordigden Gods heilige gerechtigheid, en hadden het aangezicht naar het deksel gekeerd, als om het geplengde bloed te zien, waarmee aan Gods recht werd voldaan.

In de Ark lag *de Wet* of *de getuigenis*, Ex. 25 :16, de grondwet van de theocratie; hierom wordt de Tent der Samenkomst ook wel genoemd de Tent der Getuigenis. Verder lagen in de Ark *de staf van Aäron, die gebloeid had*, Num. 17 :1-10, Hebr. 9 :4, symbool van de macht van de God des Verbonds ter handhaving van het priesterlijk gezag onder Zijn volk. Tenslotte lag ook een *gouden kruikje met manna*, dat uit de hemel geregend was, in de Ark, Ex. 16 :32 v.

Deze Ark was van twee, met goud beslagen handbomen of draagstangen voorzien en mocht alleen door de Priesters worden gedragen. Omdat echter de Israëlieten haar niet mochten zien, werd zij bij verplaatsing eerst zorgvuldig ingewikkeld.

3. *Het Heilige* was de plaats, waar de priesters hun diensten verrichtten als bemiddelaars tussen God, Die in het Heilige der Heiligen woonde, en het volk, dat in de Voorhof stond. Hier bevonden zich

- a) *de gouden kandelaar*, naar het zuiden gericht, die gevormd was door zeven armen, het getal van de volmaaktheid: de hoofdarm in het midden, aan weerszijden drie armen; alle zeven droegen lampen, waarvan er drie de gehele dag brandden, en al de zeven lampen de gehele nacht en de gehele sabbat. Zij werden met olijfolie gevuld, symbool van de gaven en krachten van de Heilige Geest. De lichtende vlammen symboliseerden de werking van de Heilige Geest in de gemeente met Zijn gaven en krachten.
- b) *De tafel der toonbroden*, aan de noordzijde, tegenover de gouden kandelaar, die gemaakt was van sittimhout met goud overtrokken. Zij had vier poten, en aan elke poot een gouden ring, waardoor de met goud overtrokken handbomen of draagstokken gestoken werden om de tafel te dragen. Er lagen 12 ongezuurde broden op, gestapeld in twee rijen van zes, die elke sabbat door verse broden

werden verwisseld, terwijl de oude broden alleen door de priesters, en dan alleen in het Heiligdom zelf, mochten worden gegeten.

Deze *broden* symboliseerden de zegeningen van de natuur, door God aan Zijn volk geschonken. De tarwe is het voedsel bij uitnemendheid, waardoor het volk kracht ontving om zijn roeping te volbrengen. Deze broden waren 12 in getal, omdat zij het gehele volk vertegenwoordigden in zijn 12 stammen, en zij werden toonbroden genoemd, omdat zij gedurig voor het aangezicht des Heeren werden gesteld, tot een teken dat het gehele volk de uit de zegeningen van de natuur gekregen krachten dankbaar Hem wijdde, namelijk door de inwerking van de Heilige Geest, in de kandelaar gesymboliseerd.

- c) *Het reukofferaltaar*, eveneens van sittimhout, met goud overtrokken (en daarom ook wel het gouden altaar genoemd), meer in het midden, in de nabijheid van het binnenste voorhangsel. Aan de vier hoeken verhieven zich de hoornen, terwijl aan de, het gehele altaar omgevende rand, ringen bevestigd waren, waardoor handbomen gestoken werden om het altaar te dragen.

Op dit altaar brandde de hogepriester op de Grote Verzoendag, en de priesters alle dagen, 's morgens en 's avonds, een reukwerk, Ex. 30 :34 v., dat als een liefelijke reuk de Heere opwaarts steeg, en het gebed en de dankzegging van de gemeente symboliseerde. Op de Grote Verzoendag moest de hogepriester de hoornen met bloed bestrijken.

4. In het Voorhof stond het onreine volk, met schuld en zonde beladen, dat alleen door tussenkomst van de priester tot God kon naderen. Hier bevonden zich

- a) het *brandofferaltaar*, van sittimhout, met koper overtrokken, aan de 4 hoeken met koperen hoornen versierd, en van ringen voorzien, waardoor met koper beslagen handbomen ter verplaatsing gestoken werden. Dit altaar was hol, en werd met stenen of aarde gevuld, zodat deze vulling het eigenlijke altaar uitmaakte. Op dit altaar werden alle offers gebracht, die in vuur opgingen, waarom het heilige vuur er voortdurend op brandde.

Dit altaar was het middelpunt van de gemeenschapsoefening met God, tot welke het volk zich in het Voorhof zag aangewezen. Alle gaven, waarmee Israël hier tot de Heere naderde, waren bestemd om geheel of gedeeltelijk op dit altaar geofferd te worden.

- b) het *koperen wasvat*, tussen het altaar en het Heilige, een grote koperen ketel, op een koperen voetstuk, met de nodige kranen, waardoor het water er uit liep. Het diende niet alleen om het vlees van de offers te wassen, maar ook voor de reiniging van de priesters, die vóór en na het offeren hun handen en voeten daarin konden wassen. Deze lichamelijke reiniging was symbool van de inwendige reiniging,

van de heiligmaking van het gemoed; daarom werd het nalaten daarvan met de dood gestraft.

5. De Tabernakel, eerst in de nabijheid van de Sinaï opgericht, werd daarna op de reis naar Kanaän door de woestijn meegevoerd, en later, bij de inkomst in het beloofde land, eerst te Silo, Richt. 18 :31, 1 Sam. 1:3, daarna te Nob, 1 Sam. 21 :1, en vervolgens te Gibeon, 1 Kon. 3 :4, geplaatst.

Onder Eli, Samuël, David en Salomo zijn Tabernakel en Ark gescheiden geweest, als teken van het ongenoegen des Heeren daarover, dat het volk des Verbonds niet leefde naar Zijn Wet. Toen Salomo's tempel voltooid was, kregen de overblijfsels van de tabernakel een plaats in één van de zijvertrekken van de tempel, 1 Kon. 8 :4, 2 Kron. 5 :5.

Figuur E - Plattegrond van de Tabernakel.

II. De Tempel te Jeruzalem.

1. De Tempel van Salomo.

(Salomo is besproken in hoofdstuk 4)

Deze tempel werd door Salomo op de berg Moria gebouwd naar het model van de Tabernakel, maar op vergrote schaal. Twee Voorhoven omringenden de Tempel aan alle kante, het buitenste of grote Voorhof, en het binnenste Voorhof, of Voorhof der Priesters, waarvan het laatste hoger lag dan het eerste.

Het buitenste Voorhof, dat door een muur werd omgeven, waarin waarschijnlijk eerst twee, later drie poorten waren, was voor het volk bestemd.

Het binnenste Voorhof, omgeven door een lagere muur, gedekt met cederhouten balken, mocht slechts door de priesters en levieten worden betreden; hier offerden en baden de priesters en deelden zij de zegen uit, en verheerlijkten de levieten God door muziek en gezang; hier stond het grote brandofferaltaar, dat 20 ellen lang en breed, 10 ellen hoog, van stenen gebouwd en met koper overtrokken was, en (in plaats van het wasvat) de koperen zee, een reusachtig, rond waterbekken met een van boven uitgebogen rand, 10 ellen in doorsnede, 5 ellen hoog en 30 ellen in omvang, dat uit koper gegoten was, en gedragen werd door 12 koperen runderen, die drie aan drie naar de vier windstreken gekeerd waren; verder bevonden zich hier nog vier kleinere koperen wasvaten op de raderen.

De eigenlijke Tempel, weer hoger dan het binnenste Voorhof gelegen, was net zoals de Tabernakel, in twee delen verdeeld: het Heilige en het Heilige der heiligen. Het gehele gebouw, 60 ellen lang, 20 ellen breed en 30 ellen hoog, was uit gehouwen steen opgetrokken, maar de muren waren van binnen met cederhout overdekt en dit was weer met dun geslagen goud overtrokken, terwijl de vloer met cypressenhout was belegd. Aan de ingang, dus aan de oostzijde, stond een Voorhuis of voorportaal, 10 ellen diep en 20 ellen breed en hoog, uit gehouwen steen opgetrokken en met cederbalken bedekt, met twee prachtig gegraveerde koperen pilaren: *Jachin* (Hij grondveste) en *Boaz* (in Hem is kracht).

Vanuit dit Voorhuis kwam men door vleugeldeuren in het Heilige, 40 ellen lang, 20 ellen breed, 30 ellen hoog, dat zijn licht ontving uit getraliede vensters, die in de hoogte waren aangebracht boven het 10 ellen lagere Voorhuis. Hier bevonden zich het reukaltaar, 10 gouden kandelaren en 10 tafels der toonbroden.

Het Heilige der heiligen was van het Heilige gescheiden door een cederhouten tussenschot, waarin vleugeldeuren, die altijd openstonden, maar waarvan de opening werd afgesloten door een voorhangsel, hetzelfde als dat in de Tabernakel. Het was 20 ellen lang, breed en hoog; van buiten schijnt het even hoog te zijn geweest als het Heilige, en deze hoogte van 10 el werd dan ook voor opperzalen gebruikt (2 Kron. 3 :9). Vensters waren ook hier niet aangebracht. Hier stond de Ark des Verbonds, tussen 2 Cherubs van olijvenhout, met goud overtrokken; deze waren 10 ellen hoog, en zo geplaatst, dat hun vleugels aan de ene zijde elkaar raakten en zo de Ark overschaduwden, en aan de andere zijde de wand raakten, terwijl hun gelaat naar het Heilige was gekeerd.

Behalve aan de voorzijde waren om het gehele gebouw, net zoals langs de muren van de Voorhoven, een aantal grotere en kleinere kamers aangebracht, ten dienste van de priesters en levieten, en tot opberging van tempelgereedschap, kleding enz.

De kamers rondom de tempelmuren hadden drie verdiepingen, elk 5 ellen hoog, met 30 kamers op elke verdieping.

Ruim 400 jaar heeft deze Tempel gestaan.

Onder koning Rehabeam werd hij door koning Sisak van Egypte geplunderd. Asa beroofde de tempel van zijn goud, om daarmee het bondgenootschap van Benhadad met Baësa af te kopen. Onder Joas werd de Tempel hersteld, door Amazia weer geplunderd, nu door koning Joas van Israël. Achaz en Hiskia namen van de kostbaarheden van de Tempel, om de vreemde overheersers tevreden te stellen. Manasse ontheiligde de Tempel op een gruwelijke manier. Door Josia werd hij gereinigd en vernieuwd. Met Jojachim werd de tempelschat naar Babel gevoerd, 598, en bij de val van Jeruzalem, 588, de Tempel zelf verbrand.

2. De Tempel van Zerubbabel.

Kores (Cyrus) wiens naam en werk meer dan honderdvijftig jaar daarvoor door de profeet Jesaja (44 :26-28; 45) was aangewezen, gaf de joden verlof tot de terugkeer naar hun vaderland, en beval de herbouw van de Tempel, ca. 536.

De joden, die onder leiding van de landvoogd Zerubbabel en de hogepriester Jozua terugkeerden, ontvingen de gouden en de zilveren vaten van de Tempel terug, grote en kleine, samen 5400 stuks en begonnen direct met de herbouw.

Maar 14 jaar lang werd de herbouw tegengehouden door de Samaritanen, zodat er tijdens Kores' regering niet veel meer gebeurde dan alleen de oprichting van het brandofferaltaar. Pas in 515, het zesde jaar van de regering van Darius Hystaspis, werd hij voltooid, terwijl de bouw ervan vier jaar had geduurd.

De *omvang* van de tempel was door Kores bepaald op 60 ellen in het vierkant.

De Heilige Schrift biedt ons geen nauwkeurige beschrijving van deze tempel, maar volgens het eerste boek van de Makkabeën had hij, althans later, twee Voorhoven, door zuilengangen omgeven en van zijvertrekken voorzien.

De *gereedschappen* kwamen niet met die van de eerste Tempel, maar met die van de Tabernakel overeen: één wasvat, één kandelaar, één tafel der toonbroden. Maar in het Heilige der heiligen ontbrak de Ark des Verbonds, naar Jeremia's voorspelling, 3 :16,17; op haar plaats lag volgens de joodse overlevering een steen, waarop de hogepriester op de Grote Verzoendag het wierookvat neerzette; velen menen dat dit de steen is, die in Zach. 3 :9 wordt bedoeld, en zien daarin een afschaduwing van de Messias.

Volgens de profetie zou de heerlijkheid van deze tweede Tempel groter zijn dan die van de eerste Tempel, maar deze grotere heerlijkheid lag niet in het uitwendige. Vergeleken bij de eerste was deze Tempel een onaanzienlijk gebouw. Maar de Messias zou tot deze Tempel komen, en vele heidenen zouden daarin Jehova aanbidden, Haggai 2 :1-10.

Deze Tempel is in 167 door Antiochus Epifanes (zie hoofdstuk 4) geplunderd en ontheiligd, maar drie jaar later door Judas de Makkabeër gereinigd, die het geroofde gereedschap door nieuw verving. Ter gedachtenis hiervan viert men sindsdien het feest van de Vernieuwing van de Tempel, Joh. 10 :22, 1 Makk. 4 :59. In 63 werd de Tempel door de Romeinen onder Pompejus, na een belegering van drie maanden, op de Grote Verzoendag verwoest; een geweldig bloedbad werd aangericht in de Voorhoven van de Tempel, maar geplunderd werd hij niet; dit deed Crassus in 37, Herodes de Grote nam hem in 37 bij de verovering van Jeruzalem, met hulp van Romeinse soldaten in, bij welke gelegenheid een deel van de bijgebouwen verbrandde.

3. De Tempel van Herodes.

Herodes de Grote, die als Idumeër bij de joden niet hoog stond aangeschreven, en door zijn gruwelijke moorden zijn vertrouwen helemaal had verloren, hoopte dit opnieuw te winnen door aan de Tempel de heerlijkheid van de eerste terug te geven. Omdat de verbouwing zo plaatsvond, dat telkens enkele gedeelten afgebroken en vernieuwd werden, bleven de joden hem slechts de tweede Tempel noemen. Maar omdat de vernieuwing zo radicaal was, dat van de tweede Tempel weinig te herkennen viel, spreekt men ook wel van de Tempel van Herodes.

De verbouwing, in het jaar 20 vóór Chr. begonnen, heeft vele jaren geduurd; tot 64 na Chr. is er aan de bijgebouwen gewerkt. Flavius Josefus en de Talmud berichten dit en hebben ons een beschrijving van deze Tempel bewaard. In de Bijbel vinden we niet anders beschreven dan het woord van de joden: “Zes en veertig jaar is aan deze Tempel gebouwd” (Joh. 2 :20).

Toen zou men echter nog acht en dertig jaar er aan verder bouwen.

Wat de omvang betreft, stemmen de opgaven niet overeen.

Volgens Josefus omsloten de tempelmuren een ruimte van 500 ellen in het vierkant.

Evenals de eerste, zo verhief ook deze Tempel een reeks terrassen, zodat elk Voorhof hoger was dan het onmiddellijk omringende, en de tempel zelf boven deze Voorhoven als een kroon uitstak.

Het buitenste Voorhof, het Voorhof der heidenen, was met mozaïektegels bevloerd en aan alle kanten omgeven door galerijen van cederhout, die werden door wit marmeren zuilen van 25 ellen hoog, waarvan de oostelijke het Voorhof van Salomo genoemd werd, Joh. 10 :23, Hand. 3 :11.

Het buitenste Voorhof, waartoe vele poorten toegang verleenden, stond voor iedereen open; daar kwamen alle joden samen, Joh. 18 :20, en daar mochten ook de heidenen komen; daar heeft de Heere Jezus Christus geleerd en veel van Zijn wonderen verricht; daar werd de tempelmarkt gehouden en het geld voor de tempelbelasting gewisseld, Mark. 11 :15 v., Joh. 2 :14 v. (Zie ook Ex. 30 :13 en 2 Kron. 24 :8; voor het onderhoud van de tabernakel, later van de tempel, moest een ieder, bij het bereiken van de twintigjarige leeftijd een halve sikkil betalen. Na de ballingschap werd dit bedrag een derde sikkil, maar moest vanaf toen *ieder jaar* worden gestort, Neh. 10 :32. De Romeinen trokken deze schatting naar zich toe, Matth. 17 :24-27; onder het Romeinse bestuur schijnt ze jaarlijks een halve sikkil te hebben bedragen).

Ter plaatse van het buitenste Voorhof werd volgens de Rabbijnen een synagoge gevonden - dit zou kunnen dienen ter verklaring van Luk. 2 :46 v. - en waren kamers, door de levieten voor eet- en slaapgelegenheid gebruikt. In de noordelijke helft bevond zich een door stenen pilaren afgescheiden ruimte, die geen heiden betreden mocht, wat door opschriften op stenen platen werd aangegeven.

Binnen deze ruimte beklom men langs 14 treden de muur van het Binnenvoorhof, waartoe, tien treden hoger, negen poorten toegang gaven, o.a. in het oosten de poort van Nicanor, waarschijnlijk dezelfde als de Schone Poort uit Hand. 3 :2. Dit Binnenvoorhof bevatte drie Voorhoven: Het Voorhof der Vrouwen, waarin zowel mannen als vrouwen hun gewone godsdienstoefeningen hielden, die niet met offers gepaard gingen, Luk. 18 :10-14; Hand. 3 :11, en waar ook de schatkist stond, Mark. 12 :41, Luk. 21 :1, Joh. 8 :20; aan de westzijde beklom men langs een trap van 15 treden de ruimte, waarbinnen zich, door een muur van ruim 1 el hoog gescheiden, het Voorhof der Israëlieten en het Voorhof der Priesteren bevonden. In het laatste stond het brandofferaltaar en het wasvat. Aan de westzijde van het altaar kwam men langs 12 treden in het Voorhuis, gebouwd van grote, wit marmeren blokken, 100 el breed en hoog, maar slechts 10 el diep, dat tot de eigenlijke tempel toegang gaf.

Het Heilige was 20 ellen breed, 40 ellen diep en 60 ellen hoog. Hier stond het reukofferaltaar, één gouden kandelaar, en één tafel der toonbroden. Van het Voorhuis was het Heilige door twee vleugeldeuren en een rijk geborduurd voorhangel afgesloten.

Het Heilige der Heiligen, 20 ellen breed en diep, en 60 ellen hoog, was leeg.

Van het Heilige was het eveneens gescheiden door twee vleugeldeuren en een prachtig voorhangsel; dit voorhangsel scheurde, bij de dood van de Zaligmaker, van boven naar beneden, Matth. 27 :51.

Bij de belegering van Jeruzalem door Titus, 70 na Chr. ging deze Tempel in vlammen op. De gouden kandelaar, de tafel der toonbroden, twee bazuinen en het Wetboek werden aan de vlammen ontrukkt en naar Rome meegevoerd; de eerste drie staan op de zegeboog, die ter ere van Titus werd gemaakt, afgebeeld.

III. De Synagogen.

Het woord *Synagoge*, dat vergadering betekent, komt in het Nieuwe Testament voor in tweeërlei zin, zowel van een godsdienstige gemeenschap (Hand. 6 :9; 9 :2, verg. Openb. 2 :9; 3 :9), als van het gebouw, waarin deze godsdienstige gemeenschap samenkomt, Matth. 4 :23 en vele andere plaatsen).

De oorsprong van deze godsdienstige vergaderplaatsen van de joden is ons onbekend, maar moet reeds in oude tijden worden gezocht. Israël woonde door heel Kanaän verspreid, en de meesten waren door verre afstanden van Jeruzalem gescheiden. Het gevolg daarvan was dat slechts een klein gedeelte op de grote feesten kon opgaan naar de Tempel; bovendien waren allen geroepen, om naartoe de sabbat te houden, en die vierden zij in hun eigen woonplaats.

De veronderstelling is niet ongegrond, dat men op die dag allerwege samenkwam tot overdenking van Gods Woord, en tot gebed en gezang. Op de kerkvergadering te Jeruzalem zei Jakobus: "Mozes heeft er van oude tijden in elke stad, die hem prediken en hij wordt op elke sabbat in de synagogen gelezen", Hand. 15 :21.

Tijdens en vooral na de ballingschap kregen die synagogen een nieuwe en rijke betekenis, toen de joden verstrooid werden door alle landen en vaak ver van hun vaderland en tempel verwijderd leefden. In elke plaats waar joden woonden, bouwde men een synagoge, en daarin hield men op geregelde tijden zijn bijeenkomsten.

Aan het hoofd van een synagoge stond de raad van de synagoge, een college van oudsten, dat het recht had van tuchtoefening en uitsluiting door de ban, Joh. 9 :22,34; 12 :42; 16 :2.

Door dit college werden aangesteld (1) een overste van de synagoge, Mark. 5 :22,35 v., Luk. 8 :49; 13 :14, Hand. 13 :15; (2) een aalmoezenier, die de gaven der barmhartigheid in ontvangst moest nemen, Matth. 6 :2, en (3) een dienaar, die de Heilige Schriften aangeven en weer opbergen moest, Luk. 4 :17,20. Had de overste de godsdienstige vergaderingen te regelen en te leiden, ook de mannelijke leden waren bevoegd bij de lezing van de Wet en de Profeten voor te gaan, of een toespraak te houden. Men meldde zich daarvoor aan, Luk. 4 :16 v., of werd daarvoor uitgenodigd, Hand. 13 :15. In zijn geheel bestond de dienst uit gebed, lezing van de Wet of van de Profeten, soms van beide, prediking en zegen.

De Heere Jezus Christus was gewoon, elke sabbat deze samenkomsten in de synagoge bij te wonen, Luk. 4 :16.

B. HEILIGE PERSONEN

1. De Priesterschap.

God had Israël Zich ten eigendom verkoren, om Hem een priesterlijk koninkrijk en een heilig volk te zijn, Ex. 19 :6. Sinds de verlossing uit Egypte waren de eerstgeboren van het mannelijk geslacht uit het gehele volk in bijzondere zin de Heere geheiligd, Ex. 13 :2.

In plaats van deze eerstgeboren werd *de stam van Levi* tot de dienst van het Heiligdom afgezonderd, Num. 3 :12, 41, 45. Deze stam werd daartoe verkoren, omdat hij na de zonde met het gouden kalf zich getrouw aan de Heere betoond had, Ex. 32 :26-29.

Het was de roeping van heel deze stam, om de Wet des Heeren ongeschonden en zuiver te bewaren, het volk daarin te onderwijzen en te waken voor de onderhouding ervan,

overeenkomstig haar voorschriften rechterlijke uitspraak te doen, en haar aan de nakomelingen over te leveren.

Uit het gehele volk afgezonderd, kreeg hij geen stamgebied, zoals de andere stammen, want de Heere was zijn erfdeel, Num. 18 :20, maar in plaats daarvan 48 steden, door heel het land verspreid, met de voor hun vee benodigde weiden, Num. 35 :1-8.

Behalve de opbrengst van hun akkers en kudden was hun als levensonderhoud toegewezen: de tiende van de vrucht van het veld en van het vee van de kudden, van de eerstelingen en van de eerstgeborenen, daarnaast nog bepaalde aandelen in de offergaven van het volk.

Niet allen uit de stam van Levi hadden echter dezelfde verplichtingen en voorrechten.

In overeenstemming met de indeling van de tabernakel waren er drie rangen Levieten:

- a) De Hogepriester, door wie alleen de dienst in het Heilige der Heilige kon worden verricht;
- b) De Priesters, aan wie de dienst in het Heilige en op het altaar van het Voorhof was opgedragen; en
- c) De Levieten (die geen priesters waren), die als dienaars en helpers van de priesters de overige heilige verrichtingen, die niet tot de offerdienst behoorden, waarnamen.

1. De Hogepriester (Ex. 28, 29; Lev. 21 :10-15).

verkiezing

Al voor de verkiezing van de gehele stam was daaruit het geslacht van Aäron tot de priesterlijke dienst afgezonderd. Aäron zelf was tot Hogepriester aangesteld. Dit ambt was erfelijk in zijn geslacht, en de eerstgeborene van de oudste familietak was altijd Hogepriester, indien hij geen lichamelijk gebrek had, want de Hogepriester moest geheel zonder lichaamsgebreken zijn.

Aäron werd opgevolgd door Eleazar, zijn oudste (overgebleven) zoon, in wiens geslacht het hogepriesterschap bleef bestaan tot op Eli; vanaf toen ging het over op de nakomelingen van Aärons jongere zoon Ithamar, terwijl het met Zadok weer terugkeerde tot het geslacht van Eleazar; in dat geslacht bleef het Hogepriesterschap tot na de ballingschap.

ambtswijding

De Hogepriester werd *tot zijn ambt gewijd* door een plechtige wassing, de bekleding met het ambtsgewaad, de zalving met heilig olie, en het offeren van een var en twee rammen.

kleding

Zijn kleding bestond - behalve uit het wit linnen heupkleed, de lijfrok, de muts en de gordel, die ook alle priesters droegen - uit:

- a) het uit één stuk geweven donkerblauw opperkleed zonder mouwen (de mantel des efods genoemd), dat van boven met een sierlijk omboord hoofdgat en van onderen met gouden schelletjes en wollen granaatappels was voorzien;
- b) het vierkleurig schouderkleed of de efod, bestaande uit twee stukken, waarvan het ene de rug en het andere de borst en het bovenlichaam bedekte, die op de beide schouders aan elkaar waren verbonden door twee gouden ketentjes, met een in goud gevatte sardonysteen; op elk van deze stenen stonden de namen van 6 stammen van Israël gegraveerd. Om het middel werd de efod vastgehouden door een gordel of band, van dezelfde stof bewerkt als de efod zelf, die *de kunstige riem des efods* wordt genoemd.
- c) *het borstsieraad* of de borstlap, een uit dezelfde stof als de efod gemaakte en dubbel dichtgevouwen vierkante lap, met gouden ringen aan de vier hoeken, aan de efod vastgehecht door gouden ketentjes in de twee bovenste, en door hemelsblauwe snoeren in de twee onderste. Aan de voorkant waren 4 x 3 edelstenen, in goud gevat, elk met de naam van een stam. De Hogepriester droeg op deze manier al de stammen Israëls en op zijn schouders, en op zijn hart.

De edelgesteenten waren: smaragd, topaas, sardis (korneool of kornalijn), karbonkel (Indische robijn), saffier, onyx (sardonys), hyacint, agaath, amethyst, chrysoliet, beryl, en jaspis (Ex. 39 :10-13).

Urim en Tummim

In dit borstsieraad werden waarschijnlijk de *Urim* en *Tummim* (dat is Lichten en Volmaaktheden) gedragen. Het gewone middel waardoor men in een plotseling opkomend voorval de Heere raadpleegde om Zijn wil te leren kennen. Hoe het goddelijk antwoord verkregen werd, weten wij niet, want de Urim en Tummim worden nergens nader beschreven, Ex. 28 :30, 1 Sam. 28 :6, Ezra 2 :63, Neh. 7 :65.

- d) *de tulband*, of muts in tulbandvorm; misschien de gewone priestertermuts maar in onderscheid daarvan met een hyacintkleurige stof omwonden. Daaraan was van voren, boven het voorhoofd, een dunne plaat van zuiver goud vastgemaakt, waarop de woorden *“Heiligheid den Heere”* waren gegraveerd.

Deze klederen droeg de Hogepriester steeds bij het verrichten van zijn dienst; alleen op de Grote Verzoendag, als hij het Heilige der Heiligen binnenging, droeg hij een geheel wit gewaad, het kleed van de boeteling.

werk

Het *werk* van de Hogepriester was velerlei. Bij hem berustte het oppertoezicht over heel de eredienst en de priesterschap. De gewone priesterlijke werkzaamheden liet hij in de regel aan de priesters over, maar op sabbat- en feestdagen verrichtte hij die waarschijnlijk zelf. Op de Grote Verzoendag mocht hij alleen het Heilige der Heiligen binnengaan met het offerbloed dat voor zijn en des volks zonden geplengd werd. Hij mocht alleen door de Urim en Tummim de wil des Heeren raadplegen.

In rechtszaken, die door de Priesters moesten worden uitgevoerd, had hij de hoogste en de laatste uitspraak. Na de ballingschap was hij ook voorzitter van het Sanhedrin.

Voor alle *onreinheid* moest hij zich wachten; hij mocht bij geen lijk komen, nog veel minder dit aanraken, noch ten teken van rouw het hoofd ontbloten of zijn klederen scheuren.

Hij mocht alleen een maagd uit Israël ter vrouw nemen, geen weduwe of een verstoten vrouw.

Deze Hogepriester was in heel zijn ambtelijke dienst, met name in zijn offeren, voorbidden en zegenen een *voorbeeld* en *type* van onze enige Hogepriester Jezus Christus, Hebr. 5 :1 v.; echter *niet* in zijn sterven, zoals blijkt uit het verscheiden van Aäron, die vóór hij stierf, zijn ambtelijk gewaad en daarmee zijn ambt, moest overdragen aan zijn zoon, Num. 20 :26.

2. *De Priesters* (Ex. 28,29, Lev. 21 :21-24).

Alle andere mannelijke nakomelingen van Aäron waren *de Priesters*, met uitzondering van hen die lichaamsgebreken hadden; deze laatsten deelden wel in de opbrengst van het altaar, maar mochten de priesterdienst zelf niet verrichten.

Hun *ambtelijke wijding* was nagenoeg gelijk aan die van de Hogepriester; alleen de zalfolie werd niet op hun hoofd *uitgegoten*, maar aan hun voorhoofd *gestreken*.

Hun *kledingstukken*: heupkleed, lijfrok, muts en gordel, waren uit wit linnen vervaardigd, en werden alleen gedragen bij het dienstwerk in het Heiligdom.

Hun *werkzaamheden* waren de volgen: in het *Heilige* - waar alleen zij mochten binnentreden - elke morgen en avond de wierook ontsteken op het reukofferaltaar, de lampen schoonmaken, in orde brengen, en die elke avond aansteken, en het neerleggen van de toonbroden op de Sabbat; in het *Voorhof* het vuur op het brandofferaltaar altijd brandend houden en het altaar reinigen van de as, en de vereiste offers aanbieden, en de zegen uitspreken na het volbrengen van het dagelijks offer. Behalve de dienst in het Heiligdom, onderwezen zij het volk en beslisten over rein en onrein.

Een Priester mocht *niet huwen* met een *verstotene* of *onteerde*; alleen de lijken van zijn nabestaanden mocht hij aanraken; tekenen van *rouw* te dragen was hem *verboden*. Om zijn dienst in het Heiligdom te kunnen verrichten moest de Priester *levitisch rein* zijn, en zich *onthouden* van *wijn* en sterke *dranken*.

Van de tienden van de opbrengst van het land, die de stam van Levi ontving, moest deze weer de tienden geven aan de Priesters.

Vanwege de snelle vermenigvuldiging van de Priesters verdeelde David hen in 24 ordeningen; de Priesters van een ordening namen op de beurt gedurende een week de dienst waar, hiertoe aangewezen door loting, 1 Kron. 24 :1-19, Luk. 1 :5,8,9.

3. *De Levieten* (Num. 3 en 4).

Deze naam wordt gegeven aan al de afstammelingen van Levi, met uitzondering van die van Aärons geslacht, die naar de drie zonen van Levi, Gerson, Kohath en Merari, verdeeld waren in de drie geslachten van de Gersonieten, Kohathieten en Merarieten. Gedurende de omzwerving in de woestijn moesten zij de Tabernakel afbreken, vervoeren en weer opbouwen. Zij moesten de Priesters behulpzaam zijn bij het slachten van de offerdieren, in het rein houden van het Heiligdom en zijn gereedschappen, en in alles wat hiermee verband hield.

Onder David werd hun opgedragen de *leiding van de zang* en de *uitvoering van de instrumentale muziek* bij de openbare godsdienst.

Hun kleding leek op die van de Priesters, maar was eenvoudiger.

Bij de aanvaarding van zijn dienst werd de Leviet met water der ontzondiging besprenkt en over het gehele lichaam geschoren; zijn klederen werden gewassen, Num. 8. Na de handoplegging van de Priester werd één var ten brandoffer, en één var ten zondoffer gebracht.

Van de 48, aan de gehele stam toegewezen steden, kregen de Levieten er 35. Zij ontvingen de tienden van veldvruchten en vee, en een schatting (heffing) van vijf sikkels

van de mannelijke eerstgeborenen onder de mensen. Van alles moesten ze echter weer een tiende afstaan aan de Priester, Num. 18, Deut. 18 :1-8.

De Levieten werden geroepen "om de strijd te strijden in de dienst van de "Tent der Samenkomst", aanvankelijk op hun 30ste, Num. 4 :23, daarna op hun 25ste, Num. 8 :24, en in de tijd van de koningen reeds op hun 20ste jaar, 1 Kron. 23 :24.

Op 50-jarige leeftijd mochten zij "van de strijd van deze dienst afgaan", Num. 4 :23; 8 :25.

II. Andere gewijde personen.

1. De Nethinim.

De *Nethinim* of *gegevenen*, waren geringere dienaars van het Heiligdom, aan de Levieten "gegeven" om voor hen geringere werkzaamheden als houthakken en waterputten te doen. Zo werden de *Gibeonieten*, die Jozua bedrogen, hiertoe bestemd, waardoor ze de Heere wel niet met de ban van de verdelging maar toch op andere wijze gewijd werden. David vermeerderde hun aantal, waarschijnlijk met personen uit de door hem onderworpen volken. Na de ballingschap was deze klasse van tempelknechten zeer groot in aantal.

2. De vrouwen.

In Ex. 38 :8 is sprake van de te hoop komende vrouwen, die te hoop kwamen voor de deur van de "Tent der Samenkomst", wat ook wel wordt vertaald met "de dienstdoende vrouwen, die dienst deden aan de ingang van de Tent der Samenkomst", vergelijk met 1 Sam. 2 :22.

Het is moeilijk te zeggen waarin de dienst van deze vrouwen heeft bestaan. Misschien hebben ze hulp bewezen in het wassen van de heilige gereedschappen. Zoveel is echter wel duidelijk, dat zij niet behoord hebben tot het vaste personeel van de dienst des Heiligdoms; haar dienst was, omdat ze niet door de wet was voorgeschreven, geheel vrijwillig en niet aan vaste regels gebonden.

De bewering van de Rooms en van veel anderen (ook de kanttekeningen op de Statenvertaling), dat in Ex. 38 :8 en 1 Sam. 2 :22 vrouwen bedoeld worden, die zich tot godvruchtige werkzaamheden als gebed en vasten hadden afgezonderd, lijkt ons geheel ongegrond.

C. HEILIGE VERRICHTINGEN.

1. De Offers.

Zoals we gezien hebben is het offer even oud als de geschiedenis van de gevallen mens. Het komt dan ook voor bij alle volken en in alle godsdiensten.

Door het steeds meer onzuiver worden van de traditie kwamen buiten, deels ook in de heilige linie van lieverlee allerlei verkeerde voorstellingen op aangaande God en de dienst van God, tengevolge waarvan straks bij de volgen, die God liet wandelen in hun eigen wegen, het offer ontaardde.

Maar voor het volk Israël, dat de Heere Zich ten erve verloor, nam Hij het offer in Zijn wetgeving op, en naar de bestemming van Israël als het volk des Verbonds, kreeg het offer nu verhoogde betekenis, zoals blijkt uit de vele soorten van offervormen, die in de Wet werden voorgeschreven. Duidelijker dan te voren kwam nu de plaatsvervangende en plaatsbekledende betekenis van het offer uit. Wel had het die ook oorspronkelijk, want de uiterlijke gave, ten offer gebracht, was teken, dat de mens zichzelf en het zijne aan God toewijdde. Daar het echter voor de mens onmogelijk is, om zichzelf of zijn bezittingen volkomen aan God over te geven, laat de Wet het volle licht op het plaatsvervangende van het offer vallen. Zo werd bijv. zoals bij de eerstelingen van de oogst, een deel in plaats van het geheel, of zoals bij het zondoffer, iets anders in de plaats gesteld, nl. het bloed van het dier voor de ziel van de offeraar.

Het offer kwam nu rechtstreeks te staan in dienst van de belofte, en had ten doel, het Verbond der Genade onder Israël in stand te houden en te bevestigen. Vandaar ook zijn typisch-symbolisch karakter. Het was plaatsvervangend en daarom min of meer symbolisch (zinnebeeldig). Door het zichtbare offer werd een onzichtbare, geestelijke zaak afgebeeld. Wat geofferd werd was echter niet maar een gewoon teken, maar een middel ter verwerkelijking van de daardoor afgebeelde zaak. Ook was het typisch, in zoverre de afgebeelde zaak pas in de toekomst volkomen verwerkelijkt zou zijn, nl. als de Christus zou zijn gekomen, in Wie alle schaduwen van het Oude Verbond hun vervulling verkrijgen.

Voor een goed begrip van Israëls offerdienst diene in hoofdzaak het volgende:

Wat geofferd werd, moest het eigendom van het volk zijn. Aangezien Israël hoofdzakelijk aan veeteelt en landbouw deed, werd naar Gods bevel alleen van het vee en van de

akker aan God een offer gebracht. Het *onbloedige* offer werd uit het *plantenrijk*, het *bloedige* werd uit het *dierenrijk* genomen.

Niets van wat door koopmanschap verkregen werd mocht ten offer worden gebracht, want wat kwam uit de kring buiten het volk des Verbond kon God niet aangenaam zijn.

Bloedige offers waren zulke, waarbij *reine* dieren geslacht werden, in het algemeen, zonder enig gebrek: *runderen, schapen, geiten*. Voor de gewone offers konden beide geslachten, voor de bijzondere offers alleen het mannelijke geslacht dienen. De armen mochten in plaats van grotere offerdieren, tortelduiven of jonge duiven gebruiken, Lev. 5 :7.

De onbloedige offers bestonden, wat het spijsoffer betreft, in verschillende vorm: brood, koeken, meel enz., en wat het dankoffer betreft, uit wijn en olie. In het spijsoffer mocht geen zuurdesem worden gedaan, en ook geen honing (deze was in het Oosten sneller bedorven dan bij ons), terwijl de wijn niet mocht gisten. Het verzuurde en het gistende was een zinnebeeld van het zedelijk bederf.

Bij het spijsoffer en de bloedige offers werd ook nog zout gebruikt, dat de zuiverheid van de bedoeling en de duurzaamheid van het Verbond symboliseerde. Bij het reukoffer werd wierook gebruikt, als symbool voor de opstijgende gebeden.

Met de offeranden, vooral met de bloedige, gingen verschillende plechtigheden gepaard. Van te voren had te offeraar zich te heiligen, door alles te *vermijden* wat anders een Leviet zou verontreinigen, en door zich te *wassen*.

Zelf moest hij het offerdier aanbieden, door het te brengen in het Voorhof van het heiligdom, aan de zijde van het brandofferaltaar, want hierin kwam het persoonlijke uit van zijn toewijding aan God. Verder had hij zijn hand te leggen op de kop van het dier, het daardoor aanwijzende als bestemd om er op over te dragen, hetzij zijn zonden, hetzij zijn dankbaarheid, waarna hij zelf het slachten moest aan de noordzijde van het altaar, (behalve bij de offers voor het gehele volk op de feesten, bij duivenoffers, en bij die voor de melaatsen), om daardoor uit te drukken, dat hij zijn leven overgaf tot in de dood.

Het *bloed* moest de priester opvangen in een nap, en daarmee, naar gelang van de verschillende soorten offers, aan de zijde of aan de hoornen van het brandoffer- of van het reukofferaltaar, of tegen het verzoendeksel *sprengen*. Wat overbleef moest hij aan de voet van het altaar uitgieten. Omdat de ziel van het vlees in het bloed is, had God in veel gevallen het bloed bestemd tot *verzoening* van de ziel des mensen.

Het bloed als de ziel, dat is als de zetel van het dierlijk levensbeginsel, trad in de plaats van de ziel van de offeraar, en werd op het altaar gesprengd, omdat dit de plaats was waar God genadiglijk met Zijn volk samenkwam, Ex. 29 :16; 30 :6,10.

Deze verzoening wordt in de Wet uitgedrukt door een woord dat *bedekken* betekent: De priester, die in plaats van God optreedt, *bedekt* de offeraar met het door God Zelf verordeneerde verzoenmiddel: de ziel van een rein, onschuldig, volkomen dier, voor een onreine, schuldige zondaar. Hier is de afschaduwing van het werk van Christus zeer duidelijk.

Na de besprenging trok de offeraar het dier de huid af, en deelde het in stukken. Deze stukken werden op het altaar gebracht en ontstoken, Gode tot een welriekende reuk. (In het geval dat slechts een gedeelte van deze stukken op het altaarvuur kwam, werden de overige stukken òf buiten de legerplaats verbrand, òf door de priesters gegeten, soms ook door hen, die het offer aanboden, met de priesters aan de offermaaltijden gebruikt). Zoals de *besprenging* de *verzoening* symboliseert, zo verbeeldt de *verbranding* de *toewijding* van de offeraar *aan God*. Het vuur is het beeld van de louterende heiligheid Gods; derhalve is het God Zelf, die de offeraar tot deze toewijding heiligt en bekwaamt.

De offeranden kunnen op verschillende manieren ingedeeld worden: Naar de *bedoeling*, waarmee ze gebracht werden, onderscheidt men:

1. offeranden *ter verzoening* en
2. offeranden *van dankbare toewijding*.

1. Offeranden ter verzoening.

Deze hadden ten doel, de door de zonde verstoorde betrekking tussen God en de bondeling te herstellen. Hiertoe behoren het *zond-* en het *schuldoffer*. Bij beide offers wordt de zonde aangeduid als "dwaling", in onderscheiding van de zonde "met opgeheven hand" (uit moedwil of laatdunkendheid begaan), waarvoor geen verzoening is, Num. 15 :30. Zonden door "dwaling" waren niet slechts zulke, die uit onwetendheid of onbedachtzaamheid, maar ook die met voorbedachten rade en opzettelijk, maar uit zwakheid van de geest in de strijd tegen het vlees werden begaan. Beide, het zond- en het schuldoffer, waren verbonden met de belijdenis der zonden, Num. 5 :7, Lev. 5 :5, 6.

- a) Het *zondoffer* had betrekking op de zondige daad of toestand, als zedelijke schuld voor God, en droeg daarom vooral het karakter van *verzoening*. De keus van het offerdier, dat voor zulk een offer werd gebruikt, hing af van de theocratische rang van de offeraar, in verband met de aard of de zwaarte van de te verzoenen zonden.

Het bestond uit:

een *var* (jonge stier), bij de wijding van priesters en levieten; op de Grote Verzoendag voor de Hogepriester; wanneer de Hogepriester of het gehele volk gezondigd had;

een *geitebok*, op de nieuwe maan- en jaarfeesten voor het volk; bij de inwijding van de Tabernakel en de tempel; wanneer een koning gezondigd had;

een *geit of ooïlam*, wanneer een gewoon Israëliet gezondigd had; als een Nazireeër van zijn gelofte werd ontslagen; als een melaatse gereinigd was;

een *duif*, bij de reiniging van de kraamvrouwen; bij de ontzondiging van besmettelijke vloeiden, zowel van mannelijke als vrouwelijke personen; bij Nazireeërs, die zich door aanraking van een lijk verontreinigd hadden; bij armen, die geen ander offer konden bekostigen;

het tiende van een efa meelbloem, zonder olie, wijn of wierook, voor de allerarmsten, ter vervanging van de duif. Over het zondoffer op de Verzoendag, zie bij “De Grote Verzoendag”.

- b) Het *schuldoffer* kon slechts gebruikt worden voor de zonde van *ontvreemding*, nl. als men zich had vergrepen, òf aan hetgeen de Heere geheiligd was, òf aan het eigendom van de naaste.

Het moest bestaan uit een ram, in een enkel geval uit een lam, terwijl vóór het offer gebracht werd, het ontvreemde moest worden teruggeven, met bijvoeging van een vijfde deel van de waarde daarvan.

Het *hoofdkarakter* van het schuldoffer is *genoegdoening*. Vervanging door een *duivenoffer* was niet toegelaten.

2. Offeranden van dankbare toewijding.

- a) Het *brandoffer* staat in de eredienst van Israël op de voorgrond. Het werd elke morgen en avond als een gedurig offer van het bondsvolk gebracht en bovendien van afzonderlijke personen, terwijl ook de feestoffers voor het merendeel brandoffers waren. Het vuur van het dagelijks brandoffer mocht niet uitgaan; tengevolge hiervan werd elk ander offer enigermate daarin opgenomen.

Het moest bestaan uit een *rund*, *geit* of *schaap*, maar altijd van het *mannelijk* geslacht, terwijl *armen* met een *duivenoffer* konden volstaan.

In onderscheiding van andere offers, die slechts *gedeeltelijk* op het altaar werden verbrand, steeg bij het brandoffer het *gehele* offerdier in het vuur van het altaar op tot God, waardoor het *hoofdkarakter* van het brandoffer werd uitgedrukt: *volkomen overgave aan de Heere*; een *bijkomend* element was de *verzoening*, aangezien niemand zich aan God kan toewijden, die niet Gode aangenaam is, m.a.w. wiens zonden niet zijn verzoend.

In sommige gevallen moest eerst een zond- en schuldoffer vooraf gaan.

- b) Het *dankoffer*. Dit offer wordt in 3 soorten verdeeld: het *loffer*, het *gelofte*-offer, en het *vrijwillig* offer.

Men kon daarvoor rund- en kleinvee van beide geslachten, zonder enig gebrek, aanbieden; bij het vrijwillig offer werd een enkel gebrek toegelaten.

Het *loffer* gaf uitdrukking aan de dankbaarheid voor onverwacht ontvangen weldaden.

Het *gelofte*-offer aan de dankbaarheid voor afgebeden en verwacht heil.

Het *vrijwillig offer* aan een spontane opwelling van dankbaarheid in het algemeen.

- c) Het *spijs- en drankoffer*. De brand- en dankoffers werden steeds vergezeld van spijs- en drankoffers.

Het *spijsoffer* mocht slechts bestaan uit *koren*; hetzij als gewone of als geroosterde aren; hetzij als meelbloem, in beide gevallen begoten met olie en bestrooid met wierook; hetzij als broodkoeken, ongezuurd en op drieërlei wijze met olie bereid, terwijl het zout des Verbonds in geen geval ontbreken mocht.

Het *drankoffer* bestond alleen uit *wijn*.

De spijs- en drankoffers werden niet alleen samen met een brand- of met een dankoffer, maar ook wel op zichzelf, los daarvan, gebracht.

Zij symboliseerden de dankbare gezindheid van de offeraar voor het ontvangen van zijn dagelijks brood, en zijn gelovige erkenning dat aan de zegen des Heeren alles gelegen is.

Een gezindheid en erkenning, die alleen door de kracht des Heiligen Geestes (olie) wordt gewerkt, door het gebed (wierook) wordt vertolkt, en van alle onzuivere bijbedoelingen vrij is (zout).

Overige offers:

Over het *Mozaische Verbondsoffer* zie men Ex. 24 :8 v.; Over het *wijdingsoffer van de priesters* Ex. 29 :1-36; over het *Ijveroffer* Num. 5 :11-31; over het *Moordoffer* Deut. 21 :1-9.

II. De Reinigingen.

De reinigingswetten hadden zeer zeker ook hun waarde voor de maatschappelijke samenleving en voor het lichamelijk welzijn, maar waren toch in de eerste plaats en meestal van godsdienstige en zinnebeeldige betekenis: Israël moest ook naar het uitwendige zich als een heilig volk gedragen: de onreinheid, die om reiniging riep, was niet zozeer een onreinheid voor de mensen, als wel voor God, die het volk wilde leren, dat Hij te heilig is, dan dat Hij ook maar iets onreins zou kunnen verdragen, en dat alle onreinheden voortkomen uit de zonde. Dit verband tussen de onreinheden en de zonde gaf aan de reinigingen, naast de offers, zo hoge plaats: God wilde dat de gevolgen van de zonde bij de mens zouden worden weggenomen en dat de gehele mens, naar lichaam en ziel, Hem geheiligd zou zijn. Zo dienden ook de reinigingen om bij het volk bewustzijn te wekken van schuld en zonde, en het te doen uitzien naar de Beloofde, die door Zijn Bloed en Geest volkomen reinigen kan.

Op drieërlei wijze had verontreiniging plaats: Door *aanraking van doden*, door *melaatsheid*, en door *vloeingen*.

1. Verontreiniging door aanraking van doden.

Niet de dood of het sterven, maar het dode lichaam van mens of dier maakte onrein, omdat zich daarin, nl. in de ontbinding, de uitwerking van de zonde vertoond. De hoogste verontreiniging gebeurde door aanraking van een mensen-lijk, daar een mens sterft, omdat

ten gevolge van 's mensen zonde alle leven op aarde aan de dood onderworpen is. Het lijk van een mens maakte personen en voorwerpen zeven dagen lang onrein, en dat niet alleen door aanraking, maar reeds door zijn nabijheid, terwijl bovendien al wat de aldus onrein gewordenen aanroerde, en al wie hem aanroerde, onrein was tot aan de avond.

Het dode aas van een *dier* verontreinigde slechts personen, en dit voor één dag, en alleen door aanraken, dragen of eten, zonder dat de onreinheid op anderen werd overgedragen.

Voor de *reiniging* van degenen, die door een mensen-lijk verontreinigd waren, was een sprenghwater voorgeschreven, bereid uit levend water en de as van een tot een geheel eigenaardig zondoffer gebrachte vaars of jonge koe, Hebr. 9 :13. Deze moest rood van kleur zijn, (rood is de kleur van het bloed, waarin het leven zetelt); en geen juk gedragen hebben (dus onverzwakt zijn van levenskracht); ze werd geslacht buiten de legerplaats, waarna de priester het bloed zevenmaal sprenghde naar de zijde van de Tabernakel; daar werd ze verbrand, waarbij cederhout, hysop en scharlaken in de vlam geworpen werden. De as werd nu door een rein man verzameld en op een reine plaats buiten het leger bewaard. (Allen, die bij dit offer werkzaam waren geweest, waren onrein tot aan de avond, reden waarom de Hogepriester, die zich van alle onreinheid verre had te houden, bij dit zondoffer geen dienst mocht doen). Zo vaak als het nodig was, vermengde een rein man een weinig van deze as met levend water, en besprengde daarmee, door middel van een bundeltje hysop, op de derde en zevende dag de persoon of het voorwerp dat onrein was geworden door een dode.

De besprengde was aan de avond van de zevende dag rein, na vooraf zijn kleren gewassen en zijn lichaam gebaad te hebben.

2. Verontreiniging door melaatsheid.

De melaatsheid tastte mensen, huizen en goederen aan, en maakte die onrein.

Bij *de mens* trad de melaatsheid op als een besmettelijke verrotting van de lichaamsdelen. Wie enig spoor van deze ziekte bij zichzelf meende te ontdekken, moet naar de priester gaan, die hem dan dadelijk of na een proeftijd, soms van 7, soms van 14 dagen, rein of onrein verklaarde. In het laatste geval (van onreinheid), moest hij afgezonderd wonen, buiten de legerplaats of buiten de stad, steeds gescheurde klederen dragen, het hoofd ontbloot en de bovenlip omwonden hebben, en ieder die hem naderde, toeroepen: "Onrein, onrein!"

Was de ziekte geweken, dan moest de genezene zich aan de priester vertonen, en zich door deze buiten de legerplaats laten reinigen.

De priester nam dan twee vogels. De ene slachtte hij, vermengde het bloed met levend water, en besprengde op de 3^e en op de 7^e dag de genezene 7 keer met dit mengsel. De tweede vogel liet hij, na hem in het mengsel gedoopt te hebben, vliegen, als zinnebeeld, dat hij, die eerst melaats was, nu van de banden van de ziekte vrijgemaakt en met nieuwe levenskracht toegerust, weer tot de gemeenschap van het volk terugkeerde. Na een besprenging moest de genezene zijn kleren wassen, al zijn haar afscheren en zich baden; daarna mocht hij weer in de legerplaats komen, maar nog niet in zijn huis. Op de 7^e dag moest hij weer zijn kleren wassen, al zijn haar afscheren en zich wassen. Na op de 8^e dag een schuld-, een zond- en een brandoffer gebracht te hebben, werd hij geheel rein verklaard.

De melaatsheid van de *huizen* vertoonde zich in groenachtige of roodachtige kuiltjes op de muren. Bij vermoeden daarvan moest de eigenaar van de woning het aan de priester meedelen, die dan het huis ontruimen liet, om het daarna te inspecteren. Bleek de plaag aanwezig, dan liet hij het huis 7 dagen sluiten. Indien het kwaad zich verder had uitgebreid, dan liet hij het aangetaste gedeelte van de muur er uitbreken, de opening door nieuwe stenen vullen, en alle wanden met nieuwe kalk bestrijken. Baatte dit niet, dan werd het huis afgebroken; baatte het wel, dan werd het besprengd met hetzelfde mengsel, dat bij genezen melaatse mensen gebruikt werd.

De melaatsheid van *goederen* (klederen of vellentuig) vertoonde zich in groenachtige of roodachtige vlekken. Na inspectie door de priester werd het aangetaste voor 7 dagen weggeborgen. Bleek op de achtste dag, dat zich het kwaad had uitgebreid, dan werd het verbrand; zo niet, dan werd het gewassen en weer 7 dagen weggeborgen. Waren de vlekken daarna verbleekt, dan werden deze uitgesneden en verbrand, en was het aangetaste kleed of tuig rein; waren ze echter onverbleekt dan werd het geheel verbrand.

3. Verontreinig door vloeiingen.

Over deze zie men Lev. 12 en 15.

III. De overige heilige verrichtingen.

1. De Besnijdenis.

De besnijdenis was door God reeds aan Abraham bevolen als een *blijvende* instelling (zie bij “de Aartsvaders”).

Wie niet besneden was, werd geacht een breker te zijn van het verbond, met Abraham, als de stamvader van het uitverkoren volk opgericht, Gen. 17 :7, 10; Rom. 4 :11, en moest uit het midden van het volk worden uitgeroeid, Gen. 17 :14.

Een *herhaling* van het bevel van de besnijdenis vinden we in de door Mozes gegeven wetten *niet*.

Als Mozes wijst op de geestelijke betekenis ervan, Deut. 10 :16; 30 :6, verg. Lev. 26 :41, gaat hij er stilzwijgend van uit, dat deze inzetting bij Israël in ere is.

Trouwens, uit Joz. 5 :5 blijkt duidelijk, dat er tijdens het verblijf in Egypte streng de hand aan gehouden was. Al het volk dat onder Mozes' leiding uit Egypte trok, was besneden.

Tijdens de woestijnreis echter is er van de besnijdenis (evenmin als van de viering van het Pascha), iets gekomen. Tengevolge van de ongehoorzaamheid en de opstand van het volk kwam over allen, die twintig jaar en ouder waren, het oordeel, dat zij sterven zouden in de woestijn, en werd het Verbond, en daarmee ook de voltrekking van het verbondsteken, tijdelijk opgeschort.

Terstond echter nadat de Israëlieten het beloofde land waren ingetreden, nog vóór dat men met de verovering ervan was begonnen, vond te Gilgal de besnijdenis plaats van allen, die tijdens de omzwerving waren geboren, Joz. 5 :2 v.

Uit latere tijden is geen voorbeeld van verzuim bekend. Zelfs als onder Israël de afgoderij algemeen heerst, schijnt de besnijdenis toch niet nagelaten te zijn. Althans, de profeten spreken van een dergelijke bondsbreuk nooit.

Na de ballingschap trachtten de joden de heidenen te bewegen om hun godsdienst aan te nemen, Matth. 23 :15. Heidense vreemdelingen, die zich onder de joden hadden gevestigd, en zich verbonden hadden tot het onderhouden van de “Noachietische geboden”, werden de *proselieten van de poort* genoemd; heidense vreemdelingen, die heel de Mozaïsche godsdienst en alle voorschriften van de Wet hadden aangenomen, werden *proselieten der gerechtigheid* genoemd.

Deze laatsten werden onder Israël ingelijfd door *besnijdenis* en *offer*, maar ook door een *waterbad*, dat later het karakter van een doop verkreeg. Volgens sommigen sloot Johannes de Doper zich bij deze *proselietendoop* aan. Volgens anderen echter dateert deze

proselietendoop pas uit de 3^e eeuw na Chr., en zou hij dus een nabootsing van de Christelijke doop zijn geweest.

Noot over het Noachietisch verbond:

Door God werden aan Noach twee nieuwe instellingen gegeven voor de uit hem voortgekomen mensheid. *Verboden* werd het eten van rauw vlees met zijn bloed: “het vlees met zijn ziel”, Gen. 9 :4; en werd *geboden* om de moordenaar te straffen met de dood, Gen. 9 : 6.

Volgens de joodse Schriftgeleerden waren de “Noachietische geboden”, die opgelegd waren aan de proselieten van de poort, *zeven* in aantal, nl. 1. tegen de afgoderij; 2. tegen de hoererij; 3. tegen Godslastering; 4. tegen moord; 5. tegen diefstal; 6. tegen het eten van bloed; en 7. tegen de anarchie, of zoals ze het in positieve zin uitdrukten, over de verplichting om een overheid in te stellen.

Dat ze deze zeven geboden “Noachietisch” noemden, hield echter niet in, dat ze zich die allen voorstelden als waren ze eerst aan Noach gegeven.

Veeleer oordeelden ze, dat zes ervan reeds in het Paradijs aan Adam waren voorgeschreven. In zoverre bij Noach het onvolledige zestal door de toevoeging van het zevende gebod volledig was gemaakt, en alzo het complete stel van “zeven ordinantiën” het eerst voor de nakomelingschap van Noach gold, gaven ze er de naam aan van “Noachietische geboden”. (Zie Kuyper, De Gemeene Gratie I, blz. 37)

2. De Geloften.

Het doen van geloften, bijvoorbeeld in gevaren of bij ondernemingen van twijfelachtige uitslag, of om de wens van zijn hart te verkrijgen, was niet voorgeschreven in de Wet.

Waren beloften eenmaal gedaan, dan mochten ze niet weer worden ingetrokken; alleen de belofte van een maagd kon door haar vader, die van een gehuwde vrouw kon door haar man ongedaan gemaakt worden.

Men kon zichzelf en alles wat men bezat de Heere beloven, behalve het eerstgeborene en datgene wat reeds aan de Heere was geheiligd, en het loon verkregen door ontucht. Alle voorwerpen van de geloften werden tot *Korban*, dat is tot een de Heere gewijde offergave; maar alleen wat voor een offer geschikt was, moest worden geofferd. Alle overige voorwerpen moesten gelost of afgekocht worden; dit afkopen moest of volgens een bij de wet vastgesteld tarief, nl. voor personen of volgens schatting door de priester, waarbij echter steeds 1/5 deel meer betaald moest worden dan geschat was.

Het tarief voor personen was voor het mannelijk geslacht hoger dan voor het vrouwelijke, en bedroeg voor de leeftijd van 1 maand tot 5 jaar resp. 5 en 3 sikkelen; voor de leeftijd van 5 tot 20 jaar resp. 20 en 10 sikkelen; van 20 tot 60 jaar resp. 50 en 30 sikkelen; en boven de 60 jaar resp. 15 en 10 sikkelen.

Een stuk land werd geschat naar het aantal jaren die nog moesten verlopen voordat het bij het jubeljaar weer verviel aan de oorspronkelijke eigenaar.

Een bijzonder soort gelofte was die van de *Nazireeërs*.

De *Nazireeërs*, of *gewijden*, waren personen, die zich voor een bepaalde tijd op een bijzondere wijze aan de Heere toewijden.

De Wet spreekt slechts van een bepaalde tijd, die het *Nazireeërschap* kon duren. In de heilige historie komen echter ook gevallen voor, dat hun kinderen reeds vóór de geboorte door hun ouders voor hun hele leven tot *Nazireeërs* bestemd werden, zoals Simson, Richt. 13, 5,14; Samuël, 1 Sam. 1 :11, Johannes de Doper, Luk. 1 :15.

Deze toewijding belichaamde zich naar buiten door onthouding van wijn en sterke drank; door het laten groeien van het hoofdhaar; en door zich streng te wachten voor alle verontreiniging ten gevolge van aanraking van een dode. Overkwam een *Nazireeër* per ongeluk dit laatste, dan moest hij zijn haar afscheren, op de zevende dag een zondoffer en een brandoffer brengen, en de beloofde tijd - een week, een maand, een jaar - opnieuw beginnen, zonder dat de vroeger verlopen dagen in rekening kwamen.

Was de beloofde tijd voorbij, dan werd hij van zijn *Nazireeërschap* ontslagen, na een zond-, een brand- en een dankoffer te hebben gebracht.

Terwijl het dankoffer werd gereedgemaakt, moest hij zijn lokken afscheren en in het vuur van het altaar werpen, om alzo de Heere te worden gewijd.

Tot de *vrijwillige* geloften behoort ook het *vasten*.

Tot de vrijwillige geloften behoort ook het *vasten*. (in de Wet werd alleen het vasten op de Grote Verzoendag voorgeschreven, terwijl de overheid in tijden van bijzondere nood ook wel vastendagen uitschreef).

Als uitdrukking van verootmoediging voor God, of in droefheid of rouw, vastte men; had men zich hiertoe voor *één dag* verbonden, dan onthield men zich van *alle* spijs; indien voor *langere tijd*, dan onthield men zich alleen van *gewone spijzen*.

Tot een teken van diepere verootmoediging voor God ging met het vasten gepaard: het scheuren van de klederen, het zich omgorden met een zak, en het strooien van as op zijn hoofd, 2 Sam. 13 :19.

Na de ballingschap werd onder invloed van de geest van de Farizeeën het vasten vermenigvuldigd, Matth. 9 :14, Luk. 18 :12.

3. *Het Gebed en de Zegen.*

Met uitzondering van de belijdenis van de zonden bij het zond- en schuldoffer, Num. 5 :7, de dankzegging bij het offer van de eerstelingen, Deut. 26 :5v., en de schuldbelijdenis op de Grote Verzoendag, Lev. 23 :27, is in de Wet het *gebed* nergens voorgeschreven, noch een bepaalde gebedsformule gegeven. Steeds ging in de openbare godsdienst het gebed met het offer gepaard. Salomo noemde de tempel het *huis des gebeds*, 1 Kon. 8 :41-43. Wel was de *zegen* bepaald voorgeschreven, die de priester elke dag na afloop van het morgen- en van het avondoffer met opgeheven handen moest uitspreken over het volk dat zich in de voorhof bevond, Num. 6 :22-27, en dat deze zegen met “Amen” beantwoordde, Neh. 8 :7, 1 Kon. 1:36, Luk. 1 :21,22.

In de regel bad men *staande*, 1 Sam. 1 :26, Dan. 9 :3, ook wel *geknield*, 2 Kron. 6 :13, Dan. 6 :11, Ezra 9 :5, of met het lichaam ter aarde gebogen, Gen. 24 :26, Neh. 8 :7, Dan. 9 :20;

Het staand en geknield bidden deed men *met de handen opgeven ten hemel*, of, bij het boetegebed, *op de borst geslagen*, Luk. 18 :13.

Gewoonlijk baden de Israëlieten, behalve in het Voorhof, op een afgezonderde plaats, hetzij thuis in de eenzaamheid, hetzij thuis in de opperzaal of op het platte dak. In het Voorhof, en later steeds met het aangezicht naar het Heilige der Heiligen, of naar Jeruzalem. Hoe vurig en oprecht de godvruchtigen in Israël konden bidden, blijkt vooral uit de Psalmen.

Het gebed *voor en na de maaltijd* was waarschijnlijk reeds bij Israël in gebruik, Deut. 6 :11,12; 8 :10; bepaalde getuigenissen daarover vinden we echter pas in het Nieuwe Testament, Matth. 15 :36, Joh. 6 :11, Hand. 27 :35.

Naar *vaste gebedstijden* wordt heengewezen in Ps. 55 :18, Dan. 6 :11, Hand. 3 :1; 10 :9; het schijnt een vaste gewoonte geworden te zijn, te bidden op de 3^e ure, ten tijde van het morgenoffer, op de 6^e ure des middags en op de 9^e ure ten tijde van het avondoffer.

4. *De Ban.*

De Ban was het gevolg òf van een gelofte, Num. 21 :2, òf van een goddelijk bevel. In de Wet wordt verbanning bevolen van hen die andere goden dienen, Ex. 22 :20, en van geheel in afgoderij levende steden, waarvan de inwoners zowel als het vee met het zwaard gedood, en de huizen en de bezittingen verbrand moesten worden, Deut. 13 :12 v.

De Ban was dus een openbaring van de gerechtigheid Gods over de verwerpers van Zijn gezag. Wie iets van het verbannene voor zichzelf hield, was zelf aan de ban van de dood onderworpen, zie Deut. 20 :17 v., 1 Sam. 15 :3, Joz. 6 :18; 7 :11.

Helemaal onderscheiden hiervan was de latere *Synagoge*. (Zie de behandeling hiervan bij de bespreking van *de Synagogen*).

Men werd “uit de synagoge geworpen” en daardoor tijdelijk of voor altijd afgesneden van de gemeenschap met andere joden, wegens ernstige overtreding, gewoonlijk wegens ketterij, die voor Godslastering werd gehouden.

5. De Wijdingen (*Eerstgeborenen, Eerstelingen en Tienden*).

De *eerstgeborenen* van het mannelijk geslacht van mensen en van vee, waren sinds dat de Heere de eerstgeborenen van Egypte gedood en die van Israël gespaard had, aan Hem geheiligd.

De eerstgeborenen *zonen* uit alle geslachten waren Zijn bijzonder eigendom en bestemd tot Zijn dienst.

Ook nadat de stam van Levi hiervoor hun plaats had ingenomen, moesten zij op de 40ste dag na hun geboorte met 50 sikkelen zilver worden gelost.

De eerstgeborenen van *runderen, schapen en geiten* moesten binnen 8 dagen als dankoffer worden geslacht.

Net zoals bij alle dankoffers waren slechts de borst en de rechterschouder voor de priester, en het overige vlees voor de offeraar, om een offermaaltijd te houden.

In het geval dat het offerdier een gebrek had, moest de offeraar het thuis eten.

De eerstgeborenen van *onreine dieren* moesten, volgens de schatting van de priester voor geld gelost worden, met toevoeging van 1/5 deel van de waarde.

De eerstelingen van veld- en boomvruchten, alsook de eerstgeschoren wol van schapen, moest men naar de priester brengen, opdat hij ze voor het altaar voor het aangezicht van de Heere neerzette, terwijl de offeraar een dankgebed tot God opzond.

Bij het begin van de tarweoogst, op het Paasfeest, moest de gehele gemeente een garf van de eerstelingen, en na het einde van de tarweoogst, op Pinksteren, de broden der eerstelingen de Heere ten dankoffer brengen.

Van een geplante boom mocht de eerste drie jaren de vrucht niet gebruikt worden; de vruchten van het 4de jaar waren de Heere heilig; vanaf het 5de jaar mocht men ze zelf eten.

De *Tienden* waren tweeërlei:

De *eerste tienden* van alle opbrengst van vee, veld en geboomte waren voor de stam van Levi, die geen erfdeel in het land Kanaän had gekregen. De Levieten moesten hiervan echter weer het tiende deel aan de Priesters afstaan. Men kon deze tienden lossen tegen betaling van de volle waarde, met 1/5 deel verhoogd.

De *tweede tiende* werd geheven van alle veldvruchten, en tot het heiligdom gebracht, om met de eerstgeborenen van rundvee en schapen te dienen tot een offermaaltijd, waaraan alle gezinsleden, ook dienstknechten en dienstmaagden, en de Levieten in de (vrij)steden van Israël moesten worden toegelaten.

Woonde men te ver van het Heiligdom om deze tweede tiende er te brengen, dan mocht men die verkopen, om voor het daarvoor ontvangen geld, bij het Heiligdom het voor het offermaal benodigde te kopen.

Om de drie jaar bracht men deze tweede tiende *niet tot het Heiligdom*, maar richtte er in de *eigen woonplaats* een maaltijd van aan voor de armen, weduwen en vreemdelingen. Het doel en de betekenis van de opbrengst van de eerstgeboorten, eerstelingen en tienden was *niet allereerst* om de *Levieten en Priesters* de nodige middelen van bestaan te verschaffen, maar in de eerstgeborenen werd *de gehele bevolking*, en in de eerstelingen en tienden *de gehele opbrengst van het land*, dankend aan *de Heere gewijd*, als een *belijdenis met de daad*, dat *Hem* alles toebehoorde.

6. De Zalvingen.

Van de gewoonte, om bepaalde *voorwerpen* door ze te begieten met olie, tot heilig gebruik af te zonderen, lezen we voor het eerst bij de aartsvaders.

Toen de Heere te Luz (Bethel) aan Jakob verschenen was, richtte hij een steen als gedenkteken op, en zalfde die steen met olie, Gen. 28 :18; 31 :13.

Mozes moest op Gods bevel de Tabernakel en zijn gereedschappen zalven met olie, Ex. 29 :36; 30 :26; 40 :9-11, Lev. 8 :10,11, Num. 7 :1,10,84,88.

Behalve deze voorwerpen werden alleen *personen* gezalfd, te weten priesters, koningen en profeten.

De *priesters* werden door zalving tot hun ambt gewijd, Ex. 28 :41; 29 :7,29; 30 :30; 40 :13,15.

Op de dag van hun zalving moesten ze een bijzonder spijsoffer brengen, bestaande uit het tiende deel van een efa meelbloem, met olie bereid, en wel de helft daarvan 's morgens en de andere helft 's avonds, Lev. 6 :20-23.

De *koningen*, die rechtstreeks door God tot regeren geroepen werden, aanvaardden hun ambt niet dan na vooraf te zijn *gezalfd*, zoals Saul, 1 Sam. 9 :16; 10 :1; David, 1 Sam. 16 :12,13; Salomo, 1 Kon. 1 :34,39,45. 1 Kron. 29 :22; Jehu, 2 Kon. 9 :1v., 2 Kron. 22 :7; Joas, 2 Kon. 11 :12.

Bij *Saul, David en Jehu* werd de zalving door *profeten*, bij *Salomo en Joas* door de *hogepriester* verricht. Daarnaast wordt nog melding gemaakt van de zalving van *Joahaz* door *het volk*, 2 Kon. 23 :30.

Van de profeten werden waarschijnlijk slechts zij gezalfd, die door een andere profeet tot hun ambt waren geroepen. Wij vinden althans alleen de zalving van Eliza door Elia vermeld, 1 Kon. 19 :16.

Deze zalving, waarvoor *geen gewone*, maar *heilige* olie gebruikt werd, 1 Kon. 1 :39, Ps. 89 :21, was het *symbolisch teken*, waaronder aan de tot priester, koning en profeet geroepen, de *gaven van de Heilige Geest* werden medegedeeld, die zij tot de rechte uitoefening van hun ambt nodig hadden, 1 Sam. 10 :1,6,10; 16 :13.

7. Gewijde zang en muziek.

Van zang en muziek bij Israël wordt voor het eerst melding gemaakt na de doortocht door de Rode Zee.

Toen zongen Mozes en de kinderen Israëls de Heere een lied, Ex. 15 :1 v. en nam Mirjam, de profetes, een trommel in haar hand en gingen al de vrouwen uit, haar na, met trommels en met reien, Ex. 15 :20 v.

Op Gods bevel liet Mozes twee zilveren trompetten maken, waarop de priesters moesten blazen, als op de nieuwe maan- en feestdagen het offer werd gebracht.

Deze trompetten dienden dus zowel tot het geven van signalen, alsook om Israël bij de Heere in gedachtenis te brengen, Num. 10 :10.

In latere tijd werden deze trompetten geblazen in de oorlog, 2 Kron. 13 :12,14; 20 :21 v., bij vreugdefeesten als de verplaatsing van de ark, 1 Kron. 15 :28; 16 :6, de inwijding van Salomo's tempel, 2 Kron. 5 :12; 7 :6, en de grondlegging van de tweede tempel, Ezra 3 :10, de inwijding van de muren van Jeruzalem, en bij andere feestelijke gelegenheden, 2 Kron. 29 :27.

De profeten, die Saul na zijn zalving ontmoette, hadden luiten, trommels, pijpen, en harpen bij zich, 1 Sam. 10 :5.

David was de eerste die het heilig gezang maakte tot een wezenlijk bestanddeel van de openbare godsdienst. Hij dichtte vele Psalmen, en stelde zangkoren van Levieten in, onder leiding van in de muziek ervaren opperzangmeesters als Asaf, Ethan (dat is dezelfde als Jeduthun, zie de kanttekeningen bij 1 Kron. 6 :33 en 44), en Heman, 1 Kron. 15 :19 v.; 16 :37 v.

De vierduizend Levieten, aangewezen als "lofzangers des Heeren met instrumenten", werden door David in 24 afdelingen gesplitst, met nauwkeurige regeling van hun dienst, 1 Kron. 23 :5; 25 :1-31.

Sindsdien werd de offerdienst steeds door muziek begeleid, 2 Kron. 5 :12 v.; 7 :6; 29 :25 v.; 35 :15.

Wat bij de dienst in het Heiligdom gezongen werd, is voor ons bewaard in het boek der Psalmen. Dat het gezang gepaard ging met het bespelen van verschillende instrumenten, leert Psalm 150 ons.

Nadere bijzonderheden daarover ontbreken echter. Over de betekenis van enkele aanwijzingen in de opschriften boven sommige Psalmen verkeren we in het duister.

D. HEILIGE TIJDEN

Als volk van God had Israël een *dagelijkse openbare godsdienst*, alsook bijzondere *hoogtijden* en *feesten*.

De *dagelijkse openbare godsdienst* bestond hoofdzakelijk uit het *morgen- en avondoffer*. Elke morgen en avond werd een éénjarig lam ten *brandoffer*, 1/10 efa meel in olie gekneet ten *spijsoffer* en ¼ hin wijn ten *dankoffer* geofferd, terwijl het offervuur op het altaar dag en nacht moest branden.

Dit *brandoffer*, vergezeld van een spijs- en dankoffer, was *symbool* van *Israëls algehele overgave aan God, en van zijn gezindheid, om alle zegeningen, zowel in de natuur als in de genade, de Heere dankbaar te wijden*.

Bovendien werd er dagelijks *reukwerk* van geurige specerijen op het gouden altaar in het Heilige ontstoken, 's morgens bij het in orde maken van de lampen en 's avonds wanneer de lampen op de kandelaar met zeven armen werden geplaatst.

Deze *reukoffers* symboliseerden de *gebeden* van het volk, in het bijzonder die van de Hogepriester.

Na het morgen- en avondoffer sprak de dienstdoende priester de zegen uit over het in het Voorhof verzamelde volk.

Afzonderlijke offers van bijzondere personen konden pas gebracht worden nadat het gewone morgenoffer was afgelopen, terwijl de dagelijkse offers op geen enkele hoogtijd of feestdag mochten worden nagelaten.

Van de *hoogtijden* was de *Sabbat*, en als de *zevende dag* en als *rustdag* het uitgangs- en middelpunt.

Net zoals de *zevende dag* moest ook de *zevende maand* aan de Heere zijn gewijd, door de eerste dag van de maand in heilige sabbatsrust door te brengen.

Dat gold ook voor het *zevende jaar*, door alle *arbeid op het veld* te laten rusten.

Terwijl na *zevenmaal zeven jaren* het *vijftigste jaar* een *jubeljaar* moest zijn.

De *feesten* waren *drie* in getal: Het *Paas-, Pinkster- en Loofhutterfeest*.

Ook daarbij keert telkens het heilige getal *zeven* terug:

Het eerste en het derde feest werden elk *zeven dagen* gevierd.

Het middelste feest viel *zevenmaal zeven dagen* na het eerste feest. Het derde feest viel in de *zevende maand*.

Sommigen spreken van zeven feesten. Behalve de genoemde feesten telt men dan nog: het feest van de ongezuurde broden, het feest van de trompetten, de Grote Verzoendag en de dag na het Loofhuttenfeest. Men deelt die dan, kunstig maar gezocht, in twee feestkringen in, die elk uit een ééndaags voorfeest, een zevendaags hoofdfeest en een ééndaags nafeest zouden hebben bestaan.

In de eerste kring wordt dan Pasen het “voorfeest” van het onmiddellijk daarmee samenhangende feest van de ongezuurde broden, dat echter op grond van verschillende teksten als één met het Paasfeest moet worden gezien. Terwijl dan na..... zeven weken Pinksteren het “nafeest” moet zijn.

In de tweede kring neemt men de Grote Verzoendag op, waarvan de viering op niemand de indruk zal maken als die van een “feest”. Zijn geheel eigen plaats wordt prijsgegeven om hem dienst te laten doen als “voorfeest” van het Loofhuttenfeest.

Op grond van Ex. 23 :14-17 en Deut. 16 :16 houden we ons aan de indeling van de feesten in drieën.

De Grote Verzoendag staat op zichzelf.

Het was de Sabbat der Sabbatten, die echter niet met de zevende dag samenviel, maar op de tiende dag van de zevende maand werd gehouden.

Als *boetedag* kan hij *niet* bij de *feesten* worden geteld, *maar* moet hij tot de *hoogtijden* worden gerekend.

Achtereenvolgens komen dus in behandeling:

1. De Sabbathoogtijden;
2. de Grote Feesten;
3. de Grote Verzoendag;
4. de na-exilische Feesten.

1. De Sabbathoogtijden.

Hiertoe behoren: de wekelijkse sabbat, de maandsabbat, de jaarsabbat en de grote jaarsabbat ofwel het jubeljaar.

1. De wekelijkse sabbat (Ex. 23 :12, Deut. 5).

Deze is door God gegeven als een instelling voor *de mens*, en niet alleen voor het joodse volk. Reeds vóór de zondeval, terstond na de schepping, heeft God de zevende dag *gezegend* en die *geheiligd*, Gen. 2 :2,3.

Uit kracht van de rust, die God Zelf genoot, legde Hij op die dag de zegen der rust en zonderde die aldus gezegende dag af van de andere dagen van de week, opdat de mens daarop zou kunnen deelnemen aan de goddelijke rust, zich geheel aan God en niet aan zijn beroep wijden.

Reeds het feit, dat het Sabbatsgebod een plaats kreeg in de *zedelijke* Wet, wijst op het internationale karakter er van, terwijl ook uit het woord “gedenken” blijkt, dat het *geen nieuw* gebod was (zie inleiding op het godsdienstig leven bij het volk Israël).

De verdere inhoud van het gebod laat duidelijk zien, dat *het rusten van God* na de schepping de *grondslag* is van de Sabbatsinstelling, Ex. 20 :11.

In Deut. 5 :15 wordt niet naar het rusten van God, maar naar de uitleiding uit Egypte heengewezen. Hier is dus een onderscheid, maar geen verschil met Ex. 20. Want Ex. 20 geeft *de grond van de instelling* aan, nl. het rusten van God, en Deut. 5 de *drangreden tot onderhouding*.

Omdat God Israël tot Zijn Bondsvolk uitverkoren had, schreef Hij *opnieuw* de Sabbat voor, omdat deze universele instelling vanaf nu voortaan het teken des Verbond tussen De HEERE en Israël zou zijn: God beloofde en schonk aan Israël die dag tot een dankbaar en vrolijk rusten in Hem, en Israël van zijn zijde had deze genade te beantwoorden door zich op die dag in bijzondere zin aan God te wijden.

De viering van de Sabbat bestond *enerzijds* in *toewijding* van lichaam en ziel aan de Heere. (Verdubbeling van het dagelijks morgen- en avondoffer, Num. 28 :9,10. Een heilige samenkomst voor het aangezicht des Heeren, Lev. 23 :3. Verversing van de toonbroden, Lev. 24 :5-9), en *anderzijds* in een *onttrekken* van lichaam en ziel aan wat voor die toewijding hinderlijk zou kunnen zijn. *Helliging*, niet het rusten, was *hoofdzaak*.

Toch mag ook de sociale betekenis van de Sabbat niet voorbij worden gezien: God gaf de nodige rust voor het lichaam, en beschutte de werkenden tegen misbruik van hun arbeidskracht.

Voor al moet men echter in het oog houden dat de sabbat niet slechts terugwees naar het rusten van God, maar een schaduw was van toekomstige goederen: Van de rust

(sabbatismos) die er onder de bediening van het in Christus vervulde Evangelie overblijft voor het volk van God, Hebr. 4 :9, en van de eeuwige sabbat, op welke de Godgewijde rust door geen zonde meer zal worden gestoord.

Alle werk, veldarbeid, houtlezen, aansteken van vuur om te koken en te bakken, lastdragen, kopen en verkopen, moest worden nagelaten.

De opzettelijke schending van de sabbat werd volgens Ex. 31 :14 v. en Num. 15 :32-36, met de dood gestraft. Vooral de profeten Jesaja en Ezechiël traden op tegen de verslapping in de onderhouding van de sabbat (Jes. 58 :13, Ez. 20 :12, 20; 22 :26; 44 :24; 45 :17; 46 :3).

De Heere Jezus Christus schafte volgens Mark. 2 :23 v. de sabbat niet af. Dat deed Hij geen enkel gebod, maar Hij kwam op tegen de kleingeestige en eigenwillige bepalingen, die door de Farizeeën waren gemaakt boven hetgeen God geboden had.

Zij telden 39 verboden werkzaamheden, en hadden op de meest dwaze manier hun voorschriften bepaald.

Zo mocht men geen schoenen dragen met spijkers, want - ijzer is zwaar, en op deze manier werd men een lastdrager. Op de sabbat mocht geen gereedschap worden gedragen: een kleermaker, die bij het begin van de sabbat nog een naald aan zijn kleren had, noemden ze een sabbatsschender. Ook was aren plukken en eten verboden, want aren plukken stond met oogsten en ze stukwrijven met dorsen gelijk.

Een gebroken been mocht niet worden gezet, omdat er geen levensgevaar dreigde.

Men mocht niet verder wandelen dan 2000 ellen (een Sabbatsreis), omdat men had uitgerekend, dat in de woestijn de verstafelegen tent zich ongeveer op die afstand van de Tabernakel bevond.

2. De Maandsabbat (Num. 28 :9-15; 29, Lev. 23 :23-32).

Het begin van elke maand, of elke nieuwe maan, werd gevierd door boven de dagelijkse offers nog een feestoffer te brengen van twee varren, één ram en zeven éénjarige lammeren ten brandoffer met bijbehorend spijsoffer, en één bok ten zondoffer. Het was echter geen feestdag waarop de dagelijkse bezigheden stilgelegd hoefden te worden.

De Maandsabbat *in eigenlijke zin* was de eerste dag van de zevende maand (Tizri), de zevende nieuwe maan in het jaar. Deze dag werd als een sabbat gevierd, er werd geen werk gedaan, er was een heilige samenroeping, welke door trompetgeschal geschiedde, (vandaar draagt deze Maandsabbat de naam *van feest des geklanks*, Lev. 23 :24) en een bijzonder feestoffer, bestaande uit een dubbel nieuwe-maan-offer boven het dagelijks offer.

Op deze manier werd de hele zevende maand tot een Sabbatsmaand gewijd, zeker ook met het oog op de Grote Verzoendag, die op de 10^e dag viel, en op de 15^e door het Loofhuttenfeest werd gevolgd.

3. De Jaarsabbat of het Sabbatsjaar (Ex. 23 : 10,11; Lev. 25 :1-7; Deut. 15 :1-11; 31 :10-13).

Na elke zes jaar, waarin was gezaaid en geoogst, moest in het *zevende* jaar *het land* de Heere een Sabbat vieren. Er mocht niet worden gemaaid, gesnoeid, noch iets van die aard gedaan worden. Men voedde zich met de opbrengst van het vorige jaar.

Wat het veld, zonder dat het bezaaid was, voortbracht, en wat de wijnstok en de olijfboom aan vruchten droegen zonder gesnoeid te zijn was voor algemeen gebruik bestemd voor allen, voor zowel dienstbaren als vrijen, zelfs voor het vee en het wild gedierte van het land.

Omdat de landbouw, van welks opbrengst het volk in hoofdzaak leefde, voor een jaar was opgeschort, was de schuldeisers geboden, hun schuldenaren een jaar uitstel van betaling te geven.

Op het Loofhuttenfeest van het Sabbatsjaar moest aan het volk in een plechtige samenkomst voor het Heiligdom de Wet worden voorgelezen.

Hieruit blijkt, dat dit jaar, naar fysieke verkwikking, welke het voor land en volk bracht, ook een hogere wijding bezat; de lange rust van het gewone werk opende een kostelijke gelegenheid om toe te nemen in de kennis van Gods Verbond.

4. Het Jubeljaar (Lev. 25 :8-22).

Na afloop van zevenmaal zeven jaren, dus in het vijftigste jaar, werd het Jubeljaar gevierd, dat een aanvang nam op de Grote Verzoendag van het zevende Sabbatsjaar, dus op 10 Tizri.

Met geklank van de bazuin, doorgaande door heel het land, werd het Jubeljaar aangekondigd als een “jaar der vrijlating”.

Met betrekking tot akker en hof golden dezelfde bepalingen als in het Sabbatsjaar. Bovendien keerde alle grondeigendom, bebouwd of onbebouwd, tot de oorspronkelijke

eigenaar of diens erfgenamen terug, behalve de huizen in ommuurde steden, en de krachtens geloften aan het Heiligdom toegevalen bezittingen.

Ook kregen alle Israëlieten, die wegens verarming bij de volksgenoot of inwonende vreemdeling in slavernij waren geraakt, met hun kinderen de vrijheid terug.

In het Jubeljaar bereikte de Sabbatsidee haar grootste ontwikkeling.

Israël moest vrij zijn van de hoofdarbeid en aan het land rust geven. Ieder kreeg zijn vrijheid terug, of werd uit zijn verarming opgericht, om zich de Heere te wijden in geestelijke vreugde en verkwikkende rust.

Ook lag in het Jubeljaar de afschaduwing van het aangename jaar van het welbehagen des Heeren, Jes. 61 :1,2, vergelijk met Luk. 4 :17-21.

II. De Grote Feesten

Tot de Grote Feesten behoren het Paas-, Pinkster-, en Loofhuttenfeest.

De viering hiervan bestond hoofdzakelijk in sabbatsrust en het brengen van offers.

Op deze feesten moesten naar Gods bevel alle manen voor de Heere verschijnen in Zijn Heiligdom.

Vrouwen en kinderen mochten meegaan of thuisblijven, naar hun eigen keuze.

Bij deze optochten zong de feestvierende schare psalmen, Jes. 30 :29; in latere tijd vooral de optochtszangen of liederen hammaäloth: Psalm 120-134.

De Grote Feesten stonden alle drie in verband met de landbouw, maar waren tegelijkertijd gedachtenis van de grote daden van God in het begin van Israëls volksbestaan.

Het *Paasfeest* herinnerde aan de *uitleiding uit Egypte*, en het *Loofhuttenfeest* aan het *wonen in tenten* gedurende de woestijnreis.

Of ook het Pinksterfeest een historische betekenis had, is onzeker. Hoewel de Heilige Schrift hiervoor geen bepaalde aanwijzing geeft, hebben kerkvaders, en sinds de 12^e eeuw ook joodse leraren, er een gedachtenis in gezien van de wetgeving op de Sinäi, die, 50 dagen na de uittocht uit Egypte plaatsvond, en wat de tijd betrof met het Pinksterfeest samenviel.

Over bijbelse gegevens over de Grote Feesten zie men: Ex. 23 :14-17; 34 :18-23; Num. 28 :16-31 en hoofdstuk 29; Deut. 16 :16.

1. *Het Paasfeest* (Ex. 12; Lev. 23 :1-14; Num. 9 :1-14; 28 :16-31).

Pascha betekent voorbijgang, en deze naam wijst op het verschonend voorbijgaan van de slaande engel bij de tiende plaag, die over Egypte kwam. Op de 14de van de eerste maand (Abib of Nisan nam iedere huisvader een volkomen éénjarig mannelijk lam, dat hij reeds op de 10de daarvoor had uitgekozen en afgezonderd, en slachtte het tussen de twee avonden, dat is tegen zonsondergang. Zo één gezin te klein was voor een lam, konden twee gezinnen samen één lam slachten.

Het bloed van dit lam werd met een bundeltje hysop gestreken aan de bovendorpel en de zijposten van de huisdeur, waarbij de slaande engel op het zien daarvan voorbijging.

Het lam, waarvan geen been mocht gebroken worden, Joh. 19 :36, werd in zijn geheel gebraden, en in dezelfde nacht nog gegeten, met ongezuurde broden en bittere kruiden daarbij, door al de besneden huisgenoten, die niet onrein waren. Zij, die aan de paasmaaltijd deelnamen, moesten dit staande doen, de lendenen omgord en een staf in de hand.

Wat van het lam overbleef moest verbrand worden.

Het Paasfeest symboliseerde dus de genadige bescherming, die Israël verkreeg tegen de wraakoefenende gerechtigheid Gods, door het bloed van het lam, alsmede de vergeving der zonde, want het Pascha was een offer, Ex. 12 :27, Num. 9 :7, en het bloed offerbloed, als afschaduwing van het verzoenend bloed van Christus, Joh. 1 :29, 1 Kor. 5 :7b.

Het ongezuurde brood symboliseerde de uitzuivering van de zonde en de oprechte toewijding aan de Heere, 1 Kor. 5 :7a,8.

De bittere kruiden wezen heen naar de bittere verdrukking in Egypteland.

De volgende Paschavieringen waren enigszins onderscheiden van de eerste.

Toen werd het lam niet in ieders huis, maar bij het gemeenschappelijk Heiligdom geslacht en gegeten, Deut. 16 :5 v., en het bloed niet aan de bovendorpel en de zijposten van de deur gestreken, maar door de priesters op het altaar gesprengd; (om deze reden slachten de joden nu geen paaslam meer).

Ook het reisgewaad bij het eten was niet meer nodig. - Zij, die vanwege onreinheid, ziekte of een reis verhinderd waren, om op de vastgestelde tijd het Pascha te houden, mochten dit een maand later doen.

Zij, die weigerden het te vieren, moesten uit Israël worden uitgeroeid.

Het feest der ongezuurde broden, dat onmiddellijk op het Paasfeest volgde, vormde hiermee één geheel.

Zeven dagen lang moesten ongezuurde broden gegeten worden, en alle zuurdeeg uit de huizen, zelfs uit de landpalen verwijderd zijn, als beeld van Israëls afzondering van het onheilige.

Elke dag moest boven het dagelijks offer een feestoffer worden gebracht van 1 geitebok ten zondoffer, en 2 varren, 1 ram en 7 éénjarige lammeren ten brandoffer, met de daarbij behorende spijs- en drankoffers. - Niet alle dagen waren even heilig; de eerste en de zevende waren zgn. feestsabbatten, waarop een heilige samenroeping plaatshad en van het dagelijks werk werd gerust, maar wel voedsel mocht worden bereid. Op de dagen daar tussen kon het dagelijks werk gedaan worden, tenzij de wekelijkse sabbat op één van deze dagen viel.

Op de *tweede dag* werd de garve der eerstelingen van de nog op het veld staande gersteoogst als een dankoffer voor de Heere bewonen, met een éénjarig lam ten brandoffer en bijbehorend spijs- en drankoffer.

Pas na deze plechtigheid mocht men zelf van de nieuwe oogst gebruiken.

Op *al de dagen*, vooral op de *middelste*, werden vrijwillige brand- en dankoffers van klein vee en rundvee gebracht, en offermaaltijden gehouden.

Ten tijde van Jezus werd het Paasfeest gevierd volgens een door joodse Schriftgeleerden uitgedacht ritueel.

Was de maaltijd gereed, dan werd een beker wijn - de *eerste* - ingeschonken, welke de huisvader met dankzegging zegende, en waaruit alle aanzittenden op de rij af dronken.

Vervolgens wies men, opnieuw onder dankzegging, de handen en werd de maaltijd geopend met het nemen en eten van iets van de bittere kruiden.

Nadat uit de Schrift de instelling van het Paasfeest gelezen was, werd een *tweede* beker wijn ingeschonken.

Op de vraag van de zoon naar het doel en de betekenis van de maaltijd, gaf de huisvader antwoord, volgens Ex 12 :26, waarna men het eerste deel van de Lofzang (het Hallel) begon te zingen, nl. Psalm 113 en 114.

Na dankzegging en zegening werd nu de tweede beker leeggedronken.

Nu pas volgde onder inzegening van het in stukken gebroken ongezuurde brood en het gebraden lam de eigenlijke maaltijd.

Na gegeten te hebben wies de huisvader zijn handen, dankte God voor de genoten spijs en zegende de derde beker - die gewoonlijk de beker der dankzegging, volgens 1 Kor. 10 :16, werd genoemd, en dronk die met de disgenoten leeg.

De vierde beker zegende de huisvader met de woorden van Psalm 118 :26, en nadat hij met deze beker bij de aanliggende gasten was rondgegaan, werd tot slot het tweede deel van de Lofzang gezongen, nl. Psalm 115 - 118, vergelijk met Matth. 26 :30 en Mark. 14 :26.

2. *Het Pinksterfeest* (Ex. 23 :16,19; 34 :22, Num. 28 :26-31, Deut. 16 :9-12).

Van de dag af dat op Pasen de garve der eerstelingen was gebracht, moest men 7 weken of 49 dagen tellen, en dan op de 50e dag het feest der weken, (ook wel “feest van de oogst, Ex. 23 :16, of “dag der eerstelingen”, Num. 28 :26, of het “Pinksterfeest” genoemd), vieren.

De naam *Pinksterfeest* komt van het Griekse woord *pentèkostè*, dat is *vijftigste* (dag), Hand. 2 :1.

Dit feest, het dankfeest voor de voleindigde oogst, dat dus daags na de Sabbat gevierd werd, duurde maar één dag, en werd als een feestsabbat gevierd, (heilige samenroeping, geen dagelijks werk, wel voedselbereiding).

Na het gewone morgenoffer werd een feestoffer gebracht van 1 geitenbok ten zondoffer, en 2 varren, 1 ram en 7 éénjarige lammeren ten brandoffer met bijbehorend spijs en drankoffer. Vervolgens werden er twee gedeseemde broden (broden der eerstelingen), bereid uit 2/10 efa meelbloem, voor de Heere bewogen, en een tweede feestoffer gebracht, bestaand uit hetzelfde getal offerdieren als het eerste, maar met toevoeging van twee lammeren ten dankoffer; deze lammeren werden niet of het altaar gebracht, alleen bewogen,

en vielen met de broden, de priester ten deel. Hierop volgden de vrijwillige brand- en dankoffers, en offermaaltijden.

3. *Het Loofhuttenfeest* (Lev. 23 :34, Num. 29, Deut. 16 :13-17).

Dit Loofhuttenfeest, ook wel genoemd feest der inzameling, Ex. 23 :16 of kortweg: het feest, 1 Kon. 8 :2, was het vreugdefeest bij uitnemendheid en werd gevierd van de 15^e tot de 21^e van de zevende maand, *ter gedachtenis aan de tocht door de woestijn*, toen Israël in tenten en loofhutten woonde, *en omdat nu ook de inzameling van de zomervruchten beëindigd was, tot een dankfeest voor alle opbrengsten van het land*, terwijl men Levieten, armen en vreemdelingen mee moest laten genieten van de milde overvloed.

Tijdens de feestweek woonde men in hutten, uit levende takken van vruchtbomen, planten, beekwilgen enz. samengevlochten, en geplaatst in huizen, op straten en pleinen, ook wel op de daken.

De dagelijkse feestoffers waren veel meer dan op enig ander feest.

Na het morgenoffer werden iedere dag, behalve het dagelijks zondoffer van 1 geitebok, een aantal varren, 2 rammen en 14 éénjarige lammeren ten brandoffer gebracht, met de daarbij vereiste spijs- en drankoffers; het aantal te offeren varren bedroeg op de eerste dag 13, op de tweede dag 12 en telde zo af tot 7 op de zevende dag.

De eerste dag was een feestsabbat, waarop een heilige samenkomst werd gehouden.

Bij de zeven dagen kwam nog een achtste dag, de 22ste, die ook met sabbatsrust en heilige samenkomst werd gevierd, en waarop een eenvoudig feestoffer werd gebracht, bestaande behalve uit het zondoffer van 1 geitebok, uit een brandoffer van 1 var, 1 ram, en 7 lammeren, met bijbehorend spijs- en drankoffer.

Deze *achtste dag*, met het Loofhuttenfeest samenverbonden, was tegelijk het slot van alle feesten.

Om de zeven jaren moest op dit feest voor heel het volk de Wet gelezen worden, zoals Mozes die vlak vóór zijn sterven aan Israël gaf, Deut. 31 : 9 v.

Na de ballingschap hebben de joden de plechtigheden van het Loofhuttenfeest op allerlei manieren uitgebreid.

Zo droegen de feestbezoekers in de linkerhand een citroen en in de rechter de "*loebab*", een met wilgen- en mirtetakken omvlochten palmtak.

Op elk van de zeven feestdagen, na afloop van het morgenoffer, haalde een priester in de gouden kruik water uit de bron Siloah, dat, vermengd met wijn, als een plengoffer gebracht werd, onder het zingen van de woorden: "Wij scheppen water met vreugde uit de fonteynen des heils", verg. Jes. 12 :3, Joh. 7 :37-39.

Ook liep men de eerste zes dagen telkens één keer, de zevende dag zeven keer met de "*loebab*" in feestelijke optocht rondom het brandofferaltaar.

Tegen de avond van de eerste dag werd het voorhof der vrouwen schitterend verlicht door middel van hoge, vierarmige gouden kandelaren. Dan werd, terwijl een koor van Levieten onder muzikale begeleiding Psalmen zong, een fakkeldans uitgevoerd, waaraan de voornaamste inwoners van Jeruzalem deelnamen (maar geen vrouwen).

III. De Grote Verzoendag (Lev. 16; 23 :26-32).

De 10de van de zevende maand was een dag, uitsluitend gewijd aan de verzoening van priesterschap en volk, een Sabbat der Sabbatten met een heilige samenkomst, waarop generlei werk mocht worden gedaan en het ganse volk zich, van de avond van de 9de tot de avond van de 10de, verootmoedigen moest door zich van spijs te onthouden.

De vreemdeling behoefde niet te vasten, maar moest echter wel rusten van de arbeid.

Na het gewone morgenoffer wies de Hogepriester zich geheel, en kleepte zich in het, voor de heilige verrichtingen op deze dag uitsluitend bestemde witte boetegewaad, en bracht dan voor zich en zijn huis, dat is voor de gehele priesterschap, 1 var ten zondoffer en 1 ram ten brandoffer, en voor het volk 2 geitenbokken ten zondoffer en 1 ram ten brandoffer.

Over de beide bokken wierp hij vervolgens het lot, Lev. 16 :8, het éne lot voor de Heere, het andere lot "voor de weggaande bok".

In Lev. 16 :8 is de vertaling "voor de weggaande bok" niet juist; men leze: *voor de volkomen duurzaam verwijderde*.

Anderen vertalen: *voor Azazel*, en zien dan in *Azazel* de aanduiding van een boze geest of van Satan.

Hiertegen moet ondermeer worden opgemerkt dat Satan nergens in de Pentateuch (= Gen. t/m. Deut.,) of in de andere boeken van het Oude Testament met deze naam aangeduid wordt.

Nu slachtte de Hogepriester eerst de *var* voor zich en zijn huis. Hij nam een gouden wierookvat, met vurige kolen van het brandofferaltaar gevuld, strooide wierook daarop, en ging daarmee het *Heilige der heiligen* in. Hij plaatste het achter het voorhangsel, opdat “de nevel des reukwerks”, dat is de opstijgende wolk, het verzoendeksel bedekken en de tegenwoordigheid des Heeren omhullen zou, en hij niet zou sterven.

Daarna sprengde hij van het bloed van de var met zijn vinger éénmaal op de voorzijde van het verzoendeksel en zevenmaal op de grond vóór de Ark.

Na op deze wijze verzoening voor zich en zijn huis te hebben gedaan, verliet hij het Heilige der Heiligen. Hij slachtte *de eerste bok*, voor de Heere bestemd, voor het volk, en ging opnieuw het Heilige der Heiligen in, en deed met het bloed van de bok hetzelfde als met het bloed van de var, ter verzoening van de zonden des volks. Gedurende deze handelingen in het Heilige der Heiligen mocht er niemand in het Heilige zijn.

Wederom verliet hij nu het Heilige der Heiligen, nam van het bloed van de var en van het bloed van de bok, mengde het door elkaar, en ging daarmee *het Heilige* in, bestreek de hoornen van het reukaltaar daarmee en sprengde er zevenmaal mee op de grond vóór het altaar, Lev. 16 :14, vergelijk met Ex. 30 :10.

Tenslotte handelde hij op dezelfde wijze in het *Voorhof* met het brandofferaltaar; het zevenmaal sprengen gebeurde hier echter niet op de grond, maar op het altaar, omdat het Voorhof niet heilig was, zoals de andere vertrekken van het heiligdom en het brandofferaltaar, Ex. 40 :9,10,11, Lev. 8 :10 v.

Nadat door dit herhaalde bloedsprengen niet alleen priesterschap en volk, maar ook het heiligdom in al zijn vertrekken was verzoend, nam de Hogepriester de andere, levende bok, droeg door oplegging van de handen de zonden van het volk daarop over, bestreek hem met het bloed van de eerste bok en liet hem, onder geleide van een daartoe aangewezen man, naar de woestijn brengen.

Nu trok hij het witte kleed uit, wies zich andermaal, trok zijn gewone ambtsgewaad aan, en offerde daarop *de beide rammen* ten brandoffer, één voor zich en zijn huis, en één voor het volk, met het vet van de zojuist genoemde var en bok ten zondoffer.

Al het overige van var en bok werd buiten het leger verbrand.

Zowel hij, die de levende bok had weggevoerd, als hij die de dieren van het zondoffer buiten het leger verbrand had, moest, alvorens in het leger terug te keren, zichzelf en zijn kleren wassen.

Doel.

Deze verzoeningsplechtigheid had ten doel de verzoening van het heiligdom, van de zonden die in de loop van het jaar onverzoend waren gebleven (behalve die waren gepleegd “met opgeheven hand”, Num. 15 :30), en van de zonden voor welke reeds door vroegere zoenoffers verzoening was gedaan.

“Want de Wet, steeds er op uit om de onvolkomenheid van haar eigen, tot verzoening gegeven instellingen aan te wijzen, gaat op de Grote Verzoendag uit van de veronderstelling, dat de in het Voorhof tot stand gekomen verzoening, niet toereikend is. Het bloed der verzoening moet dichter tot God worden gebracht, ja zo dicht mogelijk tot de Allerheiligste, op het deksel van de Ark, waarop Hij tussen de Cherubs woont. Is dit geschied, dan is de gemeente in haar geheel ontzondigd; daarbij wordt door de gelijktijdige verzoening van het heiligdom en van de priesterschap het volk verzekerd, dat de middelen van tussenkomst, waardoor God met Zijn volk gemeenschap oefent, opnieuw gewijd zijn, en zullen blijven werken” (Van Andel) .

De handeling met de bokken stelt *één* verzoeningsdaad voor, maar naar *twee zijden*. Door die met de eerste bok wordt de *verzoening* van de schuld der zonde, door die met de tweede bok wordt de *wegdraging* van de zonde als heerschappijvoerend kwaad gesymboliseerd.

Het geheel is afschaduwing van de *verzoenende* en *bevrijdende* kracht van de offerdood van Christus, Hebr. 7 :26 v.; 9 :7 v., Joh. 1 :29.

IV. De na-exilische Feesten.

In de Bijbel worden twee na-exilische feesten genoemd, d.w.z. feesten, die na de ballingschap werden ingevoerd.

1. Het Purimfeest, Esther 9 :24

Dit feest werd gevierd op 14 en 15 Adar (maart), ter gedachtenis aan de redding van de joden uit de hand van Haman, Esther 9 :18-32.

Reeds de dag vóór het feest, 13 Adar, werd met vasten en bidden doorgebracht.

Op de 14^e werd (en wordt nog) door de joden in alle landen de geschiedenis van Esther in de synagogen gelezen.

Offers of andere plechtigheden vonden daarbij niet plaats.

2. Het feest van de vernieuwing des Tempels, Joh. 10 :22.

Dit feest werd gevierd op 25 Kislev (december) en de 7 volgende dagen, ter herinnering aan de reiniging van de Tempel van de verfoeiselen van de Syrische afgoderij door Judas de Makkabeër, en van de inwijding van het, op zijn bevel nieuw opgericht brandofferaltaar (165 vóór Chr.), 1 Makk. 4 :36 -59, 2 Makk. 1 :18.

Op dit feest werden vreugdevuren ontstoken, volgens Josefus als zinnebeeld van de macht en de vrijheid, die voor het volk, tegen alle verwachting in, aangebroken was. Openbare godsdienstige plechtigheden hadden daarbij niet plaats.

Andere feesten en gedenkdagen, in de Bijbel niet genoemd, hielden geen stand, als:

De dag van het houtdragen, dat is de dag, waarop men het brandhout, voor het altaar bestemd, in de Tempel bracht, waarbij zowel het volk als de Levieten behulpzaam waren: Deze dag viel in het midden van de maand Ab (augustus), Neh. 10 :34; 13 :31. Josefus maakt er melding van in zijn Joodse Oorlogen.

De dag van de veroverde burcht, dat is, de herovering van het kasteel te Jeruzalem en zijn zuivering van de onreinheden van de heidenen, door Simon de Makkabeër, 141 vóór Chr.; zie 1 Makk. 13 :50 v.

Het feest van Nicanor, op 13 Adar (maart), ter gedachtenis van de overwinning van Judas de Makkabeer over Nicanor, de Syrische veldheer, 160 vóór Chr. en aan de dood van deze wreedaard.

III. AFDWALINGEN.

1. De beeldendienst.

Reeds bij de Sinai maakte Israël zich aan beeldendienst - de verering van God onder beelden - , schuldig, Ex. 32 :4 v. Velen denken dat het volk onder invloed van de

Egyptische stiergod Apis er bij Aäron op heeft aangedrongen om een gouden kalf te maken.

Zware straffen waren het gevolg van deze zonde, die in de wet streng werd veroordeeld, Ex. 20 :4, Deut. 4 :16, 5 :8; 27 :15.

Na de scheuring van het rijk komt opnieuw de beeldendienst voor.

Jerobeam maakte de politieke scheuring ook tot een religieuze.

Om de tien stammen, die hem tot een koning hadden uitgeroepen, van de tempeldienst in Jeruzalem terug te houden, bouwde hij, (die voor zijn verkiezing tot koning een tijd in Egypte verbleef), te Bethel en te Dan een bijzonder heiligdom, waar de Heere onder het beeld van een gouden kalf moest worden gediend, 1 Kon. 12 :28, 2 Kon. 17 :16.

Deze daad van de koning, “die Israël zondigen deed”, is het begin geweest van de afval, waar tegen de profeten tevergeefs hun stem verhieven, en die gedurende twee en een halve eeuw zo toenam, dat het oordeel niet uit kon blijven.

Na de wegvoering van de tien stammen werd het altaar en de hoogte te Bethel door koning Josia afgebroken en verbrand, 2 Kon. 23 :15.

De bijgelovige verering van de door Mozes in de woestijn opgerichte koperen slang, Num. 21 :8 v., was kon weliswaar geen beeldendienst genoemd worden, maar Hiskia verbrijzelde deze slang, “omdat de kinderen Israëls tot die dagen haar gerookt hadden”, 2 Kon. 18 :4.

2. De hoogtediensten.

Nadat onder de hogepriester Eli Tabernakel en Ark gescheiden werden, 1 Sam. 4, kwamen de hoogtediensten op, die tot aan de ballingschap in stand in ere zijn gebleven.

Deze “hoogten” (bamôth) moeten wel worden onderscheiden van de plaatsen, aan de verering van de afgoden gewijd, en eveneens “hoogten” (bamôth) worden genoemd.

Op de hoogten werd de Heere gediend met slacht- en reukoffers. Samuël ging het volk in deze hoogtedienst voor, 1 Sam. 9 :12 v., die als een hulpmiddel ziende, zolang de Heere geen nieuwe plaats van aanbidding had aangewezen.

Vóór de bouw van de Tempel wordt van de dienst op de hoogten gesproken als een vanzelfsprekend feit: “alleenlijk offerde het volk op de hoogten, want geen huis was de Naam des Heeren gebouwd tot die dagen toe”, 1 Kon. 3 :2.

Na de inwijding van de Tempel echter hadden de hoogten hun bestaansrecht verloren, maar het volk hield deze, nu onwettige, eredienst in stand.

Dat de godvrezende koningen van Juda ze niet verwijderden, wordt hun als een zonde aangerekend, 1 Kon. 15 :14, 2 Kron. 15 :17, 1 Kon. 22 :44, 2 Kron. 20 :33, 2 Kon. 12 :3, 2 Kon. 14 :4.

Hizkia en Josia echter roeiden de hoogtediensten geheel uit, 2 Kon. 18 :4; 23 :8,19, maar ook niet voor altijd, 2 Kron. 33 :17.

In het rijk van de tien stammen werd door Jerobeam de hoogtedienst formeel ingevoerd en tot rijksgodsdienst verheven. De bijzondere heiligdommen, door hem opgericht, worden huizen der hoogten genoemd, 1 Kon. 12 :31; 13 :32.

Het schijnt, dat na de invoering van de kalverdienst, door ware godvruchtigen hier en daar altaren zijn gebouwd, wat nergens wordt afgekeurd, 1 Kon. 18 :30; 19 :10,14.

3. *De afgodendienst.*

Toen Israël Kanaän in erfelijke bezitting ontvangen had en door Jozua voor de keus gesteld werd, wie het dienen zou, gaf het als uit één mond antwoord: “Het zij verre van ons, dat wij de Heere verlaten zouden om andere goden te dienen”, Joz. 24 :16.

Maar toen Jozua en de oudsten, die al het werk des Heeren, dat Hij aan Israël gedaan had, gezien hadden, en een ander geslacht opstond, dat de Heere niet kende, verlieten ze de Heere, de God van hun vaders, die hen uit Egypteland had uitgevoerd, en volgden andere goden na, van de goden der volken, die rondom hen waren, Richt. 2 :6-13.

Israël schiep zich niet een eigen valse godsdienst, maar nam de goden van de heidenen over, in de eerste tijd die van Kanaänitische, later ook die van Assyrische oorsprong.

De belangrijkste godheid die door alle Kanaänieten vereerd werd, droeg de naam *Baäl*, oorspronkelijk een zonnegod, die gezien werd als de drager van het natuurlijke leven en van de voortbrengende, voortplantende natuurkracht.

De *Baäl* werd op veel plaatsen en op verschillende manieren gediend. Daarom waren er vele soorten *Baäls*, d.w.z. verschillende voorstellingen van deze god, zoals

Baäl-Berith (Baäl des verbonds), Richt. 8 :33; 9 :4, 46;

Baäl-Zebub (Vliegen-Baäl), 2 Kon. 1 :2 v.;

Baäl-Peor (onzekere betekenis), Num. 25 :3, 31 :16, Joz. 22 :17, waarschijnlijk wordt met deze naam dezelfde bedoeld als Kamos, de krijgsgod van de Moabieten, Rich. 11 :24, 1 Kon. 11 :7, 2 Kon. 23 :13, en misschien ook wel Milkom, de afgod van de Ammonieten, 1 Kon. 11 :5,33.

Onder deze *Baäls* werd de belangrijkste plaats ingenomen door de *Fenicische*, waartegen Elia zo'n geweldige strijd heeft gevoerd, 1 Kon. 18.

Baäl in al zijn vormen eiste mensen- en in het bijzonder kinderoffers.

Naast de mannelijke god *Baäl* werd de vrouwelijke *Astarte* vereerd als het beginsel van de ontvangende en voortbrengende kracht van de natuur.

Zoals met de dienst van *Baäl* de *masseben* (wijstenen, "opgerichte beelden"), Ex. 34 :13, Deut. 7 :5; 12 :3, 1 Kon. 14 :23, 2 Kon. 18 :4, zo zijn met die van Astarte de asjera's (gewijde boomstammen, "bossen") verbonden, 1 Kon. 18 :19.

In de geschiedenis van Israël ontmoeten wij vooral de *Fenisische Astarte*, welke afgodendienst Salomo op latere leeftijd naar Jeruzalem overbracht, 1 Kon. 11 :5, en waarvoor Achab te Samaria een tempel bouwde, 1 Kon. 16 :33.

Vierhonderd priesters dienden daar, 1 Kon. 18 :19, een dienst waarvan de prostitutie een wezenlijk bestanddeel uitmaakte.

Tot de *Baäldienst* in zijn latere, eigenaardig gewijzigde vormen, behoort ook de verering van de Tammuz (het versterven van de natuurkracht), de Fenische Adonis, wiens dienst zich vandaar naar andere landen uitbreide, ook naar Juda en Jeruzalem.

Ezechiël zag in een visioen vrouwen, die in het binnenste voorhof de Tammuz beweenden, Ez. 8 :14.

Met de komst van de Assyriërs in Palestina werd de dienst van de Moloch met zijn kinderoffers in Jeruzalem ingevoerd.

Achaz bouwde in het dal van Hinnom een offerplaats voor de Moloch, 2 Kon. 16 :3, 2 Kron. 28 :3, en ook Manasse ging het volk in deze gruwelijke dienst voor, 2 Kon. 21 :6.

De kolonisten, door Esarhaddon - zie bij "de verdeling van het land" - naar Samaria overgebracht, dienden vele goden. In 2 Kon. 17 :31 worden genoemd *Adrammelech* en *Annammelech*, de goden van *Sevarvaim*. Waarschijnlijk waren deze goden aan de *Moloch* verwant, omdat ook aan deze goden kinderen werden geofferd.

4. *Bijgeloof.*

Hoewel *waarzeggerij* en *toverij*, *acht geven op vogelgeschrei*, *vragen van doden* enz. door God streng verboden waren, Ex. 22 :18 v., Lev. 19 :26,31; 20 :6,27, Deut. 18 :10, maakte Israël zich toch aan deze zonden schuldig, 1 Sam. 28 :3, 2 Kon. 21 :6; 23 :24, Jes. 8 :19, Jer. 29 :8, Micha 5 :11, Zach. 10 :2.

5. *Na de Ballingschap.*

Om al deze zonden kwam tenslotte de straf, waarmee reeds Mozes het volk bedreigd had, indien het de Heere verlaten en de afgoden van de heidenen zou nawandelen.

En deze straf heeft haar goede uitwerking niet gemist. In de ballingschap lieten de joden hun afgoderij geheel los. En het deel van het volk dat straks uit Babel naar zijn vaderland terugkeerde, bleek in zoverre gelouterd te zijn, dat het voorgoed van de beeldendienst en afgoderij afkerig was.

De pogingen van *Antiochus Epifanes* om te Jeruzalem de afgoderij in te voeren, stuiten af op krachtig verzet van de joden.

Met dit afweren van de afgodsdienst ging echter geen waarachtige en hartgrondige bekering tot de levende God gepaard. Er ontwikkelde zich een Schriftgeleerdheid, die zich blind tuurde op de letter, en het wezen en de geest van het Oude Testament uit het oog verloor.

Sekten kwamen op, als die van de Farizeeën, Sadduceeën en Essenen (zie bij de bespreking aldaar). Eigengerechtigheid en werkheiligheid kregen de overhand. De Messias werd verwacht als een bevrijder van de vijandelijke overheersing, en toen Hij verscheen als de geestelijke Verlosser van Sion heeft het volk als volk Hem verworpen, Joh. 1 :11.

\$ 3. Het burgerlijk-maatschappelijk leven.

A. HET HUISELIJK LEVEN.

1. Woning, levensonderhoud, kleding.

1. Woning.

De aartsvaders woonden in tenten, gemaakt van gevlochten maten, of van uit geitenhaar geweven dekkleden of van dierenvellen, die men spande over in de grond bevestigde staken, en met koorden vastmaakte aan de in de aarde gedreven pennen.

De tent werd gewoonlijk door een kleed of voorhangsel in twee vertrekken verdeeld, waarvan het achterste voor de vrouwen en kinderen was bestemd.

In de regel had de tent een overdekt voorportaal, misschien een overstek, dat onmiddellijk buiten de tent een beschaduwd plekje bood, en waar men gezegd werd "in de deur van de tent" te zitten, Gen. 18 : 1.

Tot het onontbeerlijk huisraad behoorden enige stromatten of, bij de meer aanzielijken, een tapijt, om de bodem te bedekken; enige kussens of matrassen om op te zitten en te liggen; een lage eettafel, of in plaats daarvan een rond stuk leer, dat op de vloer werd gelegd; enige eet- en keuken gereedschappen; een stenen lamp ter verlichting van de geheel donkere binnenruimte.

De huizen van de Israëlieten waren van uitgehouwen of uit leem gevormde en in de zon gedroogde steen opgetrokken, en hadden gewoonlijk slechts één vertrek, zonder of met een klein venster zodat men bij klaarlichte dag met een lamp iets wat verloren was moest zoeken, Luk. 15 :8; ook was er geen schoorsteen, zodat de rook alleen door de smalle en lage deur een uitweg vond.

De huizen van de aanzienlijken waren doorgaans gebouwd in een vierhoek, met een hof of binnenplaats in het midden, die meestal erg ruim, aan alle kanten van zuilengangen en galerijen was omringd, geplaveid, en met fonteinën, bad of wel met een regenput voorzien, soms ook met bomen beplant was.

Figuur F - Plattegrond van een huis.

Door de deur kwam men eerst in het *voorhof* (a), een donker voorvertrek, van waaruit een trap (d) naar het platte dak en de opperzaal leidde. Uit het voorhof ging men, langs een trap, door een deur naar de hof of *binnenplaats* (b), en van hier uit verder naar de benedenkamers (c).

Evenals de binnenplaats, was ook *het platte dak* een geliefkoosde verblijfplaats van het gezin. In de *opperzaal*, die zich op het dak bevond, zonderde men zich af bij droefheid, 2 Sam. 18 :33, om een geheime bijeenkomst te houden, Richt. 3 :20, om te bidden, 2 Kon. 23 :12, terwijl men het platte dak ook wel als logeer-, slaap-, zieken-, en opbaarkamer gebruikte 1 Kon. 17 :19, 2 Kon. 4 :10, Hand. 9 :37,39.

Naar het dak en de opperzaal voerde ook een trap buiten aan het huis, Mark. 2 :4, Luk. 5 :19.

De *drempels* van de deuren waren, volgens Deut. 6 :9, van bijbelwoorden voorzien. De *vensters*, bestaande uit tralies zonder glasruiten, zagen uit op de straat en op de binnenplaats. De *binnenwanden* van de kamers waren in de huizen van de rijken beschilderd met hout, van kunstig snijwerk voorzien, soms met elpenbeen opgelegd.

De *vloeren* waren met gips geplaveid, of met gebakken stenen of marmeren tegels van verschillende kleuren ingelegd. De sleutel van de deur was een vrij groot stuk hout, dat men op de schouder droeg, Jes. 22 :22.

Het huis van de eenvoudigen bevatte niet veel meer dan een bed, een tafel, een stoel en een lamp, en de gereedschappen die nodig waren voor het bewaren van het voedsel.

In de huizen van de aanzienlijken waren de kamers weelderig gemeubeld, o.a. met rustbedden, waarop kostbare tapijten, Spr. 7 :16, en zachte kussens, Ez. 13 :18,22, lagen; met bedsteden, opgelegd met elpenbeen, Am. 6 :4; met kunstig bewerkte tafels enz., terwijl de keukens-, eet- en drinkgereedschappen van goud en zilver, in velerlei vormen en in grote getale voorhanden waren.

Een vereniging van huizen en gebouwen, *die omringd was door een muur*, werd in de oudste tijden waarschijnlijk voor een *stad* gehouden, en *zonder die versterking* voor een *dorp*.

Hierbij kwam al spoedig dat de steden zich door een groter aantal huizen en door sierlijker gebouwen van de dorpen onderscheidden.

In de regel hadden de steden enkele onderhorige dorpen, die van de steden enigermate afhankelijk waren, Joz. 15 :45,47. Door toename van de bevolking en van het aantal huizen werd een dorp vaak een stad.

2. *Levensonderhoud.*

Het belangrijkste *plantaardige voedsel* van de Israëlieten bestond uit koren: tarwe, gerst, spelt en gierst, dat voor een gedeelte als meel tot brood en koeken gebakken, voor een ander gedeelte tot in aren en korrels aan het vuur geroosterd, algemeen gegeten werd.

Verder bestond het *dagelijks voedsel* uit honing (bijenhoning en druivenhoning), gedroogde druiven of rozijnen, klompen gedroogde vijgen, dadelkoeken, en verschillende soorten verse boomvruchten. Van de moeskruiden at men vooral peulvruchten, linzen en bonen, daarnaast ook uien, knoflook en augurken.

Van het *dierlijk voedsel* was het vlees van runderen, schapen en geiten het meest gewone; het vlees van kalveren, lammeren, duiven en tortelduiven was iets bijzonders, terwijl op de tafels van de rijken het wildbraad en het gevogelte niet ontbrak.

Ook vissen werden graag genuttigd.

Zie over het onderscheid tussen reine en onreine dieren Lev. 11 en Deut. 14.

Men *dronk* water, melk en wijn.

Het *water* werd geput uit natuurlijke bronnen of ving men in regenbakken op.

De *melk* van koeien, schapen en geiten werd vers gedronken, of gestremd, als zure melk genuttigd.

Op dagen van vreugde ontbrak de *wijn* niet, die uit druiven bereid en soms met specerijen gekruid en in lederzakken bewaard werd.

De dadelpalmwijn moet vooral een bedwelmende wijn zijn geweest, die werd uit geweekte, rijpe dadels geperst. Misschien gold dit ook voor de Egyptische gerstewijn.

Zij, voor wie wijn een onbereikbare weelde was, dronken om hun dorst te lessen, een soort van *azijn* met enige olie vermengd, Ruth 2 :14.

Wat de bereiding van de spijsen betreft, het koren, waarvan men brood wilde bakken, werd gewoonlijk gemalen, door vrouwen of slavinnen, met twee stenen, waarvan de onderste, met bol en ruw bovenzvlak, vastlag en de bovenste met hol en ruw ondervlak, beweegbaar was; met een handvat werd de bovenste steen rondgedraaid rondom de as, die in de vaste steen was bevestigd.

Vervolgens kneedde men het meel in een baktrog met zuurdeeg, (in geval van haast liet men het verzuren na), en maakte er platte, ovale koeken van, die men daarna bakte òf op een gloeiende ijzeren plaat, òf in een bakoven.

De groenten, peulvruchten en moeskruiden werden in potten gekookt en met olijfolie smakelijk gemaakt.

Vlees werd òf aan het spit gebraden, òf in ketels gekookt en dan meestal in zure melk. De was gewoonlijk het werk van de mannen.

Men had, behalve een eenvoudig ontbijt 's morgens, dagelijks twee maaltijden: op de middag, Gen. 18 :1 v.; 43 :16,25; Ruth 2 :14, 1 Kon. 20 :16 verg. Luk. 14 :12; en tegen de avond, Gen. 19 :1 v., Ruth 3 :7.

Men *zat* vroeger bij het eten aan tafel, Gen. 27 :19, Richt. 19 :6, 1 Sam. 20 :5,24, 1 Kon. 13 19,20;

Pas later kwam het *aanliggen* op rustbedden of divans in zwang, Am. 6 :4, Luk. 17 :7.

Vóór en na de maaltijd wies men de handen, want men gebruikte aan tafel geen lepels, messen en vorken, maar alleen de vingers, Matth. 15 :2,20, Mark. 7 :2 v., Luk. 11 :38. Vloeibaar eten bracht men door een stuk gebogen broodkoek naar de mond.

3. *Kleding.*

Mannen en vrouwen droegen in Israël, zoals het vandaag nog zo is in het Oosten, vrijwel dezelfde kleding. Toch moet er een in het oog vallend onderscheid zijn geweest, blijkens het verbod uit Deut. 22 :5: "Het kleed eens mans zal niet zijn aan een vrouw, en een

man zal geen vrouwenkleed aantrekken; want al wie zulks doet, is den HEERE uw God een gruwel”.

Het *maken van kleding* behoorde tot de taak van de huisvrouw, 1 Sam. 2 :19, Spr. 31 :22 v.

Nooit mocht een kledingstuk uit *twee verschillende grondstoffen*, bijv. wol en vlas, worden gemaakt, Lev. 19 :19, Deut. 22 :11.

De *mannen* droegen een linnen lijfrok, die men aantrok, en een wollen opperkleed, dat men omsloeg; beide klederen hingen tot onder de knieën.

De *lijfrok* was een soort hemd, nauw sluitend, soms met mouwen, dat op het blote lichaam werd gedragen, en met een *gordel*, van leder, 2 Kon. 1 :8, of van linnen, Jer. 13 :1, om de lendenen vastgehouden werd, opdat het bij het lopen en bij het werk niet zou hinderen. In de *gordel* bewaarde men zijn geld, Matth. 10 :9, men bevestigde zijn zwaard daaraan, Richt. 3 :16, of men hing zijn schrijfgereedschap er aan, Ez. 9 :2.

Het *opperkleed* bestond uit een grote vierkante doek, aan de vier hoeken van kwasten voorzien, Num. 15 :38. Men plooide de doek zo, dat boven de gordel een ruimte ontstond (de boezem), waarin men vlees, brood en allerlei andere dingen met zich kon dragen.

Tot *schoeisel* dienden zolen of sandalen, van leer of hout, die met leren riemen werden vastgebonden; binnenshuis, in een heilige plaats, Ex. 3 :5, Joz. 5 :15, en als men rouwde legde men die af; de arme mensen liepen gewoonlijk op blote voeten, 2 Sam. 15 :30, Jes. 20 :2, Ez. 24 :17,23.

Het *hoofddeksel* was een muts, of een in elkaar gedraaide doek, een soort tulband van verschillende vormen, maar waarvan elke nadere aanduiding ontbreekt.

Aan deze eenvoudige kleding werden reeds vroegtijdig meerdere en soms zeer kostbare kledingstukken toegevoegd, als fijne linnen hemden en lange, rijk geplooide tabbaarden, die tot op de enkels hingen. De rijke personen bezaten meer dan één stel klederen, zogenaamde wisselklederen, deels voor eigen gebruik, Spr. 31 :21, Luk. 15 :22, deels om weg te geven, Gen. 45 :22, 1 Sam. 18 :4, 2 Kon. 5 :5; 10 :22, Esther 4 :4; 6 :8,11.

De *vrouwen* hadden ongeveer dezelfde dracht. Hun klederen waren echter langer, wijder en meestal ook fijner en sierlijker.

De gordel werd lager op de heupen en los gedragen en was vaak een voorwerp van vrouwelijke pronk.

Wel hoofddeksel de minder welgestelde vrouwen droegen, is niet bekend. Alleen de wat meer voorname vrouwen hadden tulbanden, en droegen bovendien een sluier.

Wat de *sierraden* betreft, die had *de man* weinig: een staf, een zegelring, Gen. 38 :18; 41 :42, Ex. 12 :11, Jer. 22 :24.

De zegelring werd aan een halsketting op de borst of aan een vinger van de rechterhand gedragen.

De *vrouwen* droegen oorringen, Gen. 35 :4, Ez. 16 :12, arm- en enkelringen, Gen. 24 :22,30, Num. 31 :50, Jes. 3 :19, later halskettingen en voetkettinkjes, die de enkelringen verbonden, en de draagsters ervan noodzaakten tot een trippelende gang, Jes. 3 :16.

4. *Verzorging van het lichaam.*

Dat de Israëlieten zich dagelijks baadden, blijkt niet. Wel dat ze dit deden, wanneer zij aan een belangrijk persoon een bezoek wilden brengen, Ruth 3 :3, en vooral vóór het verrichten van een godsdienstige handeling, Gen. 35 :2, Ex. 19 :10, 1 Sam. 16 :5.

Men baadde zich in rivieren, 2 Kon. 5 :10, maar ook bij de meer welgestelden, thuis, in een in de tuin ingericht bad, 2 Sam. 11 :2.

Vóór het eten werden de *handen gewassen*, Matth. 15 :2, en van de gasten of binnenkomende reizigers, ook de *voeten*, Luk. 7 :44.

Om dat de reiniging van het lichaam tot een afbeelding diende van de reiniging van het hart, was de *reinheid* van de handen een symbool van de onschuld, Ps. 24 :4; 26 :6; 73 :13, en het *wassen* van de handen een teken, dat men aan één of ander misdrijf geen deel had, Deut. 21 :6, Matth. 27 :24.

Met het wassen en baden ging soms ook het *zalven* van het lichaam met heerlijk ruikende oliën samen, Ruth 3 :3, om het zweten te matigen, of ook ter bevordering van de schoonheid.

Voor op feesten en vreugdedagen zalfde men, indien niet het hele lichaam, dan toch wel het hoofd, Ps. 23 :5; 92 :11, Pred. 7 :1; 9 :8. Hiervoor werd *olijfolie* gebruikt, met welriekende specerijen vermengd.

Bijzondere zorg besteedde men aan het *hoofdhaar*.

Wat de *mannen* betreft, alleen de *jongeren*, 2 Sam. 14 :26, Hoogl. 5 :11, en de *Nazireërs*, zolang de tijd van hun gelofte duurde, droegen het haar lang.

Als teken van *rouw* was het niet ongewoon om de haren te *scheren*. *Lang haar* behoorde tot de *schoonheid* van de *vrouw*, 1 Kor. 11 :15; zij droeg het in *vlechten*, Hoogl. 4 :1,3; 6 :7, 1 Petr. 3 :3. *Loshangende* haren waren een teken van diepe *vernedering*, Luk. 7 :38,44.

De *baard* was het sieraad van de man, Lev. 21 :5, 2 Sam. 10 :4,5, 1 Kron. 19 :5, Ps. 133 :2, en werd zorgvuldig in orde gehouden. Alleen in dagen van droefheid werd de baard afgeschoren, Jes. 15 :2, Jer. 41 :5, anders slechts bijgeknipt.

II. Huwelijk en Gezinsleven.

1 . Het huwelijk.

Naar Gods ordinantie is het huwelijk de vereniging van één man en één vrouw, Gen. 2 :24, Matth. 19 :4, verg. Ef. 5 :31.

Van deze oorspronkelijke instelling werd echter spoedig afgeweken.

Reeds de Kaïniet Lamech nam *twee* vrouwen, Gen. 4 :19.

Ook de aartsvaders hadden, met uitzondering van Izaak, naast hun wettige vrouwen, *bijwijken*, Gen. 16 :3; 30 :3 v. Verg. 22 :24; 36 :12.

Wel wordt dit niet rechtstreeks afgekeurd, maar uit de tekening van de wrange vruchten, die deze veelwijverij voortbracht, blijkt duidelijk dat zij inging tegen de door God gestelde regel, Gen. 30 :1 v., Deut. 21 :15-17, 1 Sam. 1 :1-7.

Ook de Mozaïsche Wet verbood de veelwijverij niet met evenzoveel woorden. Dat deze veelwijverij echter slechts werd *geduld*, blijkt uit de vele voorschriften, waardoor ze werd beperkt en tegengegaan.

De toekomstige koning werd geboden, zich niet vele vrouwen te nemen, Deut. 17 :17.

Ook was het niet geoorloofd om met twee zusters in één echtverbintenis te leven, Lev. 18 :18.

Tegen de onbillijkheden inzake erflatingen, die gemakkelijk het gevolg konden zijn van voorliefde voor de éne vrouw boven de andere, werd gewaakt, Deut. 21 :15.

Op ontucht, hoererij en bloedschande waren strenge straffen gesteld, Deut. 22 :13 v.

Op overspel, het zich vergrijpen aan iemands anders vrouw, stond de dood door steniging, Lev. 20 :10, Deut. 22 :22.

Echtscheiding, Deut. 24 :1, vanwege de hardigheid des harten toegestaan, Matt. 19 :8, werd door vele bepalingen bemoeilijkt, Deut. 24 :1-4.

Wanneer een man zijn vrouw van ontrouw verdacht, dan kon hij haar aan het, in Num. 5 :12 v. beschreven Godsgericht onderwerpen. Tegen valse beschuldiging door de ijverzuchtige man werd de vrouw door de Wet beschermd, Deut. 22 :13 v.

Bij de profeten is het huwelijk van één man en één vrouw steeds het beeld van het verbond tussen God en Zijn volk, Hos. 2 :19 v., Jes. 50 :1, Jer. 2 :2 Ez. 16 :8-22.

2. Verboden huwelijken.

Het was de Israëlieten verboden, zich door huwelijk te verbinden met de in Deut. 7 :1-4 (verg. Ex. 34 :16), genoemde volken van Kanaän, opdat ze daardoor niet tot de dienst aan de afgoden zouden worden verleid, Deut. 7 :4.

Dit zo uitdrukkelijk bepaald motief geeft reden tot de veronderstelling, dat huwelijken met andere vreemde vrouwen, welke de Wet niet verbiedt, maar zelfs vergunt, Deut. 21 :10 v., slechts alleen dan waren toegelaten, wanneer deze vrouwen de dienst aan de afgoden verlieten. Ook volgt hieruit dat Israëlieten hun dochters niet aan de heidenen ter vrouw mochten geven, echter wel aan vreemdelingen, die in hun midden woonden, en de dienst aan de afgoden vaarwel hadden gezegd, Lev. 24 :10.

In Lev. 18 en 20 vindt men de graden van bloedverwantschap aangewezen waarbinnen men in de kring van het volk niet mocht trouwen.

Het aangaan van een verboden huwelijk werd soms met kinderloosheid, in de meeste gevallen echter met de dood gestraft.

Behalve deze bepalingen waren er nog bijzondere voorwaarden voor de priesters (zie bij de Heilige Personen, de priesters).

Een erfdochter mocht niet huwen met iemand van buiten haar eigen stam, Num. 36 :6,7.

3. *Het leviraatshuwelijk.*

Het huwelijk met de weduwe van een overleden broeder, indien deze kinderen had, was verboden als inbreuk makende op de broederlijke betrekking.

Indien echter een man stief zonder zoon na te laten, was zijn hem overlevende broeder als zwager (hebreuws: *levir*) verplicht om met zijn schoonzuster, die nu weduwe was geworden, te trouwen.

Het doel van zo'n leviraats- of zwagerhuwelijk was, om het geslacht en de naam van de broeder in stand te houden, wat blijkt uit de bepaling, dat de eerstgeboren zoon uit zo'n huwelijk op de naam van de overleden broeder in het geslachtregister moest worden ingeschreven.

Van dit leviraatshuwelijk, dat ook bij andere volken voorkomt, lezen we reeds in Gen. 38 :8 v.

In de wet werd deze voorvaderlijke gewoonte op zo'n manier geregeld, dat de heiligheid van het huwelijk daardoor niet in het gedrang kwam.

Volstrekt bindende kracht had deze bepaling niet. Indien de zwager *weigerde*, om de weduwe van zijn broeder tot vrouw te nemen, dan kon zij hem dagen voor de oudsten van haar woonplaats.

Bleef hij dan alsnog weigeren, dan was daarmee de zaak beslist. Alleen moest hij toestaan en voor lief nemen, dat zijn schoonzuster hem voor de ogen van de oudsten van het volk de schoen uittrok, en in het gezicht spuugde met de woorden: "alzo zal die man gedaan worden, die zijns broeders huis niet zal bouwen", terwijl hij de smaad op zich laadde dat

zijn naam in Israël voortaan genoemd werd: “het huis desgenen die de schoen is uitgetogen”, Deut. 25 :5-10 verg. Matth. 22 :23-30.

4. *De huwelijksluiting.*

De sluiting van een huwelijk was steeds een zaak van de ouders. Van de ouders ging de huwelijksaanzoek uit, en deze richtte zich tot de ouders van de andere partij, Gen. 24 :2 v.; 38 :6 verg. Gen. 21 :21.

Dat de bruid voor een zekere *som geld* werd gekocht, is uit de Schrift niet te bewijzen. Wel ontving ze, alsook haar ouders, van haar aanstaande echtgenoot *geschenken*, Gen. 24 :53.

Uit het feit dat de ouders hun kinderen uithuwelijkten, mag niet worden afgeleid dat zij nooit rekening hielden met de liefdesgenegenheid van hun zonen of dochters, Gen. 24 :57,58.

Aan het huwelijk ging gedurende kortere of langere tijd *de verloving* vooraf, welke voorlopige verbintenis even heilig werd geacht als het huwelijk zelf. De ontrouw van een verloofde stond gelijk aan echtbreuk, en werd met de dood gestraft, Deut. 22 :23,24 vergelijk Lev. 20 :10.

De *huwelijksluiting* werd met een *bruiloft* gevierd.

De *bruidegom* haalde, in feestgewaad en door zijn vrienden begeleid, Richt. 14 :11, Matth. 9 :15, de bruid uit haar ouderlijke woning af.

De *bruid*, tot wiens bruidstooi ook een dichte sluier behoorde, werd nu door haar vriendinnen vergezeld, onder vrolijk gezang, Jer. 7 :34, 16 :9, naar het huis van de bruidegom of van haar (aanstaande) schoonouders gebracht, waar het bruiloftsmaal was bereid, Richt. 14 :10.

De bruiloft, waarop een groot aantal gasten genodigd was, duurde soms zeven, soms ook veertien dagen, Gen. 29 :22, Richt. 14 :12.

Dat het hierbij vrolijk toeging, blijkt o.m. uit de bedreiging dat God uit de steden van Juda en uit de straten van Jeruzalem zou doen ophouden de stem der vrolijkheid en de stem der vreugde, de stem des bruidegoms en de stem der bruid, Jer. 7 :34; 16 :9; 33 :11.

Van een bij de huwelijksluiting te verrichten godsdienstige handeling lezen we niet in de wet. Uitspraken als Spr. 2 :17 en Mal. 2 :14 wettigen echter het vermoeden, dat deze niet de praktijk niet zal ontbroken hebben.

Wie een vrouw ondertrouwd maar haar nog niet tot zich genomen had, kon in oorlogstijd nog vóór het gevecht begon het leger verlaten en terugkeren naar zijn huis, opdat hij niet stierf in de strijd en een ander zijn verloofde tot vrouw nam, Deut. 20 :7.

Ook hoefde een pas gehuwde niet uit te trekken met het leger; een jaar lang was hij van alle krijgsdienst vrijgesteld, Deut. 24 :5.

5. Het huisgezin.

Het hoofd van het huisgezin was de man. Op hem rustte de verplichting om te waken voor de eer van zijn gezin, het voor te gaan in de vreze des Heeren, het eigendom te beheren en de welvaart te bevorderen.

Hij was heer, ook van zijn vrouw, Gen. 18 :12.

In sommige gevallen had hij het recht om van zijn vrouw te scheiden.

Hij bezat de macht om zijn kinderen uit te huwelijken, Gen. 24 :3, Richt. 14 :1-5; Om onder bepaalde voorwaarden de gelofte van zijn vrouw of kinderen nietig te verklaren, Num. 30 :4-8; om een onhandelbare, weerspannige zoon naar de oudsten van de stad te brengen, Deut. 21 :18 v.

Uit deze uitgebreide macht van de man mag echter niet worden afgeleid dat hij zijn vrouw en zijn kinderen als slaven mocht behandelen.

Huis en vrouw, slaaf en slavin, os en ezel waren zijn eigendom, Ex. 20 :17, maar hij stond niet tot al deze “bezittingen” in dezelfde betrekking, en mocht niet over alle bezit beschikken met dezelfde willekeur.

Van een slaafse onderdanigheid van de vrouw was geen sprake. Sara, Rebekka, Rachel, Hanna, Abigail maken beslist niet de indruk, dat zij zich alles lieten welgevallen; zij waren

vrije vrouwen, die door hun mannen werden geëerd en geliefd, en van wie een grote invloed uitging.

Al was de vrouw uiteraard het meest in huis, toch ging zij ongesluierd en vrij met mannen om, Gen. 12 :14, Ruth 2 :5, 2 Sam. 20 :16.

Zij was tegenwoordig bij de voorlezing van de Wet, Deut. 31 :12, Neh. 8 :3 en vierde evenals de mannen de feesten mee, Ex. 12 :3,4, Deut. 16 :11,14, Ezra 10 : 1, vergelijk Hos. 4 :13, Jer. 31 :13, Klaagl. 1 :4.

In huis had de vrouw een eigen taak. Ze was belast met de zorg voor het huishouden, en hield zich bezig met spinnen en weven, naaien en het maken van klederen, broodbakken en het bereiden van de maaltijd, maar ook met het hoeden van het vee en het verzorgen van de kudde, Gen. 29 :9, Ex. 2 :16, 1 Sam. 2 :19; 8 :13, Spr. 31 :13,15,19,22.

Omdat de vrouw pas in de moeder tot volle eer kwam, werden de *kinderen*, vooral zonen, door haar vurig begeerd, Gen. 16 :1 v., 1 Sam. 1 :1 v., en het bezit van kinderen als een rijke schat, als een zegen en erfdeel des Heeren beschouwd, Ps. 127 :3.

De kinderen moesten worden *opgevoed* in de vreze des Heeren, en daartoe onderwezen, niet alleen in de Wet, maar ook in de heilige geschiedenis van Israël, Ex. 12 :26; 13 :8,14 v. Deut. 4 :10; 6 :7,20 v.; 11 :19, Spr. 6 :20.

Gedurende de eerste levensjaren van de kinderen was de opvoeding toevertrouwd aan de *moeder*, Spr. 31 :1.

Bleven de *dochters* onder *haar* opzicht en leiding totdat ze trouwden, de *zonen* werden bij het opgroeien opgevoed door de *vader*.

Het *ouderlijk gezag* werd hooggehouden, Ex. 20 :12, Deut. 5 :16, Lev. 19 :3.

Wie vader of moeder vloekte, of zich aan hen vergreep, werd gedood, Ex. 21 :15,17, Lev. 20 :9; zo ook de zoon, die zich weerspannig tegen de vader verzette, Deut. 21 :18 v.

De *eerstgeboren zoon* was het beginsel van de mannelijke kracht, de erfgenaam van het vaderlijk gezag, de pleitbezorger van zijn moeder en zusters, Gen. 27 :29,37; 49 :3,8, Deut. 21 :15 v.

Hem kwam een dubbel erfdeel toe, en hij was heer over zijn broeders.

De *dochters* genoten grote vrijheid in huis en gingen ongedwongen met vreemden om, Gen. 24 :15 v, Ex. 2 :16, Richt. 14 :1, 1 Sam. 9 :11.

In het geval dat zij geen erfdochters waren, konden zij alleen een geschenk van hun vader ontvangen.

De dienstbaren in het gezin waren slaven en slavinnen, die òf van de omwonende volken òf van de in het land verblijvende vreemdelingen voor geld waren gekocht, òf in de oorlog als gevangenen buit gemaakt, òf als kinderen van slaven in huis geboren waren.

Ook *Israëlieten* konden in een staat van dienstbaarheid komen, door eigen wil, in geval van armoede, Ex. 21 :2, maar de dief, die het gestolen goed niet kon vergoeden, werd als lijfeigene verkocht, Ex. 22 :3.

Slaven en slavinnen werden steeds behandeld als mensen met eigen rechten.

Wie een slaaf doodde, werd met de dood gestraft.

Een slaaf, die bij lichamelijke tuchting een oog of tand verloor, kreeg zijn vrijheid terug.

De slaaf die van een harde meester was weggelopen, hoefde niet uitgeleverd te worden.

Het krijgsgevangen meisje dat een Israëliet zich ter vrouw genomen had, mocht, indien zij hem niet meer beviel, niet worden verkocht of als lijfeigene worden gebruikt, maar moest worden vrijgelaten, Deut. 21 :10 v.

Wel maakt de wet scherp onderscheid tussen de volksgenoten, die tot dienstbaarheid waren vervallen, en de slaven van vreemde afkomst, Lev. 25 :39 v.

Waren de slaven van vreemde afkomst het blijvend eigendom van hun heren, die evenals de overige bezittingen bij erfenis overgingen op de kinderen, de slaven uit Israël konden te allen tijde door hun betrekkingen worden vrijgekocht, een ook wanneer dat niet gebeurde, waren ze na een dienstdad van zes jaar vrij, Ex. 21 :2 v., Deut. 15 :12-15.

Wilde een slaaf, òf omdat hij in de slavernij man en vader geworden was en zijn vrouw en kinderen niet tegelijk met hem vrij werden, òf uit liefde tot zijn heer, van de hem toekomende vrijheid geen gebruik maken, dan werd hem, ten overstaan van “de goden”, dat is de overheid, aan de deurpost een oor doorboord ten teken van levenslange dienstbaarheid, Ex. 21 :5,6.

Als het *Jubeljaar* aanbrak, waren alle slaven van Hebreeuwse afkomst met hun kinderen vrij. De Israëliet, die zich verkocht had, mocht men geen slavenwerk laten doen, hem niet als

slaaf behandelen, en niet met hardheid over hem heersen; men moest hem als een huurling laten dienen, Lev. 25 :39,43,53.

De vreemde slaaf werd door besnijdenis in Israël ingelijfd, Gen. 17 :12,13.

Met de andere slaven deelde hij in de sabbatsrust, mocht ook de grote feesten viëren en aan het offermaal aanzitten, Ex. 20 :10; 23 :12, Deut. 5 :14; 12 :18; 16 :11.

In het *Nieuwe Testament* blijkt niet dat de slavernij wordt opgeheven. Het is nog een bestaande praktijk. De brief aan Filémon is daar een voorbeeld van. *Niet de maatschappelijke structuur* is veranderd, *maar* wel dient de *gezindheid des harten* van slaaf en heer te veranderen door de vernieuwing van het gemoed, Rom. 12 :2. Dat heeft gevolgen voor de verhouding tussen de dienstknecht en zijn heer. We vinden in het Nieuwe Testament de apostolische vermaningen tot gehoorzaamheid, Ef. 6 :5, Kol. 3 :22, 1 Tim. 6 :1, Tit. 2 :9, 1 Petr. 2 :18.

6. *Gezelligheid, vreugde en rouw.*

Reeds uit de aartsvaderlijke tijd afkomstig is de *vredegroet*, waarmee men iemand bij ontmoeting begroette, Gen. 43 :27, Ex. 18 :7, Richt. 18 :15; 19 :20, 1 Sam. 10 :4.

Familieleden en vrienden, die elkaar kortere of langere tijd niet gezien hadden, begroetten elkaar met een *kus*, Gen. 27 :26; 29 :13, Ex 4. :27, 18 :7, 1 Sam. 20 :41.

Het groeten ging vaak van vele plichtplegingen vergezeld, en was erg omslachtig en tijdrovend.

Aan wie met spoed een opdracht had uit te voeren, werd daarom bevolen om zich niet telkens door groeten te laten ophouden, 2 Kon. 4 :29, Luk. 10 :4.

Bij het gemeenzaam onderhoud sprak de mindere steeds over zichzelf in de derde persoon, noemde zich de knecht van de ander, Gen. 18 :3; 19 :2; 33 :5, 43 :28, Richt. 19 :19, en de andere noemde hij zijn heer, Gen. 23 : 6,11,15, 1 Sam. 26 :18.

De jongeren (van jaren) stonden eerbiedig op voor de grijsaards en aanzienlijken, Lev. 19 :32, Job 29 :8.

In bijzondere mate werd de *gastvrijheid* in acht genomen.

De vreemdeling of reiziger nodigde men dringend uit, om de tent of de woning binnen te treden en zich te verkwikken.

Men wies zijn voeten, bereidde hem eten, zorgde voor zijn bedienden en lastdieren, en deed hem bij het afscheid uitgeleide, Gen. 18 :2 v.; 19 :1 v.; 24 :31 v., Richt. 19 :21.

Elke *blijde gebeurtenis* in het gezin, zoals geboorte, spening van de kinderen, alsook het beëindigen van het werk op veld en akker, de wijnoogst, het scheren van de schapen enz., 1 Sam. 25 :2; 2 Sam. 13 :23, Richt. 9 :27, werd *feestelijk gevierd*.

Wanneer iemand gestorven was, dan scheurde men het opperkleed, trok een kleed van grove vorm aan, dat veel op een zak leek, strooide as op het hoofd en vastte tot zonsondergang, Gen. 37 :34, Richt. 11 :35, 1 Sam. 4 :12, 2 Sam. 1 :2,11; 12 :16 v.

De dode werd onder luid gewezen van familie en vrienden, 2 Sam. 3 :31,32, Job 30 :31, dezelfde dag begraven, in de grond, zoals bij wij ook gewend zijn, Gen. 35 :8, 1 Sam. 31 :13, of in door de natuur gevormde spelonken, Gen. 23 :17, of in graven, uitgehouwen in een rots, Matth. 27 :60.

Onbegraven blijven werd voor de grootste smaad gehouden, die de doden kon worden aangedaan, 1 Kon. 13 :22; 16 :4; 21 :24, Jer. 7 :33; 8 :2.

Zelfs ter dood gebrachte misdadigers werden begraven, Deut. 21 :23, vergelijk 2 Kon. 9 :34.

Lijkverbranding schijnt slechts in bijzondere gevallen te zijn toegepast, òf om de lijken voor verminking te bewaren, 1 Sam. 31 :12, òf in oorlogstijd bij het heersen van besmettelijke ziekten in belegerde steden, Am. 6 :10, òf als verzwarende van de doodstraf, Lev. 20 :14; 21 :9.

Het balsemen van een lijk, zoals dat met het lijk van Jakob en Jozef gebeurde naar de wijze van de *Egyptenaren*, Gen. 50 :2,26, is bij Israël *geen* gewoonte geweest.

Alleen werd bij de meer voornamen personen het lijk met kostbare olie gezalfd en ingewikkeld in met specerijen bestrooide doeken, Joh. 12 :3,7; 19 :39,40.

B. HET ARBEIDSLEVEN.

I. Beroep en bedrijf.

1. Land- en tuinbouw.

Tijdens hun verblijf in Egypte hebben de Israëlieten zich niet uitsluitend met *veeteelt*, maar ook met *de landbouw* bezig gehouden, Num. 20 :5, Deut. 11 :10, en toen zij in het land Kanaän gekomen waren, werd de landbouw het belangrijkste bestaansmiddel.

Op de akkers verbouwden ze niet alleen granen, als tarwe, gerst, spelt, gierst en linzen, 2 Sam. 23 :11, maar ook vlas, Jes. 19 :9, meloenen, Jes. 1 :8, bonen en komijn, Jes. 28 :25.

De ploeg en de eg werden meestal door 2 ossen getrokken, 1 Kon. 19 :19 v., Job 1 :14, Am. 6 : 12, die over de nek een juk droegen, en door een ploegstaaf met ijzeren prikkels werden aangezet, Hand. 9 :5.

Ook werd deze wel door koeien getrokken, Richt. 14 :18, of door ezels, Jes. 30 :24; 32 :20, maar niet door een os en een ezel tegelijk, Deut. 22 :10.

Het zaaien gebeurde som op de ongeploegde grond, zodat het zaad door het ploegen onder de aarde werd gebracht en de bezaaide grond door het eggen weer dichtgemaakt werd. Soms net als bij ons, werd er gezaaid na het ploegen en eggen; in dat geval werd het eggen na het zaaien herhaald.

Het zaaien van het *winterkoren* begon na het Loofhuttenfeest, eind oktober, begin november. De *zomervruchten* werden in januari en februari gezaaid.

De *oogst begon* met de *gerst*, Ruth 2 :23, 2 Sam. 21 :9, die een paar weken vóór de tarwe rijp werd, en waarvan op 16 Nisan de “garve der eerstelingen” werd aangeboden, zie bij “de Grote Feesten”.

Met *Pinksteren* was de graanoogst nagenoeg beëindigd.

Men *maaide* met sikkels, Deut. 16 :9; het *dorsen* gebeurde op de dorsvloeren, die onder de open hemel en doorgaans op hoogten waren aangelegd, opdat bij het wannen de wind het kaf zou kunnen wegvagen, Hos. 13 :3, Jer. 4 :11.

Of door samengekoppelde, ongemuilbande ossen, die met hun hoeven de korrels uit de uitgespreide aren uittraden, of met dorssleden, zware planken, van onderen van scherpe

stenen voorzien, òf met dorswagens, voorzien van zaagvormige, lage rolwielen, òf, bij kleine hoeveelheden, met dorsvlegels.

Na het dorsen volgde het *wannen* of zuiveren. Men wierp het gedorste tegen de wind in: de korrels vielen neer, stro en kaf werden door de wind weggevoerd. Hiervoor gebruikte men ook wel wannen, een werpschop, waarmee men het graan opwerpt om van het kaf te zuiveren, Matth. 3 :12, Luk. 3 :17.

De *wijnbouw* strekte zich uit over heel het land Israël. In de vlakten, maar vooral tegen de berghellingen, Jes. 5 :1, Jer. 31 :5, plantte men *wijngaarden*.

Daarbij ging men als volgt te werk:

Men zuiverde de grond van stenen en voorzag hem van een muur, om het wegspoelen van de aarde door het water van de bergen te voorkomen, Num. 22 :24, Spr. 24 :30,31. Deze muur was soms met doornen bezet, om de dieren en ongewenste bezoekers af te weren, Hoogl. 2 :15.

Op de muur bouwde men een wachttoren van enkele meters hoog, van waaruit men de wijngaard, als deze vrucht droeg, bewaakte.

De druiven werden in september geplukt, en daarna in de wijnpersbak, een grote stenen kuip, uitgehouwen in de rotsachtige grond, Jes. 5 :2, Matth. 21 :33, getreden.

De uitgeperste most werd in lederen zakken of aarden vaten gedaan, waarin men ze gisten liet, Job 32 :19, Jer. 48 :11, Matth. 9 :17.

Ook plantte men bijna overal *olijfbomen*; de olijven, die in september rijp begonnen te worden, werden halfrijp geplukt of afgeslagen, Deut. 24 :20, Jes. 17 :6, 24 :13, en dan vers gegeten, of in de olijfpers gebracht, waardoor men er de bekende *olijfolie* uit verkreeg, Micha 6 :15.

Deze olijfolie werd gebruikt bij het bereiden van eten, diende tot verlichting, werd gebruikt bij wassingen en zalvingen, en was een vaak gebruikt medicijn bij wonden.

De vijgebomen werden ook in heel het land gekweekt. Ze groeiden zowel langs de landwegen, Matth. 21 :19, Luk. 19 :4, als in particuliere tuinen.

Reeds omstreeks Pasen kon men vrucht verwachten, de zogenaamde vroege vijgen, Mark. 11 :13, die graag werden gegeten.

Maar de eigenlijke vrucht, de zogenaamde zomervijgen, was pas in augustus rijp, en bleef vaak tot aan het eind van het jaar aan de boom hangen.

2. *Veeteelt, jacht en visserij.*

Van rundvee, schapen, geiten en ezels hadden velen grote en vele kudde in eigendom. (Onder David en vooral onder Salomo, werden ook paarden ingevoerd, 1 Kon. 4 :26; 10:28).

De bewaking en verzorging van de kudde werd voor een deel door de eigenaar en zijn kinderen waargenomen, en voor een deel aan de slavinnen toevertrouwd.

Men had ook honden om de kudde te bewaken, Job 30 :1.

De hele zomer bleef het vee in de weide onder de open hemel; 's avonds werd het binnen een kooi of omheind perk gedreven, en daar door de herder bewaakt, Luk. 2 :8.

De kudde werd dan eerst geteld, (Hierop zie de meerdere keren in het Oude Testament voorkomend uitdrukking "onder de roede doorgaan, Lev. 27 :32, Ez. 20 :37, vergelijk Jer. 33 :13. De herder telde de kudde, door met zijn roede of staf elk van de dieren even aan te raken).

want de herder was aansprakelijk voor het ontbrekende; was dit door een wild dier verscheurd, dan ging hij vrijuit, Ex. 22 :9-13.

Wanneer de regentijd begon, werden de kudde in de stallen gedreven, waar ze bleven tot omstreeks Pasen, Spr. 27 :25 v., Jes. 11 :7, Am. 7 :2.

De *jacht* diende niet tot vermaak, alleen om wild te doden tot levensonderhoud, of om schadelijk roofgedierte uit te roeien, Men bediende zich daarvoor niet alleen van boog en pijlen, Gen. 27 :3, en van de slinger, 1 Sam. 17 :34 v. maar ook van netten en strikken, 2 Sam. 23 :20, Jes. 51 :20, Ez. 19 :4.

Van de *visvangst* wordt in het Oude Testament slechts zelden gesproken, Jer. 16 :16, Ez. 29 :4; 47 :10, Am. 4 :2.

In Egypte had Israël zoveel smaak gevonden in vissen, dat zij die in de woestijn niet misten, Num. 11 :5. Na de ballingschap brachten de Fenicieërs ook zeevis op de markt in Jeruzalem, Neh. 13 :16. Daar schijnt ook naar deze markt de naam "Vispoort" te hebben gedragen, 2 Kron. 33 :14, Neh. 3 :3; 12 :39.

Ten tijde van Jezus' omwandeling op aarde werd het beroep van *visser* door velen uitgeoefend, Matth. 4 :18 v.; 13 :48, Luk. 5 :2.

De vis werd, bij voorkeur 's nachts met grote sleepnetten en kleinere werpnetten gevangen, als ook wel met de hengel, Jes. 19 :8.

3. *Nijverheid.*

Vroeger maakte men zelf zijn kledingstukken, sieraden, gereedschappen enz. Later werden verschillende handwerken door afzonderlijke personen gedaan.

Naast de *werkmeesters in hout en steen*, Ex. 31 :1-11, 35 :33, noemt de Schrift de *ijzer-, koper-, en de goud-, en zilversmeden*, 2 Kon. 24 :14,16, Jes. 44 :12, 1 Kon. 7 :14, Richt. 17 :4.

Ook de *pottenbakkers* worden verschillende keren genoemd, Jes. 41 :25, Jer. 18 :3 v.;. 19 :1 v. Dat de Israëlieten ook *glas* zouden hebben gemaakt, is niet zeker.

Hoewel het in het Oude Testament niet wordt genoemd, moet het *bereiden (looien) van leder* reeds vroeg een afzonderlijk handwerk zijn geweest.

Spinnen en weven was de taak van de *vrouwen*, Ex. 35 :25, 2 Kon. 23 :7, Spr. 31 :13,19; later werd het weven een bijzonder beroep, dat ook door *mannen* werd uitgeoefend. Een hoge vlucht heeft de industrie bij Israël echter nooit genomen.

4. *Handel.*

Een handelsvolk in eigenlijke zin was Israël, althans vóór de ballingschap, niet.

Omdat de grote handelswegen langs en door het land liepen, was de verzoeking, om aan de wereldhandel deel te nemen, groot, maar deze verzoeking werd getemperd door het verbod in de Mozaïsche wet, dat tegen alle handelsspeculaties inging, Deut. 23 :19 v. vergelijk Lev. 25 :36 v., alsmede door een gebrek aan havens, omdat deze voor de ontwikkeling van de scheepvaart gunstig gelegen kuststreken in handen van de Filistijnen en Fenicieërs bleven.

Pas onder koning Salomo bloeide de handel op, die meest ruilhandel was, 1 Kon. 9 :26-28; 10 :11,28, 2 Kron. 1 :16 v., 8 :17, 9 :10.

Bij de handel kwamen vooral in aanmerking: *gewichten, maten en geld*.

a. Gewichten.

Namen en onderlinge verhouding van de gewichten:

Gera				
10	Beka			
20	2	Sikkel		
1.000	100	50	Mine of pond	
60.000	6.000	3.000	60	Talent

Ter vergelijking met onze gewichten moet worden vermeld, dat de *Sikkel* een gewicht had van ruim *14 gram*.

b. Maten.

De maten waren lengtematen en inhoudsmaten.

De namen van de lengtematen waren meestal ontleend aan de leden van het menselijk lichaam.

El = de lengte van de voorknok van de elleboog tot aan de top van de middelste vinger.

Vingerbreedte				
4	Handbreedte			
12	3	Span		
24	6	2	El	
144	36	12	6	Roede

Afstanden werden bepaald door *de schrede*, *de mijl* of "*kleine streek lands*" = ongeveer een uur gaans, *de dagreize*, die doorgaans op 7 à 8 uur lopen werd gerekend, en de *Sabbatsreis* = 2000 ellen, zie ook bij "de wekelijkse Sabbat".

In het Nieuwe Testament is sprake van de *stadie* = ca. 185 meter, Luk. 24 :13, Joh. 11 :18, en van de *mijl* = 8 stadiën, Matth. 5 :41.

De *inhoudsmaten* waren:

Log							
4	Kab						
7 _{1/5}	1 _{4/5}	Gomer					
12	3	3 _{2/3}	Hin				
24	6	3 _{1/3}	2	Sea			
72	18	10	6	3	Efa of Bath		
360	90	50	30	15	5	Letch	
720	180	100	30	30	10	2	Homer of Kor

Log = 6 eivol. *Log*, *hin*, *bath* en *kor* komen voor als inhoudsmaten voor *natte* stoffen, *vloeistoffen* (Lev. 14 :10 v.; Ex. 29 :40; Ez. 45 :14).

Gomer, *sea*, en *efa* als maten voor droge stoffen (Ex. 16 :36).

Kab, *letech* en *homer* werden zowel voor droge stoffen als vloeistoffen gebruikt (2 Kon. 6 :25; Lev. 27 :16).

In het *Nieuwe Testament* komen voor *metrete* = ca. 40 liter (Joh. 2 :6), *vat* = bath (Joh. 19 :29) en *mud* = kor (Luk. 16 :7) .

c. *Geld*.

Zodra de handel meer werd dan de eenvoudige ruil van wat het land had voortgebracht, was de vaststelling van een *ruilmiddel* nodig, waarnaar de *onderlinge waarde* van de te ruilen voorwerpen kon worden berekend.

Reeds vroeger gebruikte men daarvoor het zilver, - in ruwe stukken - waarvan de waarde bepaald werd naar het gewicht. Vandaar de gemeenschappelijk namen voor gewichten en geldwaarden.

Het *oudste geld*, dat ons bekend is, is de *zilveren sikkal*, dat is een stuk zilver ter waarde van een sikkal. Echte munten kwamen pas onder de Perzische heerschappij in gebruik.

De waarde van een zilveren sikkal bedroeg f. 1,60 (men houde hierbij rekening dat het boek is geschreven omstreeks 1922).

In het *Nieuwe Testament* worden 4 *Griekse* munten genoemd:

Lepton, *drachme*, *didrachme* en *stater*.

Ook worden 3 Romeinse munten genoemd: *denarius*, *as* en *quadrant*.

De Griekse *drachme* en de Romeinse *denarius* hadden gelijke waarde.

Het *lepton* het een waarden van iets minder dan een kwart cent (men houde hierbij rekening dat het boek is geschreven omstreeks 1922).

In onze Bijbelvertaling komen alleen de namen *didrachme*, Matth. 17 :24, en *stater*, Matth. 17 :27, voor; de andere muntsoorten werden, en niet altijd even duidelijk, *vertaald*. Men raadplege hierover de *kanttekeningen* bij de Statenvertaling.

Lepton						
2	Quadrant					5/8 cent
8	4	As				2 ½ cent
128	64	16	Denarius; Drachme			40 cent
256	128	32	2	Didrachme		80 cent
512	256	64	2	2	Stater	f. 1,60

II. Wetenschap en kunst.

1. Schrift en literatuur.

De *schrijfkunst* was reeds in de tijd van Abraham *bekend*. Er zijn echter in de heilige historie geen bepaalde gegevens dat de aartsvaders zich hiervan *hebben bediend*.

Dat de kinderen Israëls in Egypte er gebruik van gemaakt hebben, wordt afgeleid uit het hebreeuwse grondwoord voor de ambtslieden, *sjoterim*, een naam die aan “schrijven” ontleend is, Ex. 5 :4-7.

Uitdrukkelijk wordt vermeld dat *Mozes* schreef, Ex. 17 :14; 24 :4; 34 :27. Verschillende bevelen veronderstellen de beheersing van het schrijven, niet alleen bij de *priesters*, Num. 5 :23, maar ook bij het *volk*, Deut. 11 :20, 24 :3; 27 :3 v.

Van het schrijven van *Jozua* lezen we in Joz. 8 :32.

In zijn dagen werd het te verdelen land vooraf door “mannen” beschreven, naar ieders erfdeel, Joz. 18 :4,9.

In het tijdperk van de *Richteren* wordt een door Gideon opgevangen jongen uit Sukkoth bekwaam gevonden, om voor hem de namen van de zevenenzeventig oversten en oudsten van de stad op te schrijven, Richt. 8 :14.

Welke *lettertekens* de Israëlieten gebruikten, kan niet met zekerheid worden gezegd. Het zogenaamde *kwadraatschrift*, waarin de *oudste handschriften van het Oude Testament* zijn geschreven, en dat nu nog gebruikt wordt, is pas *na de ballingschap* ontstaan.

Wat het *schrijfmateriaal* betreft, opgravingen hebben bewezen, dat de oudste Kanaänieten *kleitafeltjes* gebruikten, maar de Schrift vermeldt ons niets over het gebruik daarvan bij Israël.

Men *schreef* op *gladgemaakte schapen- en geitenvellen*, Num. 5 :23, Jer. 36 :2,23.

Het *papier*, dat in Egypte uit het merg van de *papyrusplant* gemaakt werd, moet Israël ook gekend hebben. Waarschijnlijk werd het gebruikt bij het schrijven van *brieven*.

Bij het *schrijven* gebruikte men een *stift* of *pen* (die van hout of fijn riet werd gesneden en van tijd tot tijd met een pennenmes bijgeslepen, Jer. 36 :18,23) en *zwarte inkt*.

Openbare schrijvers stelden hun bekwaamheid ten dienste van allen, die deze nodig hadden, zij droegen schrijfkokers aan de gordel, Ez. 9:2.

Aan de schrijfkunst dankte Israël middelijkerwijs zijn *literatuur*, waarvan *Mozes de vader* is geworden. Zijn “geschiedenisboeken” zijn de *oudste* die ons zijn bewaard.

Onder David en Salomo bereikte de heilige dichtkunst haar hoogste bloei. In de 9de eeuw had de profetie zich ontwikkeld tot een eigen vorm van literatuur, die zich gedurende enkele eeuwen wist te handhaven.

Omstreeks 400 vóór Chr. ging deze dichtkunst, met het ophouden van de profetie en mede als gevolg van het uitsterven van de oudste Hebreeuwse taal, geheel ten onder.

2. *Wetenschap.*

De beoefening van de wetenschap bij Israël, waarvan de Bijbel ons niet veel meedeelt, droeg bij uitstek een praktisch karakter.

Men legde zich vooral toe op de kennis van de *Wet*, van de profetie, van de gangen Gods in de leidingen met Zijn volk, en van de *Wijsheid*, zoals die vooral in de boeken Job, Spreuken en Prediker wordt geleerd.

Met de bestudering van de *Wet* ging als vanzelf de bestudering van het *Recht* samen.

De geschiedschrijving kennen wij alleen, zoals ze voorkomt in de kanonieke historische boeken. Deze onderscheidde zich van elke andere geschiedschrijving door haar openbaringskarakter, zie de inleiding op de bespreking van de boeken van het Oude Testament.

Onder de onfeilbare leiding van de Heilige Geest werd gebruik gemaakt van *oude betrouwbare overleveringen, genealogische aantekeningen en van geschriften, die niet bewaard zijn gebleven*, maar waarvan enkele titels en aanhalingen worden vermeld, Num. 21 :14, Joz. 10 :13.

Van een wetenschappelijke beoefening van de *natuur- en wiskunde* zijn geen aanwijzingen. Van Salomo wordt gezegd dat hij over de planten en dieren van alle soorten heeft gesproken, en daarom zich met natuurkunde (*biologie*) zich bezig gehouden heeft, 1 Kon. 4 :33.

In de boeken Job en Spreuken wordt gehandeld over de natuur van verschillende, ook buitenlandse, *dieren*. Uit één en ander kan echter niets naders worden afgeleid wat betreft de omvang van deze kennis.

Van een bepaalde bestudering van de *astronomie* blijkt niets, al waren van de ontelbare sterren, Gen 22 :17, Ex. 32 :13, Nah. 3 :16, de meest opvallende *sterren* reeds aan de oudere Israëlieten *met name bekend*, Job 9 :9; 38 :31,32, Am. 5 :8.

Met de *geneeskunde* schijnen de Israëlieten zich al vroeg te hebben bezig gehouden. Herhaaldelijk wordt van *medicijnmeesters* gesproken, Gen. 50 :2, Ex. 15 :26, Jes. 3 :7, Jer. 8 :22, Matth. 9 :12, Mark. 5 :26, Luk. 4 :23.

We weten niet veel van de meest voorkomende *ziekten*. Van de *lichamelijke ziekten* worden genoemd: *tering, koorts, pestilentie*, Lev. 26 :16, Deut. 28 :21,22; *zonnesteek*, 2 Kon. 4 :19; *dysenterie*, 2 Kron. 21 :18; *verlamming*, 2 Kron. 16 :12, Matth.12 :10, Luk. 6 :6,8, Matth. 9

:1; Luk. 5 :18, Joh. 5 :5; *waterzucht*, Luk. 14 :2; *spenen*, waarschijnlijk *aambeien*, Deut. 28 :27, 1 Sam. 5 :6,9,12; en vooral *melaatsheid*, Lev. 13, Matth. 8 :2, Luk. 5 :12; 17 :12, zie ook bij “De Reinigingen”.

Wat de *zielsziekten* betreft, bepaalt het *Oude Testament* zich tot de algemene aanduiding van *krankzinnigheid*, Deut. 28 :28.

De melancholie van Saul werd veroorzaakt doordat de Geest des Heeren van hem week, en een boze geest hem beangstigde, 1 Sam. 16 :14 v.; 18 :10; 19 :9 v.

In het *Nieuwe Testament* wordt herhaaldelijk gesproken van *bezetenheid*.

De bezetenen waren wel bezet met sommige kwalen, zoals *doofheid*, Mark. 9 :25, *stomheid*, Matth. 9 :32, Luk. 11 :14, *blindheid*, Matth. 12 :22, *epilepsie* of *vallende ziekte*, Mark. 9 :18, Luk. 9 :39, *razernij*, Matth. 8 :28 v., Mark. 5 :2, Luk. 8 :27 v., maar deze kwalen moeten niet verklaard worden alleen uit storing in de functies van lichaam en geest, maar vooral uit de inwoning van demonen, die dan ook meerdere keren door de Heere Jezus en Zijn discipelen werden uitgeworpen.

Hoever de medicijnmeesters het in hun kunst gebracht hadden, en of zij ook inwendige kwalen probeerden te genezen, is onzeker.

De geneeskunde schijnt hoofdzakelijk tot de *heelkunde* beperkt te zijn geweest, Ex. 21 :19, 2 Kon. 8 :29.

Wonden en uitwendige kwetsuren werden *verbonden* en met *olie* verzacht, Jes. 1 :6, Luk. 10 :34.

Ook werd daarvoor wel gebruik gemaakt van *balsem*, Jer. 8 :22; 46 :11; 51 :8, en van *pleisters*, Jes. 38 :21, verg. 2 Kon. 20 :7, Ez. 30 :21.

3. *Kunst.*

Van de vroegste tijden af heeft de *dichtkunst* het meest gebloeid.

Zij vertoont de grootste verscheidenheid, pracht en bekoring.

Naar inhoud en karakter is de Israëlitische poëzie deels *lyrisch*, deels *didactisch* van aard.

Van de *lyrische* (dat is de dichtsoort, die de *gewaarwordingen en de gemoedstoestanden van de dichter* tot uitdrukking brengt) vinden we reeds een voorproef in de zegen van Jakob, Gen. 49 :1 v., de liederen van Mozes en Debora, Ex 15, Deut. 32,33.

Maar deze dichtsoort kwam tot haar rijkste ontwikkeling in de vele lof- en dankpsalmen, en in de boetgezangen en klaagliederen.

De *didactische* - het *leerdicht* - vinden we vooral in de boeken Spreuken en Prediker, die een rijke schat bevatten van lessen van de goddelijke wijsheid voor alle omstandigheden van het godsdienstige, zedelijke en burgerlijke leven. Zie verder hierover bij de bespreking van het Boek der Psalmen.

Muziek en zang werden druk beoefend, tot verhoging van de huiselijke vreugde, Gen. 31 :27, tot opluistering van openbare feesten, Ex. 15 :20; 32 :6,18 v., 1 Kon. 1 :40 v., en van buitengewone nationale gebeurtenissen, 1 Sam. 18 :6.

Bij rouwplechtigheden werden onder begeleiding van fluitspel klaagzangen gezongen, 2 Kron. 35 :25, Jer. 9 :17, Matth. 9 :23.

Over *Gewijde zang en muziek* zie verder bij “De Overige heilige verrichtingen”, punt 7.

De *bouwkunst* nam onder Israël geen hoge vlucht. Fenicische kunstenaars bouwden voor David en Salomo hun cederen paleizen, 2 Sam. 5 :11, 1 Kon. 5 :18; 7 :13 v.

Van de Tempel waren wel grondvormen door goddelijke openbaring aangewezen, 1 Kron. 28 :11-19, maar de bouw er van werd ook onder leiding van Feniciërs uitgevoerd.

Van de beeldhouwkunst lezen we reeds in Ex. 31 :2 v. Bezaliël en Aholiab waren “vervuld door de Geest Gods met wijsheid en verstand en met wetenschap, om te bedenken vernuftige arbeid, te werken in kunstige houtsnijding”. Zowel in de Tabernakel als in de Tempel werd beeldhouwwerk gevonden, Ex. 25 :18-20, 1 Kon. 6 :23-28.

Op de trappen van Salomo's troon stonden aan weerszijden leeuwen, 1 Kon. 10 :19 v.

De *schilderkunst* wordt slechts genoemd in verband met de navolging van de afgodendienst van de heidenen, Ez. 8 :10.

4. Tijdsindeling.

In verband met de *goddelijke instelling* van *dag* en *nacht*, Gen. 1 :14, was bij Israël *de maan* de grote tijdmeester.

Bij het invallen van de duisternis begon de nieuwe dag; deze dag duurde tot de maan weer opnieuw te voorschijn kwam.

De *dag* werd vroeger niet in uren verdeeld, maar alleen in *morgen* en *middag*, de morgen begon bij de morgenschemering en duurde tot 12 uur.

Na de ballingschap deelde men de dag in *12 uren* in.

De *nacht* werd in *twee delen* verdeeld: van het invallen van de duisternis tot 12 uur en van 12 uur tot de morgen; of in *drie nachtwaken*, Ex. 14 :24, Richt. 7 :19, Klaagl. 2 :19; *later* in *vier* delen: avond, middernacht, hanengekraai en morgenstond, Mark. 13 :35, Hand. 16 :25, Matth. 14 :25.

De *week* had, (*op grond van de schepping* van de wereld in 7 dagen *en in verband met de gestalten*, waaronder de *maan* gerekend wordt haar loop te volbrengen), *7 dagen*, waarvan de laatste een *rustdag* was (de sabbat).

Vier weken, dat is de *vier gestalten van de maan*, vormden een *maand*.

De maand begon met het zichtbaar worden van de nieuwe maan, en duurde circa 29 dagen en 12 uren, dat is dus 1 dag en 12 uren meer dan 4 weken.

De maanden werden aanvankelijk niet *genoemd*, maar *geteld*: de eerste, de tweede enz. Wel komen reeds vroeg nadere aanduidingen van enkele maanden voor.

De eerste was: *Abib* of aren-maand, Ex. 13 :4;

De tweede: *Zif* of bloemenmaand, 1 Kon. 6 :1 en 37;

De zevende: *Ethanim* of maand van de sterke stromen, 1 Kon. 8 :2;

De achtste: *Bul* of regenmaand, 1 Kon. 6 :38.

De *latere namen* (zie schema) zijn van *Babylonische* oorsprong en dagtekenen uit de tijd *na de ballingschap*.

Het *jaar* was een *maanjaar* van 354 dagen, en bestond uit *12 maanden* ($29\frac{1}{2} \times 12 = 354$). Het was 11 dagen korter dan een zonnejaar.

Om nu, met het oog op de oogstfeesten, die aan bepaalde tijden van het zonnejaar gebonden waren, het jaar met het zonnejaar gelijk te houden, voegde men om de 2, gewoonlijk om de 3 jaren, aan de laatste maand, *Adar*, nog een maand toe, die *Ve-Adar* of tweede Adar, werd genoemd.

De onderscheiding in “*kerkelijk*” jaar, dat met de maand *Abib* of *Nisan* begon, en een “*burgerlijk*” jaar, dat met de maand *Tizri* aanving, is uit het Oude Testament niet te bewijzen.

De zegswijzen “uitgang des jaars”, Ex. 23 :16, en “als het jaar om is”, Ex. 34 : 22, hebben betrekking op de landbouw, maar deze “landbouwkalender” is beslist geen “burgerlijk jaar” geweest.

Het jaar begon waarschijnlijk met de eerste dag van Abib of Nisan, de oogstmaand, waarin Israël uit Egypte was getrokken, Ex. 12 :2, Lev. 23 :5,24,27,34; 25 :9, 2 Kon. 25 :8, Jer. 39 :2.

C. BURGERLIJKE EN STAATKUNDIGE VERHOUDINGEN.

I. Volk en Overheid.

1. Indeling van het volk.

Het Israëlitische volk vormde, naar zijn afkomst van de twaalf zonen van Jakob of Israël, één groot huisgezin, het huis Israëls, dat genealogisch in stammen, geslachten, vaderhuizen of familiegroepen (clans) en mannen, d.w.z. huisvaders met vrouw en kind, gezinnen, ontleed kan worden, Joz. 7 :14; 16 :8.

Elke kleinere of grotere gemeenschap had haar eigen hoofd. De vader, en na diens overlijden de oudste zoon, was het hoofd van het gezin. De vader van het gezin, dat krachtens de eerstgeboorte het voornaamste van een vaderhuis of familiegroep was, was het hoofd van dit vaderhuis, dat uit de gezinnen van meerdere broeders bestond. Zo had elk geslacht en elke stam een hoofd of een vorst, wiens waardigheid bij zijn sterven op zijn oudste zoon overging.

De indelingen binnen de stammen ondergingen al snel veel wisselingen; geslachten en families stierven uit, en in hun plaats kwamen dan nieuwe “maagdschappen”, waarvan de oorsprong niet meer is na te gaan.

De indeling in stammen hield het langst stand. Zij verloor echter bij de rampen, die Israël trof in de tijd van de verstrooiing, veel van haar gewicht en betekenis, en is na de ballingschap, mede als gevolg van het verloren gaan van geslachtsregisters, langzamerhand uitgewist.

2. Stamregeling en volksregering.

Reeds vóór Mozes waren de hoofden van de stammen, geslachten en vaderhuizen de *oudsten* des volks, Ex. 3 :16,18; 4 :29, die het volk vertegenwoordigden, Ex. 12 :3,21. Deze vertegenwoordiging bleef als grondregel voor de staatsinrichting en het staatsbestuur behouden.

Nog vóór de Verbondsluiting, de wetgeving op de Sinaï koos Mozes, op raad van zijn schoonvader, uit de hoofden van de stammen, Ex. 18 :21 v., Deut. 1 :13-18, de *oversten* over duizenden, honderden, vijftigen, tien, en de *ambtlieden*.

Uit de gezamenlijke oudsten werden er bij de wetgeving 70 gekozen om het volk te vertegenwoordigen, Ex. 24 :1,9-11.

Toen later Mozes de taak om het volk te besturen te zwaar werd, vergaderde hij van de oudsten en de ambtlieden zeventig mannen, die de Heere toerustte door Zijn Geest, om gezamenlijk de last van het volk te dragen, Num. 11 :16,17,24.

Bij andere gelegenheden werd een kleiner getal vertegenwoordigers gekozen, Num. 1 :4,16; 13 :2 v.

Deze vertegenwoordigers van het volk, wiens aantal en verkiezing verschillend was naar de verschillende gelegenheden, waarbij zij handelend optrad, vormden ook de gemeente, met wie Mozes in overleg trad, Num. 1 :16; 16 :2; 26 :9.

Door de verdeling van het land naar de stammen werd deze stamregeling blijvend. Zelfs in de onrustige tijden van de Richteren raakte zij niet in de war en werd ook door de instelling van het koningschap niet opgeheven, 1 Kon. 8 :1; 20 :7, 2 Kon. 23 :1.

De leiding van het volk bleef gedurende de ballingschap bij de *oudsten*, Jer. 29 :1, Ez. 14 :1; 20 :1, en ook na de terugkeer van het volk, Ezra 4 :2 v.; 5 :9, Neh. 11 :1.

Toch heeft deze stamregeling na de ballingschap haar vroegere betekenis niet teruggekregen.

Volgens de joodse overlevering zou in de zeventig oudsten, door Mozes gekozen, de oorsprong te zoeken zijn van de latere *Grote Raad* of het *Sanhedrin*, zie bij "Stamregeling en volksregering".

3. *De Theocratie.*

Met het aan Flavius Josephus ontleende woord *Theocratie* of *Godsregering* wordt aangegeven de geheel bijzondere verhouding tussen God en Israël: God is Israëls Koning en Israël is het volk van God.

Na de uitleiding uit Egypte heeft God de nakomelingen van Abraham, Izaäk en Jakob geformeerd tot een volk, tot Zijn volk aangenomen, en dit door de wetgeving bezegeld, (zie bij de bespreking van het boek Exodus).

Hij, die naar Zijn vrijmachtig welbehagen uit alle volken der aarde Israël Zich ten eigendom verkoren had, Ex. 19 :5,6, Ps. 147 :19,20, bepaalde en regelde álle levensverhoudingen. Het is vanaf dat moment, dat Israëls regering het geheel eigen karakter draagt, dat in de naam *Theocratie* tot uitdrukking komt.

Deze *Theocratie* was echter geen staatsinrichting naast andere, bijvoorbeeld de republikeinse of monarchistische. De regeringsvorm onder Israël is afwisselend geweest; een andere in de Richterentijd dan onder Mozes en Jozua, een weer een andere in de dagen van het Koningschap. Maar steeds bleef de *Theocratie*; deze was boven alle wisselende regeringsvormen verheven.

Alle overheidspersonen bij Israël waren dienaren en plaatsbekleders van God, Deut. 1 : 17, 2 Kron. 19 :6, die Zijn Wet uit te voeren en Zijn wil te volbrengen hadden, en indien zij Hem gehoorzaamden Zijn hulp en bijstand zeker waren, maar wanneer zij eigenwillig of eigenmachtig te werk gingen, hun rechtvaardige straf niet ontgingen. (Daarom worden overheidspersonen ook meerdere keren *goden* genoemd, Ex. 21 :6; 22 :8, Ps. 82 :6). Want de Heere, de God des Verbonds, verenigde als Wetgever, Rechter en Koning, Jes. 33 :13, alle staatsmacht in Zich, en liet deze door Zijn dienaren handhaven en uitvoeren.

De voorstelling als zou de *Theocratie* een *priesterregering* geweest zijn, moet beslist worden *afgewezen*. De Priesterschap met haar hoofd, de Hogepriester, was - als met het

middelaarschap tussen God en het volk bekleed - belast met de regeling van de *godsdienstige verhouding*, waarin Israël als gemeente stond tot haar Heere.

Wel kon de Hogepriester, door middel van de hem toevertrouwde *Urim en Tummim*, zie bij "de Hogepriester", Gods wil raadplegen in alle zaken die het belang betroffen van de gehele staat, om die zowel aan het volk als aan zijn overheden bekend te maken. Het in- en uitwendig bestuur van de staat berustte echter *niet* bij de *Priesterschap*, maar deels bij de *stamvorsten* en de *oudsten*, en deels bij de *rechtstreeks door God geroepen hoofden en leidslieden van het volk*: Mozes, Jozua, de Richteren, de Koningen.

De *Profeten*, zie bij "de Profetische boeken", werden door God gezonden op ongeregelde tijden om de *Theocratie* te *handhaven tegenover* alle *misbruik* van de kant van de priesterlijke macht of van die van de burgerlijke regering; de profeten traden ook tegenover koningen met goddelijk gezag op, en riepen overheid en volk terug binnen de grenzen van de Wet Gods.

4. *Het koningschap.*

God gaf aan Zijn volk eerst *Mozes* tot een leidsman, en na hem *Jozua*. Na Jozua's dood verwekte Hij, in tijden van nood, *richteren*.

Aan de aartsvaders was echter reeds de belofte gegeven, dat er *koningen* uit hun lendenen zouden voortkomen, Gen. 17 :6,16; 35 :11. Op Gods bevel vaardigde Mozes de *koningswet* uit, Deut. 17 :14-20.

Dat Israël in de dagen van Samuël een koning begeerde, was dus op zichzelf genomen, niet in strijd met de Theocratie, maar wél het beginsel, waaruit die begeerte voortkwam, 1 Sam. 8 :5,7.

De door God over Zijn volk gestelde koningen waren geen constitutionele vorsten, met wie de volksvertegenwoordigers een voorwaardelijke verbintenis moesten aangaan, maar dragers van een onbeperkte, van het volk onafhankelijke macht. Zij waren alleen van de Heere afhankelijk, gebonden aan Zijn wet, en gehouden om de, hun door de profeten bekend gemaakte wil van God te volbrengen.

Het koningschap, dat erfelijk zou zijn, Deut. 17 :20, werd dit pas met David, krachtens de goddelijke belofte, 2 Sam. 7 :12 v.

In de regel volgde de oudste zoon de vader op, uitzonderingen hierop vinden we in 2 Kon. 1 :17; 15 :10, 2 Kron.11 :22.

Bij ziekte van de koning nam de zoon en troonopvolger de regering over, 2 Kon. 15 :5, en bij minderjarigheid van de opvolger werd waarschijnlijk een regentschap ingesteld, wanneer niet de koningin-moeder of de hogepriester als voogd de jonge koning bij stond, 2 Kron. 23 :16.

De koningen werden, vóór de aanvaarding van hun ambt, *gezalfd*, zie bij “de Zalvingen”.

Als teken van hun waardigheid ontvingen ze een *kroon*, 2 Sam. 1 :10, 2 Kon. 11 :12.

Zij werden door het volk op een feestelijke manier ingehuldigd, 1 Sam. 10 :24, 1 Kon. 1 :25,39, 2 Kon. 11 :12.

De koning was *hoofd van het leger* en *aanvoerder* in de krijg, 1 Sam. 8 :20, en als zodanig de *beschermer* van zijn volk tegen buitenlandse vijanden.

Hij had een vast leger, 1 Sam. 13 :2, zie ook bij “Leger”.

Ook beruste bij hem de hoogste *rechtspraak*, omdat hij de hoogste macht bezat, Jes. 16 :5, zie ook bij “Rechters en rechterlijke macht”.

Tot de *koninklijke beampten* behoorden: de krijgsoverste, de overste van de lijfwacht, de kanselier (waarschijnlijk de bewaarder van het rijksarchief), de staatssecretaris of schrijver, de opzieners over de herendiensten, de hofmeester (hoofd van het dienstpersoneel in het paleis), enz., 2 Sam. 8 :16-18; 20 :23-26, 1 Kon.4 :1-6, 2 Kon. 18 :18, 1 Kron. 27 :32-34.

De *inkomsten* van de koning bestonden o.a. in de regelmatige opbrengst van de natuurlijke *voortbrengselen van het land* voor de onderdanen, 1 Sam. 17 :25, 1 Kon. 4 :7.

In *schatting (belasting)*, opgelegd aan de onderworpen volken, 2 Sam. 8 :2,6; 1 Kon. 5 :11; 2 Kon. 3 :4.

In de *opbrengst van de koninklijke domeinen*, als landerijen, wijnbergen, bossen, kudden, 1 Kron. 27 :25 v., 2 Kron. 26 :10.

Bij de scheuring van het rijk werd het tienstammenrijk een “koninkrijk der zonde”, Am. 9 :8, met een voortdurende, meestal bloedige afwisseling van dynastieën.

In het rijk van Juda zette zich het wettige koningsschap voort, tot aan de wegvoering door de Chaldeeën.

Met de aan Zedekia voltrokken straf werd het koningsschap van Davids huis *opgeschort* tot *de Koning* verschijnen zou, Wie het recht toekomt, Ez. 21 :27 vergelijk 17 :22, en aan Wie God de troon van Zijn vader David geven zou, Luk. 1 :32.

II. Het Rechtswezen.

God is de oorsprong van alle recht. Alle rechtsorde op elk gebied wortelt in Hem. Alle recht, wat het ook zij, heeft zijn laatste en diepste grond in Zijn wil.

Bij Israël gaf God Zelf uitdrukking aan de eis, die krachtens Zijn recht moet gelden voor heel het leven. Door Mozes, als orgaan van Zijn wil, werden onder de rechtstreekse en onfeilbare leiding van de Heilige Geest ook de burgerlijke en maatschappelijke verhoudingen bepaald en geregeld. Niet in die zin, dat nu ook “alle rechten en inzettingen” *nieuw* waren. Het bestaande gewoonterecht werd slechts in zoverre afgeschaft, als het in strijd was met de bestemming van Israël tot volk van God, maar verder gehandhaafd, na in overeenstemming met de nieuwe levensbetrekkingen te zijn gewijzigd en aangevuld.

Ook gaf de wet geen uitspraak met betrekking tot alle mogelijke en denkbare gevallen, maar alleen ten opzichte van de belangrijkste en de meest voorkomende. Vaak moest de rechter naar eigen inzicht uit de algemene rechtsbeginselen de speciale toepassing afleiden.

A. PRIVAATRECHT.

1. *Grondbezit.*

Onder Jozua werd het gehele land gelijkmatig onder de stammen en geslachten van Israël verdeeld, zodat ieder geslacht en ieder stamhuis voor zichzelf en zijn nakomelingen een erfdeel kreeg dat evenredig was naar het aantal leden dat de stam of geslacht had.

Niet alle stammen en gedeelten van stammen kwamen direct in het daadwerkelijk bezit van de aan hen toebedeelde grond, omdat de Kanaänieten nog niet helemaal waren uitgeroeid.

Zowel het verkrijgen als het behouden van het volledig bezit hing af van het al of niet wandelen in de weg van Gods verbond, Lev. 26 :32 v., Deut. 4 :26 v.; 11 :9 v.

Het land bleef eigendom van de Heere. Vandaar de rust van de bodem in het sabbatsjaar, en de terugkeer van de vervreemde grondbezitting tot de familie in het Jubeljaar.

Van een “verkocht worden ten eeuwige dage” was dus geen sprake; ook kon het verkochte te allen tijde worden ingelost, Lev. 25 :3.

Alle koop van grond was dus feitelijk niets anders dan pacht.

2. Erfopvolging en erfrecht.

De vaderlijke bezitting ging over op de zonen; de eerstgeborene erfde een dubbel aandeel, de overige zonen ontvingen gelijke delen, waren er bijvoorbeeld zes zonen, dan kreeg de eerstgeborene 1/3 of 2/6 deel, de overigen ieder 1/6 van het vaderlijk vermogen.

Stierf iemand zonder zoon na te laten, dan gingen zijn bezittingen over op zijn dochters, Num. 27 :4; had hij ook geen dochters, dan ging de erfenis over op zijn broeder; had hij geen broeder, dan ging het over op de broeders van zijn vader; als ook die ontbraken, moest zijn erfdeel worden gegeven aan de bloedverwant die het dichtst bij hem stond, Num. 27 : 7-11.

Vaderlijk erfgoed mocht niet overgaan van de ene stam in de andere stam; daarom mochten erfdochters niet buiten hun stam trouwen.

Van testamenten is in de wet en in heel het Oude Testament geen sprake.

3. Leen- en pandrecht.

Van geleend geld mocht geen rente worden geheven, en geleende voedingsmiddelen mochten niet met winst teruggenomen worden; deze bepaling gold alleen voor de Israëlieten, niet voor de vreemdelingen en bijwoners, en had uitsluitend betrekking op gevallen van verarming.

Van geld lenen, niet uit nood, maar bijvoorbeeld om zijn bedrijf uit te breiden, wordt in de wet niet gesproken; het nemen van rente in een dergelijk geval kan niet met een beroep op de wet worden bestreden, Ex. 22, Deut. 15 :6; 23 :20.

Het van de verarmde naaste te pand genomen kleeft moest weer teruggegeven worden, voordat de zon onderging, Ex. 22 :26 v.;

Het kleeft van de weduwe, alsmede de beide molenstenen of de bovenste steen, onmisbaar voor de bereiding van het dagelijks brood, mochten niet te pand worden genomen, Deut. 24 :6; het was verboden zelf het huis van de schuldenaar binnen te gaan, om van hem te pand te nemen; men moest buiten blijven staan en wachten tot hij het pand naar buiten bracht.

Van borgstelling spreekt de wet niet; evenmin van verpanding van de bodem; alleen, zoals we zagen, van verkoop van het grondbezit, en ook van zelfverkoop.

4. Het recht van de armen.

Een bedelaar mocht er onder Israël niet zijn. De arme had recht op de nalezing bij de graan- en de wijnoogst, Lev. 19 :9 v., Deut. 24 :19 v.; in het sabbatsjaar vrij gebruik van wat vanzelf groeide, Lev. 25 :5 v.; een plaats aan de offermaaltijden, Deut. 16 :10 v.; 26 :12 v.

In het jubeljaar kwam het verloren gegaan bezit aan de verarmde Israëlieten terug.

B. PUBLIEK RECHT

1. *Rechters en rechterlijke macht.*

In de tijd van de *aartsvaders* oefende de *huysvader* de rechterlijke macht uit over allen, die tot zijn huis behoorden, ook het recht over leven en dood, Gen. 38 :24.

Later, toen de huisgezinnen vermenigvuldigden, ging deze macht op natuurlijke wijze over op de hoofden van de stammen en geslachten, die deze macht uitoefenden voor zover dit mogelijke was bij de staat waarin de Israëlieten in Egypte verkeerden.

Nadat Mozes het volk uit het diensthuis had uitgeleid, wendden allen, die het recht zochten, zich tot hem, de redder van het volk, die God op zo'n wonderbare wijze volmacht had gegeven om als Zijn gezant en vertegenwoordiger op te treden, Ex. 14 :31; 18 :13.

Omdat Mozes echter niet in staat was om alle rechtszaken alleen te behandelen, verkoos hij, op aanraden van zijn schoonvader Jetro, uit de hoofden van de stammen oversten der duizenden, der honderden, der vijftigen en der tien, om "in alle kleine zaken" te richten, en "alle grote zaken" voor hem te brengen, Ex. 18 :19-26, Deut. 1 :13-18.

Deze algemene bepaling bleef ook van kracht, toen het land Kanaän in bezit genomen was. Voor deze tijd wordt slechts in het algemeen voorgeschreven:

"Rechters en ambtlieden (*schoterim*) zult gij u stellen in al uw poorten (steden) die de HEERE uw God u geven zal onder uw stammen; dat zij het volk richten met een gericht der gerechtigheid", Deut. 16 :18.

De *schoterim* hielden en bewaarden de geslachtslijsten, en stonden de rechters bij, niet alleen als schrijvers, maar ook als raadslieden, voor zover eigendomsrecht en andere rechtsbetrekkingen verband hielden met de afkomst en de opvolging van de geslachten.

Dit *plaatselijk* gericht had alleen over de *geringere* zaken te oordelen, en de schuldigen te straffen.

Voor *moeilijke gevallen* was een *hogere rechtbank* ingesteld, die haar zetel moest hebben ter plaatse van het heiligdom, en bestond uit priesters en rechters, met de hogepriester aan het hoofd, Deut. 17 :8, 19 :16 v.

Na de instelling van het koningsschap berustte de hoogste rechterlijke macht bij de koning, tot wie men zich rechtstreeks kon wenden, en waarop men zich beroepen kon, indien men zich door een lager gericht verongelijkt achtte.

De koning droeg soms een deel van die macht aan anderen over.

David benoemde 6.000 Levieten tot rechters en *schoterim*, 1 Kron. 23 :4, vergelijk 26 :29, en Josafat stelde niet alleen in de vaste steden rechters aan, 2 Kron. 19 :5-7, maar richtte ook te Jeruzalem een gerechtshof in, bestaande uit Levieten, priesters en stamhoofden, waarvan de hogepriester “in alle zaak des Heeren” (het geestelijk recht) en de vorst van het huis van Juda “in alle zaak des konings” (het burgerlijk recht) voorzitters waren, 2 Kron. 19 :8-11.

Tijdens de ballingschap berustte de rechterlijke macht bij de oudsten des volks. Na de terugkeer in het voorvaderlijk land - de precieze tijd is niet bekend - werd het *Sanhedrin* gevormd, de Grote Raad, die te Jeruzalem zetelde en uit 70 leden bestond: overpriesters, oudsten en schriftgeleerden, zowel Farizeeën als Sadduceeën, Matth. 26 :57,59, Mark. 14 :43,53; 15 :1, Luk. 22 :66, Hand. 5 :21,34; 22 :30; 23 :6.

De Talmud (zie hoofdstuk 1, § 5) zoekt de oorsprong van het Sanhedrin in de door Mozes ingestelde raad van 70 oudsten, Num. 11 :16.

De *voorzitter* van het Sanhedrin was de *hogepriester*. Het Sanhedrin hield *dagelijks* zitting, uitgezonderd op de sabbat en op de grote feesten, en oordeelde niet alleen over *godsdienstige*, maar ook over *burgerlijke* en *staatkundige* aangelegenheden.

In godsdienstzaken schijnt zijn invloed zich tot buiten de grenzen van Israël, zelfs tot in Syrië toe, te hebben uitgestrekt, Hand. 9 :2.

2. De rechtspleging.

De vorm van de rechtspleging was heel eenvoudig. De rechters in de steden hielden zitting bij de poort, Deut. 21 :19; 22 :15, Spr. 22 :22, Am. 5 :12,15.

Zelfs de hoogste rechters hielden in het openbaar gericht, Richt. 4 :5, 2 Sam. 15 :2,6, vergelijk 14 :4 v., 1 Kon. 3 :28.

Aanklager en aangeklaagde verschenen in eigen persoon. Voor bewijzen golden de bewijsstukken zelf, Ex. 22 :13, vergelijk Deut. 22 :15, Am. 3 :12, of het woord van de aanklager, dat echter door twee of drie getuigen moest worden bevestigd, Deut. 19 :15, vooral in zaken waarin sprake was van doodschuld, Deut. 17 :6, Num. 35 :30.

Wie bevonden werd, een vals getuigenis te hebben gegeven, moest dezelfde straf ondergaan, die de aangeklaagde zou zijn opgelegd, Deut. 19 :18 v.

Bij gebrek aan getuigen moest de zaak door een eed worden uitgemaakt, Ex. 22 :6-11.

Had een man zijn vrouw van echtbreuk beschuldigd, dan moest een Godsoordeel uitspraak doen, Num. 5 :11-31.

Twee gevallen worden vermeld, waarin de schuldige werd aangewezen door het lot, Joz. 7 :14 en 1 Sam. 14 :40 v.

Het vonnis werd, direct na de uitspraak, voor de ogen van de rechter voltrokken, Deut. 25 :2 v. De doodstraf door steniging werd uitgeoefend door de gehele gemeente, Num. 15 :36, of door de lieden van de stad, Deut. 22 :21 vergelijk Deut. 13 :9; 17 :7, waarbij de aanklagende getuigen de eerste steen moesten werpen, om de misdadiger te doden.

3. *Het strafrecht.*

De wet gaat uit van het beginsel, dat de straf handhaving is van de goddelijke gerechtigheid. Haar strafrecht is in hoofdzaak wedervergelding, en eist leven voor leven, oog voor oog, wond voor wond, enz., Ex. 21 :23-25, Lev. 24 :17-23, Deut. 19 :21, en bij benadeling in bezittingen, volledige vergoeding. (Over het lossen, in verband met de wedervergelding, zie Lev. 25, Num. 5 :8; 35 :19, 2 Sam. 14 :7).

Naast de handhaving van het recht was ook de uitroeiing van het kwaad het doel van de straf.

De straffen waren eenvoudig en streng, niet wreed of ontierend.

Misdrijven, die de grondslagen van de Theocratie aantasten, werden met de dood gestraft: moord, Ex. 21 :12,14, Lev. 24 :17; tegennatuurlijke ontucht, Lev. 20 :13; bloedschande, Lev. 20 :14; opstaan tegen de ouders, Ex. 21 :15,17, Lev. 20 :9, Deut. 21 :18-21; lastering van Gods Naam, Lev. 24 :13-16,23; sabbatschending, Num. 15 :32-36; het niet-houden van het Pascha, Num. 9 :13; waarzeggerij en toverij, Lev. 20 :27; het vals profeteren, Deut. 18 :20.

De doodstraf werd uitgevoerd door steniging of doodsteken met het zwaard, Deut. 13 :9; 20 :13.

De doodstraf werd verzwaard, deels door het verbranden van het lijk, Lev. 20 :14; 21 :9, deels door het ophangen ervan aan een boom of paal, Deut. 21 :22.

De opgehangen persoon was een vervloekte, Gal. 3 :13, en mocht geen nacht over blijven hangen, Deut. 21 :23.

Bij doodslag gold de regel: "Wie des mensen bloed vergiet, zijn bloed zal door den mens vergoten worden; want God heeft den mens naar Zijn beeld gemaakt", Gen. 9 :6.

De naaste bloedverwant van de verslagene was geroepen om als bloedwreker op te treden, Deut. 19 :6.

De wet beperkte de bloedwraak door te onderscheiden tussen moedwillige en onopzettelijke doodslag, Ex. 21 :12-14.

Wie bij vergissing iemand gedood had, kon de doodstraf ontgaan, door in één van de zes vrijsteden (zie bij "de verdeling van het land" en bij "belangrijkste steden en plaatsen"), te vluchten, Num. 35 :11-16, en daar te blijven tot de dood van de hogepriester, Num. 35 :25.

Ook het altaar beveiligde tegen de bloedwraak, Ex. 21 :14, Deut. 19 :11-13, 1 Kon. 1 :50.

De lijfstraffen bestonden, bij lichamelijke kwetsing in wedervergelding aan hetzelfde lichaamsdeel, Ex. 21 :23 v., Lev. 24 :19 v., Deut. 19 :21, en verder in stokslagen, die de 40 niet te boven mochten gaan, Deut. 25 :2,3; waarvan de rabbijnen later maakten 40 -1, opdat vergissing geen wetsovertreding zou zijn, 2 Kor. 11 :24.

Geldboetes mochten niet meer dan honderd sikkelen bedragen.

Ze werden toegepast bij diefstal, waarbij ook het gestolen goed moest worden gerestitueerd, Ex. 22 :3, of bij eerroof.

Het bedrag was wettelijk vastgesteld, Deut. 22 :19,29, of werd door de rechters bepaald, Ex. 21 :22.

In een enkel geval, Ex. 21 :30 kon de doodstraf door een boete worden vervangen.

Gevangenisstraf komt in de wet niet voor. Zij werd pas opgelegd in de tijd van de koningen, 2 Kron. 16 :10, Jer. 20 :2; 32 :2; 38 :6.

III. Het krijgswezen.

1. Oorlogen.

Israël moest de volksstammen van Kanaän uitroeien, maar had zich verder te beperken tot de verdedigingsoorlogen, want het was niet geroep veroveringen te maken, maar moest zich in zijn land vreedzaam toelleggen op de dienst van God en de zegeningen daarvan te genieten.

De Heere was Israëls Krijgsman, Ex. 15 :3. Als de Heere niet met Zijn krijgshereen uittrok, dan werd Israël te schande, Ps. 44 :10.

Bij Hem was geen vermindering om te verlossen door velen of door weinigen, 1 Sam. 14 :6, en te helpen, hetzij de machtige, hetzij de krachteloze, 2 Kron. 14 :11-13. Juda's leger wordt Zijn leger genoemd, 2 Kron. 14 :13, en de strijd is Godes, 2 Kron. 20 :15.

2. Leger.

Elke mannelijke Israëliet van 20 jaar en ouder werd bij de volkstelling opgenomen onder het getal van diegenen die tot de krijgsdienst waren geroepen en die uittrokken tot de strijd, Num. 1 :2 v.; 26 :2 v.

Priesters en Levieten waren vrijgesteld van dienstplicht, en verder allen die in Deut. 20 :5-8 en 24 :5 worden genoemd.

Zodra een oorlog uitbrak, werd van de gezamenlijke dienstplichtige mannen het benodigde aantal uitgekozen en voor de strijd gereed gemaakt, en waarschijnlijk verdeeld in afdelingen van duizend, honderd en vijftig man, Num. 31 :14,48, Richt. 20 :20, 1 Sam. 8 :12, 2 Kon. 1 :9; 11 :4 vv.

Elke stam moest het onderhoud bekostigen van de door hem geleverde krijgsheren.

Koning Saul maakte een begin met de oprichting van een vast leger, 1 Sam. 13 :2; 14 :52; 24 :3.

David had een vast leger van 288.000 manschappen, in 12 afdelingen, naar het getal van de maanden, zodat er elke maand 24.000 manschappen in dienst waren, 1 Kron. 27.

Salomo versterkte de legermacht door invoering van ruitery en krijgswagens, 1 Kon. 1:5; 9 :19; 10 :26.

Bij het leger bevonden zich priesters met de zilveren trompetten, om daarop bij de aanval te blazen, opdat de Heere aan Zijn volk zou gedenken, en het de overwinning mocht schenken, Num. 10 :9,10; 31 :6, 2 Kron. 13 :12. Zie ook bij "Gewijde zang en muziek".

Het leger moest Levitisch rein worden gehouden, Deut. 23 : 9-14.

3. Wapens.

De wapens waren onderscheiden in *verdedigingswapens* en *aanvalswapens*.

Verdedigingswapens waren: het *grote schild* of *rondas*, dat het gehele lichaam bedekte, 1 Kon. 10 :16,17, 2 Kron. 14 :8, en het *kleine schild*, 2 Kron. 9 :16; 17 :17.

Deze schilden waren van *hout*, Ez. 39 :9, *met dik leder of metaal overtrokken*.

Verder, de *helm*, meestal gemaakt van koper, 1 Sam. 17 :5,38, 2 Kron. 26 :14; en het *harnas* of *pantsier*, misschien van ijzer, of van linnen of leder, Ex. 28 :32.

Aanvalswapens waren: Het *zwaard*, 1 Sam. 25 :13, 2 Sam. 20 :8, vergelijk Joh. 18 :10, soms tweesnijdend, Richt. 3 :16 vergelijk Hebr. 4 :12, Openb. 1 :16; 2 :12.

Het bestond uit *gevest*, *klng* en *schede*, en werd aan een *gordel* op de linkerzijde gedragen.

De *speer*, *spies* of *lans*, bestaande uit een houten schacht, 1 Sam. 17 :7, 2 Sam. 21 :19; 23 :7, en een koperen punt, 1 Sam. 17 :7, dat diende òf om er mee te stoten, òf om er mee te werpen, 1 Sam. 18 :11; 19 :10; 20 :33.

Boog en pijlen. De *boog*, van taai *hout*, of van *koper*, 2 Sam. 22 :35, Job 20 :24, Ps. 18 :35, had *pezen van ossenspieren*, en werd gewoonlijk met de voet gespannen.

De *pijlen*, van *licht hout*, met een stenen, later met een metalen punt, soms vergiftigd, Job 6 :4, werden in een pijlkoker gedragen, Job 6 :4.

De *slinger*, 1 Sam. 17 :40. De Benjaminiten onderscheidden zich van de anderen als voortreffelijke slingeraars, Richt. 20 :16, en als goede boogschutters, 1 Kron. 8 :40; 12 :2, 2 Kron. 14 :8; 17 :17.

EINDE